

TURKIY ADABIYOT
DURDONALARI

AZIM CHINORLAR

79

AZIM CHINORLAR

“O‘ZBEKISTON”
TOSHKENT — 2022

Tahrir hay’ati:

Xayriddin Sulton – hay’at raisi,
Ibrohim G’afurov, Sirojiddin Sayyid, Asadjon Xodjayev,
Behzod Yo’ldoshev, Minhojiddin Mirzo, Muhammad Ali,
Ahmadjon Meliboyev, Kengesboy Karimov, Isajon Sulton

Ishchi guruh:

Ikrom Bo’riboyev, G’ofur Eshmurodov, G’ayrat Bozorov,
G’ayrat Majid, Tursinali Ahmedov, Rustam Musurmon,
Risolat Haydarova, Umid Hayitov

To’plovchi va nashrga tayyorlovchi

Yangiboy Qo’chqorov

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev 2019-yil 15-oktabr kuni Ozarbayjon poytaxti Boku shahrida bo‘lib o‘tgan Turkiy davlatlar hamkorlik kengashining yettinchi sammitida tashkilotga a‘zo davlatlar adabiyotining eng sara namunalaridan iborat “Turkiy adabiyot durdonalari” deb nomlangan 100 jildlik kitoblar turkumini har bir mamlakatning ona tilida nashr etish g‘oyasini ilgari surgan edi.

Ushbu ezgu tashabbus asosida birinchi bo‘lib O‘zbekistonda mana shu muhtasham adabiy majmua yaratildi.

Mazkur keng ko‘lamli, zalvorli badiiy silsilaga umumturkiy adabiyotning eng yetuk namunalari, O‘zbekiston, Turkiya, Qozog‘iston, Qirg‘iziston, Ozarbayjon, Turkmaniston va Vengriya davlatlarining atoqli shoir, adib va mutafakkirlarining asarlari kiritildi.

Turkiy tilli davlatlar orasida ilk bor ro‘yobga chiqarilgan ushbu yirik loyiha ona yurtimizda madaniyat va san‘atga ko‘rsatilayotgan ulkan g‘amxo‘rlikning, xalqimizning qardosh xalqlar va ularning so‘z san‘atiga nisbatan yuksak hurmat-ehtiromining ramzidir.

TO'RT TO'RG'AYDAN TAROVATLI TARONALAR

Dunyo tamaddunining oltin saroyini bunyod etishga beqiyos ulush qo'shgan turkiy xalqlarning betimsol adabiyoti xazinasidan chop etilayotgan muhtasham 100 jildlik Yangi O'zbekiston madaniyati solnomasiga muhrlanadigan ajoyib yangilik bo'lmoqda. Bu jildlarga o'zbeklar, qoraqalpoqlar, qozoqlar, qirg'izlar, turkmanlar, ozarbayjonlar, turklar va boshqa tili hamda dili yaqin tug'ishgan xalqlar tomonidan bir necha yuz yillar davomida yaratilgan badiiy durdonalar joylanmoqda. 79-jild hozirgi zamon qozoq adabiyotining to'rt atoqli vakili, to'rt betakror shoir, to'rt ulkan so'z zargari — Qozog'iston xalq yozuvchisi, SSSR davlat mukofoti laureati Jo'bon Mo'ldag'aliyev, beqiyos qo'shiqnavis shoir, talantli tarjimon, Qozog'iston davlat mukofoti laureati Muqag'ali Maqatoyev, ajoyib shoir, Qozog'iston xalq yozuvchisi, Xalqaro Fuzuliy mukofoti laureati Tumanboy Mo'ldag'aliyev va Qirg'iziston xalq shoiri, Qirg'iziston xalq yozuvchisi, Qozog'iston Qahramoni Muxtor Shaxanovlarning she'r va dostonlaridan jamlandi. Bu to'rt to'rg'ay qalbida tug'ilgan taronalar qozoq shoirlarining yuksak pardalardagi simfoniyasidan kafolatli o'rin oldi.

Keyingi yillarda Yangi O'zbekiston bilan tug'ishgan Qozog'iston o'rtasidagi adabiy aloqalar misli ko'rilmagan ko'lamda ravnaq topdi. Davlatimiz rahbarining Abay Qo'nonboyev ijodini o'rganish va targ'ib qilishga doir maxsus qarori O'zbekistonda abayxonlik va abayshunoslikni rivojlantirishda yangi sahifalar ochib berdi. Qarorda alohida qayd qilinganidek, "Buyuk ma'rifatparvar shoir va mutafakkir, ezgulik va do'stlik kuychisi Abay Qo'nonboyevning sharaflari nomi va boy ijodiy merosi nafaqat qozoq xalqi, ayni paytda, butun turkiy xalqlar, jumladan, o'zbek xalqining ham qalbida bezavol yashab kelmoqda. O'zbekiston va Qozog'iston davlatlari o'rtasidagi o'zaro do'stlik va hamkorlik munosabatlari yangi bos-

qichga ko'tarilayotgan bugungi kunda Abay Qo'nonboyev singari ulug' allomalarning o'lmas merosi xalqlarimiz uchun yanada muhim ma'no va ahamiyat kasb etadi".

Qarordan ruhlangan Qaldibek Seydanov, Muzaffar Ahmad, Mehmonqul Islomqulov, Abdulla Rustamov kabi hamkasblarimiz qatori biz ham tug'ishgan xalq she'riyatidan yangi tarjimalar qildik. Natijada 2018-yili "Qozoqning qirq oqinidan qirq o'lan", 2019-yili "Oqquv qanotiga qo'ngan ohanglar" nomli kitoblarni nashrdan chiqarib, ularga Abay she'rlari bilan birga 50 ga yaqin tug'ishgan xalq shoirlarining she'rlarini kiritdik. Bundan tashqari, buyuk shoir Abay Qo'nonboyev she'rlarining yangi tarjimalari jamlangan "Ko'zimning qorasi" kitobini O'zbekistonda o'tgan "Qozog'iston yili"ga tuhfa qildik. Bu kitoblar sanoqli kunlar ichida o'z o'qirmanlari orasida tarqalib ketdi. Tezlik bilan amalga oshirilgan bu ishlarning ikki omili borligi ham sir emas. Birinchisi — O'zbekiston va Qozog'iston gumanitar hamkorligining yangi dovonga chiqqani bo'lsa, ikkinchisi — o'zbek va qozoq adabiyotlariga oltin ko'pri bo'lgan rahmatli ustozimiz, ikki karradan O'zbekiston va Qozog'iston davlat mukofotlari sohibi bo'lgan Nosir Fozilovning ustozlik o'gitlaridir. U kishi "Qozoqning qir oqinidan qirq o'lan" kitobining nomini Toshkentdagi 2-sonli shifoxona terapiya bo'limi 12-palatasida yotganida taklif qilganini sadoqatli rafiqasi, talantli noshir Muborak aya Fozilova o'z quloqlari bilan eshittilar. Shundan so'ng biz o'z ustoz va do'stlarimiz bilan bir necha marta go'zal Qozog'iston zaminidagi adabiy uchrashuvlarda bo'ldik. O'z navbatida Nurlan O'rozalin, Ulug'bek Esdavlet, Esong'ali Ravshanov, Marhabat Bayg'ut, Qulbek Ergobek, Abdurahim Pratov kabi qozog'istonlik hamkasblarimiz bir necha bor Toshkentda bo'lishdi.

Endi ikki og'iz so'z ushbu jildga she'r va dostonlari kirayotgan so'z san'atkorlari to'g'risida. O'tgan asrning o'rtalarida sobiq ittifoqning poeziya minbarlariga mazkur asrning o'ninchi va yigirmanchi yillarida tug'ilgan o't-olov shoirlardan Mirzo Tur-sunzoda, Marvarid Dilboziy, Tleubergen Jumamuratov, Zulfiya, Yaroslav Smelyakov, Tovshan Esenova, Qaysin Quliyev, Mustay Karim, Eduardas Mejelaytis, Silva Kaputikyan, Suyunboy Erali-

yev, Dovud Qo'g'ultinov, Rasul Hamzatov, Ibroyim Yusupovlar ko'tarildiki, ular orasida Jo'bon Mo'ldag'aliyev o'z so'zi, o'z ovozi, o'z she'riy dastxati bilan ajralib turardi. Yigirmanchi asrning 2-yarmida o'zbek she'riyatida Shukrullo, shu davr qirg'iz she'riyatida Sovronboy Jusuyev, ozar she'riyatida Nabi Hazriy, turkman she'riyatida Ota Otajonov, gurji she'riyatida Otar Chelidze, litva poeziyasida Yustinas Marsinkyavichyus, arman she'riyatida Gevorg Emin ijodi qanday salmoqqa ega bo'lsa qozoq nafis so'zi ustasi Jo'bon Mo'ldag'aliyevning she'r va dostonlarida shunday umuminsoniy tuyg'ular, milliy kolorit ufurib turadi. Ammo Jo'bon Mo'ldag'aliyev birinchi navbatda "Qizjibek" kabi qozoq xalq dostonlari, ikkinchidan Abay, Jambul, Shokarim, Ibray, Sakenlarning qutlug' kalomlaridan va albatta Gomer, Dante, Nizomiy, Navoiy, Maxtumqulilarning muborak meroslaridan bahramand bo'ldi. U o'zining atoqli hamyurtlari, hamkasblaridan Abdilda Tojiboyev, Qosim Omonjo'lov, Toir Jarokov, Hamid Yergaliyev, Sirboy Mavlonov, Quvondiq Shang'itboyev, Tursunxon Abdurahmonova, Fariza O'ng'orsinova va boshqalar bilan hamnafas, hamqadam edi. Hozirgi zamon qozoq prozasining azim chinorlari hisoblangan Muxtor Avezov, Sobit Muqonov, G'abit Musrepov, G'abiden Mustafin, Ilyos Yesenberlin, G'ali O'rmonov, Abdijamil Nurpeyisovlar ijodi ham Jo'bon Mo'ldag'aliyevning qalami o'tkirlashi-shiga ijobiy ta'sir etdi. Biz ushbu jildga atoqli shoirning avval o'zbek tilida chop etilgan she'rlari va dostonlaridan tashqari "Men qozoqman" poemasining katta bir bo'lagini kiritdik.

Muqag'ali Maqatoyev — turkiy xalqlarning betakror shoiri. U Moskvadagi M.Gorkiy nomidagi Jahon adabiyoti institutini bitirdi. Gazetalar, jurnallar, nashriyotlarda, Yozuvchilar uyushmasida ishlash bilan birga go'zal she'rlar yozdi, ulug' Dantening "Ilohiy komediya"sini ona tiliga o'girdi. 1962-yili Qozog'istonning bosh gazetasi shoirning "Apassionata" poemasini chop etdi. Doston uni o'z mamlakatidan tashqariga ham tanitdi. Uning she'ri, N.Tlen-diyev musiqasi asosida yaratilgan "Sarjaylau" qo'shig'i esa sayyoramizda yashayotgan million-million nafar qozoqlarning tili va diliga muhrlangan.

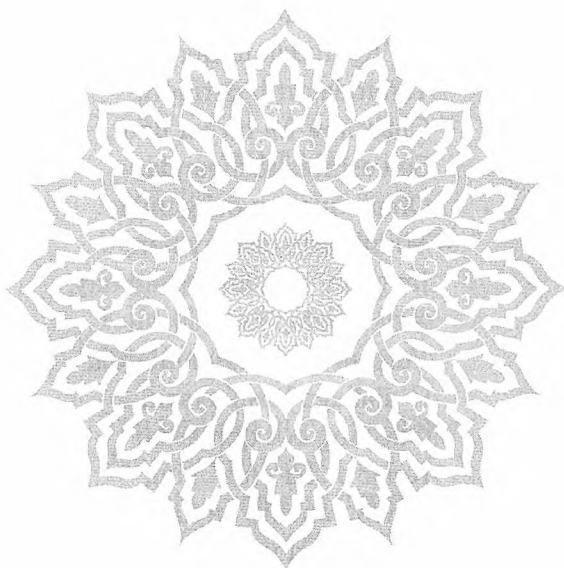
Tumanboy Mo'ldag'aliyev o'z avlodiga mansub atoqli shoir-lardan Qozog'iston Qahramoni O'ljas Sulaymonov, O'zbekiston Qahramoni Erkin Vohidov, Qirg'iziston Qahramoni Beksulton Jakiyev va boshqalar bilan qaynoq davr nafasini ajoyib asarlariga joyladi. Mashhur bastakor, Qozog'iston Qahramoni N.Tlendiyev T.Mo'ldag'aliyevning "Qushlar qaytib boradi" she'ri asosida yaratgan qo'shiq ham eng ommaviy taronalardan biriga aylandi.

Muxtor Shaxanov nafaqat hozirgi zamon qozoq adabiyoti, balki butun Markaziy Osiyo mintaqasi adabiyotining yirik vakili, taniqli davlat arbobi, hozirjavob publitsist, o'z elining mard azamatidir. Ijodkorning ulug' adib Chingiz Aytmatov bilan birga yozgan asari ikki asr chorrahasidagi aqlli tazarru bo'ldi. Asar N.Boqiy va Y.Xo'jamberdiyev tomonidan tarjima qilindi. Mazkur kitobga kirgan qator she'rlar ushbu jild-dan o'rin olmoqda. Biz ushbu jild-da to'rt atoqli shoir bisotidan taniqli tarjimonlardan Farid Usmon, Tohir Qahhor, Abdulla Rustamov, Bozorboy Nazarov, Zikrila Ne'mat, Ismoil Olloberganov, Robiya Qamchibek qizi, Lola Yo'ldoshevalarning yangi tarjimalarini beryapmiz.

Hozirgi zamon qozoq adabiyotining to'rt yorqin vakili — Jo'bon Mo'ldag'aliyev, Muqag'ali Maqatoyev, Tumanboy Mo'ldag'aliyev va Muxtor Shaxanov she'riyatidan eng sara namunalarning bir jildga joylanishi mamlakatimiz tarjimashunosligida yangi sahifalar ochib, ikki xalq adabiy aloqalarining yanada mustahkamlanishiga, bu ishlarning izchil davom etishiga xizmat qiladi!

Yangiboy Qo'chqorov,
O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi a'zosi

JO‘BON MO‘LDAG‘ALIYEV

SHE'RLAR

ONA YURTIMGA

Qozog'iston!
Sevimli Uyim,
Tug'gan elimsan.
Oshiq o'ynab, to'p tepib
Men ulg'aygan yerimsan.
Gulga, nurga burkanib
Senda o'ynab-kulganman.
Ovozimni sahar'da,
Bulbulga jo'r qilganman.
Sen esimga tushganda,
Ko'nglimdan tarqar bulut.
Tanimda ortib darmon,
Charchog'im bo'lar unut.
Sen esimga tushganda,
Onam quchoq ochganday.
Yovni qirib tashlayman,
Jangdan, o'qdan seskanmay.
Xayolimdan ketmaysan
Yursam ham maydonlarda.
G'alabaga boshlaysan,
Otashing bor qonlarda.
Kelar o'sha ulug' kun,
Yovni yanchib qaytamiz.
Bag'ringda yayrab-yashnab,
Umrni shod etamiz.

1942

ATAKA¹

Soatga qarab bot-bot,
Hisob tashlar har onga.
Miltig'in tutib mahkam,
Boqar dushman tomonga.

Atakani kutar yigit,
Ataka — baxt yo'ldoshi.
G'alabaga intiqhlarni
Boshlasa gar yo'lboshchi.

Atakadir el taqdiri,
Usiz kurash, yengish yo'q.
Jangchi yigit shuni kutar,
Yog'sa-da sel bo'lib o'q.

1943

VATAN

Sensan, Vatan, qayda yurmay
Sig'inganim, xayolim.
Ko'z oldimda kulib turgay
Mudom dilbar jamoling.

Tun tunligin qilib, nurning —
Panalay der ertasin.
Sen-chi, tongning nurin yoyib,
Ko'ngil sozin chertasan.

Xayol qushi el-yurt osha
Qanot qoqar betinim.
Qancha kezsini, qancha ko'rsin —
Yolg'iz sening maftuning.

¹ Ataka — hujum.

Mushtday qalbim urib turar
Sening ulkan ko'ksingda.
O'limga ham dadil yurar,
Bir mung ko'rsa ko'zingda.

Sening do'sting — mening do'stim,
Senga yovlar — yov menga.
Uyda bo'lsin, elda bo'lsin,
Taqdirdoshman o'zingga.

Men quvonsam quvonasan,
Oshnodirsan g'amimga.
Farzandlarga chin onasan,
Qulluq senga, zamimga.

Ko'rgan sayin, bilgan sayin
Mehrim yana ortadi.
Muhabbating yuragimning
Tarozisini tortadi.

Sensiz hayot yo'qdir menga,
Tinchligimsan, jonimsan.
Topilmassan, ming bir elga —
Ming bosh urib yalinsam.

Olazarak yovlarning ko'p,
Noming tushmas og'izdan.
O'ch olasan baxtimiz xo'p —
Gullatib u yovuzdan.

Sensan, Vatan, qayda yurmay,
Sog'inganim, xayolim.
Ko'z oldimda kulib turgay
Mudom dilbar jamoling.

1944

SOG'INDIM, YOYIQ

Sog'indim, oh, seni, Yoyiq, olma bog'ni.
Qirg'og'ingda o'tkazganim yoshlik chog'ni,
To'ng'arilgan to'liqlarning sho'xligiday
Silqib-silqib oqib yotgan muz buloqni.
Sog'indim, oh, suvlaringga qarmoq solgach,
Kumushdayin yaltiragan oq chavaqni!
Sen elimning, erkinlikning sho'x o'zani,
Poyoni yo'q keng quchog'ing, oh, maroqli...

Seni desam yodga tushar tug'gan yerim,
Ko'rkam etding suving bilan bog'-u qirim.
Yodga tushar tengdoshlar-la kulib-o'ynab
Kechalari men yelvagay yurganlarim.
Sohilingda o'yga cho'mib o'tirganim,
Yurt tuprog'in yodda, ko'zga surganlarim.
Tug'gan yurtning tuprog'i ham, g'ubori ham
Olg'a undar ekan elning jangchilarin.

Oh, Yoyig'im, yaralangach tegib yaroq,
Ko'z yumgandir o'g'lonlaring senga qarab.
To'liqlarning so'z qotganday bo'ldi bizga:
"Qirg'og'imda yurmasin hech yov oralab!"
Yodda, Yoyiq, madad berding yiroqlardan,
Hujumlarga kirganimda sen "urra"lab!
Sen uchun ham kurashdik biz, oldik qasos,
Nayzalarning uchlaridan qon sirqirab.

1944

QO'SHIQ

Kun keksayib quyosh g'arbda yurgan mahal,
Zambaraklar na'ra tortib turgan mahal,
Eshitilib qoldi nogoh ajib qo'shiq.
Tomoshaga keldi ufq, yonib yal-yal.

Gumbur-gumbur avjlanardi toshib-toshib,
Uni qo‘shiq sadolari ketdi bosib.
Oqmoqda u, yoqmoqda u yuraklarni,
Avjlarida, mavjlarida sevgi tashib.
Men avvaldan qo‘shiqlarning shaydosiman,
To‘y-to‘ylashib, mast bo‘lardim navosidan.
Sog‘inganim-suyganimning sozimi, deb
Ilg‘amoqchi bo‘ldim uni ovozidan.
“Irtishning u tomonida bir teran soy”, —
Deya qanot qoqdi ko‘kka “Qora to‘rg‘ay”.
Bir men emas, rohat qilib quroldoshlar
Tinglashardi, ovulimda turishganday.
Naqorati bu qo‘shiqning “Oyim-oyim”,
Kim ekan bu sehrga boy, so‘zi mayin?
Kim bo‘lsa-da, qo‘shiq aytgan tillariga —
Jonim sadqa, o‘zim undan aylanayin.
...Biz hammamiz shitob ila olg‘a yurdik —
Komandirdan shu fursatda kelib buyruq,
Dushmanlarning old safini buzib o‘tib,
Talay yerga hamroh bordi o‘sha qo‘shiq.

1944

ASKAR SHE’RI

Hamon yodda o‘shal tun
Mumkinmikin unutmoq?
Suzar edi ko‘kda oy,
Tun edi sutday oppoq.

O‘ltirardik ikki do‘st,
Nigoh tashlab Yoyiqqa.
Suzardi bir juft soya,
Tushib bitta qayiqqa.

Yel esardi silab yuz,
Qilganicha xushomad.

Afsus, yetib kelgandi
Xayr-xo'shlashga navbat.

Yorin suyib derdi qiz:
"Firoqqa bormi chora?!"
Tezroq qaytgil, desam, sen —
Olislaysan tobora".

Yigit deydi javoban:
"Jonginam, g'arbga boqqin,
Ketganim sari olg'a,
Kelaman senga yaqin".

1944

SHARQDA TUG'GAN ELIM BOR

Sharqqa, Sharqqa boqaman
Ko'zlarim zor, intizor.
Bosilmaydi sog'inchim
Boqsam ham xumor-xumor.

Hech bir elni sevmayman
O'z o'lkamning eliday.
Yurt shamoli tuyular
Mushfiq onam qo'liday.

Qush uchsa ham u yoqdan,
O'lkam kirar tushimga.
Quvonaman o'xshasa
Bu qush yurtim qushiga.

Qo'lga xarita olib
Qarayman tag'in Sharqqa.
Sharqda tug'gan elim bor,
Dilim tortar shu yoqqa.

1945

JANGCHI QIZGA

Shinel kiygan askarsan, qo'lda qurol,
Noziknihol bo'yginang bor, sohibjamol.
Yorga mushtoq, elga mushtoq bir yigitman,
Yuzingni bir ko'rishda men bo'ldim lol.

Mayli desang, qo'lginangni ber qo'limga,
Joylayin o'zginangni men dilimga.
Qo'shaylik qo'sh yurakning muhabbatin,
Qo'sh yurak yon bermaydi bir o'limga.

1945

MENING XALQIM

Baxt yulduzing yonib turgan elsan o'zing,
Yorqin nurdan yaralganday yersan o'zing,
Olamni tong qoldirar ovozing bor,
Qadding kerib, bor basting-la tursang o'zing.

Gulday yashnab, Gulistonda ko'rdim seni,
Cho'ng odiming hayratlarga soldi meni.
Bir asrni ming asrlik shonga o'rab,
To'y-to'ylaysan, to'yonasin beray qani.

Kuzing ko'klam, yozing ko'klam, qishing ko'klam.
Jo'mard xalqsan — bag'ri butun, kuchda o'ktam.
Qozog'im! Bir jangchi o'g'ling — farzandingman,
Yevropada nomingni tug' qilgan bardam.

Jarliklardan toymay o'tgan xalqdir jasur,
Oldimizda yangi-yangi yo'l yotibdur.
Zora men ham ko'rar bo'lsam, xalqim, seni,
To'ylaringga to'lgan chog'da butun asr.

1945

MUHABBATNI TANLASAM

Tili ham ko‘p muhabbatning, turi ham ko‘p.
Cheki ham yo‘q muhabbatning, tubi ham yo‘q,
Jonzotlarning mulki erur.

Muhabbat — bu

Qayg‘u bilan quvonch bitta bo‘lgan qo‘shiq.

Siz aqalli bo‘zto‘rg‘ayga nazar soling.

Tishda tishlab ardoqlaydi polaponin,

Kerak bo‘lsa, o‘limga ham otar o‘zin,

Na qilsa ham omon ko‘rsin bolajonin.

Orom topar, orom olsa jon tikkani,

Menga kirsin, der, taqdirning bor tikani.

Quvonchi ham, tashvishi ham polapondir,

Shu emasmi, axir, sevgi, ishq degani?!

Muhabbat — bu dillardagi gavhar tumor,

Ardoqlasang, u ham seni baxtga ko‘mar,

Uchiradi qanot berib dilginangga,

Oh, mening ham muhabbatga jonim xumor.

Muhabbat der: bolajonga bo‘l parvona,

Muhabbat der: mehring uzra tursin ona.

O‘ziga u sig‘intirar, yalintirar.

Ona yering ardoqla, sev, deydi yana.

Muhabbat bor — qonmas hayot tashnaligi,

Muhabbat bor — dilning she‘rga oshnaligi.

Undan erur xayol yetmas yer kurrasini —

Baxt-g‘amiga mushtday dilning chashmaligi.

Faqat shunday muhabbatni ko‘rsin ko‘zim,

U bor ekan, qisqa umr bo‘lar uzun.

Vatan bitta, unga bo‘lgan sevgim bitta,

Sig‘intirsin, sevintirsin yakkash o‘zin.

1947

OVULIMNING TUTUNI

Ayoz chiqar avjiga,
Ko'k ishi — qor elamoq.
Qor to'lgan yer yuziga,
Hamma yoq oppoq-oppoq.

Faqatgina mo'rilar
Turishadi qorayib.
Tutunlari taralar
Dil taftin ko'kka yoyib.

Tutun deydi: "Qo'rqmayman
Qishning qahridan zinhor.
Negaki shu tutunda
Ovulimning o'ti bor".

1948

OQ YOYIQ

Suyaman, go'zal Yoyig'im,
Sohiling makon etganman.
Na hojat menga qayig'ing,
Necha bor suzib o'tganman.

Purkasa otash saraton,
Suvlari orom, shirinsan.
Unutmam seni hech qachon,
Birinchi yozgan she'rimsan.

O'ynoqlab oqqan to'lqining
Bosh urar, poyim o'pganday.
Jonimga orom oq quming,
Sohiling sayr etganda.

Sevaman seni, Oq Yoyiq,
Bo'yingda umrim kechadir.

Bir menmas, ko'm-ko'k bug'doylik
Dalam ham suving ichadir.

Ulug'vor Keshim kanali
Qarshingda bitta irmoqday.
Ochasan tuproq jamolin,
Yiroqsan mudom hormoqdan.

Ko'rgansan ne-ne zamonni,
Aytgil-chi, Yoyiq, suyugim,
Surarmi eding davronni,
Bo'lmasa kolxoz, ovulim?!

Bir paytlar o'ksib o'tarding,
Bag'ringga shamol tegmasdan.
Loylanib, faryod etarding,
Xalqimday yoshing tinmasdan.

Endi-chi, suving billurday,
To'lqining butun ko'ngilday.
Yashnatib kolxoz dalasin,
Oqasan bizning umrday.

Suyaman seni, Oq Yoyiq,
Bo'yingda umrim kechadir.
Bir menmas, ko'm-ko'k bug'doylik
Dalam ham tuzing ichadir.

1948

OQQUSH

San'atingdir o'yin qilmak
Ko'k sahnida, ey oqqush.
Havolanish kimga kerak?
Kel, sayroqim, yerga tush.

Uchmoqlikni istasam, bas,
Qanotim bor mening ham.
Lekin ko'kni qilmam havas,
Yerda men — baxti bekam.

Oy tegrasin aylanmoqni
Qilasanmi yo orzu?!
Bilolmadim ne demoqchi
Kuylaganing u "ka-ku?"

Oqqushginam, ilhomginam,
Ko'nglim oppoq sen misol.
Kel, kuylaylik birga, erkam,
Kuyga ko'chsin baxt, iqbol.

1948

IRTISHDA

Oqib yotar Irtish pastda,
Jayron kabi jarga shoshib.
Borar ikki oshiq asta,
Yoz oqshomi sayr aylashib.

Jar yoqalab kelib shu dam,
Tun qanotin yozgan mahal,
Kunduz kabi porlar tun ham,
Ko'kka o'rlar nurlar yal-yal.

Quyosh bo'lib chiqib shu kez,
Ona Oltoy ufqlaridan,
Yuksaladi O'skemen GES,
Erka Irtish ko'klaridan.

Jilmayishar yigit va qiz,
Yoshlikning o't og'ushida...

Jimirlaydi ko'kda yulduz,
Parpiraydi yer osuda.

Porloq yoshlik, o'yna, quvon,
Nur qo'ynida gul-gul yonib.
Kulib boqar, shundan shodon,
Yulduzlar ham jilolanib.

1953

DO'STGA JAVOB

Yoshligimning tanti do'sti, salom senga,
Bilsang, hanuz ezgu siymong aziz menga.
Yillar o'tib, xabaringni eshitdim-u,
She'rga solib noma bitdim maktubingga.

Debsan xatda: "Yoyiq bo'yi esingdami?.."

Xotirimda u yillarning har bir dami.
Sho'ng'ir edik cho'ng daryoga ikkilanmay,
Ko'mar edi u shovullab, to'liqlanib.

Chopardik biz qoldirib qir shamolini,
Tortqilardik goho qizlar ro'molini.
Kim jilmaymas, axir, esga olar bo'lsa
O'tib ketgan o't yoshligin a'molini!

Endi esa u kunlarga boqib baland,
Deysanki sen: "Eh, o'tibdi o'yin-la band...
Axir, hech kim birdan raso bo'lgan emas,
Samimiy, sho'x yillaringni qilgin pisand.

Qay bir chog'lar sabr-toqat qilmay bizlar
Ulg'aymoqqa oshiqardik chora izlab.
Mana, bu kun mo'ylovimiz haqiqiydir,
Yoshlik esa qoldi ortda, vaqt tezlab,

Ha, aytmoqchi, tabriklayman — boshliq bo‘psan,
O‘zing haqda ajabtovur o‘yga kebsan.
Shu boisdan bo‘lsa kerak, maktubingda
Yozuvchilar haqda tagdor gap aytibsan.

Qo‘llarimiz nozikligin qibsan piching,
Buning uchun aybdor emas, axir, hech kim.
Aytgin o‘zing: qayerda-yu qay zamonda
Bolg‘a bilan she‘r-u roman bitibdi kim?

Mavzu eting — havaskorsiz yoki daho,
Texnikani va atomni — muhim soha,
Asrimizning cho‘ng qudrati o‘shalar, deb
Jar solishing eshitar edi goho.

Bil, moyilmiz kuylamoqqa o‘zimiz ham,
Zero qancha u madh topsa, shunchalar kam.
Biroq o‘sha taraqqiyot, o‘sha qudrat
Yaralgan-ku, axir, inson zehni bilan.

Mudom aql yozar ekan keng qanotin
Tan olmasga ne haqqing bor inson zotin?
Shuning-chun ham, amin bo‘lki, bizga zinhor
Kerak emas avto-boshliq, avto-oqin!

Yuksalib tez kolxozda ham, sovxozda ham
Ilm ufqlar ochayotgan bu dolzarb dam
Kim ham tutgay menga nazm dastgohini —
Majburiyat olsam-u, soz o‘rinlasam.

Garchand qancha rivojlanib, fan yuksalgay,
Bir narsani tasdiqlashga men doim shay:
Bilamanki, “kommunizm” davrida ham
Hech bir moshin mening uchun she‘r yozmagay.

Shu tufayli men betashvish yashalmasman,
Qarzdorman umrimning har fursatidan.

Ilhomni-da, parvozni-da olurman men,
Xalq mehnati, shavkatli yurt qudratidan.

Dilga joylab men hamisha she'r ishqini
Jabhalarda doim hamroh bilgum seni.
Faqat motor kuchin talab etma bizdan
Va so'rama zinhor satr normasini.

Bu dunyoda aql erur eng ustuvor,
Shunday ekan, uning qadrin etmaylik xor.
Ishonaman: shundagina oramizda
Avto rahbar, avto shoir bo'lmas zinhor.

1955

BAYRAM ARAFASIDA

Bir haftaki, tinimim yo'q do'stlar, bir zum,
Bir bet she'rga yuz martalab yozdim, chizdim.
Xonalarni saranjomlab, bezatdim uy,
Montyor og'a mehnatin ham qildim o'zim.

"O'rnimas!" deb, qolmadi hech so'z bo'lmagan,
Hech narsa yo'q o'z o'rnidan qo'zg'almagan.
Xotinimning amri bilan qo'ysam birin,
"Bu yoqqa qo'y uni", deydi qo'zg'ab onam.

Bir tomondan, tinchlik bermas o'g'lim kelib,
Tashvishlari uning bu kun undan ham ko'p.
Pufak, qizil bayroq, kaptar kerak, deydi
Tipirchilar oyoq-qo'li qulunday xo'p.

Uning bergan savoliga kulgim qistar,
Umid bilan kuzataman bo'yi-bastin.
"Keladimi men yana bir uxlab tursam,
Oktabr u qanday kishi?" — deydi asta.

“Oktabr kim?” deydi o‘g‘lim, vo ajabo,
Umr, zamon, kun u, desam, anglarmi yo?
“Avrora” miz zalp bergan u zamonlarda
O‘g‘lim tugul o‘zim ham yo‘q edim, hatto.

U — dostonlar dostoni — bir qo‘shiq desam,
Anglarmikan shu beg‘ubor go‘dagim ham?..
Shunday qilib, she‘r ham tayyor, uy ham tayyor,
Kel, “Oktabr”, to‘rimga chiq sen ham bir dam!

Bir haftaki, tinimim yo‘q, do‘stlar, butun,
Bir bet she‘rni qancha yozib-chizdim tun-kun.
Hafta emas, baxsh etdim men umrimni ham —
Istiqbolning shu yarqiroq tongi uchun.

1955

ASQAR OQINGA XAT

— Ellik yoshni uribdi-ya Asqar oqin.
— U ham senday o‘ktam bo‘lgan yosh mahali.
— Yoyib tursa o‘lanlari keng qanotin,
Chek bo‘ptimi chin oqinga bu yosh hali.

Suhbatimiz shu maqomga kelgani choq,
Bir o‘rinni bo‘shatishdi cho‘kdim men ham.
Gurunglashar bir ona va yigit yoshroq,
She‘riyatning oshiqlari ekan, bilsam.

— Tabriklab she‘r yozmaysizmi og‘aga, Siz,
Xafa bo‘lib yuruvdingiz, avval ham bir..
— Shoshma, o‘g‘lim, bilaman, deb ona ma‘yus,
Bir she‘rini o‘qib ketdi sekin, og‘ir:

“Asqarjonga tegsin xat,
Ko‘klam kabi ko‘nglim shod.

O'ksinmasin biror zot,
Yashamoqlik ko'p rohat...
Yodimda yengganlaring,
Ko'zda nam ko'rganlaring.
Gina yuqqan xatimni
Akamga berganlaring..."

— Shu yo'sinda boshlanardi xat, chirog'im... —
Yer ostidan ayol tomon bir qaradim.
Xayolimda bo'y tikladi tanish o'lan,
Bolaligim chog'larida yodladim jim...

Eshitilmay qoldi, bog'da ko'tarilgan —
G'ala-g'ovur ichra menga u dilgir xat.
Shu yergacha kelganida tindi birdan,
Qulog'imga chalinganday keti faqat,

"...Xat yozyapman otingga,
Rozi bo'lg'in xatimga.
O'laningni kutib — men
Huv, o'sha qiz Fotima".

Ko'p muxlisning qalbidan joy oldi suhbat,
Men nimani qo'sha olgum, axir, unga?
Yaxshi o'lan chin oqinga xosdir faqat,
O'lanlar ko'p bo'lsa do'st ham ko'p yoningda.

Taqdim etib shu do'stlarning siri Sirga,
Kutamiz biz "Aseke"¹dan yaxshi she'rlar.
Ellik nima, yuz yoshda ham she'rlar birga,
Hamroh bo'lsin senga yana ko'p asrlar!

1955

¹ Aseke — ismning qisqartirib aytilishi.

YIGIRMA BESH

Qaytar, axir, yoz ham o'tib, kuz ham o'tib,
Yoshlik, nega qaytmaydiansan yuzdan o'tib?
Yigirma besh, kimlar sendan o'pkalamas,
Qanday e'zoz topding, deya bizdan o'tib?

Bilmayman: sen nima topding, topmading yo.
Necha vaqtqi, yuradirman sensiz ammo.
O'sha kuni "xayr" deding, yodimdadir,
Tanish eshik qoshida men qoldim tanho.

Lekin hanuz vasling giryon izlaydirman,
Ilhaqdirman, umidimni uzmaydirman
Va qay bir vaqt bordim tag'in ul eshikka...
Qaytib ketdim kuz nafasini tuyub birdan...

Dil qo'msashga qo'msaydi-yu, lek o'kinmas,
Zero umriguzaronli yolg'iz menmas.
Har kim uchun yoshlik nasib bo'lur bir bor,
Yigirma besh ikkinchi bor qaytib kelmas.

Yigirma besh! Armonsan yosh-qariga ham,
Lekin sodiq emasdirsan bariga ham.
Sirtidan ko'rkam, go'zalsan-u — ko'z oluvchi
Aslida bir sururmisan yolg'ondakam?

Yigirma besh, gar qaytmoqqa bo'lsa ra'ying,
Uzoqlashmay turib qaytgin, ko'z tutayin.
Yigirma besh yoshim mening, qaytsang agar,
Kamaymagay qadring, balki ortar tayin.

Men endi ul o'smirmasman — ko'cha daydir,
Kel, e'zozlash uchun seni umrim shaydir.
Bizlar davron surar bo'lsak mangu birga,
Yoshlikning-da nomi mangu yashagaydir.

1957

SAYR ETIB KO'R OLMAOTANI

Mashinamiz yelday yugurib,
Asfalt ko'cha bo'ylab keladi.
Moskvalik shoir dilida
Yangi qo'shiq o'ylab keladi.
— Endi shahar boshlanar, — deydi,
Ko'rmay turib uylarni mehmon.
Yon-atrofda azim teraklar,
Deysan uni yam-yashil o'rmon.
Ro'parada qorli Olatov,
Balandlikka tikka boramiz.
Hayron bo'lar qadrli mehmon,
Degan kabi: — Qayda shahringiz?
Shoshma, do'stim, aslo oshiqma,
Erta bilan yayov yurib ko'r.
Oppoq sutday tong oqaradi,
Darpardani chetga surib ko'r.
Quchog'ini keng ochib shunda
Olmaota bo'lar namoyon.
Ko'rkam qo'yni uning ajoyib.
Qarshi olar seni u shodon.
Ayon bo'lar senga har kishi,
Saqlagaysan esda so'zlarin.
Xotirlaysan kechgan har kunni,
Qozoq qizin qora ko'zlarin.
Istar bo'lsang shodlik, kulguni,
Daryolarning kumush jilvasin,
Teatrga borib ko'r, do'stim,
Ipak qiz¹ning yurak sirlarin.
Yuksaladi ko'zing o'ngida
Ko'rkam uylar qatorma-qator.
Ilm-ma'rifat saroylarida
Ta'lim olar yoshlar baxtiyor.

¹ Qozoq xalq dostonlari asosida yaratilgan dramatik asar qahramoni Qiz-jibek nazarda tutilgan.

Ayon bo'lar ularga olam,
Hatto quyosh, yulduz, oy siri.
Gagarinday dovyurak, o'ktam,
Yuksaklarni ko'zlar har biri.
Ulkan zavod gudogi seni.
Uyg'otadi har kun tonggi choq.
Budir zavqli mehnatning bongi,
Ish boshlanar hamma yoqda, boq,
Kuzatasan ertalab xushnud
Olmazorning yeldan mavjini,
Shod boqarsan shig'il shoxlarga,
Toshar qalbdan sevinch to'lqini:
Har bir olma qand kabi shirin,
Totib ko'rgin, tortma qo'lingni.
Olmaota olmalar koni,
Meni ol, deb to'sar yo'lingni.
Mashinamiz yelday yugurib,
Asfalt ko'cha bo'ylab keladi.
Moskvalik shoir dilida
Yangi qo'shiq o'ylab keladi.
Oyna kabi tekis bu yo'llar,
Shahrim o'xshar yashil gulbog'ga
Shoirlig u shodlik, kuy berib,
Intiladi yuksalish yoqqa.

1957

ASKAR TAQDIRI

Qarsillar qattol fevral
Muzlab yotar dala, bog',
Tug'iladi yangi bir kuy,
Bahor kabi ko'nglim chog'.

Yangi kuy — yangi shodlik
Oldi mening bor tinchim.

O'landay sig'may ichga,
Ko'chaga chopib chiqdim.

Ko'chada bug' burqsitib,
O'tar edi harbiylar.
Yelkalarida nayza
Kun nurida yaltirar.

Bilaman men, harbiylar
Yengishini bus-butun.
Eslayman, yovni yengib,
Qaytganimiz biz bir kun.

Yangrab g'alaba kuyi,
Harbiylar o'tib ketdi.
Gurs-gurs qadam tovushi
Ko'klarga borib yetdi.

Tilayman men o'langa
Harbiylar taqdirini,
Toki u ham kurashsin,
Kuzatsin tong nurini.

1957

OQQUVIM

Oqquvim yerda mening, osmondamas,
Tebranaman, o'rgilib, kuyiga mast.
Tushganida yuzga yuz, ko'zlarga ko'z,
Ko'kdan olis tuyular yer menga, bas...

Oqquvim osmondamas, yerdadir u,
Qomatiga bor chiroy parvona-ku.
Noxush tongda bulbullar, tunlari yel,
O'sha bo'lib kelganida qochar uyqu.

Tinglab ular kuyini, bosadi g'am,
Sirlashaman tun bilan, tong bilan ham
Ming yil yashab o'tgayman men, deb dunyoda
Yuribsanmi, deydi ular menga shu dam.

Chidayman men bu dardlarga el ko'zida,
Tegmasin deb Oqquvimning yel yuziga.
Tinglar bir kun yuragimning ovozi,
Kuylab yursa bas, axir, bu yer yuzida.

1957

QOZOG'ISTON KO'KLAMI

Kundan kunga ko'k porlaydi,
Jilmayadi asta bahor.
Quyosh ham muz parmalaydi,
Qor boshini oladi qor.

Kutishadi yigit-qizlar,
Yashnagan gul bog'larini.
Kutar quyosh osmonlar zor
Yerning baxmal chog'larini.

— Ko'klam keldi! — deb chollar ham
Ochar kunga keng ko'ksini.
Suv o'ynaydi bola beg'am,
Chalg'itib ona ko'zini.

Eshitilmas hali biroq,
Bulbullarning soz nag'masi.
Jam bo'lganday martga shundoq
Fasllarning bor hammasi...

Purkamas tunlar izg'irin,
Oltoyning momiq qorlari.

Silkitadi qorin sekin
Jambul¹ning olma bog'lari.

Olmaota qizday yasanib,
Ko'k shohidan ko'ylak kiyar.
Shovqin solib sho'x Boshariq,
Hovlimizga kirib kelar.

Erta tongning o'yi bilan,
Potirlaydi bag'ri yerning.
Tomib yerga kun zo'ridan,
Mo'ltiraydi manglay tering.

Go'yo qochib ketgudayin
Bo'z dalalar naq daf'atan,
Ko'klam keldi! — deydi sekin,
Bosh ko'tarmay el mehnatdan.

Keng dalada turar kutib,
Zoriqqanday, meni zor-zor —
Yurak bag'ri to'lqin urib
Oltin sochli — Oq bug'doyzor.

Bir yerga kech, birga erta
Kelib ketar har yil ko'klam.
Bizning shu keng, nurli o'lka
Hamma yerdan asil, ko'rkam!

1957

¹ Jambul — hozirgi Toroz shahri.

UMR HAQIDA SHE'RLAR

(Kasalxona kundaligidan)

* * *

Og'rib qoldim, kasalxona maskanim,
Tongga qadar zirqiraydi jon-tanim,
Necha marta shafaq bilan xo'shlashib,
Botayotgan kunda qoldi ko'zlarim.

Og'rib qoldim, ketar ekan dard ko'pga,
Achishadi, qon qusadi qo'sh o'pka.
G'ijillarmi, sirqirarmi, netar u?
Muncha erta safdan chiqdi to'sh-o'pka?

Uch muchal bu — qirchillama chog'masmi?
Yo'lbars kelbat ko'kraging tog' bo'lmasmi?
O'z haqini olyaptimi endi yo
Yetimligim,— bu — u yupun chog'masmi?

Bilindimi endi xandaqdagi nam?
Yo haqini so'rar yanvar tuni ham?
Xo'p chekkanman, ko'ksim dud-la yo'g'rilgan,
Tanish edi qadahlarning uni ham...

Bari bo'ldi, o'kinmayman unga bas,
Yo'qotganim topilmaydi begumon.
Menga hozir umrim ibtidosimas,
Intihosi bo'lib qoldi zo'r armon.

* * *

Do'stlar-ey, qaydasizlar, charchadim-ku,
Dovuldan xo'p mayishgan archaman-ku,
Tomirim yulinarday shirt-shirt etar,
Yiqilmaslik chorasi bormi yoxud?

Kelsanglar suyanishga tog'im bordek,
Shum o'limni unutishga chog'im bordek...
Tinglayman hayot sasin, she'r jarangin,
Zalda yayrab o'tirgan chog'im bordek.

O'shal zal bu dunyoning bir bo'lagi,
Axir, nima shu bo'lakka teng bo'ladi?!
Hattoki, qiziqqonlik, oddiy bahs ham
Ko'z oldimga boz ustiga boz keladi.

Kim kelsa zal g'ovurin ola kelsin,
U bilan qal'a kelsin, dala kelsin.
Uchmasin hayot sasi, dilbar kulgu,
Umr degan o'z yo'lidan bora bersin.

* * *

Uzluksiz dard toldiradi
Tog'dek bo'lsa to'zim-da...
Qachon kelsa yosh turadi
Sofyaning ko'zinda.

Mo'lt-mo'lt qilib yosh turar-u,
U kulmoqchi bo'ladi,
Xayol unga bermas uyqu,
Sho'rlik charchab, so'ladi.

Chakkasidan tola oq soch
Yashirilib qaraydi.
Qo'shilganday yoshiga yosh,
Rangi yana sarg'aydi.

Unutadi so'zini goh,
Turar tushkun, dilafgor.
Azizamning ko'zida, oh,
Unsiz so'roq, gumon bor...

Faqat onam sherdek har kun
Hayiqmasdan keladi.
Shum ajalni yengish uchun
Yuguradi, yeladi.

Netay, vujud yonar bu dam,
Fursat uning davosi.
Yesirning ham, yetimning ham
Tinglaganman nidosin.

Xursand bo‘lar shifokor ham
Qo‘sha o‘ssa qo‘sh terak.
Hattoki eng baxtiyor dam
Ota kerak, do‘st kerak.

* * *

Derazadan keladi kuzning dami,
Yoqimsizdir insonga ajal domi.
Qo‘msayman toza havo, erkinlikni,
Tuzalsam qolmas qalbning armon-g‘ami...

Eshitgum, mitti chumchuq “pir-pir”laydi.
Goh biyron, goh tutilib “chir-chir”laydi.
Sezaman uchib-qo‘nib yurganini,
Qanoti kiprik kabi pirpiraydi.

Payqayman, havo ochiq, yoqimli kun,
Ko‘kda yo‘q, hatto xoldek bulut bugun,
Xonamga uchib kirdi bitta yaproq,
Sarg‘aygan, so‘lgan u ham mendek butun.

Bo‘lmasa ko‘ksida o‘t, cho‘ng ildizi,
Kuni o‘tsin-o‘tmasin, qolmas izi...
Men o‘sha yaproqmasman, yo‘q, butoqman.
O‘saman, kelgach umrim ko‘klam kezi.

* * *

Qo'limda yo'q mador,
Yozishga kelmaydi.
Poyonsiz o'yim bor,
Lekin bo'y bermaydi.

Qarshimga kelar goh
She'r bo'lib tizilib.
O'ngirga qular goh
Safidan uzilib.

Kelib do'st, esib yel
Madorim oshadi.
Yayraydi shunda dil,
Kasal ham qochadi.

* * *

Toy turdim qaytadan men bugun,
Go'dakday yurishga boshladim.
Dard bilan o'tgan u qora kun
Yukini, do'stlarim, tashladim.

Men bugun o'zga bir betobni
Yupatdim, boshini siladim,
O'zim ham xo'p o'jar, shitobli
Tuzalish yo'lini tiladim...

Sevaman do'stlarim barini,
Baridan topoldim em-davo.
Silkishib kasaldan barini
Bo'lishsin men kabi musaffo.

Gap yoqmas, dil xira, bemador —
 Har betob bir erka boladay.
 Ming olqish ey, o' rtoq shifokor,
 Dardiga em bo'lding onaday.

Ming olqish, ming olqish sizga ham,
 Mehribon hamshira singillar.
 O'zingiz yoshsiz-u, qir-dalam —
 Kabi keng sizdagi ko'ngillar.

Bu qadar kattakon yurakni
 Qayerdan olishgan, bilmayman?!
 Men uchun tilashib tilakni,
 Men uchun urinib tinmaylar.

Do'stlarim, shularga yozmay she'r,
 Ayting-chi, qandayin o'laman?
 Qalbimning har zarbi "inson" der,
 Har zarbda davrimni ko'raman.

Olqishning olqishi o'zingga,
 Muqaddas, jon elim — beshigim!
 Turmasa gar o'g'ling so'zida,
 Lozimmas unga hech kechirim.

1959—1963

OSHIQ KO'Z BILAN

O't-o'lan yelda mayin chayqaladi,
 Dengizning mavji bo'lib payqaladi.
 Maysalar xuddi qiz-u shamol — yigit
 Ikkisi shivirlashib tarqaladi.

Shovullar bug'doyzorim, boshhoqlari
 Tebranadi bo'lib oltin boldoqlari.

Dehqon bobo zavqlanib kulib turar,
Qo‘shiqdan yayraganday quloqlari.

Shovullab cheksiz o‘rmon hayqiradi,
Cho‘l qo‘shiq beshigida chayqaladi.
Qarasang ko‘zing yayrab, dil yashnaydi,
Yurakda sirli tug‘yon payqaladi.

Hilpirar bayroq yelda lov-lov o‘ynab,
Go‘yo qir yurib kelar yalov o‘ynab.
Qir oshib ketdi yana quruvchilar
Bu yerda tiklab shahar — yangi uylar,

Bir kekxa — nuroniy chol yurib kelar,
Taqirni yuz yil ko‘rgan, yaxshi bilar.
Lek taqir qolmabdi hech, haryon chaman
Namlangan, kekxa ko‘zga quvonch inar...

O‘smir sevar bu yerni jonidan ham,
Erkalab, erkalana xohlagan dam.
O‘zga yer ko‘rgan emas umrida u,
Shu qirga bosh uradi deya “dalam”.

Odatiy nazar bilan boqsa yoshlar
Bu tanish qal‘aga ham, dalaga ham,
Qarayman maftun bo‘lib men, yo‘ldoshlar,
Uchragan keksaga ham, bolaga ham.

Qarasam zavq, shuurga to‘lgim kelar
Bag‘ri keng odamlar-u qizlar sari.
Hayotdek dono kekxa bo‘lgim kelar,
Hayotdek yashargim ham kelar hali.

1962

POYGA

1

To'ng'ich poyga esimda —
Yetti yashar bolaman.
Tekis dala ko'ksida
Quyun bo'lib boraman.

Kiprigimda yosh porlab,
Yel ko'zimni to'sadi,
To'zon osmonga o'rlab,
Ko'k yuzini to'sadi.

Ko'tarilar uzangi,
Parvoz etadiganday.
Mahkam tutdim egarni,
Ag'nab ketadiganday.

Poyoni yo'q yo'l ko'rdim,
O'qday olis otilgan.
Qo'riqchiga duch keldim,
Yig'lab tushdim otimdan.

2

Yana bir kun yodimda,
Yosh o'spirin yigitman.
Tirmashib ot yoliga,
Chiqdim zo'r umid bilan.

Yana tushdim poygaga,
Bir o'ljaga egaman.
"Qiz quvish" tanish menga
Bir go'zalni sevaman.

Adashma muhabbatda,
Bolga qo'shgan og'udir,

Qolib ketma gʻaflatda,
Ayol zoti koʻp quvdir.

Mana chiqdi barno qiz,
Oʻynoqlaydi otimiz.
Ikkimiz ham otashmiz,
Qushning juft qanotimiz.

Yurakka oʻt yoqdi-yu,
Dildor koʻzi porladi.
Yalt etib bir boqdi-yu,
Dilni soʻng yaraladi.

“Gʻuv” etdi-yu, qiz ketdi,
Otni ortidan qoʻydim,
Armonim oʻsha edi,—
Kelsa oʻngidan oʻyim.

Oshib otning boshidan,
Intilib qoʻl choʻzaman.
Quchishga oshiqaman,
Chang selida suzaman.

Yulduz boʻlib uchdi u.
Yetolmadim armonga.
Keyin meni quvdi qiz,
Yetgach marra-maydonga.

Qochishim ham beoʻxshov,
Uyatdan terga botib
Qiz olibdi mashqini,
Oʻtdi qamchi oʻynatib.

Qiz toʻxtatmas qamchisin,
Tutay desam, tutqizmas.
Olov purkar quyosh ham,
Qani olsam tinch nafas.

Ortda qoldi u kunlar,
Yoshlik davrin kuzatdim.
Otga minib poyganing
Zavqli onlarin totdim.

Umr ham bir o'tli dam —
Poygaga tush, sinab ko'r.
O'zgan olar o'ljani,
G'olib kelar jangda zo'r.

She'r ham xuddi quv qizday,
"Qiz quvish"-ku bir hunar.
Yetolmasang ne iloj,
Yetsang — bo'saga ko'nar.

Bir yig'lab, bir qamchi yeb,
Men poygaga o'rgandim.
O't-otashga solgin deb,
Men she'rga uylandim.

Hayotimda iz qolsa,
Shu poygaga loyiqman.
She'rim suluv qiz bo'lsa,
Tinmay quvay, oshiqman.

1964

MEN ASKARMAN

Davr meni ko'p ayladi imtihon,
Goho o'tda, goh o'q bilan — ne imkon —
Bo'lsa borin ishga soldi, berdim dosh,
Og'rib o'lgan — askar emas hech qachon!

Oqinlikda tortdim mehnat, mashaqqat,
Chekindi g'ov, chekinmadi aslo baxt.

Oqin ham o'ldi — o'lsa mardona,
Yurt haqida qo'shiq aytgancha faqat.

1965

AGAR O'T BO'LSANG

Lovullab yon — yonmoqchi bo'lsang agar,
Tutab yonma — yog'du socholmas tutun.
Ho'l o'tinning dudi ko'zni ko'r qilar,
Yolqining ko'rinsin bo'lib bir butun.

Lovullagan — so'nsa hamki lov etib
So'nar, qancha yuraklarni ilitib.
Olislikda ko'rinsa ham tutuni —
Burqsigandan kim o'tirar nur kutib?

1965

OLMA TERGAN LAYLO QIZ

Chehrang kabi olmalarning qizilligi, Laylojon!
Qo'sh ilonday kokillaring uzunligi, Laylojon!
Oq manglayda qalam qoshning chiziqlari, Laylojon!
Yolqinlangan yonog'ingning qizishlari, Laylojon!

Dostondagi bir go'zalni ko'rmoqdaman, Laylojon!
Qayda ekan Majnuni deb o'lmoqdaman, Laylojon!
Zora o'sha men bo'lsam, deb kelmoqdaman, Laylojon!
Hayotimni men qo'lingga bermoqdaman, Laylojon!

Tergan olmang rangi chehrang qiziliday, Laylojon!
Huzur bormi oshiqlikning huzuriday, Laylojon!
Qizish ham yo'q shu xilqatning qizuviday, Laylojon!
Qiziq ham yo'q sen bor yerning qizig'iday, Laylojon!

1966

TUSHIMDA KO‘RDIM, ONAJON

Tushimda ko‘rdim, onajon,
Onajon, zimziyo tun.
Oppoq marmar haykalsimon
Qarshimda turding beun.

Suvsiz so‘lgan paxtaday —
Chehrang bo‘ldi namoyon,
Boshga mushkul tushganday
Qayishdingmi, onajon!

Tushundim bugun, onajon!
Ruhing farishta misol.
Senga nedir yaxshi, yomon,
Senga — mangulik xayol...

Nechun turasan mung‘ayib
Nazaringda bir ozor.
“Charchadi-ya o‘g‘lonim”, deb
Bo‘lmoq istaysan mador.

Aytar eding-a ko‘p zamon,
“U dunyodir qorong‘u...
Sen unib-o‘sgin bearmon
Yer yuzi to‘la yog‘du”.

Sog‘indim seni, jon ona,
Senga sirim, so‘zim ko‘p.
Tushlarimda ham parvonam —
Bir quchaqol “qo‘zim”, deb.

Shu so‘zlaringga men zor,
Suysa ham yor — oy yuzli.
Onasi tirik odam bor —
Yuz yoshda bola tarzli.

Bilaman, yig‘lab tinmaysan,
O‘lmaysan yurak taftiday.

Ne uchun bir soʻz demaysan,
Solma qiynoq zaptiga.

Soʻzla-chi, turma mungʻayib
Intiq qilma koʻzingni.
Toʻxtagil, boʻlmasin gʻoyib,
Senga qoʻlim choʻzildi.

Shu soʻzni aytib uygʻondim.
Koʻz yoshdan hoʻl bolishim.
Xona nurli. Tongning oldi —
Yorishib borardi kun.

Bolish hoʻldir koʻz yoshimdan —
Shabnamimi dalamning?
Uygʻondim, shundoq qoshimda —
Oyisi turar bolamning...

1966

YUKSAKDAGI OLOV

Sevmoq qanday, sevikli boʻlmoq qanday? —
Baxtning oltin kalitini olganday!
Koʻkrakda turgan kabi bulbul sayrab
Qoʻshiq boʻlib jahoning toʻlgʻonganday!

“Sevdim” deya shivirlagan soʻz goʻzal,
Tabassumi unsizgina koʻz goʻzal,
Yuz kun turgan fotoday chorchoʻp aro
Jonsiz siymo koʻrinar tengsiz goʻzal.

Umr boʻyi kuyib oʻtgan birovlar,
Baxtga toʻlib suyib oʻtgan birovlar.
Qoʻl kuymasa, ushlaganing kul erur,
Ishq — yuksakda lovullagan olovdir.

1969

MEN SENI O‘LAN UCHUN O‘YLAB TOPDIM

(Ilhom parisiga)

Senga uyqash soz chertaman kuyda man,
Seni izlamoqning dardi ham yomon.
Qalbim urarmidi degan o‘ydaman,
Ilhomsiz ertamni ko‘rmasman ayon.

Ko‘rmagansan, ko‘rmaganman seni ham,
Biroq tanish, qadamlaring sezaman.
Lovullaysan otash bo‘lib har bir dam,
Qay mahalda gulsan-u, gul uzaman.

Aytgil, sharpamisan, sehrganmi yo?
Yo shirin tushmisan — yondirgan dilim?!
Yo go‘zal qizmisan qalbi musaffo!
Shiddatli davrsan yoki betinim?

O‘ynoqlading, qanot qoqding qush misol,
Xayolimni so‘ngiga bo‘ylab boqdim...
“Kim ekan”, deb surmasinlar hech xayol —
Men seni o‘lan uchun o‘ylab topdim.

Suygan makoning yo‘q — yurakdan boshqa,
Imlo-yu kaloming ezgu his, niyat.
Seni o‘xshataman men qalam qoshga,
Guldan ham suluvim, suluv she‘riyat.

Ranj-u alam chekib qotdi-yu boshim,
Qiyofang xayolan etdim namoyon.
Sevinchim, g‘amimda ilk bor yo‘ldoshim,
Elimga dil amrin etasan bayon.

She‘r — o‘landan o‘zga yo‘q suyganim,
Izlasam — ohangni sendan topaman.

Sen dil chertsang, ezgu umid uygʻonib —
Koʻngil uzra shodlik qurar anjuman.

Sirlarimga hamnishin boʻl, doʻst boʻlgil,
Kuylab oʻtgan yillarimga boʻl yoʻldosh.
Oʻlan uchun seni topdi bu koʻngil,
Zoriqtirma uni, Ilhom, boʻl qoʻldosh!

1969

*...Yechgin-da etigingni, paypoqchan kel,
Peshonamdan koʻrayin payqab qolsa.*

Xalq qoʻshigʻidan

* * *

Sogʻinib chaqirdimmi, quvonibmi?
Yosh pari koʻngil qoʻyib, sevdi kimni?
Koʻrmadim oshirganni qozoq qizdan
Sevgining mungini-yu jurʼatini.

1969

CHOʻPON

“Qozoqning qozoqligin, odamligin,
Yaylovin, joʻmardligin, omonligin
Bedaxl saqlab kelgan bir nayzamas,
Tayogʻim, moʻmin kasbim — omonligim”.

O, Choʻpon, shundoq deya olasan sen,
Borliqday boqiy yashab qolasan sen.
Karvondek koʻz oʻngingdan oʻtkazasan
Hayvonning-u insonning oq-qorasin.

Oʻtmadi dov-da qoʻysiz, yov-da qoʻysiz,
Bitmadi bitim qoʻysiz, savdo qoʻysiz.
Hamrohi boʻlib yurtning yut va qutning,
Necha toj-taxt almashdi oʻyli-oʻysiz.

Xonlikni, podsholikni ajal oldi,
Qo'y qoldi, cho'pon qoldi, tayoq qoldi.
O'zingsiz taqdirning-da taqdiri yo'q,
Aytmoqchi, seni qanday asrab qoldi?

Quyosh senga qarab soat to'g'rilar,
Qirga chiqsang, so'ngra shu'lasin tarar.
Sen yotsang — yotar vaqtim bo'ldi, der oy.
Uxlasang tun ham oromga yo'g'rilar.

Sen — cho'lning saksovuli qumni to'sgan,
Sen — qoya chinorisan baland o'sgan,
Ko'ksingni ayoz yalab, oftob o'rtab,
Teshildi tog'-u toshga tegib o'kchang.

Zabt etilsa cho'qqilar quvongayman,
Bug'doyzorlar mavjidan yayragayman.
Ko'zim yashnar yosh shahar, navniholdan,
Ezgulikni bir umr kuylagayman.

Hayratlangum senga bola kabi hali:
Kularmidi sen bo'lmasang cho'l iqboli.
Bilaman — navqironсан,
yasharding sen,
Duo berdi dashtimning dono choli.

Tug'gan yerga kimning qalbin qo'ri singsa,
Ehtirom-u e'zoz topar el ichinda.
Cho'pondan akademik chiqmoqdadir
(Va lekin buning aksi bo'lmasin, ha.)

Ilm-u hunar kamolotga intilajak,
Bir kuni radio, robot qo'y boqajak.
Lek ularda bo'lmas-ku cho'pon qalbi,
Yer-suv, dala ishqida kim yonajak?

Oyga-da olib borar kema u on,
Oshiqar Cho'pon sari gullar xandon.
Tayog'ing yetmas ufq yo'q bo'lsa-da,
Yerda yur, Cho'pon, senga dala giryon.
1969

BOKS QONUNI BO'YICHA

Birga-bir — bu boks qonuni,
Birga yuzta qarshi turish yo'q.
Yelkadan oshirib zarbani,
Kindikdan pastiga urish yo'q.

Hayotda-chi, afsus, hamma vaqt
Yov betma-bet kelavermaydi.
Oyog'ingdan chalib ketar shaxt,
Goho sirdan so'yil sermaydi.

Adovat-u hasad, johil xun...
Shundandir goh dunyo torligi.
Haqorat erur inson uchun
Shundayin illatlar borligi!

Adolatli xalqning ko'zida
Ta'zirini bersang undayni,
Kelarmikan shunda o'ziga?
Murtadni mushtgina o'nglaydi!

O'lmasin-u, o'tsin jonidan,
Ko'zlaridan uning o't chiqsin.
Voqif bo'lsin boks zangidan,
Or-u nomus nima — bir uqsin.

1970

NON

Sira va'z o'qimayman non haqda men,
Qadrini ulug'larman biroq-da men.
Yodimda,

uning zarra ushog'ini
Oppoq tong bahosiga ko'rgandim teng.
Ne xasis zamonalar kechmadi, ha,
Kechmadi ne savdolar non ustida.
Ko'rganman,

donga qahat dalalarni
Ham ochlik zada qilgan shaharni-da.
O'tdi-ku ochlik, urush qiynab jonni,
Bu kun non to'ldirmishdir dasturxonni.
Har qozoq olib chiqar mehmoniga
Bamisli quyosh nusxa shirmoy nonni.
Qozog'im azaldan-da qiziq xalqdir,
Uni mahv etolmagan ayanch taqdir.
Zero u Olloh deya topingani
Hamisha baxt keltirgan mehnatgadir.
O'landir bor bisotim, sim-u zarim,
Mard dehqon nasliga yo'q hech ayarim.
Yuragin she'rlaringa o'rasin u,
Baxsh etay unga o'tli satrlarim.

KUZ

Kunlari bor hali tafti so'nmagan,
Gullari bor qizil rangi so'lmagan,
Kuz ham mening ellik yoshimga o'xshar,
Yoz o'tib, kuz kelariga ko'nmagan.

Qizig'i-yu qizili — yoz talqini,
Et junjitar tonggi shabnam salqini.
Kuz ham mening ellik yoshimga o'xshar,
“Erta” emas, “kecha” bo'lgan har kuni.

Parvonalar o‘zin urar chiroqqa,
Chumolilar chopar yaqin-yiroqqa,
Kuz ham mening ellik yoshimga o‘xshar,
Titrab-qaqshab boqar ona buloqqa.

Ko‘kda goh nur, goh bulutlar irg‘ishlab,
Goh yomg‘ir, goh qorni kutar dil xushlab.
Kuz ham mening ellik yoshimga o‘xshar,
Yoz-u kuzning sarhadin turar ushlab.

Yuzi sarg‘ish tortib bog‘lar o‘ksinar,
Majnuntollar shoxi cho‘p bo‘lib sinar,
Kuz ham mening ellik yoshimga o‘xshab,
Bir narsasin yo‘qotgandek xo‘rsinar.

Dashtda sariq sharpa kezar, ol emas,
Za‘faron surati oltin tong emas.
Kuz ham mening ellik yoshimga o‘xshar,
Na yigitmas, na munkaygan chol emas.

Kuzakda bor mevalar xil-xil pishar,
Kuz emasmi, ish ustiga ish tushar.
Mening ellik yoshimga o‘xshab kuz ham,
Cho‘g‘i o‘chgan o‘choq kabi junjikar.

***Qozoqchadan Zikrilla Ne‘mat
tarjimasi***

YILLAR

Yillar...

Ajib sehri bor:

Nurab ketar goh qumday,

Chumoliday bunyodkor,

Goh ayovsiz toshqinday.

Qudratlidir vaqt qo‘li,
Mehnat-la zeb berib ilk —
Bamisli zargar bo‘lib,
Maymun qaddin etmish tik.

Maymun odam tusidanmi,
Yo maymunlar — beburd kas?
Guvohidir kim ham buning,
Menga ham oshkor emas.

Albatta, bu bir hazil so‘z,
Lekin tagdor hazil bu.
Inson zoti, axir, bu kez
Yuksaklarni quchdi-ku.

Yillar zabtin so‘ndirar g‘am,
Surur berar dillarga.
Shu xislati bor uchun ham
Olqish aytgum yillarga.

Dehqon ko‘klam tarovatin
Qaydan bilgay yillarsiz?
Ochgaymi yer saxovatin
Haroratbaxsh nurlarsiz?

Olqishlayman, yillar, oylar,
Yellaring-chun xush, mayin.
Hayotimning har damida
Rizqim ko‘rdim men tayin.

Olqishlayman iqbol to‘la
Chog‘lar uchun takror, boz.
Lek lochin ham karaxt bo‘lar
Qilmasa gar chin parvoz.

Qirish, tiklash — egizmikin
Nafrat, sevgi singari.

Qizni — kampir degizdi vaqt,
Alp yigitni — chol, qari.

Yillar qo‘li qudratli, ha,
Zamonlarga esh, sirdosh.
Uning zabti, toqatiga
Xarsanglar-da bermas dosh.

1974

SARG‘AYGAN DAFTARDAN SHE‘RLAR

Iltijo

“Davosiz dardim bor, umrim oz qoldi...”
Deyishga qandayin, qiz, tiling bordi?
Bu gapni o‘ynashib ham ayta ko‘rma,
Kamsitgan, ustingdan kulganim bormi?

Shu gaping ko‘nglimdan chiqmas sira ham.
O‘ying-la yashayman har yerda, har dam.
Goh ko‘zim oldini qoplaydi bulut,
Ko‘nglimni yupatmas bu yorug‘ olam.

Ko‘pchilik qatori do‘stingman, ishon,
Lek do‘stdan yaqinroq bo‘lishim gumon.
Shundayam, men yurgan yerda yursin, deb,
Taqdirdan iltijo qilaman hamon.

Yulib tashlay olmayman...

Bo‘lmasa ulkan maqsad, buyuk orzu
Qay shoir el dardiga bo‘lgan ko‘zgu?
Yurakdan seni yulib tashlab bo‘lmas,
Dard bo‘lsang ham ko‘ksimda, dardsan ezgu.

Tabiat in'om etdi borin menga,
Qalb qo'ri, idrok kuchi, orin menga.
O'zim ham behalovat odammanmi,
Hech tinchlik bermas armon, zorim menga.

Azizim, armon bo'lib qola bergin,
Oromim, farog'atim ola bergin!
She'r, ilhom o'ti bo'lib ko'nglimga kir,
O'chmagil, ming alfozga sola bergin.

Faqat seni...

She'riyat — bu umr menga, kuy menga.
Uni ravo ko'rolmayman har kimga.
Faqat seni o'lan bilan siylayman,
Yoqarmikin, ey parizod, u senga.

She'r tug'ildi u dam mening boshimda,
Tosh misoli unsiz turding qoshimda.
Kipriklaring nega bexos "dir" etdi?
Yo cho'mdimi g'am-g'ussali yoshingga.

Yoxud tilsiz quvondimi yuraging?
Unday bo'lsa, nega aytmay turarding?
Ko'kraginga sig'may, axir, hislarim,
Yorilguday bo'lib men ham turardim.

O'sha onni esda mangu saqlardim,
Sir sandig'in she'r-la ochib axtardim.
Kipriklaring qoldi uzoq qadalib
Mo'ldir-mo'ldir munchog'iga oq qorning.

Poeziya — mening uchun kuy, hayot,
O'zgalardan qizg'anaman, bilib yot.
Faqat seni g'azal bilan siylayman,
Ey, jilvagar, gul yuzligim, parizod.

Shifokorim o'zing bo'l...

Ko'ngilning kuyi chertildi,
Vujudimga shodlik ildi.
Darding-la emlab dardimni,
Shifokorim o'zing bo'l endi.

Ko'zingday yoshli joningni
To'laroq bildim shu bugun.
Ko'rmadim misday taningni,
Urushda sensiz o'tdi kun.

Qolgan kun yaxshimi, ne bo'lar?
Bilmayman, erkam, uni ham,
Qayg'umi, hasratmi, ne ko'mar? —
Qiyindir bilish ham mubham.

Chekimda bo'lsa qanday kun,
Men unga kiftimni tutaman.
Bo'lsam-da sen deb jigarxun,
Uni men baxt bilib o'taman.

UNUTILGAN O'LANLAR

* * *

Huvullab qoldi o'rning,
Unut bo'lgan yolg'onday.
Zoriqdi, yondi ko'nglim,
Dunyo nursiz qolganday.

Tutdim sasingga quloq,
Eshitsam deb nogahon.
Dilda dovulday titroq,
Jonimda dardim yomon.

Kelding — bosildi bari,
Sog'inch topdi oroyish.

Aldamchi so‘z singari —
O‘zimga bo‘lma koyish.

Bu lahza, aqlim-hushim —
Seni deb qo‘shiq boshlay.
Bo‘lmagil olis tushim,
Yurakda yotgan toshday!

* * *

Yosh ko‘ngil, lochin qushday qiyodasan,
Intilasan, tolmaysan, qiyolaysan.
Bilmaysan hamdamlikni, yolg‘izlikni
Dunyoni yomonlikka qiyolmaysan.

Yosh ko‘ngil, avraysanmi, aldaysanmi,
Gap-so‘z bo‘lib og‘izlarda qolmaysanmi?
Yer-u samo bir sen uchun yaralganday,
Qo‘llaringga dast ko‘tarib olmaysanmi?

Yigitning yovqurligi o‘lanmasmi?
Yaxshi she‘r chin yurakdan kuylanmasmi?
Xush ko‘rganing suluv qizday o‘lan ham —
To abadlik yuragingga ulanmasmi?

* * *

Gul eding kulib turgan, to‘lib turgan,
Quvnatgan, qizg‘antirgan, zoriqtirgan.
Xayolimdan o‘charmidi ul daqiqa —
Sen go‘zalni yo‘llaringa yo‘liqtirgan.

Yo‘liqding, biroq o‘ting yondirmadi,
Taqdir dilim muhabbatga to‘ldirmadi.
Yopiray, loqayd bo‘lib qolasanmi,
Yuraging — muzmi, olov indirmadi!

Mayli, erkam, istagil, xoh istama,
Dil bu xil sevgiga yo‘l ham izlamas.

O'z o'timdan kuchli otash bo'lmasang,
Yonasan yaqinlashma, dil ko'zlama.

* * *

Dala, tingla kuyimni, shahar, tingla,
Tinglamagan armonda qolar, tingla,
Uchib keldim, yaraqlab uchib keldim,
Muhabbatning va baxtning qanotida.

Aylanay baxmal tunim, ravshan tunim,
Harir nuring ayla menga gulshan tunim.
Oshiq'larga kunduzdan nurafshonsan —
Qizg'aldoqlar shu'lasiday kulgan tunim.

Cho'lpon bor-ku, ne qilay kunduzingni,
Tengsiz tundan topdim men kunduzimni.
Menga bo'lsa, baxmal tun, yilga cho'zil,
So'ndirma hech muhabbat yulduzimni.

TOSHKENT BILAN KO'RISHGANDA

Yo'l bo'lib yotsa osmon yerdagiday,
Nega men ajablanmay, hayratlanmay?
Qozoqning oqinlari bamisoli
Toshkentga qo'nar ko'kdan farishtaday.
Aylanib oq bulutlar tegrasidan,
Pastlikka tayyorada yuz buraman.
Toshkentning zar do'ppiday zebolangan
Ko'rkiga termulishni xush ko'raman.
Kelganim yo'q men aslo yot makonga,
O'zimni begonaga mengzamasman.
Do'stimning, yo'ldoshimning, jigarimning
Muborak diydoriga yetdim, rostdan.
Bu o'lka chamani soz, qo'shig'i soz,
Yurakka ajib ilhom berar, beshak.

Yurganda o'zbek bilan qo'l ushlab,
Shukuhli ruhing o'sar tag'in yuksak.
Ilk tongning nurlariga sayqallangan
Ayyomni qarshilab dil masrur juda.
Shafaqning zar yolqini bamisoli
Tilla rang uqa o'zbek do'ppisida.
Oqinlar yerga qo'nar farishtaday,
Boqarlar tevarakka, ma'volarga.
Toshkent ham ushbu damlar yerda emas,
Yuksalib ketgandayin havolarga.

MUHABBAT HAQIDA

To'rg'ay ishda qarshilaydi yoz tongini,
Uyasida uyg'otadi bolajonin.
Go'zallikning bir bo'lagi qushchalar ham
Bolasiga bag'ishlaydi shunday jonin.

Shu emasmi muhabbatning bitta xili,
To'rg'aychanning bolasi sog' — demak tirik.
Demak, uning onasi shod hamda u tinch
Demak, uning qayg'usi yo'q, ishi yirik.

Qayg'u ham bor, quvonch ham bor har yurakda,
Til bor uni kerak chog'da aytmoq uchun.
Chin sevishning lazzatini totiganda
Kishi bilar muhabbatning buyuk kuchin.

Mening ham muhabbatga jonim muhtoj,
Shugina bo'ysundirar egdirib bosh.
Shu singdirdi menga onam sof mehrini,
O'sha menga topib berdi bir qalamqosh.

O'shagina ilhomchisi har ishimning,
Shu bulog'i qaynab turgan she'r kuchimning.
Faqat shudir yurt mehrini sig'dirgan ham —
Mushtumdayin yuragiga har kishining.

DOSTONLAR

SALOM AYTDIM

*Salom aytdim qalam qosh,
Senga qurbon mol va bosh.
Seni o'ylab sog'inchdan —
Ko'zga kelur issiq yosh.*

Abay

Yozganim o'zga mening,
Tuzganim o'zga mening.
Sening uchun yonganim —
Ozganim o'zga mening.

Salom, salom, qalamqosh,
Senga — ixlos, mol-u bosh.
Kuyingda bo'ldim qurbon,
Sensiz sel bo'ldi ko'z yosh.

Bo'lmasa ham tilida duldul kuchi,
Kanda qilmas xonishin bulbul qushi.
Jonim beray senga mayli, parizod,
Yigirmanchi asrdan yuz yil kichik.

Yoshlik so'ngi, keksalik oldi bu kun,
Seni ko'rib yuragim toldi bir kun.
Yerda emas, anuv Oyning sathida
Qalin moling misoli qoldi mulkim.

Qoldi mulkim tirikchilik ko'yida,
Vaqt almashdi mening tashvish —
o'yimda.

Men orqali quyosh chiqdi saharlab,
Men orqali nur tashidi uyingga.

Yurdim — hayot, o‘lim bilan basma-bas,
Shafaq rangli kunga doimo payvast.
Men bo‘lmasam, yer kurrasi aylanmay,
Harakatdan to‘xtar edi bu nafas.

Zamonlarning qolib shaxt-tumanida
Ushoqlanib ketar edi zaminda.
Men ofatning shart qirqdim-u yo‘lini,
Yaratoldim yerning baxtli damin-da.

Men ajalni chetlatdim sendan doim,
Yerni yelkam uzra ko‘tardim qoyim.
O‘lsam uni ruhim bilan tutaman,
Seni baxtli bo‘lsin deb, gulchiroyim.

Men degani — o‘yparast she‘r yo‘ldoshi,
Yigirmanchi asrning maslakdoshi.
Men deganim — Istiqboldan bahra olib —
Qalbiga jo qilganlar naq quyoshni.

Netay, senga o‘zimni tanishtirib,
Ketmaganmi yuraklar topishtirib.
O‘qigaysan, umrimning hikoyasin
Hech bo‘lmasa bir asr olis turib.

...Kulgularing dilga quvvat soladi,
Sehri bilan, hoy qiz, jon oladi.
El ham to‘lib kokillaring atriga —
Bo‘y ufurib, to‘lqin-to‘lqin jilolanadi.

Qiz sha‘niga, may sha‘niga ko‘p zamon
She‘r to‘qishib o‘tdi oqinlar biyron.
O‘sha o‘tganlarni etib ziyorat,
Udumini tutib, yozamiz doston.

Har ikkisi bor bo‘lsinlar turguncha yer,
Biri — singil, biri yor-u dilbardir.

Odam Ato bilan Momo Havomiz —
Ul ikkisin bizga meros etgandir.

Men ham ishqni, mayni aylasam insho
Ayb etma-yu, madad bergil sen ammo.
Ilk she'rlarim daftari ilgingdadir,
Sham misoli yonar unda kuy-sado.

O't ichida xo'p sinaldi yigitlik,
Yosh yuraklar doim yurdi umidlik,
Qilich bilan yerni, elni qo'riqlab,
Okoplarni qonimiz-la ivitdik.

O'sha kunlar oqin suvday surildi,
Aqlimiz ham "charxlandi, tig' urildi".
Yigitlikning ori bordir yurakda,
Bu kunlarga yorug' yuz-la yurildi.

Umr! Umr oqarmidi ters tomon?
Shunday yoshlik ortga qaytmas begumon.
Ko'ngil qurgur yoshligimni qo'msaydi,
Qayta boshdan bo'layin deb navqiron.

Ko'ringlar-chi, bugungi bo'z bolani,
Ko'zlariga boqsang ko'zing toladi.
Go'zallikdan va shodlikdan yaralganday.
Yoshligiga nozik havas qo'zg'oladi.

Bola edik, yalang oyoq o'tin tergan,
Qirda yotgan, shuvoqlarning betin tergan.
O'ttizinchi yillarga biz o'g'lon edik,
Bir kastumni o'n chog'limiz kiya bergan.

Suhbatimiz qiziq edi, bo'lak edi,
O'rtoqchilik bizga oliy tilak edi.
O'lan yozsak, bab-barobar shodlanardik,
Samimiylik bizga doim tirgak edi.

Bir-birovga har daqiqa edik mahtal,
Ona yurtning otash mehri dilda mash'al.
Yer yuzini teng ko'rmoqlik shavqi bilan
Xayollarga cho'mar edik o'sha mahal.

Manmanlikka uchmagandik hech birimiz,
Yo'qni bunyod etdi barcha tadbirimiz.
"Bo'lmaganni bo'ldiramiz", dedik bizlar,
Yoshlikning chin jur'ati — chin taqdirimiz.

Shunday shaddod edik. Edik tortinchoq...
Maqtovlarni eshitganda qizardik har choq...
Suyishmadik ko'chada yo ko'z oldida
Jon-u dildan ko'rib. ishqni azizroq.

Biz bilan bir safda, bitta oqimda,
Daqiqalar kelar to'kis oqimday.
O'ktam daqiqalar, qanotli damlar,
Uvoqlanib ketar goho chaqinday.

Buncha qiziq ekan, yopiray odam!
Anglashga shoshaman jumboqni bu dam.
Ota yo'lin tilar menga lahzalar,
Umr yukin ko'targanday chinakam.

O'lim uchun tug'ilarmi odamzod?
O'z umrini bezash uchun yaralmas nahot
Kelajak qudratin ololsak anglab,
Armonlar ushalur, gul bo'lur hayot.

Erkam, xoh qabul et, xoh ayla inkor,
Seni ardoqlovchi xayollarim bor.
Istasang, gul bilan oqiz xatimni,
Faqat uni soxta, demagil zinhor.

O'tmishni eslamoq inson xulqidir,
Xatim to'zsa hamki, sening mulkingdir.

Unda ne yozilgan, bilmam o‘zim ham,
Yirtib tashla uni, o‘zim ochdim sir.

Nom-nishonsiz ketgan yog‘du erur ko‘p.
So‘nib bitgan yulduzin eslarmi ko‘k?
Yulduzdan ko‘p yo‘qolgan yo‘ldoshlarim,
Yo‘qlay desam, lahzalar to‘xtarmi tek?

...Uchrab qoldi yo‘llarimda bir ayol,
Eski do‘stdek so‘ray ketdi hol-ahvol.
Qayda ko‘rdim? Ko‘rgan edim uni qachon?..
Chiroyiga boqqancha turardim lol.

Buncha o‘tli ayolning qora ko‘zi,
Yo tig‘mikan dilni o‘rtaydi so‘zi.
Tanimading, — deya oldi ma’yusgina —
Unutibsan yoshlikni ham sen o‘zi!

Do‘ppi uzra tugib olmish sochini,
Sipo libos kiyib, gul-gul ochilib,
Manglayiga pinhon qo‘nmish ajinlar,
Hijrondanmi to‘kkandir ko‘z yoshini.

Manglayida no‘xotdek bir qora xol,
Meni esga olgil demoqchi misol.
Olis yillar ravshan tortib borardi,
Hamon menga qarab turar u ayol.

Bu ko‘zlarni, bu holni qayda ko‘rdim,
Ko‘rsam, yolg‘iz ko‘kdagi oyda ko‘rdim.
Oyday to‘lin, kunday ro‘shno qiz edi,
Attang, Sarmon... shu so‘zni ayta ko‘rdim.

Shu so‘z uchdi lablarimdan besado,
Ayol esa so‘ylay ketdi shu asno; —
Men Cho‘lponman... Cho‘lponman-ku — derdi u,
Qulaganday bo‘ldi boshimga samo.

Cho'lpon! Sarmon! Yoshligimning yo'ldoshi,
Yoshlik o'ti — beqiyos o't, quyoshli.
Sog'inganda ko'rolmasdim bir lahza,
Sog'inardi yoshligini bu boshim.

Tushlarimda chorlab sizni necha bor,
Yoshligimni qo'msar edim oshkor.
Quvonchimni, g'amimni — teng ko'rganlar —
Siz — sirdoshim, ishda — tanti madadkor.

Oq Yoyiqning yoqasi, Xon o'rmoni...
Biz bir bo'lsak, bor-di har ne imkoni.
Osmonida chaqinday yaraqlagan
Qanotlardir, yosh yurakning armoni.

Uchov edik, istagimiz bir edi,
Olislarga undagan bir sir edi.
Muz o'pqondan — "Chelyuskin"ni qutqarib,
Osmon kezish — bizga zo'r dastur edi.

Asta-asta chekindi bolalik ham,
Yillar qoldi, almashdi yoz-u ko'klam.
Yerda yolg'iz bo'lsa-da yer Cho'lponi,
Oramizga nifoq solmadi hech dam.

Cho'lpon! Cho'lpon! Nomiga munosib qiz!
Baxtday suyuk, baxting bo'lgay nasib qiz!
To'ti qushday tongdan tongga turlanib,
Uchar eding erkin qanot yozib qiz.

Tong o'rgilsin, oppoq eding tongdan ham,
Gavhar kabi zilol eding chinakam,
Tunday qora ko'zlaringda nur o'ynab,
Yo'llaringni yoritardi damo-dam.

...Teng ko'rmoqqa botinolmay qolganim,
Xat yozdim-u, javob kutib tolganim...

Oyna buloq kabi shaffof yuraging
Hali hanuz aylab kelar lol mani.

Lolligimni etolmadim men bayon,
Nazar solib, dil uqmading sen hamon.
Takabburlik emas, xulqing edi shu,
Kuydirmoqni “siylov” deding har qachon.

Uchov edik, taqdirimiz o‘zgacha,
Bolalikdan — talabalik kezgacha,
To‘lqinlari ichra oqib hayotning —
Jahon osmoniga solgan izgacha.

Baham ko‘rdik tuzdan toki qora non...
Sirlaringa o‘zing sirdosh, qadrdon.
Yigit bo‘ldim, sen bo‘lding qiz — qalamqosh,
Yuraklarga sevgi bo‘lib hukmron!

Sevgimidi, senga tikilgan onim,
Sensiz totli tuyulmas edi nonim.
Ro‘zg‘or qurib, turmush izmin tutganda,
Yana esga tushding, yondi bu jonim.

Ixtiyorsiz... senga ko‘nglim bor edi,
Seningsiz yer — tobut kabi tor edi.
Mayli dedim, do‘stim uchun suyundim,
Sarmon — og‘ang sen-la baxtiyor edi.

Senga loyiq edi Sarmon, mard Sarmon,
Sening ishqing bilib buyuk dard, Sarmon.
Ko‘ngling kabi u oq ko‘ngil edi-da,
Xush ko‘rgani edi tog‘- u dasht, o‘rmon...

...Ona yo‘lda qoldi salqin o‘rmon ham,
Muhabbat ham, sozday yorqin u tong ham.
Firoq kirdi nogoh visol yo‘liga,
Sinov bo‘lib, bo‘lib jafo bemalham.

El qatori Sarmon yigit shaylandi,
“Grenada” qo‘shig‘i ham kuylandi.
Bizdan keyin shinel kiydi Cho‘lpon ham,
Jon bordirki askarlarga aylandi.

Buyuk xalqning safi tizildi ravon,
Taqdirlarni tutashtirdi jang — maydon.
“Ko‘pga kelgan to‘y” — dedik-da, urushga
Kirdik “Hayot-mamot” deya beomon.

To‘rt yil bo‘yi tortdik bitta tashvish, dard,
Imkoniki ishga soldi har bir mard.
Qurol bilan ozodlikni qo‘riqlab,
Tongimizni asramoqlik — bo‘ldi ahd.

...Qola oldik buyuklik tog‘imizda,
Yot qadamlar tushmadi bog‘imizga,
Yuzga kirgan chollarning ko‘rmaganin —
Bizlar ko‘rdik bo‘z bola chog‘imizda.

...G‘alaba-chun fido etdi umr, jon...
Qutlug‘ kunga yetolmadi sher Sarmon.
Qaytdimikan Cho‘lpon jangdan salomat —
Yuragimni kemirardi shu armon...

So‘zlarimni bo‘ldi shunda Cho‘lpon qiz,
So‘z boshladi ruxsat kutmay, giryon qiz:
— Men ham seni tanimadim yuzingdan,
Yoshlik kulgan ko‘zing eslayman bu kez.

O‘sha Sarmon, yovqur Sarmon qaydadir!..
Yerda uxlar... qabri olis joydadir.
Maydon ichra mardonavor yiqildi,
Mangu uxlar... yurak usiz qaytadir?

Askarlikdan qaytdim o‘qlar tingan yil,
Hali-hanuz jarohatli bu ko‘ngil.

Yor qabrida ko‘z yoshlarim bo‘ldi sel,
Umrim senga, Sarmon, bevaqt so‘lgan gul!

Nolimadim taqdirimdan hech qachon,
Yoshlik fasli o‘tdi, ro‘baro‘ mezon.
Sabr-toqat tayanch bo‘ldi hamisha,
Na duch kelsa, munkimadim, ha, ishon.

Sochlarimga oraladi oq tola,
Baxtsizlikdan aylamadim zor-nola.
Qishloqda o‘z obro‘yim, o‘z o‘rnim bor,
Derlar... “Odam — odamning zahrin olar”.

Do‘stlarim bor chor tarafda hamnishin,
Yigirma yil — baham ko‘rar tashvishim.
Bir yodgorlik o‘rnatishdi Sarmonga,
Shunda o‘tar to‘kin yozim, qor-qishim.

Naryog‘ betda, Dnepr yoqasida
O‘xshab go‘yo Sarmonning og‘asiga,
Baland tepa uzra Taras shoir ham —
O‘qir ishqqa va hijronga qasida,

Deganicha ma‘yus tortadi Cho‘lpon,
So‘z topolmay termulaman parishon.
Mehr-u muhabbatin ardoqlay olgan
Dardkash, beva Ayol — o‘zing qahramon.

Yig‘lamoq bo‘lar-da, yoshin yashirar,
Nafas bo‘g‘ilganday qalbi g‘ashlanar.
Bo‘tako‘zlar nigohida bir alam —
Kipriklari uzra tomchi toshirar.

Yana, yana buzdi so‘zlab o‘yimni,
— Taqdir... Taqdir aza qildi to‘yimni.
Chin sevgiga esh emasmi manguilik,
Baxt ishlari yashin urib, qiyildi.

O'lim uchun yaralganmi edik yo?
Va'da aylab ketdi, qoldi ishq-vafo.
U — men uchun, men — atalgan u uchun,
Bir jon edik, bo'lsa-da bo'lak dunyo.

...Keldim Sarmon salomin elga olib,
Dilga yurtning otashin mehrin solib.
Oq Yoyiqning etagi, Xon o'rmoni,
Sarmon uchun ham ko'ray qonib-qonib.

Ko'rarkanman, dil hapriqar beomon,
Har galgiday shovullab yotar o'rmon.
Dedim: Salom yo'lladi Sizga bir mard,
Salom dedi Sizni sevguvchi Sarmon!

.

Kechir, jonim, qilmam senga nasihat,
Keksalikda aql topur balog'at.
Istiqbolli asrning odamiga
Aql o'rgatish kerakmas, bu — haqiqat.

Besh qo'l kabi ayon senga Sarmonlar,
Yorug' kun deb fido bo'lgan armonlar.
Sen — o'zingsan yoshlik damlar g'ururi,
Sen — buyuksan, sen bilan tiniq tonglar.

Yoshlik so'ngi, keksalik oldi — bu kun,
Seni o'ylab yuragim toldi bir tun.
Yerda emas, hatto Oyning sathida,
Qalin moling misoli qoldi mulkim.

SEL

(doston)

1

Ming to‘qqiz yuz yetmish uchinchi yil,
O‘n beshinchi iyul,
Yakshanba...

Ming to‘qqiz yuz yetmish uchinchi yil,
O‘n beshinchi iyul,
Yakshanba...

O‘sha yil,
O‘sha oy,
O‘sha kun —
Borliq taft, ziyoga to‘la kun
Bamisli chayqaldi yer-osmon,
Dahshatli tasvirga bus-butun
Sig‘maydi,
Yopirildi zo‘r to‘fon.

Odamlar,
Ona yurt!
Odamlar,
Ona yurt!
Saqlangiz shu kunni —
O‘chirmay xotirdan!
Hech kimsa unutib
Ketmasin xotirjam!
O, manim Olmaotam,
Yashna toabad,
O‘chmasin yodingdan
Bu kulfat,
Bu ofat!

G'ururing,
Faxringni
Bilardi keng jahon.
Qozonding mardona
Sen yana dovrug'-shon.
Ko'p mushkul damlarda
Aylanib askarga,
Yengolding to'fonni
Kurashib beomon.

Tilsiz yov hamlasin
Daf etding daf'atan.
Shaxtingga lol qoldi
Zamon ham Vatan.
Hayiqmay kelding, bas.
Toshqinga ilk nafas.
Tashlading yo'liga
G'ovlar — tog'-qoyadan.

Bemavrid o'limning
Do'llari kesildi.
Tobutlar lang og'zi
Manguga berkildi.
Olmaotam, qudrating,
Shavkating, shuhrating
Asrimning ko'zida
Namoyish etildi!

2

Quyosh siljib tik samo sari
Saratonda kuydirar har vaqt.
Kalendarning sahifalari
Balki shundan yirtilar barvaqt.

Kun uzayib ketar beme'yor
Xizmat vaqtin tugash oldidan.

Tog' bag'ridan g'oyib bo'lmish qor.
Epkin uxlar uzlatda bu dam.

Kabinetlar dimiqib, isib,
Yel qorasin ko'rmagay mutloq.
Galstuklar bo'yinni qisib,
Semiz tanlar qarsillar bu choq.

Gulzorlardan esmas shabada,
Yaproqlar-da qilt etmas, suvsab.
Kun taftidan bog'lar ham zada,
Oq yomg'irlar diydorin qo'msab.

O'rgimchakning iplari misol
Ko'rinadi sarob yarqirab.
Fontanlarning qoshida xushxol
Bola-baqra g'ujg'ondir biroq.

Ko'm-ko'k osmon qizib bu mahal
Shishaday darz ketar esa ham,
Olmaotam bari bir go'zal —
Suluvlashib ketar yana ham.

Qayrag'och-u
Terak,
Qayinlar
Yashil tusi tortmagay xira
Irmoqlardan taralgan unlar
Tog' bag'rida
Tinmagay sira.

Xuddi gugurt qutilariday
Turfa tusda tovlanib bu kez,
Chor tarafga oqar paydar-pay
Avtolarning oqimi tig'iz.

Keng ko'chalar otashli komda
Ilhaq erur shomgi nurlarga.
Gulga o'xshar odamlar shomda,
Go'yo oyoq bitar gullarga.

Tik kranlar esa olisdan
Qomatlarin ko'z-ko'zlab bu choq,
Quduqdan suv chiqarayotgan
"Turna"larga o'xshab ketar naq,

Kundan kunga
Yasharar qal'a,
Bo'y cho'zar u yuksaklik sari.
So'ylab yotar
Balki shu haqda
To'lqin urib oqqan Bosh ariq.

Intilib u mangu chiroyga,
Olislarni ko'zlaydi hargiz.
Zotan ko'rkam ko'cha, saroyga
Ulug' nomlar qo'ymagan bejiz.

Yashil dahliz misoli shinam
Medeoga chorlaydi bu yo'l.
Qo'sh kiftiga tushgan uylar ham
Yuraklarda zavq uyg'otar mo'l.

Haroratdan nafasi qaytib
Yuksalar u
Tog' sari qaynab
Va ayniqsa kech kirgan payti
Somon yo'lin eslatar aynan.

Bu pallada sarg'ayib yotar
Olatog'ning bag'ri ham karaxt.
Qorlar ko'chib bamisli ukpar,
Ko'k yuzida aydaydi farah.

Cho'ng muzliklar — erish bilmagan
Chok-chokidan so'kilay deydi.
Qo'llar — minba'd to'lish bilmagan
Pastliklarga to'kilay deydi.

Yuksaklardan boqib Tiyaqsuv
Xayol surar kunda yarqirab:
“Chopsammikin misoli ohu,
Keng adirlar sari sharqirab...”

Muzliklarning fe'lin kuzatib
Kezar unda hushyor soqchilar.
Xuddi temir kapalak kabi
Vertolyot ham tinmay charx urar.

Xabar uchar efirga tag'in,
Ogoh etib ofatdan takror:
“Sergak turing!
Bemavrid yong'in
Yoxud toshqin bo'lish xavfi bor!..”

Ammoki el osoyishta, tinch,
Xavf-xatardan bo'lsa-da ogoh.
Odamlarda faqat bir ilinj:
Sal shabada essa edi, oh...

Tog'dan yetib kelguncha xatar
Hali gap ko'p, derlar xotirjam.
Yo'lda qolib Kichik Olmaota —
Osharmidi daf'atan qirdan?..

Qilolmasdi hech kim tasavvur
Sel shiddatin,
Uning yelishin
Va borliqni zabt etib bir qur
Subhi sahar bosib kelishin.

O'zgargandi avzoyi suvning —
Tusi, mavji edi g'alati.
Qo'ng'irligi nedandir uning?
Qani uning zilol holati?

Yog'dimikin yotoqqa yomg'ir?
Unday desang, kulib turar kun.
Xullas, bunda bordirki bir sir,
Soylar rangi o'zgarmish butun.

Tog' tarafdin
Bolalar liq-liq,
Tushib kelar to'p-to'p mashina.
Bunday bo'lmas edi-ku...
Qiziq,
Sayohatmi, sayrmi bu, nima?

Ajablansa birovlar bundan,
Zavqlangandek edi ba'zilar...
Gumonsirab turganlar bu dam
Derdi: "Buncha oshiqib kelar?.."

Xandon otsa,
Kulsa bolalar,
Dilgir uylar bo'lmasmi bozor?
Gar javdirab tursa bolalar,
Har bitta dil topmasmi ozor?

Shodon damlar bolalarni biz
Erkalatib to'ymaymiz aslo.
Sal xatarni sezsa ko'nglimiz,
O'ylagaymiz ularni dastlab.

Xotirdadir urush kulfati,
O'chirsak-da olovli o'tin.
Avval go'dak baxtin o'yladi
O'shal damlar Vatanim, yurtim.

Hozir o‘yning mavridi emas,
Mashinalar nechun saf-qator?
Bolalar-ku,
Chin xavfni sezmas,
Yuzlarida lek jiddiylik bor.

Yo‘lga tushmoq to‘satdan, zumda
Ular uchun edi ko‘p og‘ir.
Tog‘ bag‘rida yayrab, o‘yinga
To‘yishmagan edi-da, axir.

Bolalardan dedi birov:
— Lagerlar ham, qara, ko‘chmoqda...
— Demak, bekor osmon avzoyi
Buzilmagan ekan bu choqda.

“Sel!” degan so‘z daf‘atan, bexos
Yangradi-yu,
So‘ngra serqutqu
Aks sadoga aylanib ro‘y-rost,
Yiroqlarga qanot qoqdi u.

Lekin bovar qilardi kim ham
Shahar qaynab turgan bir onda?
Kaptarlar ham to‘p bo‘lib beg‘am
“G‘uv-g‘uv”lashar edi maydonda.

Visol kutar oshiqlar bu chog‘,
Hovli to‘lib ketar bolalar.
Epkinlarga ko‘ksin tutar tog‘,
Chappor urar unda lolalar.

Abay turar —
Tepalik uzra
Qo‘shiq kabi mag‘rur,
Sarafroz.

Buyuk ajdod bo'lgandan ko'ra,
Eh, el bilan yashash
Qanday soz!

Haykal bo'lib,
Tosh bo'lib qotmoq —
Mangulikdan ersa hamki taxt,
Chin baxt emas,
Bir xandon otmoq
Yo oh tortmoq —
Mana asil baxt!

O, ustozim,
Barhayotsan sen,
Sen toshda ham —
Puravj, tirik had.
Bunda neni aytgan bo'lsam men,
Yurakdagi gaplardir faqat.

Holimiz-ku, "u dunyoda tang —
Jonsiz vujud — kulday keraksiz.
"U dunyoning",
Rostini aytsang,
Litfondi ham bo'lmagay, shaksiz.

Na go'zallar, na may bor unda.
Na shifobaxsh cho'lining havosi.
Shoigra soz ato etgay, ha,
Faqatgina hayot safosi.

"U dunyo"ga tashrif etsam gar,
Kezmasman men ilinj axtarib.
Tomug'dan shaxt joy olmoq afzal,
Behisht so'rab,
Yurguncha g'arib...

Shu bois men qo‘shiqlarimni
Ulashgumdir hayotdirman to.
Qizg‘anmasdan,
Dilda borini
Yuraklarga etgim kelar jo.

Mag‘rurliging tark etma, ustoz,
Zamonlarga ziyo tarat, balq.
Ezgu noming tavof aylab boz,
Huzuringga oqavergay xalq.

Yuksakdasan.
Balandlik — baland.
Undan ufqlar ko‘ringay ayon.
Shoir o‘tkir nigohi bilan
Nazar solsa, bo‘lmagay poyon.

O‘tinaman, ustoz, ushbu gal,
Aytgin,
Rostmi xatarning sasi?
Nazar sol-chi; o‘zi nima gap,
Qaydan kelar bu sel vahmasi?..

3

Tarang yoydan uchgan o‘q misol,
G‘izillagan toshdayin yoxud
Yetib keldi “sel” so‘zi alhol
Hukumatning Binosiga zud.

Yangradi u, kimdir zarb bilan
Sermagandek qamchini bejo,
Yetib keldi bu so‘z daf‘atan
Tovushdan ham ildamroq hatto.

Yetib keldi qoqquncha kiprik,
Yetib keldi xayoldan shitob.

Yuraklarga larza tashlab ilk,
Idroklarni zabt etdi shu tob.

Yetib keldi — muqarrar ofat,
Kulfatlarning hidin ufurib.
“Sel! Sel!..” dedi dilgir, betoqat
Mas’ul xodim o‘rnidan turib.

Behud aylab bu mash’um xabar,
Tahlikaga tushirdi ayon
Va bir lahza o‘tmish lavhalar
Ko‘z oldida bo‘ldi namoyon.

...Shahar qolgan edi egasiz,
Aft-angorin bo‘lmasdi tanib
Va qiyralgan bog‘lar mevasi
Yotar edi loyga belanib.

Ariqlar-u ko‘chalar bir hol —
O‘xshar edi chigal arqonga.
Imoratlar nurab bemajol,
Aylangandi g‘ishti talqonga.

Neki edi so‘lim va sara,
Kasb etgandi abgor manzara.
Solga o‘xshab suzib yurardi
Ag‘darilgan to‘sin, panjara.

Ashqol-dashqol oqib to‘lqinda,
Yaltirardi jazira kunda.
Suvga bo‘kkan murdalar ko‘zga
Tashlanardi unda va bunda.

Bo‘tanaga qiyshayib botgan —
Hov daraxtga chirmashib yotgan
Qiz sochimi?

Yo tok novdasi —
O‘jar suvlar qo‘porib otgan?

O‘rdaklar-u g‘ozlar, tovuqlar
To‘lqinlarda yotardi chalqib.
Turfa giyoh, anvoyi gullar
Ko‘rinardi ko‘pikday qalqib.

Omon qolgan yog‘och uy...
Dahliz...
Uxlardi bir bolakay g‘ofil.
Ko‘z uqalab,
Uyg‘onsa bir kez,
Tegrasida ayqirardi sel.

Bu kun
Mana o‘sha bolakay
Guvohidir bu ofatning ham:
“Eh, qaniydi
Asov tulporday
Sel shiddatin qayirsa o‘ktam!...”

Tong otarkan zilol, munavvar
Esladi u shum qismatni bot:
Ko‘z oldiga — saf-saf tobutlar,
Qulog‘iga keldi oh-faryod.

Yov yoqadan olayotgan payt
Tortgan kabi pochadan ko‘ppak,
El boshiga bu so‘qir ofat
Ko‘p talofat yetkazdi beshak.

Payhon bo‘ldi lahzada shahar,
Ariqlarga to‘ldi qum-tuproq.
Pisib yotgan ochlik bu mahal
Tag‘in huquq qozondi ko‘proq.

Lekin qodir millatning nasli
Istiqbolni ko‘zlab har nafas,
Eta oldi ofatni taslim,
Yovuz kuchga kela oldi bas.

Uchmasin-chun xotirdan sira
Bu kulfatga berganimiz dosh,
Yodgorlikday
Keng ko‘cha uzra
Yotar edi uydayin cho‘ng tosh.

Turmush komi etganda ham g‘arq,
Saqlardi u mudom
Mag‘rur tus.
Lekin buni unutib, befarq
Eltishibdi qaygadir, afsus.

Zotan u tosh Oqin Toir¹ning
Dostoniday kechmishni bo‘ylab,
Yurt qismati,
Shonidan vazmin
Odamlarga turardi so‘ylab.

O, sen
Ochlik, selga mardona
Ko‘krak tutding, yurtdoshim, mag‘rur.
Koshki alqov she‘rim bahona
Yuragingga baxsh etolsam nur.

...Trubkani tutgancha bu dam,
Olis tog‘ga boz tashlab nazar,
Ko‘pni ko‘rgan va zakiy Rahbar
So‘ylashardi Moskva bilan.

¹ **Toir Jarokov** (1908–1965) — taniqli qozoq sovet shoiri, “Sel” va “Selning jilovlanishi” dostonlarining muallifi.

— Sel! — dedi u tashvishmand picha,
Xavfi uning bormoqda o'sib.
Tosh lavalari yo'lin hozircha
Cho'ng Medeo turibdi to'sib.

To'g'on esa...
Ishonib bugun
Biror nima demoqlik gumon.
Chunki avval —
Ellik yil burun
O'tgan seldan zo'rdir bu chandon.

Baayni Siz aytgandek, ha, ha:
Bor kuch
Mablag' selning yo'liga...
Yordam qo'lin cho'zsa gar Markaz
Ruhlanmaylik biz bundan nega!

Texnika-yu odamlar kun-tun
Shay turibdi,
Yengolmas ofat.
Xabar berib turamiz har kun,
Har kun emas!
Mayli, har soat!

...Sinashda ufq sel xavfini chinga yo'yar,
Go'yo kentni o'z komiga olib qo'yar.
Katta Bino derazasin lang ochgancha
Rahbar olis tog'ga razm solib qo'yar.

Hov qoyalar neni xayol qilayotir?..
Bilishmaydi — go'yo nalar bo'layotir.
Ko'kda oftob nurin sochar mo'l, xotirjam,
Shahar esa osoyishta, bexavotir.

G'am ko'rmagin,
Olmaotam — maskanimiz,

Doim shundoq nurli bo'lsin osmonimiz.
Yurt tinchini buzmoqlikka haqqimiz yo'q,
Axir, uning halovatin posbonimiz.

Uzilmasin
Odamlarning sho'x kulgusi,
Buzilmasin
Bemahalda qiz uyqusi.
Bir Medeo bilsin vahm xurujini,
Qoya oshib o'tolmasin sel qutqusi.

Rahbar turar derazaning qoshida jim
Va o'ylaydi:
“Nahot to'g'on bermas to'zim?
Gar Medeo etolmasa ofatni daf,
Javobgari bo'lay elning mening o'zim!..”

U biladi:
Nojoizdir sarosima,
Qurch xalqi bor ko'zlarining qorasida.
Bekor nizo tug'ilmagan bu asrda,
Axir, g'ofil insonlarning orasida.

U askardir bu soniya,
Jasur “soldat”.
Burchi og'ir, ammo unda mo'ldir toqat.
Ayon unga mushkul yo'lning past-balandi,
U oldinda bormoqligi zarur faqat.

She'rim!
Sirtidan ta'na etma birovga hech,
Bo'lar-bo'lmas alqovdan-da, madhdan-da kech.
Ko'z qiri-la baho bermoq doim oson,
Sen qalblarning ichiga kir,
Jumbog'in yech.

Togʻ-u toshni yemirgandek yogʻin-sochin,
Mayda hislar zabtgʻa olar pinhon, botin.
Men bilaman —
Mushkul damlar
Imoniga,
Eʻtiqodga koʻplar sodiq qololmas chin.

Mard odamni idrok-u burch, aql-u gʻayrat
Mudom oliy sarhadlarga undar faqat.
Ammo qaysi yalanglikda oʻqqon, oʻngir
Oldingdagi
Sheryurakka qilmas hasad?!

Odamlar bor —
Ochiq yuzli, dili kinsiz,
Odamlar bor —
Istarasiz, yuragi muz.
Har kimni oʻz bahosi-la baholaymiz,
— Tosh emasmiz,
Axir, bizlar odamlarmiz.
Baʻzi odam kulguda ham
Oʻzin tutar,
Baʻzi odam chekkanda gʻam
Oʻzin tutar.
Ich-ichini yondirar-u aytar soʻzi,
Ammoki u bahslashgan dam
Oʻzin tutar.

Mening neki dilimda bor — oshkor doim,
Odamlardan nimamni ham yashirayin.
Jinim suymas kimsalarni koʻrib qolsam,
Yeb qoʻygudek boqadirman boʻridayin.

Qaltis gapga uzr soʻrmoq joizdir, ha,
Zotan surib yurganingdan gal-galiga,
Meninmcha, bu sogʻliqqa ham foydalidir,
Gaplashganing erkakchasi, dangaliga.

Sayr qilmoq — yurak uchun davo, derlar,
Dildan kulmoq baridan ham a'lo derlar.
Yomon bo'lmas — nafratingni to'kib solsang,
Garchi buni xulq-odobdan avlo derlar.

Mehr-u vafo, nifoq-nizo — azal rasm,
Inkor etib bo'lmas xolis ko'ngil sasin.
Razm solib,
Farishtaga yo'yish mumkin,
Yuz odamdan, kam deganda, saksontasin.

Bee'tibor — chetda qolib ketsa, beshak,
Iztirobga yo'g'rilgandir har bir yurak.
“Sen — o'zimsan” deb tan olsa xalqi kimni,
Bundan ortiq martaba yo'q — oliy, yuksak.

O, o'quvchim!
Senga aytar o'tinchim bir;
Ta'birimda sahv ketsam ayla uzr.
Ammo kimni yurt “Inson!” deb tilga olsa,
Uning uchun ushbu baho eng ulug'dir.

Har tirik jon noil erur bir mehrga.
Qush uchmasin qayoqlarga, qo'nar yerga.
Har yurakning orzusi bu, armoni bu —
Asil farzand bo'la olmoq tug'gan elga.

Bu baridan mo'tabar va a'lo tuyg'u,
Shu tuyg'u deb, mayli, dilga cho'ksin qayg'u.
Bulbul — bulbul emas, bog'ni etmasa lol,
Rahbar bo'lmoq — el ishonchin qozonmoq bu.

Burgut tulki quvmagan hech yerda yelib,
Tozi parvoz qilolmagan burgut bo'lib.
Rahbarlik bu —
Barcha ishga mas'ullikdir,
Har mushkulga chora topmoq evin bilib.

U mas'uldir
Oftobga ham, bo'ronga ham,
U mas'uldir
Qashqirga ham, qo'tonga ham,
U nafaqat marhumlarga, tiriklarga —
Balki mas'ul yangi nasli zamonga ham.

U rahbar ham mas'ullarning biri erur,
Yurt tashvishi doim dilin to'ri erur.
Bu asnoda o'rin yo'qdir ortiq so'zga,
Suv balosi ofatlarning zo'ri erur.

Kechirarmi bizni Esikko'l — so'lim joy?
Xotirada anduh chekar mahv chiroy.
O'chmagaydir yodimizdan — qalb tubidan
Ko'zni olib yal-yal yongan mavj, hoynahoy.

Eski sathi tovlanardi harir, mayin,
Tiniqlikda edi tonggi shabnamdayin.
O'xshardi u uzukdagi billur ko'zga,
Lol aylardi teranligi boqqan sayin.

Do'mbiraday ajib, mayin kuy tarardi,
Kuy bilan esh nur o'ynardi qoyalarda.
Ko'zgu edi archalarga,
Ular xuddi
Ters o'sgandek — suv tubida akslanardi.

Osmon unda cho'kmish edi saqlab sukut,
Sohillardan arimasdi halovat, qut.
Suv tubida akslangan archalarning
Ro'moliga o'xshar edi pag'a bulut.

Tong otardi hovuch-hovuch shu'la sochib,
Qayiqlarda sayr etardi turfa oshiq.
Yoshlarga-yu qarilarga —

Hamma uchun
Esikko‘lning bag‘ri doim edi ochiq.

Suzar edi bunda suluv oqquvlar, eh,
Ertakdagi kabi go‘zal — o‘y surgandek.
Lov-lov quyosh qo‘yardi-yu, ufqqa bosh,
Harorati xarsanglarda qolardi lek.

...Rahbar eslar — dili g‘amga to‘lganini,
Ko‘z oldida bir go‘zallik o‘lganini.
Unutib ham bo‘larmidi — o‘n yil avval
Oxirgi bor shu maskanda bo‘lganini.

Ko‘l bo‘yiga
Sal hayallab borganda lek,
Ko‘rolmasdi sel haybatin
U tikma-tik
Va sohilda
Bir soniya turgandami,
Kim biladi,
Qolmasmidi balki tirik?..

Bu kun kimsa qadam qo‘ymas ko‘l qoshiga,
Nadomat jo qaqrab yotgan har toshiga.
Boqadi u chor tarafga basir ko‘zday —
Na nuri bor, na jilvasi, ko‘z yoshi na.

Tonglarini sel ofati etmish qora,
Barq ursaydi barbod husni uning zora.
Fayz edi, faxr edi bizlar uchun,
Afsus yitib bormoqdadir bora-bora.

Garchi yoddan o‘chgan edi badkor u kun,
Bamisoli dimog‘dagi achchiq tutun,
Bugun yana sel dahshati yozdi qanot,
Daf etmoqqa chog‘langandi shahar butun.

Ayqirib bebosh toshqin,
 Hayqirib bebosh toshqin,
 Yamlar neki yo'lida
 Dumalatib tosh toshqin.
 Go'yo ming-ming ajdahoga o'xshar u,
 Na sustlaydi, na bir lahza tek to'xtar u
 Jarlikka-da, qirlikka-da tik borar,
 Ko'kka sapchib, ofat sochib, yol tarar.

Bor narsani qirardi,
 Goh tig'day yaltirardi.
 Qoyalardan uchar u,
 Ko'chkidayin ko'char u.

Tiyaqsuvga yuksakdan
 Ag'darilar yuz tuban.
 Zirillar yaqin-yiroq,
 Tutib vahm-u qalldiroq.

Yovuz to'lqin toshlarni
 O'ynab borar to'psimon,
 Uyday-uyday tosh zarbi
 Dahshat yoyar har tomon.

Goh harsanglar zo'ldirday
 Yengil o'ynab keladi.
 Suv balosi o'r-qirdan
 Qiron solib yeladi.

Kichik Olmaotaga
 Kirib kelar
 Pishqirib.
 Kichik Olmaotaga
 Larza solar
 To'sh urib.

Ofatlarga xumorday
To'lg'anadi u so'qir.
Hech narsani ayamay,
Qilib kelar tap-taqir.
O'yib borar yer bag'rin —
Tik qog'ozni kesganday.
Avjlanadi olmay tin —
Qattol dovul esganday.

Yorilgandek atom naq
Goh ko'kka o'rlar to'zon.
Qo'ng'ir yol tarab bu choh
Yeladi asov to'fon.

Ne xos edi chiroyga —
Bahr olgay ko'zlar boqib,
Endi belanib loyga,
Borardi xasday oqib.

Kezardi uyur bunda
Yangratib yer-osmonni.
Ming yilki adir endi
Eslatar jang maydonni.

Kuchin etib namoyish,
Surib beton, toshini —
Kichik to'g'onni bukmish,
Tahqirlab bardoshini.

Yamlardi u hammasin
Komiga olib bexos
“Gorelnik” turbazasin
Chetlab o'tgandi, xolos.

Naq gugurtning cho'piday
Uloqardi to'sinlar.
Uzilar edi ipday

Po‘loti,
Chayir simlar.

Daryo bo‘ylab bu mahal
Bilmayin hadik nedir —
Uch yigit intiq, mahtal
Chorlashardi kimnidir.

Goh bir joyga to‘planib,
Tarqalishar edi tez.
Tillarida qiz nomi,
Qo‘llarida edelveys¹...

Tashlamay tog‘ gullarin,
Chor tarafga chopishib,
Axtarishardi betin,
Izillab, yurak tilib.

Sel esa komga tortib,
Jo‘shar olam buzgudek.
— Qaydasiz, oyijon! — deb
Zorlanadi bir go‘dak.

Ammo sel solmas quloq
Ularning oh-dodiga.
Chopardi misli qochoq —
Boqmay orqa oldiga.

Goh yirtqichday do‘q-dovli,
Hech narsani uqmas, o‘!
Uni o‘zing jilovla,
Metin sarhad — Medeo!

Mashinalar to‘la harbiylar —
Tog‘ yo‘lidan boradi saf-saf.

¹ Edelveys — butali gulning nomi.

Mubham — qayga o'tlanmish ular,
Bilish shartmas — bu qandayin gap.

Siljib kelar ko'cha to'la yuk,
“Volga”larning toqatlari toq.
Biror ishga taraddudmi bu,
Qayga shoshar odamlar bu choq?

Yo'q!
Qizg'in bahs avjda bu lahza —
Ikki oqim yuzma-yuz, bu on:
Biri tog'dan yelib kelsa,
Oshiqmoqda biri tog' tomon.

Ikki oqim kelib yuzma-yuz,
Ayon bo'ldi ularning siri:
Biri ersa so'qir, asriy muz,
Yolqin edi — puryog'du biri.

Biri mardlik tugsal yurakka.
Birin o'yi — qiyomat-qoyim.
Intilgandan ko'ra yuksakka,
Tubanlamoq osondir doim.

* * *

Tog'lar bunda
Yashillikka burkanmishdir.
Medeoning dong'ini kim bilmas, axir?!
Bu sahndan uchqur konki sadolari
Har yil dunyo bo'ylab yengil taraladir.

Ikki qoya og'ushida u Medeo,
Ikki qoya panohidir uning go'yo.
Uchinchi bir bahodirday turar to'g'on,
O'sha to'g'on ustida tong otar go'yo.

Lol qolgandir balki aql o'shal damda,
Parvoz qilgan hayajondan yo balandga,
Azim to'g'on zumda bunyod bo'lgan mahal —
Kichik Olmaota darasida ko'ndalangga.

Shundan beri
O'tmadi kun vaqt, harqalay,
Ammo go'yo kechgan kabi asr talay
Qoyadayin turibdi u cho'ng, azaliy,
Bamisoli daryo bo'g'zin tiqiniday.

Xuruj qilib kelar garchi dahshatli yov,
Kor qilmagay Medeoga tahdid-u dov.
Nari borsa o'n sakkiz tosh — poytaxtdan u,
Jila olmas o'z postidan lahza, birrov.

Ishonchini yo'qotmasdan minba'd zarra,
Qurbim sinab ko'rarman, deb u bir karra,
Ko'l hajmicha keladigan cho'ng kotlovan
Bo'lmog'i shart edi selga so'nggi marra.

Dam bo'g'riqib, dam hapriqib — selni kutib,
Uning dahshat-vahmasidan yurak yutib,
Oshiqardi metin tonnel sari daryo
O'z yo'lidan toyib, o'zga yo'lni tutib.

Zum o'tmayin unutib g'am-azobini:
"Oh-ho!
Ko'ring mavjlarimning tezobini!.."

Degandayin
Erkinlikka chiqqan daryo
Poytaxt sari tortardi yo'l tanobini.

Yalpi ofat xuruj qilib turgan bu on
Sarjabhada qizir edi kurash, tug'yon.

To'g'on bo'ylab ko'rinardi talay odam
Zirh betiga chegalangan mixlarsimon.

Yo'q, ularni chalg'itib yo yengib bo'lmas,
Har qandayin dahshatga ham kelurlar bas.
Ha, o'zlari bunyod qilgan inshootni
Saqlamoqqa shay turarlar har bir nafas.

Zotan ular zikr etarlar kunduz-u tun
“Nahot bardosh bermas?..” degan o'yni butun.
Erta tongdan hozirdirlar ular bunda.
O'ylamangiz,
Chiqishgan deb sayil uchun.

Bahs boshlanmish,
Hal etilgay o'sha zahot.
Kim yengajak? Nahotki sel yengar? Nahot?
Tabiat-la tafakkurning kurashi bu,
Qaysi biri qay birini aylar barbod?

Tulpor olg'a intilganday bamisli yel,
Gulduradi chang-to'zonga ko'milib yer,
Qoyalarga bo'g'iq tovush urdi ko'ksin...
— Sel ko'rindi!
— Qaranglar, hoy, ko'rindi sel!..

To'lg'ongancha, yo'g'ilib u zo'r qahrga,
Goh vajohat, goho to'lib turfa nurga —
Dam ayqirib, dam guvranib kelgan oqim
Urdi o'zin avval ulkan, keng quvurga.

To'g'on zirhin ushatgudek qalldiroq-la —
Uymalangan xarsanglardan tog' titroqda.
Favvoradan ko'chgan kabi qaynab-toshib,
Pishqirgancha suv otildi chor atrofga.

Tiyiqsuvdan oshib o'tgan bu o'jar suv
Daralarga buncha larza solar, yohu!
Goh o'kirib na'ra tortsa arslon kabi,
Goh jarlarga urar o'zin misli ohu,

Qamalgan sel biror chora topolmayin
Damlanardi,
Zo'riqardi lahza sayin.
Go'yo bu chog' ko'hna, qadim Olatov ham
Darz ketganday edi xuddi shishadayin.

Eh, tonnelga nima bo'ldi ayni choqda?
O'pqondayin edi-ku u — yutanoqday.
Endi esa o'tkazolmas tomchi suvni
Bir qultum ham yuta olmas qiltomoqday.

Bemisl kuch, behad qudrat — sel yig'ilib
Va to'g'onga makkorlikni a'lo bilib —
Xarsang qalab, soz tuproq-la suvamishdi
Tonnelning bor tirqishini tim-tirs qilib.

Va tonnelga bosh suqolmay sarkash dolg'a
Kalovlanib,
Chopolmayin qoldi olg'a.
Bir soniya hayallagan bo'ldi-da u,
So'ng chekkaga sapchib ketdi beqo'nalg'a.

Tonnel og'zin cho'ng po'rtana ham ko'zladi
Va to'g'ondan oshmoqlikka yo'l izladi.
Tipirchilab,
Tashlandi-yu to'g'on sari,
Ko'zi qonli buqadayin "muguzladi".

"Muguzladi" yana bir bor, yiqolmadi,
G'ijindi u, ingradi u, osholmadi.
Muzliklardan, daralardan toshib kelib
Irg'ishladi, lekin bundan tosholmadi.

Cho‘qqilarni lov-lov yoqib oqshom oldi
Pastliklarga Quyosh hayron nigoh soldi,
Degandayin: “Yarqiragan nima? Ko‘lmi?
Undoq esa qaydan paydo bo‘la qoldi?”

5

Payqamadi Medeo kun botganin ham,
Payqamadi Medeo tong otganin ham.
Uni o‘ylab talay odam joni halak,
Payqamas u yuraklar yax qotganin ham.

Kim bo‘lsang-da, qalqon bo‘lgin,
Naf ayla sen,
Sel zo‘rayar — shijoating sarf ayla sen.
Toki bizning g‘ayratimiz, texnikamiz
Ofat yo‘lin to‘sa olsin, daf aylasin.

Cho‘qqi uzra uyg‘ondi tong ko‘z ishqalab,
Lek ungacha nelarnidir timirskilab
Projektor paypasladi dara-tog‘ni
Uzun dasti — shu‘lari bilan silab.

Sobit metin to‘sinlarga demay hash-pash,
To‘qinardi kelib turfa narsa yakkash:
Qo‘porilgan daraxtlar-u xarsang bunda
Uymalanib borar edi ayqash-uyqash.

Po‘rtanalar esa sapchib, ko‘tarib dov,
To‘g‘on ko‘ksin etmoq bo‘lar alg‘ov-dalg‘ov.
Topolsaydi qandaydir darz yoxud tirqish,
Osongina surilsaydi bu ulkan g‘ov.

Sel noiloj jilovlanib tongga qadar,
Lekin har bir nafasidan esib xatar,
Bot-bot baland to‘sin sari irg‘ishlardi,
Sakrab ketar edi
Qurbi yetsa agar.

Ajib bir ko‘l yaratgandi u shu ko‘yi,
Akslanardi endi unda oftob ro‘yi.
Dara tubi biqirlardi buloq bo‘lib,
Ko‘tarilib qolgandi suv tuya bo‘yi.

Uch mard g‘avvos
Xavf-xatardan chetga jilmay,
Sho‘ng‘irdilar bo‘tanani pisand qilmay.
Suv ostida qolishmasin ular harchand,
Chiqardilar
Quvur og‘zin ocha bilmay.

Bu dam daryo ham ofatga kirib oro,
Oqizardi neki bo‘lsa “bo‘rsib” qora.
“Zemsnaryad”, nasoslar ish boshlasa-da,
Ko‘tarilib borar edi suv tobora.

To‘g‘on bo‘yi qadar kelib qolar alhol,
Ana-mana deguningcha oshar darhol...
Shu asnoda
Lim-lim to‘lib borar esa,
Bu telbani bandi etib turmoq mahol.

Och to‘lqinlar qashqirlarning galasiday
Shahar sari tashlanmoqqa har lahza shay...
“To‘g‘on uzra o‘rnatmoqlik shart tarnovlar
Toki soylar oqib tursin avvalgiday!
Toki suvsiz qaqshamasin gul-u yaproq,
Toki yashil shahrimizga tushmasin dog‘.
Obi hayot
Uzilmasin ariqlardan
Bahra olsun undan gulzor, har ko‘kat, bog‘!”

Qabullandi mazkur qaror ayni muddat
Va olimlar hukumat-la aniq muhlat
Belgilashdi: selga qarshi qat‘iy hujum

Boshlandi-yu
Qanot yozdi ushbu jur'at.

Ammo bunda avj olgandi g'ovur-g'uvur:
— Qanaqasi bo'ldi bu gap?
— Sel nimadir?

Balki buncha xavfga hojat qolmas edi
Qurilganda dastlab yana bitta quvur.

Kim aybdor bu holga, xo'sh? Quruvchimi?
Muhandismi? Yoxud sarkash sel kuchimi?
Ehtimol sahv etgansan sen, o'rtoq, Rahbar
O'z vaqtida e'tiborga olmay buni?

Lek kulfatni eshitiboq jabha tomon
Sening bilan otlandi yurt-el begumon.
Dirijorga o'xshab ketar turishidan
Yonginangda turgan anov chapdast o'g'lon.

Hov boshqasi: banddir muhim yumush aro,
Zotan ishni u jonidan ko'rar a'lo.
Bu dam u zavq, hordiq nima — unutmanki,
Go'yo ular bir umrga undan a'lo.

Hov anovi uchinchisi: gapdon, dilkash,
Chehrasidan yog'iladi bir nur yakkash.
Tuni bo'yi uxlamasa hamki yolchib,
Qadamlari tetik, bardam, emas dilkash.

Oyog'ida o'tkazsa ham tunni dilxun —
Emas, ishga sho'ng'ib ketmish, qarang bugun.
Yuzlari ol —
Nimadandir izzadayin
Yoki maydan otib olgan kabi qultum.

O, do'stlarim!
Ushbu hikmat sizga oydin:

El bo‘lmasa yer qudratli bo‘lsin qaydin?
Foyda ko‘zlab
Yoki dovrug‘ uchun emas —
Mushkul ishga siz safarbar doim oldin.

Ko‘radilar — yurt iqboli kulsa — sizdan,
So‘raydilar — biror kor-hol bo‘lsa — sizdan.
Xullas, sizning ishingizning naqd bahosi
Bosh barmoqda yo sinchaloqning sharhida jam.

O‘zimning-da bahom turfa bo‘lur zotan,
Qoshingizda buni ochiq olgayman tan.
Balki men ham hali-hanuz ishqibozman —
Olmoqlikka,
O‘zgalarga bermoqlikdan.

Ko‘krak urib maqtanguvchi ko‘p bo‘ladi,
Qanday qilib ularni mard deb bo‘ladi?
Yaxshilar-la yashab kelar munofiq ham,
Guruch bilan kurmak ham suv ichgan kabi.

Elning imon, e‘tiqodi butundir lek,
Qalblarimiz shijoati bilmagay chek.
Gar hoziroq safarbarlik bo‘lsa e‘lon,
Saflangaymiz tug‘ ostiga bir kishidek.

Mutaxassis olimlar-la —
Rahbar bu dam.
Tashrifimas bu uning ilk, so‘nggisi ham.
Bu joylarning har bir toshi, har so‘qmog‘i
Tanish erur unga ko‘pdan, ilgaridan.

Ba‘zilar bor —
Bo‘lar-bo‘lmas to‘lib xunga,
Xodimlarin dilin xufton qilar kunda.
Undan esa bir ezgu nur yog‘ib turar,
Bosiqlik va nuktadonlik jodir unda.

“Martabali” demas hech kim sirtidan boqib,
Kibr bilan yuraklarni etmas ta’qib.
Injener-u ishchilar-la yurar birga,
Har maslahat, har taklifga quloq qoqib.
Haq haqligin topar doim bahslashishda,
Zotan misli mo’jizaviy,

Ulkan ishda — Dara uzra
to’shalgandi cho’ng qoyalar
Bundan yetti yil muqaddam portlatishda.
Bu niyatning rejasi ham necha bora
Rad etilib,
Topmagandi ko’mak, chora.
Buni farzand to’lg’og’iga mengzash mumkin,
Tug’ilgach ham mehri etar ko’p ovora.

Ayyuhannos solganlar-ku, bo’lmadi kam:
“Oqibatin o’ylab chindan kim chinakam?
Portlash zarbi etib yerni ostin-ustin,
Ajab emas, shikast bersa shaharga ham.

Cho’ng larzaga tushganida nogahon yer,
Hatto esib turgan mayin shabada, yel
Turtki berib yiroq-yiroq ko’chkilarga,
Tug’dirishi mumkin bexos dahshatli sel.

Kim kafildir portlashning had-salmog’iga?
Kim komildir uning tinchib qolmog’iga?
Balki sabab bo’lsa-chi bu shahar ustin —
Favqulodda gaz chiqib qoplab olmog’iga?..”

Har qandayin gulxan o’zdan uchqun sochar,
Zulmat doim uchqunlardan chetga qochar.
Fikr asil bo’lsa cho’g’i so’nmagay hech,
Shamollardan unga faqat o’t tutashar.

Ba'zilar bor — jur'ati zo'r, dili shoyon,
Hech bir to'siq mahv etolmas ruhin, ayon;
Ba'zilar bor — ko'rar faqat oyoq ostin,
Ular uchun mansab, amal — manzil, poyon.

Ma'lum zotan —
Dangal so'zlik, botirlik, ha,
Kurashlarda bo'lomagay tayanch yakka.
Faqat shubha chiniqtirgan qat'iyat-la
Yetmoq mumkin oliy orzu, cho'ng tilakka.

Bari qush ham burgut bo'lib uchavermas,
Shoir botin kunda ilhom quchavermas.
Har qanaqa portlash etmas kunpayakun,
Shamol turgan bilan bo'ron ko'chavermas.

Girdob o'ylar
Oydinlashib tinsin uchun
Ongdan sizib o'tmog'i shart serg'alva kun.
Aql-tadbir vasvasaga yot bo'lgandek,
Chin idrok ham
Safsataga yotdir butun!

Dangallig-u
Qizg'in bahslar va ta'nalar...
Shu asnoda iroda ham xo'b sinalar.
Muhandislar
O'z ishiga bir umrmas,
Ikki umr mas'ul,
Burchli shaxs sanalar.

Akademik anov — o'ktam va jangari.
Intiladi fanda mudom cho'qqi sari.
Sochlarining oqligin naq qirov deysiz.
Asrin qoya bujuriday ajinlari.

Qalbi ochiq erur uning — saxiy, tanti,
Togʻ qoʻporish gʻoyasin ilk yoqlagandi.
Sel xavfini eshitgan-u,
Sibir yoqdan
Bu yoqqa tez otlanmasa boʻlmagandi.

Poydor edi uning umrin har lahzasi,
Hal boʻlardi qoʻli tekkan ish barchasi.
Qoʻmondonni eslatsa u gap-soʻzidan,
Qad-qomati edi uning askarchasi.

Enib pastga, koʻtarilib goh yuqori
Birga yurar edi uning doʻst-hamkori —
Qotma, oftob qoraytirgan bir injener,
Zero u ham bu toʻgʻonning ijodkori.

Sel xabari uni-da bu yerga eltgan,
Qora koʻzli, soch-soqoli oʻsib ketgan.
Aft-angorga qaramoqqa vaqti qayda,
Ayon — uni tashvish obdan behol etgan.

Qachonlardir kechgan qizgʻin bahs chogʻida
Kurashgandi mazkur reja roʻyobiga.
Bir lahzada togʻ bagʻrini etib larzon,
Bu toʻgʻonni bunyod etgan ikkovi, ha!

Ne kaltabin muxoliflar yengib raʼyin.
Bahsda gʻolib chiqmaganda ular tayin
Va sel yoʻlin toʻsmaganda
Ushbu toʻgʻon,
Holimiz ne kechar edi — aytmoq qiyin.

Mabodo gar...
Keltirgandek tasavvurga
Rahbar oʻzin xayolidan seskandi va
Nigoh soldi yiroqlarga — poytaxt sari
Va jonlandi koʻz oʻngida shu manzara:

Arqon bilan sudragandek
Pishqirib sel
Taqir qilar shahar ichin, qiynalar el.
Ko'rkam, mashhur muz maydonin yiqar to'fon,
Shitoblikda bas kelolmas hattoki yel.

So'lim chorbog', gulzorlarni etib uvol,
Yuksak bino, ko'chalarni qilib poymol —
Neki bo'lsa ezib-yanchib borardi sel,
O'tgan joyi huvullardi — topib zavol.

Cho'rt uzilib ketar nogoh asriy chiroy —
Ulkan qalpoq kabi suzib yurar saroy.
Ko'rinadi tunj oftobda yastangancha
Endi shahar emas,
Balki xaroba joy.

Garchi to'fon halokati ozmunchamas,
Lekin so'qir qahrini u qilmaydi bas.
Gavjum uylar tob berolmas bir hamlaga,
Yurak qonga to'lar bunga boqqan nafas.

Undan qayga qochib bo'lar, axir, bu dam?
Ba'zilarga Olmaota bolalikdan —
So'lim bog'lar bo'lib quchoq ochgan bo'lsa,
Ba'zilarga — necha yillik aziz maskan...

Uylarini — bot o'chirgan rang-u qutin
Xayolidan haydadi u misli tutun.
Tasavvurning bir o'yini edi bular,
Shahar esa qarshisida turar butun.

O'yladi u:
“Qudratlidir xalqim bisyor!
Quchay desam bir yo'la, eh, quchog'im tor.
Sel yo'lini to'sibdimi udda qilib,

Har ofatga bas kelolgay,
Baxti poydor!..”

Xalqning qodir, o‘ktamligi o‘zida jo,
Zotan o‘zi azim to‘g‘on etdi barpo.
Lekin tog‘ni qo‘porishga chekkan imzong,
O‘rtoq Rahbar, xalq yodidan o‘chmas aslo.

Shaxt etding sen
Ishonch bilan har qadamda,
O‘ylamading o‘z qismating hadik-g‘amda.
Rahbarlig-u muhandislik fazilatin
Bir o‘zingda ayon etding o‘shal damda.

Injener!
Ha, bor bu so‘zda ajib g‘urur,
Yarashadi aytsang hatto ko‘krak urib.
“Boshliqman”, deb ayta olar kim ham ro‘yi-rost,
“Injenerman!” desang arzir mag‘rur turib.

Ko‘z o‘ngida uning
Cho‘llar bo‘ldi gulgun,
Suv ichmoqda sahrolar ham yashnab butun.
Xizmat bilan kechdi uning qirq yil umri,
Qirq yil ichra bordir ne-ne betakror kun!

Sabr-u sabot timsolidir qozoqqa nor,
Yuksaklikda o‘ssa quloch otgay chinor.
O‘z tashvishing emas, balki ko‘pning g‘ami
Sochlariga uning erta qo‘ndirmish qor.

Murg‘ak yillar esga tushib lahza, bir zum
Entiktirar:
Havas edi rizq-u ro‘zing.
Haq-u nohaq huzuringga kelar endi,
Kimga ham arz qilg‘aydirsan sening o‘zing?!

Esga tushar
Qo'ng'irotni yaylovlari,
Yeldan yengil uchib ketar bedovlari
U chog' go'yo durkun edi dala-yu dasht,
Serob edi tabiatning siylovlari.

Uzoq yillar xotiroti — iliq shuur
O'ylarida so'ndi uning misoli nur.
...Ha, Rahbarning diqqatini ushbu damda
Hech bir narsa bo'lmasligi
Mutloq zarur.

Turar Medeo
Mustahkam, sobit,
Boqqan ofatga
Tayyor, jangari.
Turar Medeo
Ishchan va g'olib
Misli jangovar
“Shtab” singari.

Kuyib pishib qo'ldan bermay lahza — tobni,
Pisand qilmay jazirama kun-oftobni,
Yelkalashib tashirdilar qumli qopni.
Yomg'ir kutib,
Ko'kka bosib tek o'tirmoq
Kulgulidir ushbu damda — aqldan yiroq.
Shuning uchun tarnovlarni o'rnatmoqlik
Hammasidan ham g'animat va zarurroq.

Qirg'oq bo'yin ko'k yolqinlar tutib ketib,
Achimsiq dud dimiqtirar behud etib.
Dubulg'asin kiyib olgan bahodirday
Payvandchilar yurar uchun-olov kechib.
Qiyinalardi yutmoqlikka odam havo
Qolgan kabi go'yo qizg'in zo'r jang aro.

Qonunlaring, o, naqadar qat'iy hayot,
Bunda qo'shiq yangrar,
Yangrar kulgu hatto!

“Se-el!..”

Taraldi tag'in zorli bo'g'i q bir sas,
Kamalak ham qalqib ketdi ushbu nafas.
Po'rtananing shiddatidan titrab to'g'on,
Lekin o'qning shahtin bukdi — misli qafas.

6

O'girildi kalendarning beti tag'in,
Oqar daryo kabi dunyo
Olarmi tin:
Rangin hayot bag'rin ochdi chaqaloqqa,
“Baxt uyi”ga qadam qo'ydi kuyov-kelin.

O'girildi kalendarning beti takror:
Sochlarida kimdir oqlik
Ko'rdi ilk bor.
Qarilikka kimdir izn berdi bu dam,
Etsa hamki olis yoshlik qalbin bedor.

O'girildi kalendarning beti.
Kimdir
Yangi tongdan axtaradi mo'jiza, sir.
Kimdir giryon bo'ldi boshga tushgan g'amdan,
Boshqa birov dili hamon xufton, dilgir.

O'shal qirg'oq uzra balki uchov o'g'lon
Yorlarini topa olmay zordir hamon.
Balki bunda har tong ko'zyosh ham to'kurlar,
Vujudlarin o'rtab nola, achchiq armon.

Uch qiz ismi taralganda dara, tog'ga,
Bo'g'i q havo ko'milardi

Mung, titroqqa.
Endi qaydan taskin topsin ular,
Evoh,
Mahshargacha ko'nikmaslar bu firoqqa.

Qo'llarida o'sha kungi anvoyi gul,
Lekin ular so'lib bitgan edi butkul...
Qani endi u kulgular —
Kumush jarang?
Qani endi to'lqin sochlar —
Bo'yi sunbul?

Yupanarmi dil
Yellarga so'ylansa dard?
Yo qo'shni-la forig' bo'lur undagi gard?
Archazorni oralashar ular tongdan —
Topgaymiz deb
Bekinmachoq o'ynashsa gar.

Axtarishar ular giryon, astoydil,
Chor tarafga yugurishib bamisli yel.
Lekin parvo qilmay sira ayqirardi
Bo'tana suv qirg'oqlarga to'lib mil-mil.

Bizni nima qaritgaydir erta, barvaqt?
Qay had g'amga me'yor bo'la olur har vaqt?
Eshitdimki
Onasini sel oqizgan
Bola sochi oqarganmish bir zumda naq.

Bitgan kabi
Tog'larga-da hissushuur,
Yoz taftiga ko'ksin ochib turar mag'rur.
Faryodlardan o'zni olib qochgan kabi
Jarliklarga yitmish edi
Yellar bir qur.

Tiyiqsuv-ku, telba kuchga to'lar ekan,
Tabiatning ijodiga bergungdir tan:
Qirg'og'ida tumshuq cho'zgan muz qoyalar
Tuyalarga o'xshar edi naq daf'atan.

Tarmoqlangan sonsiz irmoq — suvlar esa
Kumushlanib ko'z olardi lahza-lahza.
Mingyilqining etagidan boqar bo'lsang,
Ko'rinardi o'xshashi yo'q ajib lavha.

Ko'kka boqqan past-u baland cho'ng cho'qqilar
Moviylikka mahliyodek qotib turar.
Bir ilohiy manzara bu,
Lekin, afsus,
Pastlikda suv telbalanar,
Tug'yon urar.

Zotan asriy holat edi, bu sobit hol:
Shu'lalarin to'ksa hamki kun bemalol,
Muzliklardan onda-sonda tomgan tomchi
Mingyilqiga yetolmasdi hech —
Bemajol.

Endi asov suvlar oqib o'tsa qaydan,
Qoldirardi o'chmas izin —
Qum-u loydan,
Telba selning shiddatini, qudratini
Chamalasa bo'lar o'ydim-chuqur joydan.

Bo'yin bermay nogoh
O'r-u qir demayin,
Suvoriysin tashlab qochgan tulpordayin
O'zaniga sig'mas Kichik Olmaota
Qaynab-toshib,
Sel kuchayib borgan sayin.

Kotlovanga xarsanglardan itqitib, deng,
Qismatiga chang solgandi Medeoning.

Eslaysizmi?
Eslaysizmi —
Qayta bora
Poʻrtananing sunamiday urilganin?

Eslaysizmi —
Larzasidan titrab zamin
Toʻgʻon uzra
Toʻsh urib yol taraganin?
Loy-u xasdan,
Xarsanglardan yuksalib suv
Oy nurida mudray boshlab edi vazmin.

Koshki mudrab qolsa edi u biryoʻla
Aksincha,
Xavf orttirardi toʻla-toʻla.
Zalvoridan
Yer qayishib borar, hatto.
Va bu zalvor
Toʻgʻonni-da surmoq boʻlar.

Toʻgʻon esa oʻz izmida —
Sobit turar, mustahkam.
Muqarrarmi lekin ofat?
Sodir boʻlar qaysi dam?
Qirq qavatli uyday yuksak
Toʻgʻon, garchand savlatli,
Uning qalin qatlamidan
Suv sizardi damba-dam.
Toʻgʻonbeti qoraymishdi
Qora terga tushganday,
Koʻz yoshini shimdirar sel
Yoʻl topolmay hech qanday.
Yuksaklarda — Tiyiqsuvdan
Chopar yangi jilgʻalar.

Selga madad bo'lmoqlikka
Qanot bog'lab uchganday.
Sel to'g'onni itqitmoqchi
Ana-mana deguncha,
Unda qolib ketar shahar
Tuman ichra, tun ichra.
Xavf-xatarning tomirini
Topmoq qiyin bu lahza
Gavdalanar ko'z o'ngimda
Tashvishlarga band chehra.

"Markazmi bu? Labbay!
Hali
Tushmadi sel shaxtidan!
Xavf xurujini daf etgali
Kurashyapmiz har bir dam.

Shu kechadan chiqib olsak
Betasodif, salomat,
Tez qurilgan qo'sh kanaldan
Chekingaydir falokat.

Dimiqqan suv
Quloch kerib
Tashqariga otilgay.
To'g'on o'zin
Erkin sezib,
Zaxi, nami tortilgay.

Sobitdirmiz
Biz har nafas,
Uyushmoq ish ko'zidir.
Bu xulosam rahbar emas,
Muhandisning so'zidir.
— Ne yordam?, deb so'rar do'stlar

Toshkent, Kiyev, Bokudan.
— Ne yordam?, deb so‘rar do‘stlar
Biz-chun chekib qayg‘u-g‘am.

O‘zimizda kuch bor,
Lekin
Ming rahmat do‘st-qardoshga.
Uzatgaydir doim qo‘lin
Tushganida g‘am boshga.

Biroq bu sel xotiradan
O‘chmas ko‘p vaqt begumon.
Yo‘q, yetarli mablag‘ bu dam,
Rahmat, Markaz, kattakon!

Nima deysiz?
Xalqimizmi?
Xalqimiz tinch, osoyish.
Beg‘amlilikmi yo mardlikmi —
Yangrar qo‘shiq,
Borar ish.

Ishonchmi bu?
Aftidan shu!
El askarday mag‘rur qad:
Butun shahar — bo‘lsa zarur,
Otlangaydir hamjihat.

Bu kech har kim o‘z fikrini
To‘kib solar o‘rtaga.
Hal qiluvchi jang yakuni,
So‘nggi sinov —
Ertaga.

Bugun boshda tashvish garchand,
Erta yana porlar nur.

Kamaymagay bizning milliard,
Xayrli tun!
Tashakkur!”

Har qanchalar metin bilma sen o‘zingni,
Ezib tashlar bezovtalik vujudingni.
Rahbar dilin ravshan etdi,
Berdi qanot
Telefonda kechgan mazkur suhbat — tungi.

Har bir so‘zning mag‘zin chaqdi u o‘shal on:
Demak,
Ofat xuruj etgan dolzarb zamon
Ulug‘vor,
Cho‘ng mamlakatning o‘y-tashvishi —
Olmaotani ko‘rmoq doim dorilamon.

O, qozog‘im,
Nahot senga yengil bo‘lgan —
Safar chekmoq yakka-yolg‘iz sahro yo‘ldan?
Nazar sol bir yettisuvga — yettitami?
Bag‘ri uning sonsiz irmoq bilan to‘lgan.

Ko‘ki ham bor, sarig‘i bor, oqi ham bor —
Oshyoni tog‘, ozig‘i muz, mavjida qor.
Tezobi bor, sokini bor, tentagi ham,
Lekin bari birdek shovqin solar bahor.

“Cho‘loq soyning suvi asov” deyilganday,
Dashtlik bera olmas edi toshqinga “hay”.
Daryo o‘zi ko‘milardi eng avvalo,
Odamlar-u mol-hol,
Ovul — so‘ng paydar-pay...

Yolg‘iz ro‘zg‘or aravasi suvda qolib,
Bir kambag‘al zorlar ayyuhannos solib.

Kimsa yo‘qki — ko‘mak uchun yetib kelsa,
Izillar u yozmishidan bo‘zlab, nolib,

Yakka jilg‘a soy bo‘lganmi?
So‘ngan butun!
Yolg‘izlardan xonlar oson undirgan xun.
Yolg‘iz eldan yovuz yirtqich tap tortmagan,
Yolg‘iz uchun qonun bo‘lgan
Soxta qonun.

Kimlarnidir qum, jazira xazon etmish,
Kimlarnidir daryo komi olib ketmish.
Yettisuv ham “behisht maskan” bo‘lgunicha
Ne-ne do‘zax manzillarni bosib o‘tmish.

Bedor xona.
Tashqariga yog‘du oqar,
Darpardalar yelda o‘ynab qanot qoqar.
Lang ochilgan derazaning qarshisida
Turgan Rahbar tun qo‘yniga teran boqar.

Olmaota tuni...
Dilni maftun etar.
Go‘zallarning og‘ushiga o‘xshab ketar.
Novdalarin kokildayin yoygan tollar
Tongga yaqin mudrab qolar —
Farah eltar.

Sehrlangan
Yoxud sarmast etganday tush
Karaxt boqar gul-u gulzor
Jim, faromush.
Tinim bilmas ariqchalar bedor faqat,
Chuldirashar bamisoli sayroqi qush.

Hademayin tongni qarshi olar tog‘lar
Va xush isga to‘lib ketar so‘l-u tog‘lar.

Tong ro‘molini tortganida nasimi subh,
Bir tarovat topar dil bu so‘lim chog‘lar.

Mudrab bu payt yo‘llar uzra chang-u g‘ubor,
Ko‘tarilmas havolarga bot-bot, takror.
Kiprik qoqmay tongni kutib oladilar
Ko‘cha bo‘ylab saf chiroqlar,
Yonib bedor.

Baxmal girdin odatda zar jiyak bezar,
Zeroqi tun — baxmal,
Nurli ko‘chalar — zar.
O‘zlarini unutishib,
Ishqdan sarmast
Hov narida bir juft oshiq masrur kezar.

Yog‘dularning tegrasidan
Kech tun aro
Parvonalar siyraklashib qolmish hatto.
Rahbar esa hamon bedor,
Balki bu payt
Ko‘z ostida bitta ajin bo‘lar paydo.

Shivirlaydi u ohista:
“Tongga qadar
Shirin uyqung buzma,
Orom ol, ey shahar,
Tongdan yana boshlanadi qizg‘in hayot —
Ishga shoshgung,
Gul ko‘targung,
Quchgung zafar!

O, odamlar,
Tark etmasin shukuh sizni,
Sizlardadir davrimizning hukmi, izmi.
Qanday so‘z-la olqash mumkin bu asrda —

O'zingizni,
Olamshumul ishingizni?!

Oddiy tun bu,
Yo'qdir unda o'zga mazmun,
Lekin sehri
Kelajakka etar maftun.
Tong yog'dusi, bulbul sasi
Bilan uyg'on,
Bog'lar, shahar!
Hozirlikcha xayrli tun!

Ammo ulkan qoyalari mudrayotgan
Tog' qo'ynida qizg'in mehnat borar bu dam!..
Rahbar esa tag'in ishga ketar sho'ng'ib,
Telefonni o'z oldiga surib ildam.

Trubkani ko'tarar-u
So'rar jiddiy:
— Yana qancha balandlashdi to'g'on usti?
Quvurlar-chi,
Qayergacha yetib bordi?
Suvning sathi esa yana qancha o'sdi?
Barchangizga zo'r tashakkur unday esa!
Dedi-yu, so'ng bedorligi tushdi esga
Va mizg'ishga endigina tutingan chog'
Jiringladi telefon,
U oldi tezda.

— Yomg'ir deng-a!

So'rdi takror. —

Barakalla!
Tomchiga zor edi qo'riq ushbu palla.
Medeomi?
Uning haqda erta tongdan
Xabar uchgay efir bo'ylab xush, baralla!

...Har bir lahza kechsa hamki tig'iz, ildam,
Men bir g'oyib izn-ixtiyor sezib dildan,
O'zgalarning suhbatiga aralashdim,
Navbat keldi so'z ochmoqqa yana seldan!

7

O, o'quvchim, o'ylaganing — o'yim, bilsang,
O'zing yakto do'stimdiansan, tangrimdiansan.
Voqifdiansan bor narsadan, ogohdiansan,
Endi seni nima bilan tang qoldiansam?

Ko'hna zamin charx uradi bilmayin tin,
To'xtatolmas yillar uning aylanishin.
Muhrlay deb
Aqalli bir soniyani,
Yurt bilar bu hissani she'r ayladim men.

Shoir zotin ulug'lagan, etgan mashhur,
Bilsang agar, mansab emas, imon erur.
Zabt etmas u yuraklarni ilm bilan,
Balki hassos qalbi uning elga manzur.

Oqinim deb atar bo'lsa meni elim,
Bunday ortiq martabani bergaydir kim?
She'r degani ermak emas mening uchun,
Har satrga baxshidadir o'yim, dilim.

Yozmayman men shunchaki bir vaqt o'tsin deb.
Yo dillarni yengil-yelpi rom etsin deb.
Koshki she'rim asr ruhini, umr shavqin
Jo etolsa,
Bo'lolsa yurt madhiga zeb.

E'tirozing o'rirlidir, ha, o'quvchim,
(Har daqiqa dilimdan his eturman jim):
Hamma bilar Medeonning qurbin, deysan,
Tag'in ming yil turishiga aminmas kim?

Hamma bilar sel to‘g‘ondan osholmadi,
Saratoning taftida ham tosholmadi.
Hamma bilar — odamlar-u shahar omon
Va bu ofat yurt sha’niga dog‘ solmadi.

To‘g‘on uzra to‘lqinlarin sermagan suv,
Kunduz orom,
Tunda uyqu bermagan suv,
Qo‘sh tonneldan tashqariga o‘zin otdi,
Bamisoli ozodlikka chiqqan ohu.

Suvga boqib — sharsharadek shovullagan
Qichqirdilar ko‘plar shodon, quvongandan.
Payvandchilar irg‘itishdi kaskalarin —
Boshlaridan kecha-kunduz olinmagan.

Ko‘kka uchar kepkalar-u malaqay¹lar,
Yurt — misoli xursand, mamnun bolakaylar.
Shahargacha yetib bordi bu alqov sas —
Shodon “ura” yellar aro qanot boylab.

Birov quvnoq, jilolmasdi lek o‘rnidan,
Birov karaxt — necha kunki olmagan dam.
Havolarni titratgudek chalar qarsak —
Kun-tun ruldan ajralmagan qo‘llar bu dam.

Xullas, ruhing yashnatganda g‘olib yuzlar,
Qandoq tasvir etgay buni oddiy so‘zlar?!
O, o‘quvchim,
Bir soniya nazar solgin,
Qay dilda nur yoqolmas bu chaqmoq ko‘zlar?!

Bir-birlarin qutlamoqqa bot intilib,
Quchoq ochar edi hamma katta qilib.
Bilib bo‘lmas — tanish kim-u, notanish kim,
Yoshroq kim-u, mo‘ysafid kim — bo‘lmas bilib.

¹ Malaqay — telpak.

Bedorlikda yurgandan tun-kechalarda
Termi, yoshmi yaltirardi mijjalarda.
Yashirmasdi hech kim bu choq ko'z yoshini,
Zero surur,
Dil xitobi — jo ularda.
Avlodlarga ibrat bo'lsin deya har choq
Terdan sho'rlab ketgan ko'ylak, temir qalpoq —
Nusxalarin qo'yar edim men muzeyga
Va olardim sevinch yoshidan-da ozroq.

Jasorati lol aylagan zotlar barin
Qoyalarga o'yar edim suratlarin.
To'g'on bo'ylab haykallar in o'rnatardim,
Ilk ularga baxsh etardi tonglar zarin.

Ha, ularning ko'pi edi fidoyi jon
Va ofatning zabtiga bas kelishgan on
O'ylashmadi, qolarmiz deb tarix aro,
O'ylashmadi, bo'larmiz deb chin qahramon.

Davron sursin
Kim mehnat-la dovrug' solsa,
Kim shodlanmas
Baxtin erta topa qolsa?!
Biroq u chog' edi har kim o'yi yolg'iz;
Cho'zilsa-yu shundoqqina,
Mizg'ib olsa,

Sezmasdilar shom kirib tong otganin-da.
Sezmasdilar boshlarga tosh botganin-da
Va bir umr shirin eslab yurardilar —
Medeoning bag'rida tosh qotganin-da.

To'g'on boshi to'la edi olomonga,
Ular ichra ko'zim tushdi uch o'g'longa.
O, o'quvchim, esingdami ular uchov?
Lim-lim edi ular dili o't-armonga.

Uygʻonishib ular har tong quyosh bilan,
Dardlarini ichga yutib bardosh bilan,
Edelveyslar ulashishar odamlarga
Chehralarni yuvib duv-duv koʻz yosh bilan.

Lek mashʻum kun,
Mashʻum sohil dildan ketmas
Va shu yoqqa eltmoqdalar ushbu nafas —
Gullarini.
Odamlar, el bu qirgʻoqni
“Qizlarketgan” deb atashsa ajab emas.

Koʻz namlanmas
Mavjlanmasa qalb agarda,
Shodmon edi barcha quvonch, zafarlar-la.
Gʻoliblar shan qurshovida borar Rahbar —
Mutaxassis, injenerlar, rahbarlar-la.

Hayot edi Olmaota, edi omon,
Istiqbolga yuz burgandi
Yashnab chandon.
Hovlilardan chiqqan gʻozlar
Yetaklashib,
Savlat toʻkib oʻtishardi soylik tomon.
Sarin epkin qanot yozmish yana gʻolib,
Adirlarning va bogʻlarning tarab bolin.
“Obi hayot kelmoqda...” deb shivirlardi
Gulzorlarni suyunchilab,
Boʻsa olib.

Kelardi suv
Tamannolar qilgan misol,
Mavjlarida oq koʻpig-u oʻzi zilol.
Yoz osmoni garchi edi tiniq, zangor,
Pasaygandek koʻrinardi tafti xiyol.

Sel ham o‘tdi,
Xavfi uning yitib ketdi,
Bu orada ikki yil ham o‘tib ketdi.
Begumonki,
Dorskadagi bo‘r yozuvday
Xotiradan talay tuyg‘u o‘chib ketdi.

Unut bo‘lmas ming to‘qqiz yuz yetmish uch lek,
Hanuz uning dovrug‘ vahmi bilmaydi chek.
Har og‘izda har xil mish-mish kezar beshak,
Zotan kimki nima desa, o‘zida erk.

Birov so‘ylar
Ko‘zi bilan ko‘rgan bo‘lib,
Yovuz selga naq baqamti kelgan bo‘lib.
Birov so‘ylar
Qizg‘in, dolzarb pallalardan
Yuragiga allanechuk faxr to‘lib.

Tog‘ yiqishni yoqlagandik biz ham, derlar,
O‘jar sel-la olishuvdan birov so‘ylar.
Lek barchaning tilida bir shukronalik:
“Ne kechardi bo‘limganda Medeo gar?..”

Ko‘milmayin qoldi shahar loy-xarsangga,
Biroq ofat junbish etib turgan damda
Bir Medeo qurbi qayga yetar edi,
Fidoyilar jon olib jon bermaganda?
Ne kechardi — topilmasa mardlik, tug‘yon?
Ne kechardi — bo‘lganida eski zamon?
Garchi bular haqiqatdir ochiq-oydin,
Lekin dilda zikr etmoqlik joiz bir on.

Biz-chun yotdir
O‘zgalarning ishin alqab,
Yurakdan his etmay turib,

Maqtamoq zap.

Zero quruq, ehtirossiz mushohada

Bamisoli chaynalmagan luqmaday gap.

Shartmas doim so‘ylamoqlik teran, dono,

Bolalarday hayratlanmoq ba‘zan a‘lo.

“Qachon? Qayda? Nega? Nechun?” so‘roqlarin

Nash‘asini sog‘inadi yurak goho.

Jinoyatmas layoqatsiz tug‘ilmoq, ha,

Ko‘p ish kelar no‘noqlarning qo‘lidan-da.

Jasoratni unutmoliq — bu jinoyat,

Adolatsiz sanalgay bu o‘limdan-da.

Latofatli shahrimizning chaman-bog‘i,

Mehmonlarning adog‘i-yo‘q, yo‘q sanog‘i.

Ziyoratgoh bu kun mashhur Medeomiz,

Makkaga ham buncha sayyoh bormas chog‘i.

Kelar ular yer yuzining bor burchidan,

Ba‘zilari cho‘ng

Hayratga tolar bir dam.

Ba‘zilari shahrimizga qiziqqandan

Savollarin qalashtirib tashlar birdan.

Garchi dong‘i dunyo aro mashhur juda,

Ofat bilan olishuvlar borasida,

Ajab, ko‘krak kerib,

Savlat to‘kib to‘g‘on

Yotar bu kun baland tog‘lar orasida.

O‘tsa hamki yillar,

O‘tsa hamki asr,

“Labbay” degay undan har choq qodir nasl.

Insoniyat qudratiga obida u,

Farzandidir o‘z davrining — sodiq, asil.

Ha, sel katta saboq bo'ldi bizlar uchun —
Shu kunlarning g'am-tashvishin qilib yakun,
Yangi tonnel bunyod etdik — ehtiyot shart,
Hatto poyezd sig'ib ketar unga bu kun.

Tiyiqsuvdan arimaydi odam doim,
Tilsimi ko'p,
Lek qarshilar xush, muloyim,
Ko'm-ko'k mavjlar uzra suzar qayiqlar shan.
Cho'qqilardan esa muzlik xo'mrayar jim.
Tabiat-ku,
Siylab qo'ymas xavf-xatarsiz.
Shu boisdan sel xurujin zikr etib biz,
Hozircha tinch, osoyishta Tiyiqsuvning
Tomirin har urishidan boxabarmiz.

Qo'ngunicha cho'qqilarga iliq ko'klam,
Pastliklarga muzlik karaxt bosar ko'kdan.
Ko'rinadi — Chimbuloqning buloqlari,
Ko'rinadi — Mingyilqi-yu Qizlarketgan.

Etaklarda mudrab yotar yovqur shahar,
Bog'lar mo'ldir,
Mo'ldir unda tole, zafar.
Yarashgaydir ul jasorat sharafiga
Shu bog'larda buyuk haykal qo'yilsa gar.

Buyuk haykal bordir zero,
U — hov to'g'on!
Saqlab qoldi u shaharni seldan omon.
“Gar Medeo bo'lmaganda...” deb shukrona
Uning nomin tildan qo'ymas har xonadon.

Shunday qilib dostonim ham bo'ldi oxir.
Sel haqida neni bilsam, etdim zohir.
Sel — bahona.

Yozganlarim nechuk bo'lsin —
Sen haqingda, o'zim haqda bo'lmay axir?!

She'r ruhimning ozig'idir,
Jonim mening,
O, o'quvchim,
Kuylay deyman qalbing sening,
Zafarlarning asosiga boqqin teran,
Shu zamona
Zaminidir barchasining.

Dilda borin aytib bo'ldim.
So'zim tamom.
Muxtasarlik, mumtozlikka yo'qdir davom.
O, o'quvchim,
O'yla,
Fikr et
Va dostonim
Davomini yuragingda ettir davom!

MEN QOZOQMAN

(dostondan parcha)

Men qozoqman ming bor o‘lib, ming tirilgan,
Tanishmoqqa qalb tili deb mungni bilgan.
Yig‘laganda yuragimda kun tutilib,
Quvonganda qahqahamdan tun surilgan.

Men qozoqman, ajal bilmas onadirman,
Qursog‘iga joylangan keng daladirman.
Pok go‘dakman, beshigimdan ovoz bergan,
Davrlarga tengdosh bo‘lgan donodirman.

Men — yigitman, olishuvga oshiqqan er,
Vujudida qaynab oqqan oshiq qon er.
Yonartog‘dek dahshat bilan to‘lg‘onganda,
Burgut bo‘lib cho‘qqilarga tez chiqqan er.

Men — qorako‘z qiz bo‘lganman sohibjamol,
Gar so‘zlasam tillarimdan tomgandir bol.
Suyar bo‘lsam mangu suydim, botirlarga
Dosh bergaydir boltamdagi tig‘ bermalol.

Shundoq bo‘lib asli kimdan tug‘ilganman,
Balki “xunn” yo qaysag‘imdan tug‘ilganman.
Kimdir deпти zuryodidir u oftobning,
Yo‘q, bandimi, qul chog‘imdan tug‘ilganman.

Urug‘im ko‘p qavmlarim otlaridek,
Xulqim bordir tog‘larimning tik jaridek.

Ajinlarim aziyatning chiziqlari,
Kuylarim bor bobomlarning xatlaridek.

Shahid ketgan askarlarning yo‘li qadar,
Shaharlarni tuz bosgandir beli qadar.
Umurtqalar uyum bo‘lib botar dilga
Jangdan qolgan tepalarning kuli qadar.

Eh, zamondosh o‘shalarga bitta boqing,
Har g‘ishtida, har toshida bordir ohing.
O‘lganlarni tiriltirib, umr berib,
So‘nganlarni yoritgaymi dil chirog‘ing.

Merosmi u g‘ururingga soz olmasang,
O‘rnin topib oltin misol qazolmasang.
Tariximiz zamonlardan teranroqdur
Ne foyda bor jild-jild qilib yozolmasang.

Xat bitmadim, ne qilay, yo‘q edi savod,
Bilganlarim nayza va ot chopsam ozod.
Ot ustida unutdim men gadoylikni
Ot ustida jon bermoqdan bo‘ldim ko‘p shod.

Yetgani yo‘q ilmlarga ziyrakligim,
Sezmaganman uning rosa kerakligin.
Qolaverdim yog‘duga yo‘l topa olmay,
Qorong‘uga toshdek botib yel, epkinim.

Keyin bildim yer kurrasi shar ekanin,
O‘l o‘lchami, o‘zin cheki bor ekanin.
Ko‘m-ko‘k ho‘kiz shoxda uni ko‘tarar deb,
“Barakalla” deb yurganlar kar ekanin.

Beshigimda uzoq uxlab qoldim beg‘am,
Eshitmabman Arximedning ismini ham.

Yerni tayanch nuqtasidan qo‘zg‘ash qayda,
Biror yemish sari bormay yo‘q nasibam.

Tanitmadi noshudligi Suqrotini,
Ko‘p asrlar sinab Gomer toqatini.
Ko‘zim basir bo‘lsa hamki o‘yim ravshan,
Men ham oqin edim yozgan o‘z xatini.

Kelsaydilar adirimga burun ular,
Koperniklar va Jordano Brunolar,
Loqayd o‘tdi qancha-qancha o‘g‘il-qizim,
O‘ylar edim shular kabi biri bo‘lar.

Arimadi bosh ustimdan zamona — tun,
Chekimizga yozib ketib yomon otin.
Ovrupodan yetmish yilcha so‘ng o‘qidim
“Kommunistik manifest”ning alomatin.

Xo‘sh, bugun-chi? Bugun bo‘ldim azamat chin,
Ilmlarga teran bergan fikr-u jismin.
Yoza olgum olamshumul dostonlarni,
Yoza olgum tarixlarga qozoq ismin.

Kecha edi ismimning keng tanilgani,
Ne tamg‘alar urmadilar tan olgani.
Bular haqda o‘ylasinlar urpoqlarim —
Cho‘lpon qizi, ham shafaqli tong o‘g‘loni.

Men qozoqman ming bor o‘lib, ming tirilgan,
Tanishmoqqa qalb tili deb mungni bilgan.
Yig‘laganda yuragimda kun tutilib,
Quvonganda qahqahamdan tun surilgan.

— Yo‘q, unaqa el bo‘lmaydi yer yuzida,
Mol ketidan yursa, marjon ter yuzida.

Men — Chingizxon,
yo‘q qilaman oting-zoting,
Tiriklayin dafn etgum go‘r yuzida.

Ikki bora aytmaydi xon bir kesgaydir,
O‘tga tushsa bor xonumon bir kesgaydir.
Qilichining uchidagi bir qil boshim
Har yov o‘zin sanar hoqon bir kesgaydir.

Chigirtkadek qoplab yerni ot tuyog‘i,
Talqon qildi qo‘nalg‘amni yov oyog‘i.
It ham hurkdi ko‘z ochirmas tutunlardan,
Kulgu emas qayg‘udadir dasht har yog‘i.

Qarshi chiqdim, o‘lmadimu qonni ko‘rdim,
Ag‘nab qolsam tulporimdan, qayta turdim.
Sonsiz boshning orasidan dast tirilib,
“Men qozoqman”
degan so‘zni ayta turdim.

“Men qozoqman”
dedim, hatto Temurga ham,
Jez tirnoqdek yurakka tig‘ urdi alam.
Chingiz shoqol bo‘lsa agar, bo‘ridir bu,
Qonxo‘rlikda bir-biridan bo‘larmi kam?

U ham o‘zin xudo sanab, qirdi yurtini,
U ham mahv etolmadi so‘nggi mardni.
U ham ketdi o‘lat kabi yerim o‘rtab,
U ham soldi vujudimga bitmas dardni.

Tanimdagi tamg‘a-tamg‘a jarohatlar,
Ajinlarning qatlarida ne sir saqlar.
Shajaraning sahfalarin ochar u ham,
Kitob kabi o‘qiladi qonli xatlar.

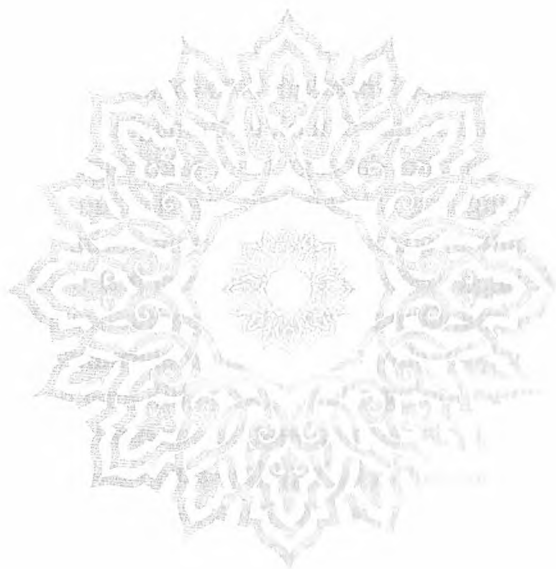
Qaysi o'lkaga yetgay uning qiyosiga,
Bari sayqal berar Vatan ziyosiga.
Chehrasidek olam maftun va mahliyo,
Qozog'iston gerb, bayrog'in jilosiga.

Men — qozoqman, elman buyuk ham bepoyon,
Bu hayotga yana qaytib keldim bu on.
“Men ming bora tirildim-u boqiy qoldim!”,
Deya aytgim, deya aytgim kelar har on!

Qarasha, 1963-yil, savr oyi, 1964

.

MUQAG'ALI MAQATOYEV

SHE'RLAR

DASTURXON USTIDA

(O'zbek yigitiga)

Tegrangda turfa ne'mat hamda qimiz.
O'yda — she'r, ko'ngilda — kuy, jonda — tamiz
Jannatning durkun fayzi shu zaminda,
O, do'stim, ko'p go'zal-a Olmaotamiz?
Ayniqsa ajib bunda manzaralar,
Olatov bag'ridan bir sas taralar.
Ohuday bir-birining izin quvib,
Otilar qoyalardan sharsharalar.
Yurakda shahrimga bor chin sadoqat,
Havo ham havo emas — istirohat.
Tomoshaga kelgin bir,
O'zbek do'stim,
Soyalarda o'ynab-kul, ayla rohat.
Qimiz ich, qazidan ol, tortinmagin,
Tog'ga chiq, daryoga tush, salqinlagin.
O'zingning xalqing kabi bag'ri ochiq,
Unutma, qozoq degan xalqning borin.
Esingga solib qo'yay men yana bir,
Albatta, Olmaotaning bog'iga kir.
Kiyikday sho'x va ma'sum qizlarimiz
Joniga joning bilan o't yoqa bil.
Tegrangda turfa ne'mat hamda qimiz,
O'yda — she'r, ko'ngilda — kuy, jonda — tamiz.
Toshkentdek cho'ng shahardan tashrif etgan,
O, do'stim, ko'p go'zal-a Olmaotamiz?!

XAYR, OQQUVLAR!

Ko'lni tashlab ketib borar oqquv-g'ozlar,
Xayr endi, yaxshi boring, suluv nozlar!

Yuragimda mahzun-mungli doston qoldi,
Oqqordayin qanoti-la oqquv yozgan.
Oqquvlar sizga boqib dilda dog'lar,
Termular ortingizdan hazin tog'lar.
Adashib siz-la birga ketdi balkim,
Bokira tuyg'ularim, ma'sum chog'lar!
Havoni qanotingiz tebratgan on,
Tuyg'ular og'ushida titraydir jon.
Ufqqa singarkansiz, ko'nglim oqib —
Ko'zimni tikib qoldim men nigoron.
Oq ko'lni oydin mavjlar chulg'ab oldi,
Sizlardan dalam ko'zi qiymay, toldi.
Nega men yaralmadim oqquv bo'lib,
Odam bo'p o'z-o'zimga sig'may qoldim.
Oqquvlar, armonlarim dilda bisyor,
Uchmoqqa mening na bir qanotim bor!
Qirlarim unsiz o'krab qoldi mening,
Ko'llarim yetimdayin qoldi zor-zor!

EY O'LAN!

Ey o'lan, menga tekkan enchim eding,
Yuksalayin, qonimga kel-chi mening.
Mening senda azaldan ko'nglim bordir,
Sen ham meni xush ko'rib, ko'nglim, deding.
Qoshimga kel, qalbimni uqqin — tushun,
Tez kela qol, bobom Abay ruhi uchun.
Behishtdagi uyangni qo'yib turgin,
Sen umrimga keraksan, ardoq qushim.
Ey o'lan, jon berayin senga qandoq,
Jonsiz o'lan jonimni so'rar har choq.
Bir o'yim — yuragimda qazo topib,
Bir o'yim — bo'g'izimda turibdi naq.
Ey o'lan, jon berayin senga qandoq?

UMR O‘ZI NE DESAM

Umr o‘zi ne desam,
Umr uchqur tulpor, ha.
Cho‘chib ketding nega sen?
Qo‘ygil, jonim, cho‘chima.
O‘z-o‘zingni ayamay,
Umr degan — chin yonmoq.
Bir narsaga xumorday,
Bir narsadan jirkanmoq.
Birovlarni aldash — u,
Birovlarni aldamoq.
Kimdadir ko‘rsang qayg‘u,
Qo‘ldan kelsa qo‘llamoq.
Dil to‘la hasrat va g‘am,
O, do‘stim, bersin to‘zim!
Umr o‘zi ne desam,
O‘zim ekan, ha, o‘zim...

KUYLA, JONIM

Qarshi olmagan
Qarshi olmasin hech qachon.
Sen kuylab ber,
Kuying ila baxsh aylagin jon!
Yangrog‘ing yetsin yashil tog‘larga,
Aks sado bersin unga qirlar qadrdon.
Kuyla, jonim, bobong qo‘shig‘in kuyla.
“Ko‘kjendet” taralsin ufqlar bo‘ylab.
Ajib ertaklarning dunyosi sari
Yetaklasin meni tuyg‘ular, o‘ylar.
Kuyla, jonim,
Dardlarni ko‘krakdagi!
Tinsin bir zum hayot

Yer-ko'kdagi!
Qir tinglasin,
Aks sado taratsin tog'lar,
Mangulik qo'ynida — yo'rgakdagi.
Mirpo'lat Mirzo tarjimalari

* * *

Tug'iladi chin shoir, tug'ilar u,
Halizamon bol — zahar tomizar-ku.
Yesirlarning ayrilmas sirdoshi bo'p,
Jallodning ham ko'zidan yosh oqizar u.
She'r so'zlari yomg'irday otilganda,
Otilganda, osmondan o'qilganda,
Soqovlarga til bitar,
Kar eshitib,
Ko'z paydo bo'lajakdir so'qirlarda.
Tug'iladi chin shoir halizamon...

KUYLASAMMIKAN?..

Kuylasammikan, yig'lasammikan — bilmayman,
Oldimda turgan odamni manov kim deymen?!
Oldimda turar adashib yurgan orzuyim,
Yig'latsammikan, yupatsammikan — bilmayman...
Oldimda mening adashib ketgan huv armon,
Ayiruv qiyin chehrasin buning munglardan.
Yetilmayotib gullarin uning kim yulgan?
Oldimda mening — og'och-ku ko'klay quvralgan!
— Tanimadim-ov... topolmadim-ov seni men,
Ko'zlaring o'xshash, jonim-ov, qayda ko'rganman?
— Oxirgi marta adashib kelib, sen bilan,
Sirlashmoq uchun, munglashmoq uchun kelganman...
Samarim mening ko'kladi, biroq o'smadi,
O, qachon menda yoshlikning o'ti o'chgani!

Bir paytlar meni orzu qilgansan, to'g'rimi?
Esingga ol-chi... (esiga oldi — esladi!..)
— Esimda, ha-ya, esimga tushdi qora qiz,
Unutilib ketgan, sovushib ketgan oramiz.
Kechagi xumor, mastona jonning o'rnida
Tandir bo'p qolgan ayol o'tirar, qarangiz!
Yoshlikdan yolg'iz qovoq bilan bir qosh qolgan,
Qop-qora sochlar endi oqara boshlagan.
Olov bo'p sevgan, joniday ko'rgan "jon yori"
O'qilgan xatday to'rt buklab yirtib tashlagan.
— Esimda sening yoningga men borganim,
Parvo qilmading, so'zimni mening olmading.
Osmonda eding, kulgu bilan sen aldading,
Aldagan ko'yi olislayverding, armonim!..
— Olislayverding, olislayverding, armonim,
Adashib sendan, dovonlar turar oldda ming.
Zuvullatib o'tgan, changlatib ketgan yo'lingda
Gul bo'lib o'sib, quray bo'p qotib qolganman.
— Esimda mening, esingga sen ham olib ko'r,
Ul kundan qolgan esdalik bormi, olib kel.
Ilashib ketgan, adashib ketgan sen bilan
Yoshligim qayda, yoz kunim qayda — topib ber!
— Eshikni ochib, yo'lga kuzata olmadim,
Xush bo'l deb endi qo'lingni qisib qolmadim.
Payqamabman ham, ne bo'lib ketdi yon-yog'im,
Cho'rt kesildimi umidsiz mening armonim?!
Jonimda mening armon bo'p mangu yur, mayling,
Lop etib so'ngan umidning nesin puflayin?
Yoshlik-ov, seni tushunish qiyin, bilmayin,
Kuylasammikan, yig'lasammikan, bilmayman...

Muzaffar AHMAD tarjimasi

AYOLLAR-EY

Ayollar-ey!
Ayollar-ey!
Qalaysiz?
Ja ochilib ketibsiz-u, bilmaysiz!
Biri kel deb suyganda ham kelmaysiz,
Oshiqman deb kuyganda ham jilmaysiz.
Ayollar-ey, ayollar-ey, qalaysiz?

Ayollar-ey,
Oqqushlarday suzasiz,
Ko‘zlaringiz chaqnab-chaqnab kezasiz,
Eshitasiz,
Eshitmaganga olib,
Tashlab ketib, bizni tag‘in ezasiz,
Ayollar-ey!
Ayollar-ey, ayollar!

...Ayollarni erkaklardan ko‘p deydi,
Voy-bo‘y!
Voy-bo‘y...
Bo‘laversin, xo‘p, mayli!
Ayol degan go‘zallikdir, chiroydir,
Bizga chiroy hecham ko‘plik qilmaydi.

OQ RO‘MOL KO‘RINSA

Acha, sen yasharsan men bilan birga,
Ko‘nglim o‘lganingga ko‘nikmas sira.
Oq ro‘molli kampir ko‘rinsa ba‘zan,
Qarab turgandaysan ro‘mol ostidan.

Xuddi senga o‘xshar yuzi-yu ko‘zi,
Nevarasin tergap aytgan har so‘zi,
Tovushi, chehrasi judayam tanish,
O‘tday ko‘rinadi ko‘zimga o‘zi.

O'xshaydi oqligi, pokligi senga,
Mos yurish-turishi xulq-odobingga,
Dunyoda achalar hammasi birmi?
Acha, yetib kepsan sen ham bugunga.

Yo'lni kesib o'tmas — o'rnak axloqda,
Unga qarab o'zin el tuzatmoqda,
Otalardan qolgan urf-u odatni
Bajarib, bir-birin xalq kuzatmoqda.

Acha, sen yasharsan men bilan birga,
Ko'nglim o'lganingga ishonmas sira.
Oq ro'mol ko'rinsa, seni ko'raraman,
Oq ro'mol yo'qolsa — neni ko'rarman?

OY

Tiniq ko'kning to'shinda
Qalqib qayga borasan?
Tunga sirlar yashringan,
Barin tuyub turasan.

Osmon tiniq, tun jimjit.
Shu'lang oqar yarqirab.
Ketib borar qiz, yigit,
Kulumsib, goh sho'x qarab.

Goh bulut ichra kirib,
Sal g'oyib bo'p ketasan.
Yoshlar visolin ko'rib,
Nur-la silab o'tasan.

Suyar seni yosh jonim
To'lib, yangi chiqqan oy,
Shu'lang aro sevganim
Rasmi qarab turganday.

NE KELIB, NE KETMAGAN

Ne kelib, ne ketmagan bu olamdan,
Suvlar oqqan jilg'alardan, dalamdan,
Ot qo'yganlar orzu, armon ketidan,
Ne bor bunda boshqa mening nola­mdan —
Ne kelib, ne ketmagan bu olamdan.

Vaqtni to'xtatgani chamang bormi?
O'tmagan davron bormi, zamon bormi?
Umr o'tmas deganga achinaman,
Dunyodan o'tmay qolgan inson bormi?

O'tadi...O'tar bari huv nariga,
Tong ilashib ketadi kun bariga,
Jonim achir mening bari-bariga,
Odamzod taqdiriga, tong nuriga...

Mening jonim achiydi o'tganlarga,
Hayotga yangi kelib-ketganlarga,
"Umr kechar, siz umrdan kemang" deb,
Shior yozib qo'yaymi osmonlarga?!

Bari o'tar,
Kun botar, kech kiradi,
O'zgaradi bu dunyo, eskiradi,
Kelajakdan — notanish naslimiz ham
"Bo'ldi-da, o'rnim bo'shat!" deb turadi.

KO'CHAYOTGAN TURNALAR

Yana qaytib ketyapsizlar, turnalar,
Saf-saf uchib... Ma'yus bo'lib qir qolar.
Xayr deydi sizga beklar, mirzalar,
Orqangizdan yig'lab qolar jilg'alar.

Tizilgancha borasizlar qayoqqa?
Sizsiz jon yo‘q manov o‘lka, aymoqqa.
Yig‘lab kelib, yil qushlari topishdi,
Ishi bitgan boshlaydimi toymoqqa?..

Gur-gur kelib, solsangiz ming-ming uya,
Bayram qildi o‘lka “Xush kelding!” deya,
Bugun ovloq bo‘ldi past tulkilarga
Siz yashagan har tepa-yu har qiya.

Manzilingiz qayda, hamma hayronda,
Askarlarday saf totgansiz maydonda,
Erkin qushlar yaratilmish sayronga —
Ozodsiz-ku, sayranglar-da sayronda!

Oq yo‘l sizga, boravering kuz bilan,
Erkin ko‘ching yana siz oq yuz bilan,
Eh, bizlarda qanot yo‘q-da, qanot yo‘q,
Birga ko‘chib ketar edik siz bilan.

BOSHIMDAN QO‘RQAMAN

Men boshimdan qo‘rqaman atommi deb,
Urushyotgan boshimda otammi deb,
Jangni senga kim qo‘yibdi, der-ku el,
O‘lsam kular, shungayam motammi, deb.

Men boshimdan qo‘rqaman atommi deb,
Miyam qaynab boradi, miyam qaynab,
Unda bir ne portlovchi turar o‘ynab,
Undan qay bir olimlar turar bo‘ylab...

O‘z gavdamga o‘z boshim buyurmasmi?..

Shu olamning tagiga yetay deydi,
Sinov qilib, qo‘rqinch tarqatay deydi,

Men boshimdan qo‘rqaman, qo‘yib bersam,
Atom — miyam yorilib ketay deydi.

Umrim o‘tdi mahalla yog‘chisiday,
Kuymandim ko‘p tepalik bog‘chisiday,
Boshim qoldi yashirin poligon bo‘p,
G‘o‘ddayaman hokimning soqchisiday.

Men boshimni asrayman mos bo‘lar deb,
Miyamdagi sinovlar bosilar deb,
Ishonaman miyamga, ajal kelmay,
Bu dunyoga nur bo‘lib sochilar deb.

ARIZA YOZIB KETAYIN

Men tug‘ilgan kun bugun.
Bir dam olay.
Tabriklamas hech kim biroq, eh, naylay.
Yozardim-ku dasturxon bir qo‘y so‘yib,
Unutilgan bandaman-da harqalay.

Nega dunyo jimjit, kimsa indamas?
O‘t yoqilmas, nega qozon qaynamas?
Quchoq-quchoq gul keltirmas yaqinlar,
“Mana to‘n, kiy,
Mana ot, min, do‘st!” demas.

Shu yurtga bir yoqmagan ish qildimmi?
Shu elga yo kerak bo‘lmay qoldimmi?
Xalqim, sening buyukliging ko‘rsatib,
Behudaga zahmat chekib, toldimmi?

Aytaman deb quvonchingni, g‘amimni,
Boshqa yo‘lga burdimmi qadamimni?
Men baribir sening o‘sha o‘g‘lingman,
Ne qilsang ham o‘chirmasman shamimni.

...Qutlanmasa qutlanmasin, netayin,
Tantanasiz, mukofotsiz o'tayin,
Qalamimni uzatvor, ey xotinjon,
Kelajakka arza yozib ketayin!

KENG DUNYO

Men kelyapman, quchog'ing och, keng dunyo,
Olinmagan haqqim ko'p senda ammo.
Qumtepalar uzra yonib kezaman,
Qora bulut ostinda bo'p shalabbo.

Osmoningday go'ho tund bo'lib kezdim,
Nihol kabi bag'ringda unib-o'sdim.
Ey keng dunyo, mening shu vujudimga
Yurak bo'lib kira qolgil, kel, do'stim!..

Cheksiz yurtim,
Yosh bog'larim,
Bo'z dalam —
Bari menga meros qolgan, shu olam.
Bo'riday o'z ulushimni topurman,
Ey keng dunyo, hatto muhtojlikda ham.

MAYGULGA

Mushtdaygina eding,
Mushtday qabring ham,
Tug'ilish, o'lishdan iborat olam.
Mittigina bo'lib tur, qabringdan tur —
Qir boshidan shahar tomon boq bu dam

Qizim mening!
Gulim mening!
Bahorim!

Quyonday do‘ppayib turar mozoring.
Jonsiz mozortoshin netay — bir tiyin!
Unga qarab, silab, ketmas g‘uboring.

Go‘ringga tosh qo‘ymam,
Qo‘y, o‘tlar o‘ssin,
Qishda qor bossin-u, yozda gul bossin.
Sen kelgan may oyi yog‘sin yomg‘irlar,
Bizlarga qo‘shilib, yum-yum yig‘lasin,
Kerakmas,
Qo‘ymasman mozortoshini...

BANDALIK

Qutulay dedim ko‘p shu bandalikdan —
Bo‘lmadi,
Izzaman sharmandalikdan.
Yunurdim, to‘xtadim, yiqildim goho,
Urildim, surildim, o‘lmadim ammo.
Jonim azoblandi o‘gay muhitda,
Tirishdim, tortishdim,
Ezdi muammo.

Yovdan uzoq turdim, hech ot solmadim,
Ko‘rsam, g‘ozday qochib, miq etolmadim,
Ko‘p bor aytar so‘zim ichimda o‘ldi,
Vaqtida ko‘p gapni ayta olmadim.

Yaxshilik ham qilmadim ko‘p insonga,
Yomonligin aytmadim ham yomonga.
Bajara oldimmi bandalik shartin?
Endi aybim yuklayinmi zamonga?..

Oshirib so‘z aytmadim, ozaytib ham,
Yashirmadim hech haqni, chinni har dam.
Bormikin lek bandalikka bosh egmay,
Bunda aql izlab yurgan bir odam?..

ODAM NASLI

O'n yil o'tib, yuz yil o'tib, kim biladi,
Shu ko'chadan o'sha paytda kim yuradi?
Buni faqat o'sha zamon kun biladi,
O'sha chog'da o'tayotgan tun biladi,
Ular qalbi vaqt bilan bir yuradi.

Kim salqinlab o'tirarkin anov bog'da,
O'yin-kulgi anov yoqda, manov yoqda.
Ammo bu ne? O'sha bog'da,
Ayni chog'da
Inson bir-bir yiqilmoqda, yo'qolmoqda.

Eh, nelardan ayrilmadim yashab purg'am,
Mangu hayot ber, deb biroq hecham so'rmam,
Ne dey senga, ey tabiat, insonlarga
Bermading-ku bir daraxtning umrini ham.

U boyaqish yer yuzini yasantirib,
Qiyin ishni qilar doim oson turib.
Bu dunyodan o'tar u uy, haykal qurib,
Tinim bilmay tog'-u toshni kezib yurib.

Davom etsin hayot, borni yo'q olmasin,
Shirin so'z-u mehr o'rnini do'q olmasin,
Yorug' dunyo, tiriklikka tirak bo'lgan
Odamzodninng nasli hecham yo'qolmasin.

ORZU

Aytmasang ham aytma, barin bilaman,
Ranjimayman, bilganimdan kulaman.
Endi ko'zim ochiq,
Ochiq ko'nglim ham,
Hara ilonni endi taniy olaman.

Balki sening maqtanishga haqqing bor,
Faqat haddan oshib ketma, ey makkor.
Kim tepada,
Kimlar esa supada,
Kunlar o'tar olatasir, beqaror.

Baxting chopib, yulduzing ham kuladi,
Insonda ko'p umid, orzu bo'ladi.
Bir orzuga erisharkan sevinib,
Bir orzuying armon bo'lib qoladi.

Odam sira murodiga yetganmi?
Orzu-armon qilmay kimsa o'tganmi?
Har kim baxtli bo'lay deydi dunyoda,
Zahmat chekmay, biroq orzu etganmi?

Ko'nglimizni baxt deb aldab kelamiz,
Orzu otin minib, doim yelamiz,
Orzu, armon bor ekan, hech tinmaymiz,
Jon bor ekan, doim orzu qilamiz.

SAFAR OLDDIDAN

Xayr!.. —
Deydi menga uchgan qushlar ham,
Xayr!.. —
Deydi erkalab quchgan dalam.
Omonat deb bilarlar bari meni,
Omonat der uyamdan uchgan bolam.

Vidolashib gullar ham ayirilmish,
Butoqlar ham xayr deb qayirilmish.
Nechun bari men bilan xayrlashar,
Menga oldda ne taqdir buyurilmish?

Nega gullar xayr deya chayqaldi?
Ko'klar xayr degan sado qaytardi...
Shalviragan tog'larning huv ortidan
O'chmi, alam — bilmam — vido aytardi...

Vidolashib, har ne o'z haqqin olar,
Qo'y-chi, har ne xayrlashgani urinar.
Telegraf simlari ham zing'illar,
Sovuq xabar berganday tund ko'rinar.

Qarshimdagi yo'llar chuqur jar solar,
Butun o'lka vidolashar, jar solar,
Otlangancha men ham ketib boraman,
Bilmayman hech, qanday taqdir qarshilar?..

BIZLAR YENGDIK

Bizlar yengdik! Yo'q bo'lib, yaralanib,
Quvondik, goh yig'ladik qoralanib,
Jang qildik biz ajdaho qarshisida,
Yovni qirdik qish bo'lib, bo'ronlanib...

Yengdik — saqlab nomusni zamonida,
Ajdahoni ag'dardik maydonida.
Xo'rlamasa dedik boshqa el kelib,
Tinch yotgan bir elni o'z makonida.

Bizlar yengdik
Tun, kun, shom, tong otganda,
Tishni tishga bosdik o'q qonatganda,
Zaxirada kutdik bizlar shaylanib,
Otamizni jabhaga jo'natganda.

Bizlar yengdik, qayg'ular yo'qday bo'ldi,
Qora edi kun-u tun, oqday bo'ldi,

Urush ko'rmay, tishlangan har tishlam non —
Gavdamizga qadalgan o'qday bo'ldi.

Bo'ldi!.. Bo'ldi!..
Baring yaxshi bilasan,
Yengishdagi ulushing pesh qilasan...
Hey! Ajdaho tirilib kelayapti —
Saf tort, yovdan endi sen o'ch olasan!..

KELINCHAK

Shifoxona.
Bir kelinchak bor erdi,
Oshxonaga men-la birga borardi.
Birga borar edik goh emlatgani,
Ko'rgan er-u xotinmi deb qarardi.

To'g'ri ko'ngil bilan suhbat qurardik,
Aka-singil kabi birga yurardik.
Yosh shaydolar maktubida bo'lganday,
Goh hayajon chekiga ham borardik.

Gaplashardik inson, zamon haqida,
Goho yaxshi, goho yomon haqida.
Suhbatimiz chegaradan oshmasdi,
Buzilmasdi eski odat, aqida.

...Bir kun kelib
Egasi olib ketdi,
O'ylashimcha, kelinchak nolib ketdi.
Bemorlig-u sog'ayish orasida
Qancha sirlar, mehrlar qolib ketdi.

Yolg'iz qoldim bu dunyoda, xonada.
Darmon yo'g'-u dardim ortdi tanada.
Yotib qoldim to'shakda to'rt buklanib,
Qon bosimim oshib ketdi yanada.

UMR

Bu dunyoning oqini-yu qorasin
Miq etmasdan qabul qilib, ko'rasan.
Qorasi-la kurashgani kuching yo'q,
Umrin, muncha sen tez o'tib borasan?

Yellangancha yer-u ko'k orasinda,
Suzadirsan oq suv-u qorasinda,
Shamol haydab borayotgan qong'oqday
Ixtiyorsiz surilib borasan-da.

O'tiribman shu dengiz yoqasinda,
Ko'zim yo'qdir dur, oltin, chaqasinda.
Oqasan-da, to'lqinlar, meni tashlab,
Dolg'alanib, umrimni yoqasan-da.

Chang chiqarib ortidan quyunlagan
Umrin o'tar... Yashash ham qiyinlagan.
Ey umrim, qol!
Tez o'tma, men bilan qol!
Ko'rasan sen — suyunar har suyunmagan.

SANOQLIQ

Sanoqli vaqtim, soatim.
Sanoqli mening kun, oyim.
Shoshaman qolmay toqatim,
Shoshmasdan qanday chidayin?

Yosh o'tdi, og'rir tan-u jon,
Oylarni quvar yillarim.
Ochilmay qolsa ko'p yomon —
O'zim-la ketsa gar gullarim.

Ertaga o'lib ketarday
Yostiqla qo'rqib bosh qo'ydim.

Bor umrim bekor o'tarday
Tuyuldi, jondan ham to'ydim!..

Kunlar, ey kunlar, hech ketmang!
Qarshimda, shamol, quturma!
Avvalda nega yaratding?
Ey yer, ko'k! Meni ko'p ko'rma...

NIMA KO'RDIM

Ne ko'rmadim demasman,
Neni ko'rdim?
Menga, umrim, ko'rsin deb neni berding?
Hech narsani ko'rmadim,
Ko'rmay, bilmay,
To'g'ri yashash havasim, hasad qilmay.

Ko'rganim yo'q quvonchni, qayg'uni ham,
Imkon yo'qki quvonsam yo cheksam g'am.
Yo'qchilik ham, boylik ham menga yot —
Yo'l chetida uyim bor, shu-da hayot.

Suyush nadir bilmayman, ne muhabbat,
Sevmay umr o'tkazish ekan qismat.
Menga oshiq bo'lgandir kimlar balki?
Balki xafa bo'lgan yo qilgan kulki?

Yaxshiligin birovning ko'rganim yo'q,
Yomonligin ham bilmam, so'rganim yo'q.
Quvonishim belgisiz, ko'zimda nam,
Tong nuri ham belgisiz, taqdirim ham.

Ne ko'rmadim demayman, ne ko'rdim men?
Balki barin ko'rarman, kelar bir kun.
Tole chorlar qo'sha yo'l ayrig'inda,
Qo'sh o'rkachli tuyam, ey sen cho'k unda!..

SOG'AYIB KELAMAN

Men sog'ayib kelaarman bor dardni ortga tashlab,
Tabiblarga rahmat deb, kulumsab-ko'zim yoshlab.
Menga umrim eshigi berkilgani yo'q hali,
Kengliklarga chiqarman yana do'st-yorni boshlab.

Salomat kun o'tishin sog'indim, sog'inmas kim.
Sog'ayib, esim yig'ib, kelsam deymen, haq pirim.
Toqatim bor ekan-da kuchim yig'ay, intilay,
Yonmay turib o'chishni yozmagandir taqdirda.

Qiyin, qiyin, qiyin-ov... Bor kuchni yo'llar olgan,
Yona olmay biqsigan o'choqda o't yo'qolgan.
So'nsa bo'lmas... qaniydi, yilt-yilt etib cho'g'lansa,
Gurullab yonsa yana, qolmasdi sira armon.

TUNLAR

Tunlar menga uxlash uchun yaralmagan,
Safarini bitirganlar uxlar zotan.
Ko'z o'ngimda safar yo'li taram-taram,
Uxlasam gar, men bo'laman borolmagan.

Tunlar menga uxlash uchun berilmagan,
Tunda yo'lbars bo'laman men ziyrak, tiyran.
Yo'qotganim axtaraman... Borolmagan —
Yerlarimni o'ylarkanman, ko'nglim vayron.

Aldab-avrab ham allalab kecha-bugun
Yo'llarimni yutdi... qoldi qancha oy, kun?
Uxlab, qancha orzu, o'yni o'ldirdim-ku,
Yostig'imning ostida qay tirik ochun?..

Tunning og'ir muhitida qayg'u bosib,
Qancha o'ylar qolib ketmish uyqu bosib?

Qancha vaqtim, baxtim g'oyib bo'ldi ekan?
Uyg'onganda, chiqarmikan qovoq osib?..

Tunlar menga uxlash uchun berilmagan,
Donolar ham uyqu — o'lim, bilgil, degan.
Evoh, bilmam, qancha vaqtim, zamonimni
Qora tunda oppoq ko'rpam kafanlagan?..

*Qozoqchadan o'zbekchaga
Tohir Qahhor tarjimalari*

VATAN

Vatan!
Vatan!
Sen bo'lmasang, netardim,
Mangulikka baxtsiz bo'lib o'tardim,
Bu hayotdan o'kinch bilan ketardim.
Qush uyasiz,
Yirtqich insiz bo'lmaydi.
Vatansiz jon umrbod hech o'ngmaydi.
O'z-o'zini xo'rlaydi yo sho'rlaydi.
Tirik odamga shu qayg'u.
Kunin ko'rar,
Otasiz ham onasiz,
Umr surar,
Ayolsiz ham bolasiz.
Lek Vatansiz —
Aynan sho'rli boshpanasiz.
Bilasanmi,
Vatanning ne ekanin?
(Ikki umr yo'q, hamda yo'q ikki o'lim)
Ikki Vatan yo'q.
Yolg'iz Vatan — makoning!

ONA YURTGA

Tanish o'lka,
Tanish aymoq,
Tanish mang¹:
Anov yerda bellashdim jo'ram bilan,
Anov yerda jon yo'ldoshim topganman.
Pag'a-pag'a oq bulutlar ko'chgan dam,
Tog'lar ana, uxlab yotgan donishmand.
Yo'llar ana, chuvatilgan, chang uchgan.
Tanish o'lka, tanish aymoq, tanish mang.
Sayhonliklar,
Ekinzorlar,
To'qay, ko'l.
Tepalarning tepasida ko'k kokil.
Oq sarobga aralashib ovloqqa,
Sarob bo'lib borayotir o'y-fikr.
Tinmas sira chigirtkalar chir-chiri,
Yel qo'zg'agan oq qamishlar shiviri,
Bari tanish — kishnagan toy quluni,
In og'zida yumronqoziqlar uni.
Aylanayin!
Ota makon, oq makon!
Ayt, qay qozoq seni izlab topdikan?!
Ona yurtim totli ekan-a,
Bol ekan!

QOZOG'ISTON

Balandparvoz demagil, desam "sevdim",
Egam ham sen, topingan o'zing Tangrim.
Insondayin kun ko'rmoq qiyin menga,
Sen bo'lmasang suyanchiq ham tirgagim.

¹ Mang — atrof.

Sen mening suyagim ham qonimdasan,
Jonimdasan, uyatim, orimdasan.
Senga bo'lgan bu ishqim, tinim olar
Qachonki, tuprog'ingni men yopinsam.

Husning bo'lak, borlig'ing ta'rifi yo'q,
Senga aytar sirlarim ichimda ko'p.
Suqlanib bu ko'zlarim sira to'ymas,
Qo'rqamanki, bu bari ro'yomi deb.

Qozog'iston!
Voh, voh, voh!
Ardog'im-ay!
Sen mening Cho'lponimsan, yongan uvday,
Bag'ringda yashamoqlik qandayin baxt,
Barhayot muhabbatim, armonim-ay!

UCH BAXTIM

Eng birinchi baxtim — xalqim mening,
Unga bergum xayolim oltin konin.
U bor ekan, men borman, xo'r bo'lmasman,
Qimmatroqdir oltindan narxim mening.

Ikkinchi baxtim esa mening tilim,
Tosh yurakni tilim man tilimladim.
Ba'zida bu dunyo tor ko'rinsa ham,
Xosiyatli tilimdan ayrilmadim.

Baxtim bordir uchinchi, nomi Vatan,
Allohni so'rasang shu imon — Vatan,
O'ti so'ngan bor esang bu yolg'onda,
Tortinmay kelib yondir gulxanimdan.

Tutun tutat, o's, ko'pay, ko'karaver,
Nevaralar ko'paysin, chevaralar.

Yodingda tut: yaxshilik ko‘rmagaysan,
O‘t emas, o‘q so‘rasang mendan agar.

Uch birdayin baxtim bor bu kaftimda,
Meni buncha baxtli qib yaratarmi?!
Uch kun nurin to‘kadi osmonimdan,
Atirov, Oltoy, Arqa Olatovga!

JUDA OSON
“VATANNI SEVDIM”
DEMOQ

Juda oson “Vatanni sevdim” demoq...
Ne o‘zgarar ta’zim qib boshni egmoq.
Juda oson, azizim, juda oson
So‘zimizda vatan-chun o‘lib kuymoq.
O‘lim degan botirning ermagimi?
O‘lmayoq qo‘y,
 bo‘sh so‘zning keragi ne?
Agar Vatan ingragan o‘rmon bo‘lsa,
Yaproq bo‘lib tirmash sen teragiga.
Shamoli bo‘l, Vatanning mayin esgan,
Sa‘vasi bo‘l, sayratsin oltin dalang.
Vatan tutgan qindagi shamshiri bo‘l,
Qasd qilsa kim, qo‘lida yaltiragan.
Hadsiz, cheksiz bepoyon ulug‘ dala,
Shu‘la bo‘lib taralmay isinarmi?
Vatanni sev.
Chin dildan sevgin, toki
Gul bo‘b qadal qir-adir, sayhoniga.
Yuz to‘lg‘onib, har kuni ming o‘ylasam,
Qirov sochli onamday e‘zozlasam.
“Sevaman” deb men qanday ayta olgum,
Hamdard bo‘lib,
 qayg‘urib, quvonmasam?!

Juda oson “Vatanni sevdim” demoq
“Yondim, kuydim” bilan ish tinmas biroq...
O‘gay ota emas-ku Vatan degan
O‘z otamga men dilband bo‘ldim mutloq.

SARIQ YAYLOV

Yorqin yoz, yashil gilam naqshi ko‘rkam,
Ona yurtga, vo darig‘, yer yetmagan!
Qo‘msab keldim, sog‘inib, chanqab keldim,
Allalayver, seni deb keldim, o‘lkam.

Naqarot:

*Qir-adir salqin shamoling,
Sog‘in buloq-bolday dorim.
Ona yurtim soya salqin
Sog‘intirgan Sariqyaylovim.*

Bormisan, ota yurtim, yashil makon,
O‘g‘loningman sening-la, bo‘lgan har on.
Boshqaning yerqozig‘in ne qilayin,
Tub qozig‘im qoqilgan shu yer qo‘rg‘on!

Naqarot.

Yayrab yutayin-a tog‘ shabbodasin,
Shu-ku asli, sog‘inib qo‘msaganim.
Gullarim, qayinzorim, archalarim,
Barchasiga atab kuy bastaladim.

Naqarot.

Jonimni soz qib chertib tong ottirgan,
Otam eding, oq tongda yaratilgan.
Go‘dagingdan o‘rgulay yangi mehmon,
Aylanayin elimdan nuri jahon!!!

Naqarot.

ADASHGAN CHAG‘ALAY

Jonim-ey, qaydan kelding, oq chag‘alay,
Kelsang, kel, bu o‘lkani yot sanamay.
O‘t-suvi mo‘l mana shu hadsiz makon
Soya bo‘lgan botir-u shohga birday.
Qilcha bo‘yin jonim-ey, qilich qanot,
Qiyamay meni keldingmi demayin yot?
Ne bo‘lsa ham oq niyat bilan kelding,
Sochsammikin kun nurin hovuchlab ob?
Oydin ko‘l to‘shing siypab, bo‘rtib chiqqan,
Erkalaydi, allalab cheksiz dalam.
To‘lqinga qo‘noqlagan erka qushcham,
To‘lqinsiz qora suvga qiyolmasman.
Kim u senga yetkazgan xo‘rlik, sitam,
Adashgan Atirovidan abgormisan?
Ko‘lginam, buloqlarim — ol, baxshida,
Adashgan Vatanidan xor qushginam.
Qo‘nmasliging bilaman qir boshiga,
To‘lqining yo‘q joning-la sirlashishga.
Hammasi topilar-ov bu hayotda,
Faqat vatan yetishmas bir boshingga...

OH, JONIM, ONA YURTIM

Oh, jonim,
Ona yurtim!
Teng kelar kim,
Bu yerga sen bo‘lmasang, kelmas edim.
Kindigimni bog‘lagan qozig‘im-ey,
Sen bo‘lmasang bu yerni ko‘rmas edim.
Yot ko‘z bilan qaraydi odamlaring,
Yaqin tutar yo‘ldosh ham topolmadim.
Yosh o‘tovning eshigin ocha solib,
Ilojim yo‘q, qayirib yopolmadim...

Kel demadi, yo bo'lmasa ket demay,
Nechun menga, bilmadim, o'pkaladi?!
Seni sevgan yurakni ona yurtim,
Sen o'stirgan birovlar ko'p ko'radi.
Ona yurtim,
Ko'rmasam sog'inaman,
Ketsam izim o'zingdan topiladi.
Yashirolmam, iningning o'tovidan
Issiq menga otaning chang'irog'i.

ALMATINING OSMONI

Tush palla,
Bo'zargan mahal,
Nurini yerga to'kkan kun,
Ilimiq qishda goh paytlar,
Ko'klamning isi kelar.
Unuttirar fevralni,
Bo'z osmon, so'ng bo'z dala,
Shunday ajib damlarni,
Qo'zg'ama,
Tangrim, qo'zg'ama!
Qayta kelar o'tgan kuz,
Qish keladi.
To'shi qor.
Uzatilgan ko'klam — qiz
Yana qaytsa, ne malol?!
Ichga sig'gan bolamiz,
Sirtimizga sig'adi.
Keng-ku bizning dalamiz!
Ziyoli ham uyali.
Qaydan kelsin shu paytda
Vaqti kelmay qiz — ko'klam.
Qaragin anov suvotga,
Orqasiga muz cho'kkan.

Almatining osmoni
Bizni hamon turar aldab.
Qayin, terak boshlari
Ana turibdi qirovlab...

NENI QO‘MSAYMAN?

Neni qo‘msayman?
Tug‘ilgan el, ona yurtim, seni qo‘msayman,
Nechun qo‘msayman, bilmayman,
nechun qo‘msayman.
O‘g‘lim, degil, adashgan bir qulim, de mayling,
Seni qo‘msayman, jon elim, borgan sayin!

Quvvatlandim bergan osh-u tuzingdan-a,
Qaymog‘ingni qo‘msayman men buzilmagan,
Gulini suydin ham yulg‘un kurtagin suydin,
Sasin suydin, hatto pashshang vizillagan.

Seni qo‘msayman, oq chashma qaynaganim,
Oq bosh tog‘im, oq tushganim manglayiga.
Seni qo‘msayman, bugungi oq bosh chollar,
Bola kezda so‘ridan qurt obqochib to‘ygan.
Suv kechib, olovga yalang oyoq qo‘ygan.

Neni qo‘msayman?
Seni qo‘msayman...

O‘KINMAYMAN

O‘chsam ham o‘kinmayman, yig‘lamayman,
Yig‘lasam ham yupat deb so‘ramayman.
Qiron qushning qudratin qiymasangiz,
Taqdirin bering, yetar, quralayning.

Taqdirin ber, taqdirin quralayning,
Toki otib olguncha qulamayin.
Tip-tiniq tog' chashmasin to'yib ichib,
Nigohimda jilvasi to'lin oyning.

Chopqilayman, soylarda, qir oshaman,
Shovullagan keng o'rmon sirdoshiman.
Posbon ko'zi ilg'asa, ilg'ayversin,
Yashamayman quzg'unday asr osha man.

O'chsam ham o'kinmayman, qayg'urmayman,
O'tgan o'chdi.
Endi unga qayrilmayman.
Qiron ham, quralay ham bo'lgim kelmas,
Odam degan otimdan ayrilmayman.

Olishib yasharkanman umr bilan,
Qay-qayga olib ketmas ko'ngil degan.
O'lsam o'lgum, o'zimning yerimda men,
Qolsam, qolgum, o'zimning elimda men!
Yig'lamayman, shu sabab xushholdirman!

ONA

Jon onam!
Sen baxtlisan,
Yig'lamagin!
Yashin tushib yotsa ham qulamading.
Tangridan men edim-ku so'raganing,
Shuning-chun yig'lamagin, yig'lamagin!

Borman-ku!
Tirikman-ku!
Qoshingdaman.
O'lmayman, men ham senday asllardan.

O‘z-o‘zingni tugatib, sochilmagin,
Avvalgi barakangni qochirmagin.

Ko‘z yoshingga qondim, bas, chidamasman,
Qo‘rqma, o‘g‘ling zang bosib, to‘zimas ham.
Ikki she‘r yozsam, birin senga atab,
So‘z boshiga har doim yozdim: “Onam!”
Tangrim kechirsin qaltis bu ishimni,
Osmonga yozsam, Ona, gar ismingni.
Jon ona!
Sen baxtlisan, tebrataver
Majnuntolday egilgan beshigimni.

ONAJONIM

Asl onam, essiz, onam.
Meh-la ayab yodga olaman har dam.
Mening uchun sen iygan oq sutingni
Oqlolmasam, qanday bo‘p yuribman odam.

Sendan yiroq yursam ham, ozib-to‘zib,
Gard yuqtirmas xayoling, ko‘ngling buzib,
O‘qitib kechroq borgan xatlarimni
Junjikib o‘tirasani ko‘ngling ezib.

O‘tkazib talay yillar, oy, haftani,
O‘g‘ling o‘qishi yaxshi bitdi, mana.
Yaxshi bilamanki, ranjimaysan,
Ketdim men bo‘z dalani uyg‘otgani.

Validam!
Qayda yursam, quvvatimsan.
Xoki poyi to‘tiyo jannatimsan.
Qayon bormay, o‘zingdek quchoq ochib,
Kutib olar mehribon bepoyon vatan.

Munisam!
Tengsiz baxtim — sen borliging,
Bilaman, men — sogʻinch-u xavotiring.
Qayda boʻlmay, gʻamxoʻr Vatanim bor,
Mening-chun koʻp qaygʻurmay tong ottirgin!

GOʻDAK BOʻLGIM KELADI

Qush ham boʻlgim kelmaydi! Qanotim bor,
Qanotim bor, kumushdan yaratilgan.
Goʻdak boʻlgim keladi, goʻdak boʻlgim,
Yangi mehmon, xabarsiz bu hayotdan.

Oʻt ham boʻlgim kelmaydi! Taftim yetar!
Issigʻim bor, kerak-sa, isininglar.
Chaqaloq boʻp qolsaydim, chaqaloq boʻp,
Kun shuʻlasi kokilin siypalagan.

Chaqaloq boʻp qolsaydim, chaqaloq boʻp,
Toychogʻim deb onasi erkalagan.

Qanotlanib hayotga parvozimda,
Kesilmasa ham mayli tushovim ham.
Goʻdak boʻlgim keladi, goʻdak boʻlgim,
Goʻdagi yoʻq onaning quchogʻida.

Tor beshigi — keng jahon toraymagan,
Birov topib, birovga topilmagan.
Sabiy¹ boʻlgim keladi, sabiy boʻlgim,
Ona suti ogʻzidan arimagan.

Sabiy boʻlgim keladi, sabiy boʻlgim..

¹ Sabiy — goʻdak.

BESHIK BOSHIDA

Ona zamin tinchligi o'xshar ekan,
Beshikda uxlab yotgan bol go'dakka.
Uyg'otmangiz!
Hattoki ruxsat ham yo'q!
Uxlab yotgan o'g'limni tebratmakka.
Uxla, o'g'lim,
 orom ol, yoningdaman,
Kerak emas mol-dunyo ham xazinang!
Baxt-u boylik — hammasi mening uchun
Bo'ynimni keb bir quchgan o'sha lahzang.

Jonimni quchding, bolam, kulgung bilan,
Yanog'ingdan aylanay, suluvginam.
Nima deysan, erkato'y, aytgil, nurim,
Qitiqlagan dilimni tiling bilan?

...Tug'ilganmi ular ham onalardan,
Go'daklarning uyqusin o'g'irlagan?!
Oh, tinchlik!
 Qarang, tinchlik qanday rohat!
Qanday baxt bu go'daklar yig'lamagan.

Ona zamin tinchligi o'xshar ekan,
Beshikda uxlab yotgan bol go'dakka.
Mayli kim bo'l, o'zing bil, lek ruxsat yo'q
Uxlab yotgan o'g'limni tebratmakka!

OTA

Ota, sening yoshingdan oshdim, mana,
Ba'zi-ba'zida men ham toshdim yana.
Ba'zi-ba'zida esa ko'zida yosh,
Baribir bu umrga oshiq bolang.

Quruq qo‘l qolganim
yo‘q quvonchlardan,
Atrofimda shodliklar bo‘ldi giryon.
Bir arslon er umrdan o‘tsa hamki,
Hamon yashab kelmoqda tirik arslon.

Qo‘rqma, ota, o‘ting bor so‘nmaydigan,
Bu o‘t-yonib, umrbod tinmaydigan.
Avloding bor, eli ham er nomusin,
Tirik tursa, qo‘lidan bermaydigan.

SAYOHAT

Xush kunlar, xushhol kunlar,
Bolalik chog‘, bol kunlar,
Boray ona qishloqqa
Kimlar yo‘q, yo bor kimlar?

Boray buloq, jilg‘aga,
Qirga ham qizil qumga.
Bol kunin hech qiyolmay
Yurganmikin bir bola.

Bu bir mo‘jaz ko‘l edi,
Qizlar yurgan yer edi.
Bu bizning qirg‘og‘imiz,
Quyoshda yotar edik.

Hay, bari omon bo‘lsin,
Qiz do‘st yo‘q yo jo‘ralar.
Iloj qancha, ne derdik,
Vaqt qurg‘ur yo‘rg‘alar.

Vaqt qurg‘ur ana shunday,
Ko‘pi qopti qartayib.

Kim qip bajo bandalik
Diydor — qiyomat tayin.

Ne derdik vaqt qurg'urga,
Qaytdim, oz kun turdim-da...

YOQTIRAMAN MEN SENI

Yoqtiraman men seni, lekin netay
Ko'rmaganni boshqadan ko'rmay ketay.
G'oyib bo'lsam mabodo bir kuni men,
O'z uvoling o'zingga, o'zingdan-ey.

Naqarot:

Yoqtiraman men seni,
Armonimning mazmuni,
Hayotimning bor ma'ni
Yoqtiraman.
Yoqtiraman men seni.

Armonimning mazmuni,
Yuragimning soz uni,
Yoqtiraman.
Yoqtiraman men seni.

Aytganingning hammasin bajo qilib,
Ko'rsatmayman o'zingga bejo qiliq.
Seninggina erkingni erkin qo'yib,
Yurishimga o'zim lol — ne ko'rgulik.

Naqarot:

Yoqtiraman men seni biroq-biroq,
Mehringni men netaman yig'lab so'rab.
Yoqtiraman deganim yasamaroq.

MEN SENI SOG'INGANDA

Men seni sog'inganda,
Qaramay yomg'irlarga, dovullarga,
Oqimga qarshi suzdim o'zanlarda,
Tanamda qimir etgan jonim borda,
Men seni sog'inganda,
Bir on ham vaqtim yo'qdir oromlarga.
Men seni qizg'anaman,
Qizg'anmoqdan muz chaynab,
Tuz qotaman.
Hayqirib oldimdan chiq,
Ona-lochin,
Olisdan kelar uchib polaponing.
Qaysarlikka yaralgan o'jar eding,
Tez yetgin.
Kuchli dovul turg'izsin zo'r qanoting.
Sog'inchdan yopinganda,
Qaramay qora jala yulqinganga,
Senga uchdim,
Qolmayin sabr jonda.
Men seni sog'ing'anda, sog'inganda...

YONINGDA YURSAM

Yoningda yursam,
Yo'q ekan senga qadrim.
Yoningdan ketsam,
Bildim xor bo'b qolarim.

Yoningda yurib,
Kulganim ham shu ekan.
Yoningdan ketib,
Yig'lashim ham shu ekan.

Yoningda sening
Yulqingan bir bo'sh o'pka
O'zingdan ketsa,
Ayt, birovga kerakmi?

Asli, men, jonim
Qadalgan bir butoqman,
Sendayin buyuk ming yurakli terakka.

Nima bo'lsa ham,
Chidayman sening bilan
O'zagim mening!
Nechun buncha qayg'u-g'am?!
Qulasang agar,
Qutqarmoq bo'b seni men,
Qadalib yerga,
Sening ostingga qulayman!

SEN MENI YODGA OLARSAN

Nur yog'ib turgan ko'klamda,
Qirda gul terib yurganda,
Bulutlar qoplab osmonni
Chaqmoq bir sanchib o'tganda,
Sen meni yodga olarsan!
Mung'ayib turgan o'rmonga,
Mung'ayib yolg'iz borganda.
Meni bor deb bu yolg'onda,
Yo'q degan so'zga aldanmay.
Sen meni yodga olarsan!
Yaproqlar yonib yotganda,
Horg'in kuz kelib yetganda,
Og'ochlar g'amga botganda,
Sen meni yodga olarsan!

Oq qirov turgan aqpanida,
Og'ochlar sirg'a taqqanda,
Bo'zarib turib oq tongda,
Sen meni yodga olarsan!
Sen meni yodga olarsan!

OSHIQMAN

Oshiqman! Chin oshiqman shu odamga!
Men bo'lmasam ham mayli. U omonmi?!
O, Tangrim! Qanday jon u qiyo boqmas!
Yuragi etdanmi yo qo'rg'oshinmi?

Oshiqman. Qanday uni yashirarman,
Go'yo oltin uning har bir sochi tutam.
Sog'inayin, o'lguncha sog'inayin,
Sog'inishga yaralgan oshiq odam.

Parvoz qib, qo'lim yetmas ko'kda kunga,
Oq qanot qushim mening, ketganingmi?
Charx urib bor olamni chir aylanib,
Umrbod seni izlab o'tganimmi?

Sarg'aygan sog'inchni bosib to'liq,
Bor umid, bor ishonchim sochib bo'lib,
O'tarman endi netay, bu umrdan
Umrbod qolarman men oshiq bo'lib.

ILHOM PARISIGA

Kelmayotir dil sozim, ajab, ne hol,
Qayda ketding, oh Ilhom, quyin shamol!
Og'zim ochsam, o'pkamga kiradi yel,
Egasiz huvullab tegirmon misol.
Muzlatar tanimni hech ko'zga ilmay.

Shamol esar yulqinib, gavdam tutay,
Yurak sozim kelmasa, endi netay?!
Oh, Ilhom!
Jo'shqin xayol, sen qaydasan?
Yolqin bilan olovni erka qilgan.
Sen qaydasan, hamrohim, men ishongan?
Daftarlar arazladi, ochilmagan.
Nahot, endi shu taxlit qolganimi?
Tonna-tonna qo'rg'oshin salmog'iday
O'ylardan ko'tarolmay bu tanamni,
Oh, Ilhom! Sarsonlarga solganing-ay!
Kutaman sendan umid, g'ayratim kel,
Qiyasang, menga buyuklik yo teranlik ber!
Ham ko'zdan yiroq bo'lgan supangni ber!
O'zing meni qo'llagin-da, g'oyibdan kel!

Oh Ilhom!!!

POEZIYA

Poeziya! Men bilan egizmiding?
Bilasanmi, seni men nega izladim?
Bo'zdek otgan tonglardan seni izladim,
Ham qoraygan tog'lardan seni izladim.
Seni izladim uchrashgan odamlardan,
Buloqlardan, bog'lardan, sayhonlardan.
Chiroqlardan, olovlar, yalovlardan,
Seni izladim yo'qolgan zamonlardan.
Seni izladim do'stim ham dushmanimdan,
Par bulutdan izladim ham yashindan.
Senmi dedim, men jala qo'ynin ochsa,
Kun ochilib, yashil-ol shu'la sochsa.
Yer-u osmon ufqda tutashganda,
Izladim men sog'inchdan, o'tli ishqdan.
Armonimdan izladim olib uchgan!

Kezlarimdan izladim men yanglishgan.
Seni izladim shodlik-g'am darchasidan,
Seni izladim to'plarning tovushidan.
Kunlar, tunlar, gullarning g'unchasidan,
Quvonchlardan, junjilib xo'rsinishdan.
Seni izladim yuraklar tovushidan,
Seni izladim hisga may og'ushidan.
Minutlardan izladim, soatlardan, seni izladim.
Izlayman, toqat bormi?
Seni menga egiz qib yaratganmi?

FARIZAGA

Fariza! Farizajon, Fariza — qiz,
Hayotda oqinlarning bari yolg'iz.
Chiday-chiday axiyri zerikarmiz,
Birimizdan birimiz ayrilarmiz.
Bizlarni yo'qlagudek odam bo'lsa,
Chang bosgan arxivlardan topilarmiz.
Sen meni bilasanmi, bilarmisan?
Yaralmagan ekanman kurashuvchan.
Qiziq, yig'lab turasan-u ham kulasan,
Iloj qancha, o'shanga ko'nikasan.
Biri turtsa gavdamdan, biri chalib,
Belbog'imdan tortqilar: "Kurashasan!"
Farizajon, sen shuni bilasanmi?...
Tuman bilan ko'zimni to'sib oldim,
Yoyi uzilganicha tur sadog'im.
Qozoqning bir mardidan do'st topolmay,
Qiz bo'lsang ham men senga aytdim ohim.
Shuncha zabun bo'b qoldi holim mening,
Oqin bo'lib qandayin yaratildim,
Qora tun zulmatida qolib ketmay,
Xosiyatin sezsaydim Ona tilning,
Momiq pari qolmadi qanotimning.

Yolg'on dunyo ishvasin quli bo'lib,
Qulochimni yig'olmay bormoqdaman.
Mo'min edim, ham yaxshi, orli edim,
Hatlab o'tdim ularning naq belidan.
Mana endi ko'zi ko'r bor g'azabni
Yig'averгим keladi bir chetidan.

Peshonamdan silagan bir jon bo'lsa,
Qolgan umrimni unga bag'ishlardim.
Bilmayman, yo buzuqman yo bir ahmoq,
Hasratidan qayg'umni qilgum so'roq.
Behuda o'tgan umrim, edim gumroh,
Sozim endi ko'mmasman qumga biroq.
Nol bo'ladi dep aytgum, tap tortmayin,
Mingta minglar ko'paysin — shu naqd sanoq.
Yon atrofga qaraylik, teran bo'ylab,
(Tun ketidan kun kelar nurin sochib,)
Ne haqda kuylasak ham Fariza — qiz
Borini baxsh etaylik el-yurt uchun.
Fariza, Farizajon, Fariza — qiz,
Birimizdan birimiz ayrilamiz.
Tom-tom bo'lib, do'konda turmasak ham,
Podvaldagi arxivdan topilarmiz.

ODAMNI ODAM TUSHUNMASLIGI — BIR OXIRAT

Odamni odam tushunmasligi — bir oxirat,
Dono yosh, tushunibsan, rahmat!
Rahmat!
Yoshsan-ku, g'ayrati mo'l,
Jo'shqin g'ayrat va yana quvvati ko'p.
Dono yosh!
O'lan — mening bor nafasim,

Xolis niyat xalqim uchun yaxshi so‘zim.
Shon quvib, baxt quvib, shavkat quvib,
Birovlardan demasman ketsam o‘zib.
Xoli qob o‘z o‘yiga tinim bergan,
Bizlar kabi mingi keb, mingi ketgan.
Oqinlar bor, chorasiz ko‘p bo‘g‘ilgan,
Oqinlar bor, ichidan tinib o‘tgan.
Bizlar kabi mingi keb, mingi ketgan.
Bizni dema hech biriga o‘xshaydi, o‘tgan
Ulug‘i ham sanama, kichigi ham,
Qozoqning bari oqin qalam tutgan,
Abay, biroq qaytadan tirilarmi?
Dono yosh!
O‘lan mening sirdoshimday,
Sirlasharman, lek xumor hech bosilmay.
Aytib ketgan oqinda armon bormi
Yuragining tubiga kir yashirmay...

UMR ASLI...

Umr — asli oydin muz toyg‘anog‘i,
Kuylab turib ham mumkin yig‘lamog‘im.
Supadagi sim torni kesib o‘tsam,
Amrimahol Tangrim ham ushlab qolmog‘i.
Hali dog‘da qoldirgum hasrat mungni,
Og‘zin urib qonatay g‘ar qayg‘uning.
O‘g‘ri — vahm kelar deb qay tarafdan,
Sergak turdim kiyikday kuni tuni.
Hatlab yurib umrning bo‘sag‘asin,
Biridurman qayg‘udan dol yelkasi.
Ko‘z yoshimni ko‘l qilsam, so‘narmikin,
Bo‘g‘zimda lov-lov yongan o‘t nafasi.
Yo‘q so‘ndirmam, so‘ndirmam, yig‘lamasman,
Hasratga quvonchdan ham yaqin odam.
Hayotning o‘zani, bil, chayqalmaydi,

Holi yo‘q bir bandasi yig‘lagandan.
Yuribman yo‘q hasratning yukin ortib,
Mard surinsa egilmas, yiqilar tik,
Olalagan qaysidir xurramlikdan
O‘ylandirgan xoliroq qayg‘um ortiq.

OQINGA

Biz degan, do‘stim,
Taqdiri qiziq xalqmiz.
Xalqining o‘zi qo‘rg‘oshin quyar qolipmiz.
Ikkining biri borolmas yerga borib biz,
Hech yonmas yerda yonibmiz.
Biz, degan, do‘stim,
·Taqdiri qiziq xalqmiz.
Bilganlar bilsin,
Bilmaslar, mayli, bilmasin.
Qo‘llasin mayli, xo‘rlasin mayli, kunlasin.
Qora toshdan ham mehr kutgan oqinni.
Qahrli jonlar kuydirib olib yurmasin.
Antey¹miz bizlar,
Yerimiz bizning — xalqdir.
Xalqsiz bizning Anteyligimiz xavfli.
...Yurtiga tashlab ketmasa bo‘ldi, ko‘chganda,
Berenlari uchun qo‘rg‘oshin quygan qolipni.

QO‘SHIQ YOZGUM

Qo‘shiq yozgum,
Qiziq, u kimga kerak?!
Jonga davo izlayman, tilga darak.
Majnun bo‘lib boryapman kundan kunga,

¹ Antey — qadimgi grek pahlavoni.

Tosh yurakka tobe qib tashlamagin,
Yuragin ber, tangrim, yosh bolaning!
Sog'indim seni, go'dak kezlarim-ey,
Sarson qib, meni tashlab bezganing-ey.
Manov qashqa barini sezib turib,
Manov qashqa birin ham sezmasin-ey!

YOLG'IZ KAKKU

Yem izlab polaponga, yetimsirab,
Yolg'iz kakku yurardi tol yoqalab.
Allakimni yo'qlaydi kun botarda,
Allakimni yo'qlaydi tong otarda.
Qo'nar edi, qo'noq joy g'amlab olib.
Yo'qlov aytar xoliroq o'tirib ob,
Ayro chetda uyasi, tolda qolib.
Nolon sasli sur qushcha, jon-vatanin
O'ylandirib qo'yardi makon-tolin.
Xoligina o'tirib, yo'qlayman deb,
Uyg'otardi indagi palaponin.
Esi bormi palapon, bir barmoqday
Yel eltadi sur qush zor unin tinmay.
Yiroqlardan kelganda tanish ovoz,
Uyasida bezovta qush zig'irday.
Qaydan bilsin otasi yem berganin,
Yem bergan... qarchig'ay aldanganin...
Qaydan bilsin onasi qayg'urganin,
Tuyir donday yuragi dukillaydi
Uyadagi titimday sharmandaning.
Yem izlab palaponga, yetimsirab,
Yolg'iz kakku yurardi tol yoqalab.
Allakimni yo'qlaydi kun botarda,
Allakimni yo'qlaydi tong otarda.

UMR SURAYLIK ALMASHIB

Yaproq — yurak yosh qayin!
Jonimni ayriboshlayin.
Sen odam bo‘la boshlasang,
Men qayin bo‘la boshlayin.
Rozimisan, yosh qayin?
G‘alat bo‘lsa ham aytayin...
Menga umring bir ber-chi!
Alg‘ovli bu dunyoni
Odam bo‘lib bir ko‘r-chi.
Qayin bo‘b men ham ko‘rayin,
O‘rmondan o‘rnim topayin.
Menga noma’lum umrga,
Qayin ko‘zi man qarayin.
Sen ham yerdan bahra olding,
Men ham yerdan bahra oldim.
Birovdan sen ham yaralding,
Birovdan men ham yaraldim.
Tilsiz jonli qayinsan,
Men odamman — shu farqim.
Faqat menda bir yurak,
Beribdi yurak senga ming.
Shundan uzoq yashaysan
— Tengqurisan zamonning.
Bor-yo‘g‘i menda bir yurak,
U o‘lsa, mangu ketganim.
Sendagi so‘nsa ming yurak,

Kelganda yashil ko‘klaming,
Tirilar qayta gurkirab,
Yaproq-yurak, yosh qayin!
Jonimizni ayriboshlaylik,
Odam bo‘b yursang gerdayib,
Qayin bo‘p turgum gerdayib,

Tavakkal, ayriboshlaylik.
Umruga — umr ulanib,
Onamiz — Yerga tirmashib,
Gohi odam, goh qayin bo‘b,
Suraylik umr almashib...

1941-YIL FEVRAL

1941-yil fevral-bo‘ron,
Sirtida ayoz.
Ovulimizni oq qor yopgan.
Urush xavfi yutoqar g‘orday uvlab
Yer otlangan, oyoqda yetti qat osmon,
Otlani! — dedi,
U endi otlanadi.
Otlanadi zahmatning oq tovonini:
Kuragining o‘rniga yaroq olib,
Ijro etar jangchilarning rolini,
U ertaga otlanadi.
Eski taqa — yarim oy osmondagi,
Dovul huvlar, qo‘zg‘atsam deb hammani.
Buvim halak ona yer tuprog‘idan,
Bir chetiga tumor qib bo‘z xaltaning.
O‘tiribdi.
Qaytsin, ichib olgan.
Ruhin g‘ingshib qiynaydi kuchuk-armon.
Otlani! Ota!
Tanish-ku, kurash senga,
Kurashmog‘i lozimdir kuchi bor jon.
Nega bizga umidsiz tikilasan?
Otlani! Ota, yo‘lingdan kechikasan.
Gavdasida chivinday joni borlar,
Topib yeydi sensiz ham nasibasin.
Qanday seni yupatay, nolon, Ona,
Tangrim, uni qaytar de omon, Ona.

Suyanchimiz shu Asqar tog‘ qulasa,
Senga yor va bizlarga ota qani?
...Aziz Onam iltijosi zor yolvorgan,
Shu taxlit yo‘qolib ketdi armon.
Ishonmayman otang o‘ldi deganlarga,
Chunki uydan ketganida tirik bo‘lgan.

1941-yil fevral

BETOCHAR

Bo‘z ola ovul yoshlari,
Bo‘zbola kunin tashladi.
Bo‘z ro‘mol yopib qizlarga,
O‘tovin qura boshladi.
Yot-yaqin kelib o‘y-qirdan,
Har kuni kimdir to‘y qilgan.
Otaning yolg‘iz o‘g‘li ham
Yolg‘izgina otin so‘ydirgan.
Uylandi bizning og‘ay ham,
“Qo‘y” deyishsa ham qaramay.
So‘yg‘izildi saroyda
Basire¹ atalgan yolg‘iz toy.
To‘y qilmoq niyati — shu bitta,
Og‘ayning to‘ylari ham o‘tdi.
Qachondan orzuyim shu edi,
Quvongan ko‘ngli bo‘shadi.
Yuzini ochib kelinning.
Buvim ham ko‘ziga yosh oldi.
Egilib, boyaqish uyaldi,
Uyaldi, lek so‘ng yosh qoldi...
Ertasi urush boshlanib,
Oldi-yu ketdi yoshlarni.

¹ **Basire** — o‘g‘il nevaraga toy atash urfi.

HAYOT NIMA?

Hayot nima, soʻrayverma sen mendan,
U haqda men hali oʻylab koʻrmabman.
Bilging kelsa, soʻra shu nuroniydan,
Qonli jangdan yolgʻiz oʻgʻli qaytmagan.

Beva kelin, bir goʻdak ham quchmagan,
Yetim cholni bola qilib asragan.
Hayotni men qayerdan ham bilardim,
Yetar boʻldi, soʻrayverma koʻp mendan.

Hayot nima, soʻragin otalardan,
Faryodi bor boʻgʻzida otilmagan.
Yolgʻon ayb qoʻysalar ham koʻndalang,
Qoʻldan haqlik oppoq tugʻin qoʻymagan.

Shulardan soʻr, soʻrab bil shu umrni,
Neni bildi, neni sezdi, ne koʻrdi,
Nega dono yengildi deb ahmoqdan,
Kimga aza boʻlsa, kimlar toʻy qildi.

Hayot nima, soʻragin otalardan...

SENING KOʻZING

Sening koʻzing tubsiz teran ummonlardan yaralgan,
Shunda yotar dilimdagi ushalmagan bir armon.
Sening yuzing koʻkda kundan, yerda guldin rang olgan,
Soching sening — kimsasi yoʻq yalanglikda bir oʻrmon.
Qosh-kipriging qaldirgʻochning qanotiday qop-qora,
Oppoq gulday yuzing sening yo ipakmi, yo paxta?
Moʻjaz boshing chip-chiroyli, oʻz jussangga yarashgan,
Gilos kabi laʼli labing qizil choʻgʻ-la talashgan.
Navniholday nozik gavgang chiviqmikin, tolmikin?

O'KINMAYMAN...

O'chdim deb,
o'kinmayman, yig'lamayman,
Yupat deya yuragim tig'lamayman.
Qironning qudratini qiymasanglar,
Nachora, men endi bir quralayman.

Taqdirin ber, taqdirin quralayning,
Qachon otib olguncha qulamayin.
Chanqoq bosib, tip-tiniq tog' bulog'i,
Mujgonimda ko'l uxlaydi juda mayin.

Sayr qilaman soy yoqalab, qir oshay man,
Qalin o'rmon dardi ila sirlashay man.
Qorovulga tutilsam, tutilay-da,
Quzg'unga o'xshamasdan men yashayman.

O'chgum deb
o'kinmayman, qayg'urmayman,
O'tgan o'chdi.
Endi unga qayrilmayman.
Qiron ham,
quralay ham bo'lmasdan men,
Odam degan otimdan ayrilmayman.

Kelisholmay yurganimda umr bilan,
Qaylargadir olib ketar ko'ngil degan.
O'lsam, o'lay o'zimning yerimda men,
Qolsam, qolay, o'zimning elimda men,
Yig'lamayman,
shundan shodman ko'nglimda men.

Lobar Yuldashova tarjimasi

JONKUYARGA

Bilaman...

Bilaman...

Senlarni, tug'ishganim!

Meni o'ylab durust-ku, urushganing.

Majaqlasang o'zimni — o'zlaring bil,

She'rimda bo'lmasin hech yumushlaring!

She'rim mening — o'zimning qaysar jonim,

Izlamayoq qo'ychi, uning bayov onin.

She'rim mening oltin emas, asl hammas,

Bilasanmi, sen uning topish konin?!

Shu kungacha sirtimdan bichding to'nlar

Ichdi debon yengdi meni o'ng-u, so'llar.

Shoir bormi o't va suvni tushunmagan?!

Shoir bormi — jonini kimdir qo'llar?!

Ichish degan, gap ochig'i, bo'sh tomonim,

Bo'sh tomondan ilib olib, ayt yomonim.

Quli bo'lsang umrning — o'zing bo'lgin,

Qora boshim qullikdan bo'sh zamonim

So'z seniki, so'zlay ber, non toparim,

Ertagayoq eshitasan bor xabarin.

Dilda boring poygaga qo'sh, qo'sha olsang,

Xor qilmayman,

men bog'layman ot kamarin...

Lobar Yuldashova tarjimasi

XALQQA XAT

Ona xalqim!

Xatoyimni kechira qol,

Qiliqlarim sahifangdan o'chira qol!

She'ring bo'lmay, o'g'ring bo'lsam, men agarda,

Kaftda tutmay, bu Vatandan ko‘chira qol!
Yo‘q!
Yurakmas — bu mening ko‘ksimdagi,
U bir o‘tdir sening ulug‘ ko‘chingdagi.
O‘zingning yondirganing, o‘chirganing
Hozircha tashlamadi esim meni,
O, yurtim!
Kechir meni!
Kechir meni!

Hech ishonchsiz qilig‘ing yo‘q bir zarracha,
Intilaman ko‘rsaydim deb, ming karracha
Bolalikdan yomonlikni yengsam derdim,
Aytar edim tarozdagi bir pallacha.

Hech yomonlik ko‘rmagaysan mendan, ishon,
O‘zingdan qolip oldim, bilsang, har on.
Omonat bir o‘zingga o‘lsam tanam.
Omonat bir o‘zingga she‘rim hamon,
Omonat Hasan — yurak sirim — she‘rim,
Yo‘ldoshsiz yo‘rtaman deb,
O‘rta yo‘lda
Yetariga yeta olmay yiqildi o‘g‘ling,
O, mening
Yelpillagan to‘g‘irligim!
Hilpiraydi bayrog‘ing sening bugun!

Men ko‘rmagan g‘or — qiringga ming salomlar,
Salom deyman, cho‘llar, tog‘lar, ko‘l, dovonlar.
Qumda turgan qo‘ychining qora uyin,
Kam ko‘rmasman qasrlardan, ey, yoronlar
Yem bergandim yetim qolgan qo‘zichoqqa,
Yetilib, yetishgandim bola choqqa,
Kechir, mening dilimni-ketgan tog‘ga!
Shamol sirin yetkazib, buloq so‘zin,
Bo‘lsam dedim o‘zingning quloq-ko‘zing.

Boshlab ketdi boshqaga nurli — sezim,
Nurli sezim — sakragan uloq kezim.
Menda senday bo‘lmadi turg‘in-to‘zim.

Nega bunday?
... Bilasan, lek barin o‘zing.
Nima bildim hayotdan, nima ko‘rdim?
O‘lib qolmay tag‘in deya, ortingdan yurdim.

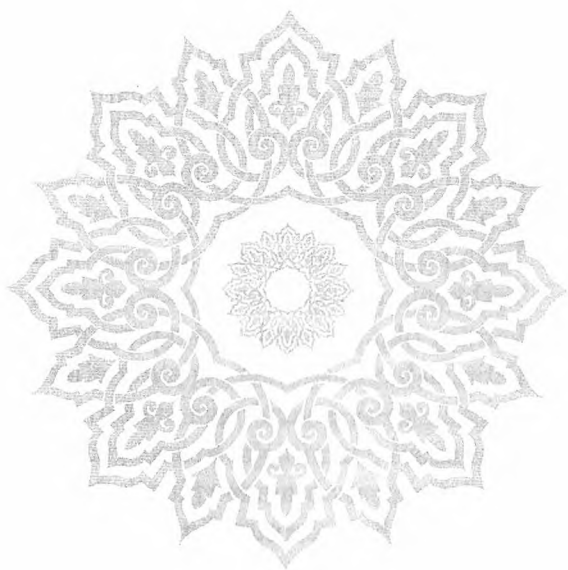
Ko‘z yosh uchun kechir meni, ona yurtim.
O‘tgan necha yesir-u necha yetim.
O‘rtasida o‘chganlar va o‘sganlarning,
Talaygina kasirlarning jabrin yedim,
Ona yurt, shu uchun ham kechir, dedim!

Begonaday ko‘rmadim hech yomonin ham,
Yaxshi ko‘rdim begonaning jamolin ham.
Yomonin-u, yaxshing borin men sezaman,
Barchasiga birday oqsin bu qonim ham.
Bildirmayman yomon qilgan tomonin ham.
Hammasini bir o‘zingga omonatlab,
Gavdamda tinch uxlab yotsin bu jonim ham.

Ona xalqim!
Xatoyimni kechira qol!
Kechira qol!
Kechikmayin nasiba sol.
Shoirni aya,
Umrga shoir bergin!
Ko‘rkli bo‘lsin desang agar ko‘ching... Meni ol....
Kechira qol!
Kechira qol!

Lobar Yuldashova tarjimai

TUMANBOY MO'LDAG'ALIYEV

SHE'RLAR VA DOSTON

O'ZBEGIM — O'Z OG'AM

Qozog'-u o'zbek qadim qondosh tayin,
Bu tuyg'u dilga surur berar mayin.
Toshkentda yurganim kez do'stlar bilan
Bo'laman Olmaotada yurgandayin.
Toshkentning gulbog'lari o'z bog'imday,
Ko'chalari ko'nglimning charog'inday.
Dunyoda ohu ko'z ko'p, bo'ta ko'z ko'p,
Ko'z bormi o'zbek qizin qarog'inday!
Jon Toshkent qalbimni gar bandi etsa,
Nechun men yosharmayin, bo'lay kekxa?
Yigitda armon qolmas bir suluvning
O'tida parvonadek kuyib ketsa.
Yosh bu yil qoraladi elliklarni,
Bu degani — nari borsa, umr yarmi.
Dali ishq tug'yonimni tuymadingmi,
Kiroyi rom etardim bir dilbarni...
O o'zbekim bilaman, ko'pdan seni,
Xush ko'rmasan qozoqning sergapini.
Toshkentda qolib biroz, bozor kezsam,
Farqlay olar edi sendan kim ham meni?
Dilimda havas so'nmay, g'ayrat o'lmay,
Nechuk ko'rk-ziynatingga maftun bo'lmay?
Bir kirsam bozoringga, to kechgacha
Girgitton charx uraman chiqqim kelmay.
Men goh she'r sururiga lim to'laman,
Ilhomsiz kunlarimda jim — so'laman.
Borimni bozoringga berib ketgan
Jaydari, sodda qozoq men bo'laman...
Qalbimni dalam kabi keng qilaman,
Ulug'larni tog'imga teng bilaman.

Muso og'am¹ qo'liga Olmaotada
Suv quygan o'spirin ham men bo'laman.
Navoiy, Abay nazm oy-quyoshi,
Talpinamiz ularga qaynab-toshib.
Bir ajib dam kechgandi Olmaotada
Mirtemir og'amiz-la qaymoqlashib.
O'zbekim, o'z og'amsan, chin bu so'zim,
Ergashib kam bo'lmadim, topdim to'zim.
Uyg'unning bir tom she'rin qozoqchaga
Ag'dargan azamat ham mening o'zim.
Mehrim bu — hech minnat qilmaganman.
Topilmas Sharqda uni bilmaganlar, —
Zulfiya opamiz ham to'lib-to'lib,
Qozoqcha so'ylagandi bir mahallar.
O'zbekim, yasha doim dorilomon,
Ko'rmasam, bot-bot qo'msab sog'inaman.
Yoshmi yo u keksami — topishtirar
Toshkentda omon bo'lsa Nosir og'am.
O'rtada to'ylarimiz, o'ylarimiz,
Qatorda munosibdir bo'ylarimiz.
O'zbekning paloviga tot beray deb,
O'rlaydi Toshkent tomon qo'ylarimiz.
Yigitning ko'zi qizda, ko'ngli qizda,
Gap tashlardik biz hatto qirqimizda.
Misoli qalin moldek chegaradan
O'tadi o'zbek yoqqa yilqimiz-da.
O'rtada baham orzu, quvonch, azob,
Sen borsan, hech kim meni etmas mazoq.
O'zbekning osmonida tong balqisa,
Hammadan burun uni ko'rar qozoq.
Ginam yo'q, sen og'amsan — tug'ishgansan,
Tilagim — ezgulikka yurak qonsin.
Hazillar fayz bersin umrimizga,
Saodat yulduzimiz mangu yonsin!

Mirpo'lat Mirzo tarjimai

¹ Oybek nazarda tutilyapti.

Xiyonatim yo‘qdir hech bir kimsaga,
 Gulshanimda o‘zni xasis tutmadim.
 Lekin o‘kinchlar ham bordir ko‘nglimda:
 Do‘stlarim qadriga birdek yetmadim.
 Ko‘kragimda yonib quyosh, yulduzlar,
 Hamma kabi tushdim hayot yo‘liga.
 Ammo do‘stim ishonganda yuragin —
 Men qalbimni tutolmadim qo‘liga.
 Ko‘kragimda yonib quyosh, yulduzlar,
 Yana tushdim bir kun hayot yo‘liga.
 Dilbar bir qiz ishonganda yuragin —
 Evoh, qalbim tutolmadim qo‘liga!
 Shundanmi, goh o‘kinchlarga to‘laman,
 Kimga atab, kimning rozin so‘zlarman.
 Yuzlarimni berkitganday bo‘laman,
 Ginasi yo‘q, ul xayrixoh ko‘zlardan.
 O, chirog‘im, men roziman, sen porlab,
 Agar mening yetmasang ham qadrimga,
 Yuragingga ortiq jabr aylama,
 Shafqat istab, bu armonli qalbimga!..

Ahmad Toshxo‘jayev tarjimasi

OLATOV QO‘SHIG‘I

Olatovsiz o‘tsa kunim kunlarga hech mengizmang,
 Qayda yursam Olatovni ko‘z o‘ngimdan ketkizmang,

Olatovsiz meni yetim, chin yetim deb bilinglar,
 Bizning uyga kelganda ham Olatov bo‘p kelinglar,

Kelsangiz gar peshvoz chiqib otlaringni boylayman.
 Mehr bilan omonlashib to‘rdan o‘rin saylayman,

Olatovdan soʻzlar boʻlsang maqtovini kelishtir,
Nazaringni unga bursang, alanglamay tikka bur —

Olatovim koʻrinmasa, unda men ham koʻr-soʻqir;
Togʻni suyar oʻgʻlon boʻlsang, kel, yuzma-yuz — teng oʻtir.

Olatovni bilgan boʻlsang, oq oʻtovni bilganing,
Bizni kutib, choy qaynatib turgan boʻlar bir kelin.

Olatovni koʻrgan boʻlsang, ulkan uyni koʻrganing,
Har qachon ham ul uydagi choyi shirin yanganing.

Olatovni tanir boʻlsang, taniganing inimni,
Oʻrgatar u oʻgʻloningga otga, qanday minuvni.

Olatovga borgan boʻlsang, ogʻam bor deb borganing
Mast boʻlar u yoʻllaringga qurbon qilib bor molii,

Olatovdan olis ketsam, Olatovga shoshaman,
Olatovning tonglariga, yomgʻiriga oshiqman,

Yoz oylari quyadi-ey, quyadi-ey doʻl-yomgʻir,
Shunday chogʻlar, baxtli chorlar boshda mudom shoyondir.

Qayinlarga yondosh turib yuvinaman yomgʻirga,
Yer koʻksidan yomgʻir tusin koʻchiraman bagʻrimga.

Olatovdan olis ketsam; tushimda ham tov koʻrdim,
Olatovni yoqtirmagan yurtning barin yov koʻrdim.

Togʻning kuzi sabrli kuz, togʻning kuzi zaʼfar kuz,
Kuzni koʻrmay koʻz yummaylik, o, doʻstlarim, barimiz.

Togʻning kuzi xasis emas, togʻning kuzi saxiy kuz,
Zamon, meni hovliqtirma, ammo maqsadga yetkiz.

Olatovdan olis, ketsam, qayta yetmoq armonim,
Qayda yursam Olatovim dardlarimga darmonim.

Tog'ga chiqib, anglay oldim yuksaklik ne ekanin,
Yulduzlarga yondosh turar meni tug'gan makonim

O'z tog'imda har kun tutdim armonimning etagin,
O'sha tog'dan, uqib tushdim ulug'lik ne ekanin.

O'ZBEK XALQIGA

(Do'stinga maktub)

Dalamda boshlangan yo'l
Yo'llaringga tutashdi.
Azal-abad eldosh el
O'rtada mol, bol, dashti.

Yon bosding menga har choq
Jondoshim — tug'ishganim.
Qiz olib qochsa qozoq,
Attang, deb quvishmading.

Ne-ne qozoq qizi ham,
Bo'lib ketgan chin o'zbek;
Do'stim, yo'q sendan ginam,
Dilda yo'q afsus va kek.

Hatto ko'p og'a-inim
O'zbekday bo'lib ketgan,
Ammo do'stim, ayovlim,
Da'voyim yo'qdir sendan.

Do'st ro'y-rost aytar betga,
Gapni chetga burmadnm.
Lek qozoq bo'lib ketgan
O'zbekni hech ko'rmadim.

Qo'msayman, kuy-g'azaling —
Qo'klamday ufurar his,

Bozorlar-u vokzalim
Gavjum boʻlmas seningsiz.

Doʻstning hazil soʻzi koʻp,
Busiz koʻngil toʻlurmi:
Oʻzbeksiz tursa toʻlib
Bozor bozor boʻlurmi?!

Bizning suluv ovullar,
Oʻzbekning oʻz ovuli.
Avval qozoq tilimlar,
Pishsa oʻzbek qovuni.

Sen, desalar qallda yoz,
Peshvoz chiqqum qoʻlda gul.
Egnimda yongan libos
Paxtaoyingdan butkul.

Siz qaro koʻzlarsiz hech
Manzilim koʻzlanmagay,
Ikki elga qoʻsh sevinch
Navoiy hamda Abay.

Marralar oʻrlar oʻktam,
Oy-kunlar gʻamxoʻr bizga.
Hamkordir Avezov ham
Oybeg-u Gʻafur bizga.

Ikkisi — koʻz-u qarogʻ,
Toʻyin birga toʻylaydi.
Muxtorni qoʻmsab qozoq
Shayxzodani oʻylaydi.

Olamga taratding dong,
Tong qoldi jumla-jahon.
Zulfiyadek aziz nom
Bizga ham faxr va shon.

Do'stmiz, demasdan turib
Do'stligi ayon elmiz, —
“Paxtakor!” — “Qayrat” bo‘lib
Goh g‘olib-u goh tengmiz,

Oldga eltar yukim ko‘p,
Sensiz majol yetmaydi.
Toshkentning to‘yi bukun
Olmaotasiz o‘tmaydi.

Qardosh, jondosh, tengdosh el,
Hissang bor har ishimda.
Qadim, chanqoq Mirzacho‘l
Suv so‘raydi Irtishdan.

Qozog‘-u o‘zbekimda
Tuz-namak bir, teng sherik.
Namangan uzumiga
Jengashem bo‘lar sherik.

Kim el-u yurtin suysa,
Qalbi uning terandir.
Toshkentda yer silkinsa,
Qozoq ham tashvish tortur.

Qadrdon do‘st uyiga
Kelsam-da qumsab har dam,
Uz uyimdek har uyga
Kuygayman ildam qadam.

Ziynat-u farzandlaring,
Do'stligim, o‘z-o‘zligim.
Urushning dard-g‘amin ham
Teng tortganmiz, o‘zbekim.

Ul janglarda yonma-yon
Ming tirilib, ming o‘ldik,

Juft qaro ko‘zday har on
G‘am-quvonchni teng bo‘ldik.

Shundan: do‘st-u jon-dilsan,
To‘y-u ma‘rakamdasan.
Hozirman qayda bo‘lsang,
Qayda bo‘lsam — birgasan.

Shul oftob ekan hamdam,
Tizginni bermay qo‘ldan
Kelajak yillarda ham
Borajakmiz shaxt, ildam.

Asramasang asrama
Dushmanimning o‘qidan,
Bir kun kelib baribir
Duch kelgum unga tayin.

* * *

Asramasang asrama
Yovning tuhmat-do‘qidan,
Mingan tulporimni ham
Eshak deydi atayin.
Asramasang asrama
Oh-u ko‘zlar qasdidan,
Ko‘zlar ko‘zga tushganda
Uqib olgum dilini,
Ne ko‘rgulik bo‘lsa ham
Tirik bo‘lsam chidayman.
Ko‘rmasam bas ayolning
Ikki yuzli xilini.

Na maktub yozoldim, na maktub oldim,
Qay kun o'chdi ekan dildan nomimiz.
Saqlab qololmadim, saylay olmading,
Umrimiz kechmakda hijron domisiz.

Sen ham kutolmaysan, men ham kutmayin
Tonib kelmoqdamiz, sir boy bermay deb.
Kun ko'chib tun cho'kdi — oppoq sutdayin,
Qirga oshiqmadim gullar teray deb.

Shamol uzgan gulday umid uzildi...
Yurgan yo'llaringdan daraklab ketdim.
Xayolchan ko'zingni, nurli yuzingni
Loaqal g'oyibdan ko'rsam der edim...

O'tib yotar kunlar yelib, o'tib yotar,
Bir boshimga ming bir yumush yetib yotar,
O'tgan kunga hech o'kinmas edim-ku-ya,
Ko'lankasin dilga solib ketib yotar.

Hali talay kunlar shundoq o'tar, mayli,
Er degan zot na qulaydi, na terlaydi.
O'tayotgan kunlar unga orqalatib
Tog'day-tog'day yuklarini ko'tar, deydi.

Kunlar o'tar bir-birini quvalashib,
Oy ketidan, oy tug'adi dovon oshib,
Orqalagan yumushlari og'ir, yengil...
O'tgan kuning o'tar, yurmas o'ralashib,

Sendan so'rab o'tirmasdan o'tar shundoq,
Ne-ne yo'lni bosib o'tdik shundoq uzoq.
Otalikka o'ng'aygina yetishgandik,
Ota burchin arang uqib oldik biroq.

Otash olib dalalardan, shaharlardan,
Barchaga teng shu'la sochging kelar birdan —
Ota haqda armon bilan o'yga tolib

To'ng'ich bolang chehrasiga termularkan...

Kunlar yelar, qani endi to'xtov bilsa,
Qani bir zum jilovidan tuta olsang,
Yarolmaysan o'z xalqingning kuniga ham
O'z bolangning sinovidan o'tolmasang!

* * *

Yobondagi yolg'iz qayin,
Toleyingday talpinding.
Sog'inch yoshim oqizmayin
Hech vaqt yodga oldimmi?

Yolg'iz qayin, yolg'iz qayin,
Ko'z oldimda tebranding.
Seni qanday unutayin,
Yolg'iz bo'lib qurgandim.

Yolg'iz qayin, sen yig'lama,
Qorli bo'ron buguncha.
Yolg'iz yigit, sen qulama,
Bolang otga minguncha.

Ovulimga-uyimga kelsam,
Yayrab dil-bahrim
Bo'y qo'shilar bo'yimga,
Ko'nglimning keng qo'yniga
Yoyilar yilqilarim —
Qo'yli-qo'yli o'ylarim.

Buzmay do'stlar kengashin
Niyatlarin qiymayman,

Inimsiz, deb siylayman,
Qartaygan jengashimni
Borin qo'y, deb qiynayman.

Ovulimda ko'ksim tog'
Yodga tushmas o'lim ham,
Qo'nim bilmas ko'nglim ham.
Olmaotaga qaytar chog'
Faqat yorim ko'zi nam...

Mayli: yorim tergasin,
Yillar tutqich bermasin,
Ulim tung'ib-terlasin...
Taqdir meni hech qachon
Yerimdan ayirmasin,
Bovrimdan ayirmasin.
Qishda ham soz bu dala,
Qishda ham bilmas zavol.
Unsiz kuylar shu palla
Oq choponli qora tol.

Qishda ham soz bu dala,
Bildirmay sekin ishlar.
Quylab yotar shu palla
Oq ro'molli qamishlar.

Qishda ham soz bu dala,
Qizir kulgi-o'yinlar.
Quylab yotar baralla
Oq ko'ylakli qayinlar.

Oldimdan chiqdi chopib
Shunday suyuk makonim.
So'zsiz ham aytar topib
Ko'klam yaqin ekaning

Miqtiliging yetmasa,
Miqtilarga buylashma.
Qarshi olib kutmasa
Unday uyda tuylashma.

Quvonding, kuyding nega, —
Faqat o‘zingga ayon.
Oting solma poygaga
Bo‘lmasang mardi maydon.

Umr qiziq, o‘ylab tursam, ko‘p qiziq,
Birda seni arg‘umoqqa mingizib
Tizginingni ushlatadi qo‘lingga,
Ingit bo‘lib qolganingni bilgizib,
Olib qochar gijinglagan arg‘umoq,
Bag‘ring aro tonglar topilsin oppoq.
Ana shunda qo‘lin silkib do‘st-yoron
Ko‘zga ilib degay, bo‘lsin yo‘ling oq,

Hapriqasan, yetdim deysan oq tongga,
Eski tanish, do‘stlar qolar ortingda,
Ne bildim deb, ne ko‘rdim deb o‘ylaysan
Borib-borib otning boshin tortganda.

Yetdim deysan, yetmasang ham ko‘klamga,
Chiqdim deysan, chiqmasang ham ko‘klarga.
Ko‘zlaringga yosh to‘ladi, achchiq yosh,
Bedovingni birov minib ketganda.

Yelib ko‘rding, o‘tib ko‘rding sinog‘in,
Ulchab ko‘rding toleyingning salmog‘in.
Sezmay qolding biroq bedov yolida
Yigit umring birga ketib qolganin.

Hey umidlar, otash-olov yolqinlar,
Yayov yurgan bizga ham ko‘z solinglar.

Armonlarday bedovlarga minganda
Ertani ham o‘ylay-o‘ylay chopinglar!

Besh butoqli emanman.
Besh yulduzli osmonman —
Bir sahifamni endi ochdim,
Besh faslli dostonman.

Har butog‘im shaksiz she‘r,
Shirin meva eng totli,
Shular o‘sgan sayin bir
Quvonaman men qattiq.

Ko‘klamim bor ishimda,
Quyoshda qulf uraman,
Yashay shular uchun deb
Egilmasdan turaman.

Bir kun so‘larman axir
Boshdan uchar bog‘im jim.
Faqat ko‘rsatma, taqdir,
Butog‘imdan sinishim.

Bir kun so‘larman axir,
Bitar ichimdagi un.

Faqat ko‘rsatma, taqdir
Yulduzimning sunganin!

OQIN OG‘AMGA XAT

Yoshim endi o‘ndan oshgan,
Oy quvalay boshlovdim.
Anov yulduz, anov osmon —
Bor dunyo-la do‘stlashdim.

Urush tugab,
Ikki ko'zim
Yo'l kuzatgan choq edi.
She'rlaringni ko'rgan kezim
Dimog'im ham chog' edi.

Juban sening og'angmi, hay...
Deb so'radi bir bola.
Durust javob topa olmay
Jilmayaman jimgina.
Og'am desam,
Faqat adash,
Og'am yo'g'in bilaman.
Biroq senga juda o'xshash
Bu saboqdosh yuragim.

Ichim to'la nuqul armon,
Yurak-bag'rim chayqalar,
Og'am emas, demak yomon,
Og'izda til chaynalar.

Hech kimim yo'q, ezilganman,
Bir yetimman qarovsiz.
Og'am emas, demoq yomon:
Qolardayman og'asiz.

Nimjonman-da, yiqilaman,
Ko'p boladan pand yeyman.
Og'am bor, deb qichqiraman,
Ha, o'z og'am bor, deyman.

Ulg'aydim-ku o'zim ham, ha...
Do'stlarimdan kam bo'lmay.
Yoqalashgan kezlarimda
Qavatimda sen borday...

Ko'p do'stimdan kuchsizman-u,
Biroq buyuk osmonim.
Sen-la adashligim uchun,
O'lan yodlay boshladim.

O't bormi yo yuragimda,
O'z-o'zimni tezlayman:
Og'am o'lan yozganida
Nega men she'r tizmayman?!
Qalam oldim bir kun oqshom,
Men o'sha kun oz kuldim.
Esga tushib ketdi otam,
Shuni yozib, to'kildim!..

Bilmam qachon, qaydan yuqqan —
Bolalikning bu dardi,
Otalarin sog'inishgan
Iuldoshlarim yigladi,
Bor baxtim ham o'sha kungi
Baxtim bilan tenglashmas.
Tinglab turib o'lanimni
Onam sho'rlik to'kdi yosh.

Tushmasam-da nazaringga,
Eng qadrli eding sen.
O'sha kundan boshlab senga
Ini bo'lib qoldim men,

Zo'r oqinlar gavjum yerda
Baytbarakka yo'liqdim.

She'rim yorug' ko'rganida, -
Og'a, sendan sal qo'rqdim.
Ko'rinmasdan yurdim elga;
O'z-o'zimdanda ta'zir yeb.

Men turganda manov nega
She'r yozadi, deysan deb.

O'zingga xos ovozing bor,
Satrlaring mazmunli,
Sendan yaxshi shoir chiqar,
"Inim", deding bir kuni.

Suydi seni suyukli el,
Sen bosh bo'lding, men bevosh...
Senda hamon baquvvat bel,
Men ortdaman, jon adash.

Og'a-ini bo'lib toshib,
Yurgandaymiz hayotda,
Sen dovondan oldin oshib
Ketgandaysan yosh paytda.

Taqdir o'zi topib olar,
Topib olar bir kuni
Og'asining o'zganiga
Quvonmagan inini.

Oshirding-ku she'r qadrini,
Yetmas unga dushman, ok...
Yiqar uni tulporingning
Tuyog'idan uchgan o't.

Yiqar barin, tulporingning,
Qanotidan turgan yel.
Oshirding-ku she'r qadrini,
Yasha, dedi tug'gan el.

O, tulporim, tez uch, tolma,
Uchrashguncha keng bog'da.
Suysa seni xola, amma,
Kelinchaklar men yoqda.

Oldda edi keng dalalar,
Suyaganding har vaqtda.
Suysa seni gar og'alar.
Inilari — men yoqda.

She'r zahmati og'ir, ammo
Nolimayman hech qachon,
Qizlar so'rab turar hamon
Ining yoshin, og'ajon.

Oting kelar, kelar yelib
Ko'z ilg'amas yelishing.
Sensiz qozoq yolg'izsinib
Ilhaq kutar kelishing.

Zo'r poygaga bog'lasang bel
Ining oq yo'l tilaydi.
Sensiz, mensiz to'plansa el
She'r aytishuv bo'lmaydi.

Talashmoqqa yo'qdir o'rin,
Yurt tinglashdan tinmasin.
Mo'ldag'ali o'g'lonlarin
Vaqtning o'zi sinasin.

Yurtdan o'zib kelganing rost,
Ming o'lib, ming tirilding.
Ortingdan men yelganim rost,
Shundanmi tez yugurding.

Bir yo'lda-ku ikkimiz ham,
Faqat bo'lsin omonlik.
Sen yetkizma, yetayin deb
Chopa bersin Tumaning.

YULIUS FUCHIK

Sening bilan birga yurib, birga turgum,
Tong nuriga sening bilan yuzim burgum.
Taqdiringni o'ylab ketsam, o'sha chog'
Bo'yningdagi qil arqonda ko'ringum.

Turgan choqda dor og'ochin to'sib kun,
Jon ohingni olisdanoq eshitdim.
Sen qiynalgan o'sha chog'da, asilim,
Qutqargali ulgurolmay kechikdim.

Qo'lgina mandan gul tutolmay o'kindim,
Qutqargani ulgurolmay o'kindim.
Yov yoqangga yopishganda yopirilib,
Unim borda o'kirolmay o'kindim.

Yosh ketding-a, yosh eding-a suqsurday,
Yashnab turgan sen kuzdagi to'q gulday.
Ruhing sening kezib yurar dunyoni,
Boz boyagi yolqinligin sundirmay.

— Adolat-chun tor bo'linglar, — deding sen,
Vatandoshlar, sog' bo'linglar, — deding sen.
Bundan avval ko'rmasam-da chex yerin,
Sening o'tli diydoringni ko'rdim men.

Bugun sening Vatanningga yo'l tutdim,
Do'stman dedim, do'st qalbini ko'rsatding.
Vatanimni suygan qalbing, yuraging
Urrib turar yuragida har chexning.

Qayga borsam, qo'noqlikda bordirman,
Bundan o'zga ne ham kutgum taqdirdan.
Ammo uzoq alangladim har yoqqa,
Gul quchoqlab chiqarsan deb oldimdan.

BU O'LKAGA

Bu o'lkaga Abay kuyi yetmapti:
Qozog'imning talay to'yi yetmapti.
Biroq, biroq qozoq askar yetipti,
Ovuliga borolmabdi, ketmapti.

Bu o'lkaga Qosim she'ri yotmapti,
Qozog'imning asil she'ri yetmapti.
Hech bo'lmasa, sayyoh qozoq bir qizning
Albomiga so'zin yozib ketmadi.

Chex yerida, tuprog'ini yopinib
Yotar unsiz mening qondosh bovrurim.
Onasiga yetolmayin, qirchin yosh
Sog'inch-la ko'z yumibdi deb: ovulim,

Ko'z yumibdi eslay-eslay ovulin,
Ko'zi qiymay suygan qizin ohusin.
Sipqorolmay G'alabani sharobin,
O'sha kuni ketibdi-ya bovrurim.

Shahid bo'pdi yov o'qidan — essiz jon...
Buyurmabdi G'alaba kun tuzidan.
Onasidek, bir ko'rinib bor umri
Dalasi bo'p o'tdimikin ko'zidan.

Bu o'lkaga Qosim she'ri yetmapti,
Qozog'imning asil she'ri yetmapti.
Yetib munda, yer qo'shibdi ko'p og'am,
Qayin bo'lib, qarag'ay bo'p ko'klapti,
Bu o'lkaga Abay kuyi yetmapti,
Qozog'imning talay to'yi yetmapti,
Bovurlarim qabridan qaytar kez,
Voy, bovrimlab yig'lab olgim kep ketdi

Borgan joydan — do'st topib qaytar oqin,
Izzat topib, xushlanib qaytar oqin.
Otlantirar yana old yo'llar- tomon,
Borgan joydan — xat olib qaytar oqin.

Har galgidan yumsharib qaytar oqin,
Ko'ngilga ko'p o'y solib qaytar oqin.
Qayga borsa, termilib tashrifiga
Kutadigan uy solib qaytar oqin.

Borgan joydan — ong olib qaytar oqin,
Borgan joydan — tong olib qaytar oqin.
Burungiday o'zgarib, o'zgacha bo'p,
Yangitdanmi yaralib qaytar oqin.

Borgan joydan — kun olib qaytar oqin,
Borgan yerdan — mung olib qaytar oqin.
Cho'g'day yonib quralay qora ko'zi
Suluvlikni sug'orib qaytar oqin.

Borgan joydan — bol ichib qaytar oqin.
Ko'plar bilan tanishib qaytar oqin.
Ortga qaytmas, deyishar o'tgan kunni,
O'tgan kunga topishib qaytar oqin.

Talaylarga tanilib qaytar oqin,
Baxt gulini taqinib qaytar oqin.
O'z ko'nglida, yo'lida o'lmaydigan,
O'z o'chog'in sog'inib qaytar oqin.

Turmushiga juvonib qaytar oqin,
Shu kuniga quvonib qaytar oqin.
O'zimgina ko'taray, deb ozgina
Umriga yukim olib qaytar oqin.

TASHQARI HOVLIDA

Osmon suluv bo'larmidi,
Uchgan qushi bo'lmasa,
Gala-gala bo'lib ular
Og'ochlarga qo'nmasa.

Yupanib.
Qaroqchi, deb bog' qo'ruvga
Nega ilding jandangni.

Kengliklar-u qush quruvga
Qanday keldim men endi.

Qaroqching-ku tek turadi...
Shurlik qushlar bilmas-ov.
Qushlar qaytib kun ko'radi,
Kun ko'radi, do'stim-ov.

Yerdan makon izlar ular
Qanotlari bo'lsa ham.
Nahot ochdan qirilar...
Qushlar mustar bizlardan?

Ayanch bilan termulaman,
Axtaraman — yo'q imkon.
Qaroqching deb qushlarjon
Yo'lamaydi biz tomon.

Keng bo'lsin-da bular el, hoy...
Bu davonning o'rni bor.
Keng daladan qunarli joy
Topmayotir sho'rliklar.

Qush ham bo'lsin, bo'lsin bari,
Yemish tutsin og'ochlar.

Tabiatning jarchilarin
Ayov kerak yo'ldoshlar.

Umr qisqa, deyishadi,
Umrim yarmin to'yga berib qo'yibman,
Uyga bermoq o'rniga
To'yga berib qo'yibman.

Umr qisqa, deyishadi
Qiziq tuyub, qiz ham quvib ko'ribman.
Ko'zim yumib tikonli
Gul ekan, deb turibman.

Shu tikonlar qo'lgina mni qonatdi,
Yuragimga yara soldi, bitmaydi.
Armonlarim qo'sha edi, toq qoldi,
Bo'lar kunni,
 bo'lar yerda kut, deydi.

Umr qisqa, dedilar;
Sharobin ham joyi kelsa ichaman,
Bola kezim na uqmoqlik qildi kor
Safarga ham shosha-shosha tushaman.

Umr qisqa, dedilar,
Ammo, uni uzatmoqni kech uqdim.
Chung xayollar keldilar...
Sokinlikka mayl qalbim, kechikdim.

Umr qisqa deyishdi;
So'ngiga tez yetsam, dedim oshiqdim.
Oqib o'tgan yillar aytib berishdi
Oldga qarab oshiqmaklik sabog'in...

Bu dunyodan o'tgan ne-ne oqinlar,
Fidoyilar — el joniga yaqinlar.

O‘z dardi-yu — muhabbatin ulug‘lab,
Yer-u ko‘kda ular chaqqan chaqinlar.

Ummonlardan durlar terib mardona —
Yigit kelar, ko‘z tutadi jonona,
Sevgilisin bosar ekan bag‘riga,
Bu sadoqat yoyiladi har yona.

Zamin uzra hayot qurar bu bashar,
Baland-baland tog‘da kironlar yashar.
Oqin ahli boy bo‘lganmas gadoy,
Ishqi o‘tkir, ming yillik toshni teshar.

Ixlosim zo‘r, nega parvo qilmaysan,
Shuncha nozni menga ko‘rdingmi ravo,
Boshim haqqi — izing to‘tiyo ko‘zga,
Men nomard emasman, yo aqli rasvo.

Ayt-chi o‘zing, nima bilan siylayin,
Senga baxt-u iqbol, umid tilayin,
She‘rdan boshqa bisotim yo‘q olamda,
Sendan boshqa boylikni ne qilayin.

Butun borlik ko‘rki senga buyursin,
Dushman ketib, do‘stlar yoningda tursin.
Mehrimni ol, ishqimni ol, qaytarma,
Gar desang, oqinim dunyoda yursin.

EH, QIZLAR

O‘zlaringiz gap otgansiz hazil qilib,
Maqtay-maqtay meni juda sodda bilib.
Tanlab olib yigitlarning ichidan siz —
O‘z holimga qo‘ymagansiz kulib-kulib.

Ne so'rsam, xo'p degan ham o'z'laringiz,
Yuragimga olov yoqqan ko'z'laringiz.
Bahor chog'i kelganimda ovulga men —
Rom etgandi shirin-shirin so'z'laringiz.

Siz-ku menga quvonch berib “erkalagan”,
Yonboshlasam, bola kabi “allalagan”.
Soy bo'yida quvalashib, suv sepishib,
Tog'dan bizga lola terib kelgin degan.

Sizlar menga ishqiy maktub yozdirgansiz,
Yosh qalbimni bahor hamda yoz qilgansiz,
Kuzatganda mehrim jo'shib oqshomlari
Bo'sa berib o'z yo'limdan ozdirgansiz.

Siz-ku, axir bora-bora sevintirgan,
Bir kun ko'rmay qolganimda sog'intirgan,
Qizlar aro talash bo'lib turganimda,
O, bittasi yuragimni ilintirgan.

So'ngra buzib o'sha ahdni, o'sha “til”ni,
To'ylar qilib chorlagansiz butun elni.
Men o'qishda, uzoqlarda yurganimda
Bir-bir tashlab ketibsizlar bu ovulni.

Mana, hozir sevgim ichra siz sig'maysiz,
Uchrashganda tortinasiz, bo'y egmaysiz.
O'ylanganman, yashayapmiz ko'payishib,
Endi menga birortangiz ham tegmaysiz.

ER TILAGI

Bizlar sevdik, baxtimizga
Hijron changal solmasin.
Uchar bo'lsang, samolyoting
Qanotlari tolmasin.

Shu osuda kunlarimiz
Hech xiralik ko'rmasin.
Sen o'ltirgan mashina ham
Yo'lda aynab turmasin.
Yo'lga chiqsang, ko'zlarim to'rt,
Tezroq yetib kelsin, deb
Sen chiqqan o'sha poyezd
Shamol kabi yelsin deb.

Bog'ga kirsang, bahor bo'lsin,
Gullar unsin yo'lingda.
Suzsang, dengiz sokin tursin,
Omad kulsin qo'lingda.

Senga oq yo'l tilayman, yor,
Ishqing berdi bu nurni.
Mehrim bilan o'rayman, sen
Ko'rar bo'lgan umrni.

Deding: "Taslim — bo'lma, kuy?"
Yolborish bor ko'zimda!
Yaqin kelib quloq sol,
O'kinish bor so'zimda!

Deding: "Yonmagil ortiq?"
Alanga bor ko'zimda!
Jonim kuydirar hijron,
Cho'g'lari bor so'zimda.

Deding: "Taqqirga tan ber!"
Taqqirim bor ko'zimda!
Sendan ayru tushmayman,
Ajalim bor so'zimda!

BIRINCHI MAOSH HAQIDA SHE'R

Sultonboy degan bir yigit
O'qir edi QozDUda,
Ko'zga yaqin, dilkash ekan,
U tanildi tez kunda.

Yumshoq ko'ngil, bir so'zlik,
Ko'pning g'amin yer edi.
Bakenbard qo'yib, Pushkinning —
Inisi — biz der edi.

Sitatalar ko'p bilardi,
Tushunchasi zo'r edi,
Drayzer bilan Mopassanni
Yaxshi o'qib ko'r, derdi.

Biz bilan u teng yurardi,
Manman bo'lib ketmadi.
Birorta qiz tug'ilgan kun
Sultonboysiz o'tmadi.

Unga desak: yurmay bo'ydoq
Uylansang-chi bir qizga,
Kulib qo'yar miyig'ida
Parvo qilmay bu so'zga.

Kastumim yo'q, deydi u,
Uylanishga na hojat
Xona poylab qolishimning
Sababi ham shul faqat.

To'ylardan hech qolganing yo'q,
Chorlaganda biror zot.
"Kastum yo'q" deb sen xotinsiz
Yurasanmi umrbod?

So'ngra chuqur o'yga tolib
Boshin egib turadi.
Shundan dilga achchiq malol
Quqqis kelib uradi.

Bir yaxshilik qilgim kelar,
O'zim esa tiyinsiz.
Beray desam, bisotimda
Kastumlarim tayinsiz,

Menga derdi u gohida:
— Sen zo'r shoir bo'lasan.
Aytar edim, og'zingga moy —
Sen ham baxtdan kulasan.

Orzularim qaynab rosa
Qalbinga cho'g' soldilar.
“Leninchi jas” gazetiga
Meni ishga oldilar.

Kutganimday bo'ldi ishlar,
Sho'ng'ib ketdim mehnatga.
Yigirmaga to'lgan edim,
Tayyor edim zahmatga.

Baxtim gulday yuzin ochdi,
She'r yozardim men butun.
Ha, qo'limga kelib tegdi —
Birinchi maosh bir kun.

Ustim yupun, nochor edim,
Lekin ochqab qolmadim.
Tirikchilik o'tar edi,
Tanlab kiyim olmadim.

Rostin aytsam, aziz do'stlar,
O'ylamanglar deb yolg'on.

Egnimdagiplashch meni
Isitmagan hech qachon.

Muloyimman, beshikastman,
Biror yomon so'zim yo'q.
Birga-birga yurmoq uchun
Yo, yonimda qizim yo'q.

Oyligimni olib darrov
Bir do'konga yugurdim.
Kiyim-kechak bo'limida
Aylanib xayol surdim.

Bir kastumni tanladim, u
Zo'r ko'rindi ko'zimga.
Uni olib xursand bo'lib
Qaytib ketdim izimga.

Darhol borib Sultonboyga
Kastumni kiygizdim,
Bitta shampan ochdik shunda,
Do'stimni xo'p iygizdim.

To'ldik, toshdik, xo'p quvondik,
Kelajakni o'yladik.
She'r o'qidim, tingladi u,
Baxtimizni kuyladik.

Sulton boqar menga asta,
Shodlik sig'may qalbiga.
O'yga tolar, qo'nar yana —
Bir qahqaha labiga.

Uni ko'rib yayrab ketdim,
Men ichimga sig'madim.
Bir do'stimni shod qildim deb
Quvonchimdan yig'ladim.

Tush ko'ribman: ovulim
Gul ochgan ko'klam emish.
Yorug' dunyo yasharib,
Yer yashil gilam emish.

Olatov savlat to'kib,
Mehrini sohib turibdi.
Ota-onam singari
Men haqda o'y suribdi.

Yal-yal yonib ko'rindi
Uzoqdagi tog'-qirlar.
Yonbag'irda gul torib,
To'p-to'p qizlar gurullar.

Ko'kda qushlar sho'x-quvnoq,
Ularga baxt boqibdi.
Ovulimiz qizlari
Lola-g'uncha taqibdi.

Ne deyishni bilmayman,
Ketibman juda uzoq.
Qizil ko'ylakli bir qiz
Ko'nglimga qo'ymish tuzoq.

Gul uzatsam olmadi,
Yana aldanib qoldim.
Yoz tongi yorishibdi,
Horib-tolib uyg'ondim.

Ko'zim ochdim shu zamon
Uyqum qochdi qayoqqa.
Tushim ko'rsam qaniydi,
Yana tushdim firoqqa.

Yurak portlay boshladi.
Kipriklarim tortildi.

Hijron yuki beayov
Gardanimga ortildi.

Tishga chiqdim ohista
Birovga “sir” aytmadim.
O‘ngimda yetmagandim,
Tushimda ham yetmadim.

“Qani sening o‘zliging,
Siringni eldan berkit.
Qani, menga aytib ber,
Oshiqmisan, hoy yigit?”

“Rosti og‘a, oshiqman,
Zo‘rg‘a tirik yuribman.
Yetarmanmi, qush bo‘lib
Bir qafasda turibman”.

“Oshiq bo‘lsang, bilasan,
Sen mardona kurashgil.
Burungi yigitlarday
O‘zingni fidoyi bil.

Hajrida kuyganingda
Sira qolmasa iloj,
Asta kirib bog‘iga
Yarim tunda olib qoch”.

“Men esimdan ayrildim,
Bundan yaxshi ish chiqmas.
Uni ololmayman men,
Chunki boshi ochiqmas”.

“Unday bo‘lsa, jigarim,
Aql o‘rgatmam senga.
Oshiqlikda qaridim,
O‘xshab qolibsana menga”.

“Unutmayman hech qachon,
Ishqi bag‘rimni teshar.
Mening baxtim o‘sha qiz
Birov uyida yashar.

Olmazorlar gulladi biram,
Oppoq gulga ko‘mildi qirlar.
Bo‘zto‘rg‘aylar sayrar dam-badam,
Kuyga to‘lar tog‘lar, adirlar.

Shamol esar, o‘rikning guli
Zamin uzra sekin to‘kilur.
Shunda go‘yo falakning ko‘ngli —
Bulut bo‘lar, bag‘ri so‘kilur.

Ana osmon yuzini ochdi,
Chiroyimni ko‘rib qo‘y debon.
Sho‘xchan yellar qaylarga qochdi
Go‘zallikka edi girgitton.

Qaray-qaray dilginam yonib,
Yasharmoqning zavqin o‘ylayman.
Lekin, endi men qonib-qonib
Ko‘klam yoshim, seni kuylayman.

Oshiqaman huzuringga qaytishga,
Jonim, seni sog‘indim deb aytishga,
Uyimizni kulgu bilan to‘ldirib,
Ruhlarni-da she‘r bilan boyitishga.

Mana, sahar yo‘lga chiqdim talpinib,
Orazingni ko‘rmoq uchun dil yonib.
Men yo‘g‘imda sal bo‘lsa ham bolalar —
Mung‘ayishib qolmadimi sog‘inib

Oshiqaman, qanot bog‘lab uchmoqqa,
Qozoq yeri cho‘zilgan-ku yiroqqa.

Bir zo‘r quvonch meni kutib turganday
Baxt ovozi eshitildi quloqqa.

Yetay deyman yayrasin deb, ko‘ngillar,
Nurga to‘lsin, qaynasin deb, tuyg‘ular,
Orziqtirib, sog‘intirib, ajabo,
Yana olis ko‘rinadi bu yo‘llar.

Uzoq tunlar ilhom kelib
Ko‘klam yanglig‘ yashnagayman.
Qalam tilga kirsaravon,
She‘rim yoza boshlagayman.

Yurak yonar yallig‘lanib,
Orom berar shunda zahmat,
Asil botir bo‘lib go‘yo
Deyman: “Qani, yovni ko‘rsat.

Uzoq yillar orziqtirgan
Taqdir bilan bellashaman.
O‘zim miqti odamman bir,
Ilhom bilan bellashaman.

Olisdagi musofirday
Talpinadi shunda yurak.
Qarg‘a kabi so‘ylanmagum,
Qironqora bo‘lmoq kerak.

Ko‘z ochgandan bu olamda
O‘lim nima, unutkanman.
Sho‘x yel kabi zamin uzra
Tog‘-u toshlarga yetganman.

Qalbda cho‘g‘ bor, kecha-kunduz
Intilaman o‘tni yengib,
Menga o‘xshash ne-ne shoir
Yillar ichra ketgan singib.

Bir kun kelib el chorlasa
Mehri jo'shib so'z demakka,
Tilagim shu — umrim yukin
She'rim eltsa kelajakka.

Qani endi otam bilsaydi
Elning o'g'li bo'lganligimni,
U ko'rmagan baxt-u saodat
Menga boqib kulganligini.

Umid bilan tirishdim-ku ko'p,
So'ngra keldi baxtning shamoli.
Qani otam tirik bo'lsaydi,
Gullaganda uning iqboli.

Agar chakki bir qadam bossam,
Ko'z oldimda u ma'yus turar.
Ichkilikka yaqinlashsam goh,
Tikiladi, qovog'in uyar.

Shunda darrov hushyorlanib men,
Yomon ishdan tez tortaman qo'l.
Otam deydi: gar meni desang,
Imonli bo'l, haqiqatli bo'l.

Seskanaman, o'zni rostlayman,
Otam so'zi beradi orom.
Bulut aro chiqqan quyoshday
Nurlanaman, yonaman mudom.

Goh uchaman, goho yerga tushaman,
Shodlik, g'amdan goho ko'zga yosh to'lar,
Seni doim sevintira olsaydim,
Yorug' dunyo chindan ham yorug' bo'lar.

Tilagimda balqib-balqib yashaysan,
Oshiqaman seni ko'rmoqqa hardam,

Seni, jonim, sal-pal o'ksitsam agar,
Mendan xafa bo'lib ranjiydi olam.

Olmaotadan qul chuzsam
Go'yo oyga yetadi.
Yuksak fazo dengiz kabi
Ko'zlarim elitadi.

Ko'k aro aylanamiz
Maftun bo'lib chiroyga,
Olmaotaning ustida
Tegib ketganday oyga.

“Termilaman to'lin oyga,
Sen yodimga tushasan,
Jovdir-jovdir tikilasan,
Xo'rsinasan, jo'shasan.

Parvonaman senga, jonim,
Ta'zimdaman pasayib.
Oy qoshida seni o'ylab,
Sog'insam menda ne ayb?

Bola edim, boshim qotdi taqdirdan,
Ko'kragimda yondi umid va armon.
Ichga tortdi intizor bu ko'zlarim,
O'git tinglab kattalardan har qachon.

Ul o'tligim, olovligim so'nmadi,
Taqdir meni tizginladi ko'p erta.
Yo qalbmni ochib ko'rsatayinmi,
Uzayinmi bu jilovni men qayta.

O'sha g'o'rlik odatlarim ketdi, ha,
Endi, kelib holim so'ra, ko'nglim ol.
Yolg'iz orzum, ezguligim o'zingsan,
Sening bilan ko'rgan kunim — istiqbol.

Otam ruhi — e'tiqodim, ixlosim,
Ba'zan erkin yozilmadi qanotim,
Oxir baxtning barlaridan tutdim men,
Yorug'likka, she'rga to'ldi hayotim.

Bu shirin jon — omonat,
Axir bir kun o'larmiz.
Nima olsak, qaytarib
Yer qarzini to'larmiz.

Mangu umr qayda bor,
U o'tadi quyunday.
Otam maydonda o'ldi,
Bizni ko'rish, buyurmay.

Onam yumdi ko'zlarin,
Ko'rmay o'g'lim kamolin.
Mustarlik jondan o'tdi,
Kim bilmas yetim holin.

Ovutaman o'zimni,
Yolg'izlik jonga tegar.
O'kinib yig'lay berib —
Ko'zimning yoshi tugar.

Yaralganday baxt dedim,
U turganday qarshimda.
Kelajakka umid zo'r
Yomonimda, yaxshimda.

Mendagi orzu, armon —
She'rlarimdir, qalbimdir.
Katta muhabbat bergan,
Bag'ri buyuk xalqimdir.

Sen o'zing yuragimda,
Yo'q, boshqani suymayman.
Muhabbatda o'rtanib
Cho'g' bo'laman, kuymayman.

Shunday ishqqa duch bo‘ldim,
Sen shohimsan, baxtimsan.
Sen ishonchim, ixlosim,
Zo‘r bardoshim, ahdimsan.

Hijron jonimni olsa,
Ruhimga kuch, darmonsan.
Qo‘llarimdan tutib ol,
Qalbim olgan armonsan.

Ne qilsang qil, roziman,
Yuragim ishqqa quldir.
Kuldirsang ham sen kuldir,
O‘ldirsang ham sen o‘ldir.

Sog‘inchdan ko‘zda yosh paydo,
Kuydiradi achchiq alam.
Tug‘ishganday ko‘p yaqinmiz,
Bolam deydi seni onam.

Sen borsanki, bu ko‘nglim tog‘ —
Har kun senga dilim yorgum.
Hayot ichra bir daryoning —
To‘lqiniday birga borgum.

Olamdan kuz yumgunimcha
Meni xoksor eta ko‘rma.
To tirikman ruhbaxsh bo‘lib
Quchog‘imdan keta ko‘rma.

Meni qo‘msab chekma ozor,
Ne haqim bor yig‘latishga?
Yashayapman bu dunyoda
Seni yolg‘iz yupatishga.
Kulga kelib g‘oz hunar,
Oltin quyosh chiqqanda,
Yomg‘ir yog‘ib, so‘ng oftob

Mehrin yerga to'kkanda.
Zotan, havo tund bo'lsa
Ochilib ketar yana.
Ko'ngil qayg'uga to'lsa,

Aslo qilmagil ta'na.
Bir tomchi tushar ko'zdan,
Muhabbatning kuchidan,
Qalb qonasa, ayriliq —
Xanjarining uchidan.

Visol yaqin, yaqin, deb,
Ko'zdan yosh quyiladi.
U ilk ko'klam yomg'iri
Seliday tuyiladi.

Uzoq yashash nega kerak oqinga,
Yuragini qaynatmasa yolqinlar.
Qadamni-ku xo'p avaylab bosamiz,
Borar yerga biz qolganda yaqinlab.

Tirik ekan borin berib eliga,
Oqin kunda yonsin, jigarhun bo'lsin,
Asil oqin qirq yoshiga yetganda
Qirchillasin, rosa quvvatga to'lsin.

Bitmasin hech uning aytar so'zlari,
Ko'zdan nuri ketmasin to umrbod.

Men oqinning qarisini siylayman.
Va o'zimdani kichigini qilgum shod.

Umr o'tin poygasini to'xtatma,
Ilhomlaring dur sochadi begumon.
Ona elning pari ruxsor qizlari
Oqinini qaritmaydi hech qachon.

ESHAK MINGAN QARI CHOL

Eshak mingan qari chol,
Otamni yodga solding.
Yursang, yo'ling unadi,
Hilpiratib soqoling.

Eshak mingan qari chol,
O'tmishni xo'p bilasan.
Qorda qolgan yog'ochga
Juda o'xshab ketasan.

Horitadi yo'l, axir,
Dunyo ishi — bir shamol.
“Yigit edim — men ham” deb
Endi surasan xayol.

Imillamay yura qol,
Tanish uyda to'xtab qo'y.
Eshak minib yurganda
Ot minganni maqtab qo'y.

Tog'lar aro yelasan
Ota mehrin bildirib.
Nabirangni erkalat,
Qo'lga olib, kuldirib.
Bir bolangning uyiga
Eshagingda yetasan.
Boshqasiga shoshilib,
Samolyotda ketasan.

Sen poyezdda jo'naysan
Qizginangga qo'qqisdan.
Erta bilan yetasan —
Chiqib kechki to'qqizda,

Qayga borsang xursandlik,
Lek yurmaysan piyoda.
Ovulda-chi bo'lar to'y —
Sensiz o'tmas ziyoda.

Ertalab yo'l olasan
Cho'ng o'g'ilga kemada.
Olim bo'lib nabirang
Izzat ko'rdi hammadan.

Yo'l yursang ham mo'l yurib,
Yayratasan dil, yurak.
Ammo, uzoq ketishga
Kampirdan ruxsat kerak.

Kampirinning sira ham
Kami yo'q deb kulasan.
Zerikkanda ovulga
Bo'ylab-bo'ylab kelasan.

O'g'il-qizlar ko'ray deb
Kelishadi uyingga.
Eshakda yurganingdan
Ular rosa suyungan.

Mayli, otam, yuraver,
Bizni ko'rib to'xtab qo'y.
Eshak minib yurganda
Ot minganni maqtab qo'y.

* * *

Yer-u ko'kda sog'inchim,
U sig'maydi olamga.
Yurak bo'lsang sog'ingil,
Yengil misli alanga.

Sog'inchlarim, bo'ron bo'l,
Tinib qolma hech qachon.
Quchog'ingdan ketmayman,
Ayrilmayman biror on.

Qayda bo'lsam o'rtanay,
Xo'rsinayin, oh urib.
Men ko'nglimni yozayin
Saharlarda o'y surib.

Xat yo'llayman paydar-pay
Aslo kelmas javobi.
Kimga ham darkor ekan
Oshiqlikning savobi.

Tabiatim ajoyib,
Epkinni ham sezadi.
Peshonamga bu qismat
Yana nelar yozadi.

Haqni anglab yetganda
Olisdan so'z qotasan.
Ol endi, qo'limdan deb —
Kelib qachon aytasan.

Maqsading ne, seviklim,
Muncha qilding imtihon.
Meni qiynab netasan,
Sog'inchlardan bag'rim qon?!

Muncha o'yga tolasan
Qorga qarab, opajon?
O'tgan yoshlik uchqur ot
Esga tushdimi shu on?

So'ylab ber, jonim opa,
Kech ham kirdi, kun botib.

Tonggacha o'yga cho'mding,
Oq tongdan baxting kutib,

Nelar ruhingdan kechdi,
So'zlashdingmi qor bilan?
Uxlab tursang bo'lmasmi —
Ol saharda sen chindan.

Erta-yu kech o'y surib
Nimani ham kutasan?
Yoki o'lgan yoringni
Qo'msab shunday o'tasan?

Umrin bo'yi biror gal
Xato qilsam, sevgilim,
Meni ortiq yozg'irma,
O'zingsan sevgan gulim.

Dam o'tmayin bu ko'nglim
Ochilar ko'rib seni,
Sendan boshqa kimim bor,
Xokisor etma meni.

Tutgan gulimni olsang,
Ahdingni bilganimdir.
Agar seni quvnatsam,
Elni shod qilganimdir.

Rashk qilmagil behuda,
Senikiman, azizam.
Seni qayg'uga solsam,
Keltirganim elga g'am.

Ma'shuqi — jahonimsan,
O'zingsan orzu, armon.
Ko'klam oyidek bo'lib
Qalbingda qursam makon.

Qanday yaxshi yorug' dunyoda
Oshiq bo'lsang yakka-yu yolg'iz,
Unqir-cho'nqir umr yo'lida
Nasib etsa axir o'sha qiz.

Qanday yaxshi kecha-yu kunduz
Kelar debon kutsa intizor,
Qovushtirar damlarni mudom
Yaqin qilsa u ko'zi xumor.

Qanday baxtki, ishq-u sadoqat
Etagidan tutolsang mahkam,
Visol chog'i — go'yo o't ichra
Yondim deya o'kinsang, oshnam.

ONAMNI ESLAB

O'lganingga o'n yil bo'ldi, onajon,
Sen ketganda kelib dedi el menga:
"Baxting sening — onaginang qo'lingda
Jon berdi, yig'lama, ne kerak senga?"

Tiriklik ham o'tar ekan ilojsiz,
O'lgan o'lib ketar, qolur xotirot.
Ona, seni qo'msab qon yutaman, qon,
Ayriliqqa chidar ekan odamzod.

Yillar o'tar, cho'ziladi hijron, g'am,
So'nmas ekan yaxshilik ham yomonlik.
Eslay-eslay bir tasalli topasan:
"Bir menmidim bu dunyoda armonlik..."

Men yuribman, sen borda qanday edim.
Jisming yo'g'-u ruhing yashar men bilan.
Ilk bahorning maysalari undi-ya
Sayr aylasak, onajonim, sen bilan...

Yetim qoldim, tashlab ketding nihoyat,
Endi, menga g'amxo'rliklar juda kam.
Xizmat bilan uyimga kech qaytganda
Kelinginang tergap, jerkiydi har dam.

Chidayapman, onasizlik ko'p yomon,
Qaydan olay bardoshimni, sabrni.
Charchaganda orom eding minnatsiz
Topib bo'lmas sira senday mehrni.

Uyim sensiz huvullagan misoli,
Lekin, do'stga to'la doim dasturxon.
Kichkintoying, erkatoying — Timashkang
Tumag' deya ataladi shul zamon.

Uvali-juvaliman, unib-o'sdim,
Bolalarim ukamday bo'lib qoldi.
Sen gohida tushlarimga kirasan
Bugun yana xayollarim chuvaldi.

Har yangi kun ko'rib yangi bir saboq,
Sayr etaman, qadam yetur jahonga.
Faqat, sen-la to'yib so'ylasholmayman,
Hecham ajal kelmas sen bergan jonga.

Qancha yondim, qancha kuydim onam deb,
Qo'msab-qo'msab sochlarimga tushdi oq.
Ulganingga o'n kun bo'lganday go'yo,
O'n yiliga ishonmayman men biroq.

DAVRON O'N BIR YOSHGA TO'LGANDA

Kim bo'lasan, qanday yigit bo'lasan,
Qaysi qizning ko'zlagaysan qorasin.
Borar yo'ling yaxshi bo'lsin, jon o'g'lim,
Baxting sari qachon qanday borasan.

Tug'ilding-da, taniyapman Xudoyimni,
Ulg'ayapsan kundan kun ochib chiroy.
Sen birovga xiyonatkor bo'lmagil,
Yomon qiliq so'qmoqlari doim loy.

Nokas bilan ahd-u paymon tutma sen,
Oshna bo'lib yaqinlashma zolimga.
Umr bo'yi qallig'ingni aldama,
Yolg'on so'zni hech aytmagil olimga.

Sendan ortda yaraqlagan iz qolsin,
So'zlaringdan dillardagi muz yonsin.
Erlar ichra bir mardona erkak bo'l,
Kelin seni yana ko'proq qizg'ansin.

O'zgaga sen siring dema hech qachon,
U ilonday chaqib olar oqibat.
Yuraging oq, ko'ngling esa beg'ubor,
Odamlardan o'rgan aql va hikmat.

Xalqparvar bo'l, el xizmatin ado et,
Ko'rsat o'g'lim ekaningni ey, erkam,
Birovlar diliga ozor bermagil,
Dilozorlar yetib ortar sensiz ham..

Elga deyman, yuragimda borini,
Bugun mening ming og'am bor, ming inim.
Tumanboyning o'g'liman deb kerilma,
Xato qilib, qayg'u chekma qulunim.

Bekor ketma bu dunyoga kelib sen,
Bir gul yanglig' umr qurmoq kerakmas.
Isming — Davron, davrimizga o'g'il bo'l,
O'gay bo'lma, shuldir otangda havas.

JANNAGA

Ko'pdan, jonim, sog'ingandim seni judayam,
Xating keldi, ko'zga surtdim, ko'zim emladim.
Kuchga to'ldim, ishim yana yurishib ketdi,
Horib qolgan otginamni go'yo yemladim.

Xating keldi quvonchlarim keldi u bilan
Tuhfa keldi, ilhom keldi, dasta gul keldi.
Qonim toshdi yana qaynab ruhlanganimdan,
Ko'nglim aro ko'klam bilan qush — bulbul keldi.

Ko'zim nuri ravshan tortdi suyunganimdan,
Go'yo uzoq bir safardan sog'inib qaytdim.
Dilimdagi gumonlarim so'ndi mutlaqo,
Tashvishlarim uchar qushday uchdi-yu ketdi.

Peshonamga oftob tegdi, yog'du o'ynadi,
Eski dardlar yuragimdan yo'qoldi shu on.
Endi, yayrab-yayrab yuray zamin betinda,
Sening uchun, sening uchun, yolg'iz sen debon.

Xating keldi, bahor bo'ldi — bir og'iz so'zing,
Bir og'iz so'z qudratidan topdim ming tuyg'u.
Qanotlandim shunqor bo'lib ko'kka uchaymi,
Iek, ovuldan ketolmayman, e'tiqodim shu.

Yoshardi kekxa dunyo, yashnadi borliq,
Bola misol chopay deyman senga, sen tomon.
Bir kun kelib sening qaro ko'zlaringdan men —
Tomchi yoshday yerga tushib ketmayin, jonon.

OT USTIDA YURGAN YIGIT

Ot ustida yurgan yigit,
Oyga uchsang, yetasan sen.
Yelga minib olasan-u,
Olislarga ketasan sen.

Ot ustida yurgan yigit,
Kim biladi armoningni?
Birovlardan kunda ranjib,
Qiynaysanmi vijdoningni?

Ayrimlarni maqtab-maqtab
Nurlatasan qancha dilni?
Ye, deysanmi, ko'pni sevib,
Qo'llash kerak butun elni.

Qancha-qancha sendaylar bor,
Yana o'sar durkun avlod.
Bir kun o'zar ular sendan,
Bo'larsanmi, u chog' sen shod.

Men kabilar mehri jo'shib
Senga kelar: — Og'a — debon.
Tug'ishganlar, ovuldoshlar
Sevinadi sendan chandon.

Biz-ku senga tirgak bo'ldik,
Qulaganda bilasan sen.
Shunda o'zing yolg'iz qolib
Yo'lda ma'yus yelasan sen.

Sen kechagi madadlarni
Endi kerak deb turasan,
Toqat qilib o'tirolmay,
Ovunolmay, o'y surasan.

Qo'ling yetmas hech qayoqqa,
Toliqasan, yo'llar qiynab,
Ot ustida yurganingda
Ko'rganmisan shuni o'ylab.

O'rtoqlaring ko'p bo'lganda
Mahkam ushlash zarur edi.
Biri yovuz bo'lgan bilan
Boshqa biri bo'vur edi.

To'g'ri, har kim har xil yashar,
Har kim chopar o'z izidan.
Ayrimlar bor: ko'rganini
Ko'rmaganga olar ba'zan,

Birga yurmas baxting doim,
Bo'lganingda qartaygan chol.
Ot ustida yurganingda
Sen shularga nazaring sol.

OQINLAR

U bo'lganda jonlanadi har suhbat,
Tildan tilga ko'chib yuradi hikmat,
Umr bo'yi tortar qanchalar zahmat,
Oqinlarni ehtiyotlang, odamlar.

Tegirmondan un bo'p chiqqan donday u,
Har gapidan dur yog'dirar konday u,
Bir oz haqgo'y oromi yo'q jonday u,
Oqinlarni qo'llash lozim, do'stlarim.

Unda olam tashvishlari, g'amlari,
Yovga qattiq nafrati, alamlari,
Mehnat ahlin eng sodiq hamdamlari,
Oqinlarni siylov kerak, azizlar.

Quloq bering she'riga, zaboniga,
Shak keltirmang ixlos-u imoniga,
Havas qiling tabiat o'g'loniga,
Oqinlarni aldamanglar, ulug'lar.

Siz talpinib, uyiga quvib keling,
Xo'p e'zozlab boladay suyib keling,
Dono erur, gapiga to'yib keling,
Oqinlarni ardoqlagil, ona El.

* * *

Dengiz doim ko'pik sochib toshadi,
Quadratini o'zi qilib namoyish.
Yoz kelganin goho dengiz unutar,
Yoz kelganda unda bular oroyish.

Oq qushlarni ko'rib o'yg'a tolaman,
Baxtim qushin ushlatmayman birovga.
Sog'inchimni qondirmoqqa iloj yo'q,
To'lqin quchgim kelayotir birrovga.

Biroq dengiz jimib turmas hech qachon,
Sovuq to'lqin otiladi sharaqlab,
O, imillab o'tayotgan minutlar
Sog'inchlarim daftarini varaqlab.

Keng olamni bosgan kabi zo'r to'fon,
Dovul kelar, to'zib ketar cho'ng ummon,
Nor to'lqinlar uriladi qirg'oqqa,
Kel, yelkamga minib ol deb, sen chaqqon.

Sakrab mingil, tulpor otni minganday,
Tizginlab ol, keyin bosgil ilgari.
So'ng to'lqinlar yolin tarab ucha ber,
Qimiz ichgan bir chavandoz singari.

Tog' osmonga yaqinlab,
Jimib turibdi.
Tog' ustiga go'zallik
Oshyon quribdi.

Zavq-shavqidan ko'ngil mast,
Intildim baland.
Oq qish bilan yashil yoz
Bo'libdi payvand.

Tog' qo'ynida nur o'ynab,
Qushlar sayrashar.
Za'faron kuz, gul ko'klam
Birga yayrashar.

Necha yil ishq tog'iga
Yo'lni soldik biz.
Sen ko'klamga, men kuzga
O'xshab qoldik biz.

TUG'ILGAN UYIM

Mening uyim qayda qoldi,
Qayda qoldi oshiyon
Kunga juda betkay edi,
Qani, u bolalik on.

Hovlimizning bir chetida
Yolg'iz daraxt o'sardi.
Yashil ko'klam kelganda
Atrofni gul to'sardi.

Qani, kindik qonim tomgan,
Yo'rgak bo'lgan uyginam?
Unda ilk bor ko'zin ochgan,
Ehtimol, bu kuyginam.

Qani, ko'ray, sog'inganman,
Uni rosa aylanay.
O'sha yolg'iz daraxt bormi,
Mehrimga bilan bog'lanay.

Bunda bitgan har o'simlik
Senga bo'ldik zor, deydi.
Kecha gullar yo'q edi-yu,
Bugun esa bor, deydi.

O, tug'ilgan, qo'msagan uy,
Sen bo'lmasang dil to'lmas.
Ammo, bugun biz bormiz,
Erta bilib bo'lmas.

* * *

Kechir, jonim, kechirgil,
Xato qilgan kezimda.
Xayoldan hech chiqmading,
Yashar eding ko'zimda.

Juda qimmatga tushding,
Yolg'izlikda cho'kindim.
Yig'latib, yupatolmay —
Ketganimga o'kindim.

Sog'inchda kunlar o'tar,
Sirlashmoqqa yo'q kishim.
Xoh erta, xohi kechdir
Senda bo'ldi es-hushim.

Hajringda men o'lay deb,
O'lolmadim, kechirgil,
Senga qurbon bo'lay deb,
Bo'lolmadim, kechirgil.

Kechirgil bolalikda
Tushunmasam dilingga.
Yo'liqqanda na qilay,
So'z kelmasa tilimga.

Kechir, unutayin deb,
Unutmaganim uchun.
Sening bilan xayolan
Suhbat etganim uchun.

Kechir, faqat umrimda
Seni ko'rganim uchun.
Kechirgil, seni debon
Tirik yurganim uchun.

* * *

Yurak sirin ochmay bo'lmas ishq aro,
Til tagida bir cho'g' tursa kuydirib.
Sen oshiqning ahvolini so'rab bil,
Rahming kelsa yonboshida o'ltirib.

Men sevganman, ishq otashi qalbidam,
Yig'larimni, kularimni bilmadim.
Ko'zim yumsam, ochsam turar oldimda,
Qolarimni, o'larimni bilmadim.

Qayga ketib, qayga yetib borayin,
Go'yo birov minib qochganday otim.
Qadah tutib quyolmadim unga may,
Ocholmadim unga ko'ngil bisotim.

Visol yo'li goh to'g'ri goh jar ekan,
Achchiq o'kinch,
 menga bo'ldi do'st-hamdami.
Bu o'tni o'chirmoq kelmas qo'limdan,
Gar butun qozoqqa shoir bo'lsam ham.

* * *

Sen meni o'ksitmagil
Izimdan qolmadi deb.
Quyosh yonib botdi-yu
Bu esa tolmadi deb.

Sen meni o'ksitmagil,
Oromingni buzsam ham.
Armonim erur shundoq:
Doim yodingda bo'lsam.

Sen meni o'ksitmagil,
Yurgandan yo'l qochadi.
Izlaringdan quvaman,
Yuragim achishadi.

Horimaydi otim hech,
Quloq os so'zimga bir.
Qaragil yaqin kelib,
Tikilgil ko'zimga bir.

* * *

Boray debsan, kutdim intizor,
Bir kun uxshab ketdi bir yilga
Nahot, shuncha yondirasan sen,
Umr-qimmat, dard solma dilga.

Qayga borsam xabardor ulus,
Ahvolimni so'rab-istaydi.
Ko'ngil esa, o'zingni qo'msar,
Sirlaringni ayt, deb qistaydi.

Zorlanaman kecha va kunduz
Ishimda ham yo'qdir tartibod.
Atrofimda tanish, yaqinlar,
Ta'na toshin otarlar bot-bot.

Uylanaman, kuchga to‘laman,
Qo‘llarimdan tutar zo‘r umid.
Ona elga baxt keltiradi,
Mardlik bilan shodlangan yigit.

Kelgil, jonim, ko‘ngil mulkida
Uchirmagil yongan chiroqni.
Bo‘ladigan to‘yni yaqin qil,
Uzoq qilma hijron, firoqni.

* * *

Dunyoga kelganimdan
Sira qilmayman afsus.
Men — Tumanboy — shoirman,
Atrofimda minglab do‘st.

Otimni birov minmas,
Tutolmaydi jilovin,
She‘rlarim elga manzur,
El o‘rgatdi qalovin.

Sinamoqqa uyimga
Do‘stim kelib o‘ltirsa,
Ajab ermas bovrin,
Bag‘ridan kesib bersa.

Qancha-qanchadan og‘am,
Og‘aligim bor uchun.
Hech yomonlik ko‘rmadim,
Yaxshiligim yor uchun.

Yana necha inim bor,
Og‘alardan ziyoda.
Ularsiz o‘ksib-o‘ksib
Yashar edim dunyoda.

Shuning uchun, yurakdan
She'rim chiqar hayotga.
Tenglar ichida tengman,
Umrim to'la sabotga.

* * *

Talpinaman ko'zlaringni ko'rsam deb,
Tezroq borib hol-ahvoling so'rsam deb,
Ul nozanin qo'llaringdan bir kosa —
Sharbat olib sipqorsam deb, qonsam deb.

Gulga to'lib ketdimi tog', yonbag'ir,
Maysalarga burkandimi o'r-u qir,
Izlarimni qo'msadimi ovulim,
Mening baxtim, saodatim shul axir.

Dargohingga kirib borgum gul bilan
Yuzlaringga boqadurman gulbadan,
Bu olamda menga tengsiz quvonchdir —
Birga bo'lish sendayin dilbar bilan.

Toqat ayla, yeturman yog'du misol,
Dillashurmiz, tillashurmiz bemalol.
Bir umrga bog'lagan-ku, bizlarni —
Ahd-paymon, oltin bo'sa, oltin visol.

OTAM SO'ZI

Otam degan, dushmanga
O'g'lim, otil yashinday.
Otamga o'q tekkanda
Bo'lolmadim qoshinda.

Ko'zdagi so'ngi yoshin
Artolmadim men nahot,

Uning og'ir yarasin
Bog'lolmadim solib dod.

Ko'zini yumar chog'i
Sokin boqdi va dedi:
— O'lim haq ekan, bolam,
Umrin tugadi endi.

Qo'msayman, ko'rgim kelar,
Sog'inchi o'rtar netay.
Faqat, shuldir yupanchim
O'zni ming qurbon etay.

Umr ekan, bir baxt kelib
Hayoting xo'p jo'shadi.
Umr ekan, u baxt ketib
Yuzga ajin tushadi.

Shunda otam ovozi
Dalda berar dilimga:
“O'kinsang ham kulsang —
Ishonch bog'la elingga!”

Nido chiqqan tomonga
Yuzimni yalt buraman.
Otaginam umrini
Mangulikda ko'raman.

* * *

Sen yonganda, men yonmaydi deysanmi,
Aldanmaydi bir nigohga deysanmi.
Ahdi yolg'on, ko'krak kerib yuradi
Meni tashlab oh-u vohga deysanmi.

Ko'zda yosh yo'q, dardi bo'sh, deb o'ylama,
Ko'cha-ko'yda ko'ngli xush deb o'ylama.

Kimning ahdi yolg'on bo'lsa tez yig'lar,
Bu so'zimni o'ksinish deb o'ylama.

Ixtiyoring orzu qildim dunyoda,
Agar uni berolmasang, mabodo,
Bor g'amlaring, qayg'ularing ato qil
Mening uchun ular baxtdan ziyoda.

* * *

Tilaklar ko'p judayam,
Armonga to'la yurak.
Ularga yetmoq uchun
Qancha yashashim kerak.

Qismat shuldur, umrdan
Bir kun mungsiz o'tmadi.
Ne baxtga erishdim-u,
Nimaga qo'l yetmadi.

Ne yo'qotdim, ne topdim,
Umrin o'tmoqda shunday.
Lekin olov yoshligim —
Porillar hamon kunday.

O, go'zalim sen, axir
Olgansan yuragimni,
Har so'zingda ko'raman
Baxtimni — tilagimni.

Buyursang gar "yo'q" demay,
Qayga desang keturman.
Sen borsanki, har yerdan
Quvonch olib qayturman.

To'lib-toshib so'zlasang
Xo'p tinglagum bo'lib jim.

Agar parvo qilmasang,
Mung'ayaman, men — yetim,

Goho ilhom qaynamay,
Toliqtirsa qalamim.
Sen berursan unga jon
Sensan g'amxo'r, hamdamim.

Umrin o'zing, bilasan,
Mendan hech yiroq bo'lma.
Baxt va nasibamiz bir,
Men o'lmayin, sen o'lma.

Qo'shilmadi ikki yurak,
Bir-birini chaqirsa ham.
Ikkovi ham unsiz qoldi,
Yig'lasa ham, oh ursa ham.

O'tda yonib kuygan bilan,
Menga bir so'z demading sen.
Seni qancha suyganimni,
Xat yozmadim, bo'lmading sen.

So'ngra uchdi o'tli umid,
Sirim aytmay qola berdim.
O'sha ko'rgan esli yigit
Endi, senga oshiq derdim.

Armon yeli esib turdi,
Sen ortingga qaramading.
Sendan o'zni kam ko'rdim men,
Teng sanashga yaramading.

Kim o'ylagan kelajakni,
Kelajakdan qo'rqmadim hech.
Men ko'rgan ho', o'sha yigit
Sen-la yurdi erta-yu kech.

Quchog'imda issiq mehrim,
Ega bo'lar sendan o'zga.
Ko'zlaringni yashir mendan,
Jo'nab qolgin kelmay so'zga.

Bul saboqni uzoq kutdim,
Yetay derdim armonimga.
Oxir, o'zing nasib etding,
Yurtning bitta o'g'loniga.

* * *

Yigirma yoshda bormagan tomonimga:
Tog'larimga, ko'limga, o'rmonimga.
Yaylovlarim, cho'limga — osmonimga —
Endi, tashlay olamanmi qadamlar,
Menday armon qilarmikan odamlar.
Yigirma yoshda ko'rmagan bog'larimni:
Bog'dan uzum uzmagani chog'larimni,
Guldastalar tuzmagani chog'larimni —
Ko'ramanmi, uzum, gullar uzamanmi,
Va baxtimning daryosidan suzamanmi.
Yigirma yoshda o'lanni soz aytmamasam,
Do'mbiramni jaranglatib chertmamasam,
Ko'kragimda ilhom qaynab ketmasa —
Bugun ayta olamanmi qo'shiqlarni,
Bahsga chorlab oqinlarni — oshiqqlarni.
Yigirma yoshda bilmagan tiyiqni ham,
Dil olmagan, qo'ldan ketgan suyukni ham.
Ovga chiqib otolmagan kiyikni ham —
Bugun ota olamanmi, yonamanmi,
Go'zallikning sehriga hech qonamanmi.
Yigirma yoshda ko'rmagan ozorimga,
O'ttiz yoshda yetishmagan zorimga.
Yigirma yoshda bormagan bozorimga,
O, bugun do'stlar, tushar bo'ldi yo'llarim,
Orzular etagidan ushlab qo'llarim.

Jadal yurdim, jadal bosdim,
Talay-talay davon oshdim,
Tulporim ham o'ynoqlagan,
Unga ko'nib yelday shoshdim.

Menga hamroh ovuldoshim,
Undan sira ayrilmayman.
U bor ekan qanotlarim
Ucha-ucha qayrilmaydi.

Qiyg'irdan so'ng qiyg'ir kelar,
Ular g'amda yengilmaydi.
Huzurimga do'stlar kelar,
Dasturxonim yig'ilmaydi.

Ot qoziqqa boylatmaydi,
Sayoq yurmas, chalg'itmaydi,
Unga minib uchar bo'lsam,
Yelkasidan irg'itmaydi.

O'z-o'zimdand o'pkalayman,
O'z baxtimni ko'raman ko'p.
Deyman, sekin, yigit bo'lsang,
Shu tulporning tizginin o'p.

QORA DENGIZGA AYTILGAN

Hazil she'r

Qora dengiz Qora dengiz!
Sirlashaylik, kel, ikkimiz!
Seni nega qora derlar ko'k demay,
Biroz senga yarashiqli bo'lmagan.
Ko'k dengiz deb, qayta qo'ysam nomingni,
Meni anqov, nodon deya bilmagin.

Rostdan ranging qora emas, ko'm-ko'ksan,
Bilasanmi, senga bo'lgan ishqimni.
— Kichigim deb, meni ko'zga ilmayсан,
To'lqinlaring keltiradi rashkimni.
E, qo'ysang-chi, ko'k ham emas, yashilsan,
Bu dunyoda hech tenggi yo'q asilsan.
Yolg'on aytsam, bekor bo'lsa bu so'zim,
To'lqin meni o'z qa'riga yashirsin,
Yo'q, azizim, yashilmassan, sen oqsan,
Sen tarqalmas bir bozorsan abadiy.
Ko'ngling toza, yaxshilarga yaxshisan,
Yomonlarga yomonsan sen ashaddiy.
Yoshing sening qancha ekan, bilmadim,
Million yillar yelkasida yasharsan.
Jahon ichra ko'z tegmasin deb senga —
Qora dengiz degan nomni tashirsan.

* * *

Senga kimki mehr qo'ymish, dol qolmas,
Senga kelib ne-ne oqin shavq oldi.
Onam meni ko'paysin deb, ismimni —
Tuman deya atab, elga jar soldi.
O'lanni men, o'lan meni qadrlab,
Muhabbat shu, sadoqat shu deganman.
Men o'lanni kelajakda ko'rganman, —
Uning toza, shirin nonin yeganman.
O'lanni men, o'lan meni qo'llaymiz:
Ertangi kun yana yorug', nurafshon.
Kelajakka yuzma-yuzmiz u bilan,
Bizniki, deb go'zal zamin, bu osmon.
O'lanni men, o'lan meni tinglaymiz,
Tortishamiz yangi-yangi yo'l ochib,
O'lan bilan kuch sinaymiz hamisha,
Lek, maydondan ketolmaymiz hech qochib,
O'lanni men, o'lan meni zor qilib,
Yarim kecha, erta tongda kutamiz.

Quvonch kelsa birga-birga quvondik,
Tashvish kelsa ichimizga yutamiz.
O‘lanni men, o‘lan meni dard deya:
Orom bilmay, o‘lim bilmay yashaymiz.
Yigitlarga madad berib hamisha,
Jononlarni baxt yo‘liga boshlaymiz.
Ko‘z oldimiz yashil ko‘klam, kumush bog‘,
Zamon bilar, muhabbatga tolib kim
Ikkov birga ishlab kelayotirmiz,
El biladi, yurt biladi g‘olib kim.

* * *

Muhabbatning qayg‘usi ko‘p —
Deydi ayrimlar menga.
Uning achchiq azoblari —
Mutloq kerakmas senga.

Bu og‘ir dard qora sochni
Oqartadi — deydi yurt.
Yana kimdir aytar dangal:
Oshiq bo‘lsang, zahar yut.

Yetkazmadi tilagimga,
Yulduz to‘la oydin tun,
Yigit bo‘ldim, bu yuragim
O‘tga tushdi bus-butun.

Uchiray deb, ko‘zyosh bilan
O‘tingan men emasman.
Baxtim, qayg‘u bilan kelsang,
Baxtim ortiq demasman.

E, taqdirim, kamsitmagil,
Iltijolar qilmayman.
Muhabbatsiz baxt bermagil,
Unday baxtni bilmayman.

Bu o'y bilan senga yana yoqmasman,
Xayollaring ketar go'yo bosilib:
Seni olib qochayapman ko'nglimda,
Ketayapsan ot bo'ynida osilib.

Yetkazmadim quvganlarning biriga,
Ushlatmadim tizginimni hech qachon.
O'tdan qochib kelayotir dedi, ha,
Hayrat bilan bizni ko'rgan har inson.

Yo'llar olis, tog'-u dashtlar, daryolar,
Birda yonib, qay bir joyda sovqotib;
Yerdan, ko'kdan, yeldan seni qilib rashk —
Uchayapman, o'tli ishqim asqotib.

O'pkalama oshiqlikdan, alqissa:
To'y qilamiz, pishiramiz to'qosh, non.
Qadamingga intizordir gul bilan —
Hali mixlar qoqilmagan uy, ayvon.

G'oyibona u kunlardan baxtliman,
O'zim to'yamay, to'ymas ko'nglim, hayotim.
Olib qochib keta bergum men seni,
Yiqilguncha umr degan bo'z otim.

Umr qiziq, o'ylab ko'rsang, ko'p qiziq,
Birdan seni arg'umoqqa mingizib
Tizginini ushlatadi qo'lingga,
Yigit bo'lib qolganingni bilgizib,

Keyin shoshib, yo'rtib ketar arg'umoq,
Yurishlari o'ziga xo'p yarashiq.
Qo'l silkishib qolishadi jo'ralar,
Izlaringdan tikilishib, qarashib.

Sen tobora intilasan ilgari,
Ortda qolar tanish-bilish, el-u yurt.
Yurak shunda buyuradi o'zingga:
Bo'ldi, to'xta, ot boshini endi tort.

Sezganmiding uchganingda samanda
Bu umrning salmog'in?
Sezmagansan arg'umoqning yolida
Yigitlikni o'sha kezlar qolmog'in.

Yoshlik o'ti rosa chaqnab yonganda
Yayov yurgil Ona yurt tuprog'ida.
Armon nomli ul tulporga minmagil,
Qolmay desang o'kinchlar dog'ida.

OTAM BILAN SUHBAT

(doston)

YO'QOLGAN DO'MBIRA

Tushar bo'lsa qo'y ko'zingga qo'y ko'zim
O'zing bilan jonlantirding o'y-so'zing,
Umringning anduhlarin ko'p ko'rdim,
Ko'rganim yo'q umringning to'y kezin.

Yurguvchiding ariq qazib, yer haydab,
Kuz xirmoni bo'lsin, deya elga naf.
Oqshomlari do'mbirangga jo'r qilib
Kuylar eding ketmon tovshin bastalab.

“Oqqush kuyin” chertguvchiding sel bo'lib,
Dil kuyingni aytmoq qiyin she'r qilib,
Kuy-qo'shiqqa dillari esh odamlar
Uyimizni to'ldirardi el bilib...

Intilganing armon edi qo‘ymasdan,
Umring o‘tdi ishdan ko‘ngling to‘lmasdan.
San‘at ahli kelar bo‘lsa ovulga
Ketishmasdi bizning uyga qo‘nmasdan,

Yaxshilarni yodga solar do‘mbirang,
Qani dilni qondirguvchi do‘mbirang.
Murtingdayoq jilmayishing aks etib
Do‘mbirangga bo‘lar edi jo‘r va rang.

Ayon edi g‘anim bori — yov bori,
Yov ko‘ziga ayon edi dov, qahring.
O‘zing ketding yovni qirg‘in etgani,
Qiziqqan jon topolmay do‘mbirangga.

Sen ketgan so‘ng buralmadi do‘mbirang,
Seni izlab tun-u kunlar qurdi jang,
Bilmam, hanuz u do‘mbirang qaydadir,
Yo jengishim xushtorida lol, garang...

Men tarafdin yo xatolik o‘tdimi,
Ayt, do‘mbiram, sen mendan yot edingmi?
El ichida suyuk bilib bo‘zlashing,
Birontasi suyub olib ketdimi yo,

Dom-daraksiz ketding — bording uyingdan,
Ayri tushdi bizning uy ham kuyingdan.
Ta‘ziyali suluv qoldi toq, bebaxt...
Jangdan qolgan yori ketmay o‘yidan.

O‘zing kelib olmagan so‘ng qo‘lingga,
O‘zing kelib solmagan so‘ng yo‘lingga,
Yo‘qoldi deb, do‘mbirangni unutdim,
O‘zga hunar ishqin soldim bu dilga.

O‘zing kelib olmagan so‘ng qo‘lingga,
Suvga tushgan toshdek o‘chdi bor uni.

Izlamadim do'mbirangni unchalik
Bilolmadim bu dunyoda boringni.

Qoldim shunday do'mbirangdan ayrilib,
Biroq uqdim oshiqqlarga qayrilib.
Oq ko'ngilni oq qog'ozga to'kdim jim,
She'r bo'ldim-da yuraberdim ko'ks kerib.

Sinovlarda asta-sekin o'sardim,
Boqqan bog'im har tugul el alqardi.
Otajonim, hayot bo'lsang, balki men
Do'mbirangga ko'ngil qo'ygan bo'lardim.

Ko'rsa kimdir yonga atay kelmadi,
Men haqimda nechalar ne demadi.
Otajonim, o'zing bo'lsang, shunchalik
Kech qo'nmasdi boshimga baxt degani.

Hayot faqat bo'lgani yo'q sho'x o'yin,
Boshlaganday bo'lar ko'ngil cho'ng kuyin.
Yo'qolgani bilan, ota, dumbirang
Tumanboyning qo'shig'iga u uyg'un.

Qolgani yo'q ko'ngilda u kuy tinib,
Umr o'tib borar ekan tez yelib.
Yolg'iz o'g'ling safarlarda yurganda,
Kutar eding yo'llarida intiqib.

O'lganing yo'q, sen hayotsan, otajon,
Shu yergacha keldi o'g'ling el-omon,
Qayisharding qarab turib bolangga,
Yolg'izingning yukin ko'rib begumon.

Kelmading-ku, ko'p kutdim-a, ko'p kutdim,
Yo'llaringga ko'z tutdim-da, tiz cho'kdim.
Ko'ringanda uzoqlarda bir qora
Aldansam ham yana yo'lga ko'z tutdim.

Baxt kelsinmi izlamasa, bebaxtga,
Ko'klam kelib gullar undi har yoqda.
Yangajon ham yurar edi qisinib,
Ochildi-ya ko'klam kelgan chog'ida.

Tinchlik kuyi qo'nim topdi yurtimda,
Unutmoqlik nomus bo'ldi ko'rkimga.
Urush oldi tug'ilganning ko'plari —
Jangda o'lgan otamiz, der bukunda.

Ezgulikni ko'rganda ko'z quvonsin,
Yildan yilga yashnayverdi tabassum.
Ko'p uylardan yana uchdi allalar,
Ko'p uylardan uchdi go'dak ovozi.

Yomg'irdan so'ng yashnab ketar Ona yer,
Qaytmas kunlar ketda qoldi, quvon, yer.
“Jengish” otlig' bolakaylar ko'paydi,
Ko'paydi-ya Jengishgullar, Jengish¹ — er!

Shundoq, ota, men elni tanib o'sdim.
Talay-talay tunlarda yonib o'chdim.
Gullarni ko'r, bugunda chechak otdi,
Ketgani yo'q ularni olib hech kim.

Taqdir ekan, ko'nikasan bariga,
Nelar tushmas er boshiga, bovri²ga.
Shundoq, ota, u urushning yarasi
Larza solar hamon o'g'ling bag'riga.

Er yetdim-ku har tugul-a, yo'q pushmon,
Bolaligim — ovulimda qo'ychivon...
Og'riq qoldi farzandingni ko'ksida,
Manglayida borin ko'rdi begumon.

¹ **Jengish** — g'alaba ma'nosida (*tarj.*)

² **Bovri** — bag'ri (*tarj.*)

Sen yurmagan yo‘llar bilan kelaman,
Kelar kunga ko‘z tutaman, yelaman.
Hozirdirman oting bog‘lab yurmoqqa,
O‘zni er deb, o‘zgani sher bilaman.

Umid bilan boqdi menga yurtim-da,
Shoir, dedi bilmagan ham, bilgan-da...
Yuvosh bola bo‘lar edim, na qilay,
Kuchi yetgan yoqam tutib bo‘g‘maganda.

Yo‘l tortaman bo‘ynimda or, nomus bor,
Solib qo‘ygan qasrimda nur — fonus bor.
Anqov bo‘lmoq siyoqliydim, mabodo
Ko‘p yaxshilar bo‘lmasaydi xaloskor.

Dovon oshib, yo‘liqmasam kechuvga,
Chidamasdim o‘tmoqlikka o‘t-suvdan.
Jon hovuchlab yashardim, duch kelmasam
Ba‘zi bitta yomoniga, qo‘rquvga.

Botir bo‘ldim kurashlarda, otajon,
Yurt maqtovi horganda baxsh etdi jon.
Ottirmasdim do‘stlarni ham saralab,
Do‘st deganing goh chiqmasa yot, dushman.

Sirim aytdim jonday aziz do‘st jonga,
Yov ham bo‘ldim dilga g‘ashlik solganga.
Yaxshilardan yaxshilikni ko‘p ko‘rdim,
Tushganim yo‘q yomonlikdan qopqonga..

Kelayotir farzandlarim el-omon,
Baxt kutgum sen hayotlikda bilmagan.
Vatan uchun joning fido etding-ku,
Sen uchun ham umring yashab kelaman.

O‘tar umrim olg‘a ketib qolganday,
O‘ylanaman so‘ngsiz o‘yga tolganday.

Ikki yigit — qalbi jo‘shar qalbimda,
Ikki birday tole parvoz olganday.

Ikki yigit — ko‘ngildagi qo‘sh gulim,
Yo‘qotmayman ularning qo‘sh gulligin:
Biri sensan — qirqda ketgan shahid bo‘b,
Biri menman — qirqda bo‘lgan xushko‘ngil.

Kelmoqdaman kekkaymay, na kam bo‘lmay,
Na muz qotmay, na muzdayin erimay,
Ikki yigit umr ko‘rar ko‘ksimda —
Ikki yoqqa sudraydi paydar pay!

Umr barvaqt ozor berdi bu jonga,
Xesh, aqrabo bo‘ldim yaxshi insonga.
Ikki yigit bo‘lib borgum to‘ylarga,
Qo‘sh yigit bo‘b peshvoz chiqqum mehmonga.

Qo‘sh yigit bo‘b tomoshaga ko‘z tutdim,
Nishonga ham qo‘sh dil bo‘lib yuz tutdim
Qo‘sh dil bo‘lib qo‘lim cho‘zdim toyganga —
To‘g‘ri amal, to‘g‘ri yo‘lga yuz tutdim.

Ikki yigit baxti bugun qoshimda,
Alam, deyman ikki armon — yoshimda.
Ikki birday yigit nasibasini
Ko‘tardim-a, el oralab boshimda.

Armon bilan xayollarga boqdim-ku,
Ko‘z o‘ngimda ikki o‘zan oqdi-ku.
Ikki odam bo‘lib yurgan kabiman,
Ikki yurak dilda na‘ra tortdi-ku.

Ikki qayin o‘sar ovuldan nari —
Menga sirdosh bo‘lib tun-u kunlari.
O‘ynar edik qo‘sh qayinning tagida
Bir ovulning yig‘ilib yetimlari.

Ikki terak ko'kka ko'ksin tutdi-ku,
Yaproqlarin yarqiratib to'kdi-ku.
Ikki buloq jimirlab ko'z oldimda,
Dovqur davron bo'lib-to'lib o'tdi-ku!

Uzan bo'lsang, qatoringda uzanman,
Tepa bo'lsang, tepa bo'lib uzandim.
Ikki birday yigitning umr yukin
Yorqin-yorqin manzil tomon cho'zoldim.

O'zingdayin g'olib bo'ldim, tolmadim,
G'olib kunda eling bilan shod qoldim.
Botir bo'lsang, o'tga kirdim botirday,
Biroq, biroq o'lmadim-a, bor qoldim.

Quyi tomon yugurgilab ketmadim,
Yutunqirab qolsam esni yig'nadim.
Ikki yigit bo'lib suydim bir qizni,
Lek kishi go'zal baxtiga ko'z tikmadim.

Oq-qaroni tanidim, dil tilmadim,
Ertangi kun yukin ko'zga ilmadim.
Ikki birday yigit yashar ko'nglimda,
Qaysi sen-u qaysi menman, bilmadim.

Ko'p mung'ayib ko'ngildan so'z otmagan,
Or-nomusin birovga hech sotmagan.
Ota, chin so'z desam har nedan ko'ra,
Tirik kezing aziz edi rosdanam.

Bir so'zli jon eding, yashading to'yib,
Do'stga qalbing tutding sharobday quyib.
O'zing keltirgan hu, qizil kiyimda —
Qiziq o'tdi bolaligim bo'y berib.

Erkaligim baland tutding yelkangda,
Xushlashding lek! Kuyarmidim bilganda

Shahar yoqqa qatnar eding ro‘zg‘or deb,
Har bozor kun menga bir to‘y bo‘lgandi.

Sen boringda uyimiz zab qizirdi,
Eslasam: kuzda siyratlar tizildi.
Qizil ko‘ylak, qizil palto, boz usti
Olib bergan botinkang ham qizildi.

Oqshom tushib mehmon keldi, esimda...
Tortishuvda yenggan eding, esimda.
Qizil kiyim yarashmaydi o‘g‘ilga, —
Deganlardan, ota, kulding, esimda.

Deding: so‘zni so‘zdan ajrat — farqlay bil,
To‘g‘ri so‘zni har narsadan pesh bilgin.
Yalovimiz tusi ham qip-qizil-ku,
Yolg‘izimni shu yalovga esh bildim.

Asil qushlar uya qurar yuksakka,
Yuksak uchsa, ko‘z quvonar — ko‘rsak, ha.
O‘g‘lonimga qizil kiyim kiydirdim;
Qizing ko‘zi barvaqt tushsin bu yoqqa...

Deya kulding, ota, shunda qaqqayib,
Uyga sig‘may tog‘ kulganday g‘arqillab.
Tashvishingga sherik bo‘lib, otajon,
Yursam, qani men baringdan tortqilab.

Xayol surib dunyosin oraladim,
Past-balandin uqdim — she‘rda qoraladim.
Ketding, ota, yuzginamdan o‘pding-da,
Men yuzingdan suygali yaramadim.

Ketarmiding olib birga ergashsam,
Xushlashganda bo‘yningga gar tirmashsam.
Quchoqlardim, seni aslo uzoqqa
Yubormasam derdim, ha, yubormasam.

Boqmay ketdi shu ko‘yi beqaror baxt,
Yig‘i-sig‘i, yo‘qlovlar jonga botib,
Bir chaqirim ovuldan chiqqandan so‘ng
Men-u onam qoldik-a, qoldik qotib.

Yuklagandi azobin bizga u kun,
Qotib qoldim, tilga bir so‘z kelmayin.
Uyga qaytdim, xayolimda o‘zginang
Kutaverdim, hamon kutgum shu zayl.

Yo‘lga qarab tun-u kun alangladim,
O‘t xayolli tunlarda alahladim.
Alpomishdan men seni ortiq ko‘rib,
Lak-lak bo‘lsa yov yengib kelar dedim.

Qay yerlarda, bilmayman tindi uning,
Hamon kutar dasturxon — tuzing bugun.
Qaytmading-a, otajon, uyginangga,
Ayri tushib, ko‘zingdan qizil kuning.

Yuragimda haroratsan, quyoshsan,
Azal-abad o‘zing so‘nmas buloqsan.
O‘zing yaxshi ko‘rganing — qizil tug‘ni
Quchog‘ingga mahkam bosib qulabsan.

Vatan uchun o‘qqa uchgan er o‘lmas,
Uning o‘rni mangu tulmas, hech tulmas.
Qulatmasdan mangu ketding yalovni.
Nevarangga tutgum men — tug‘ egilmas!

Bosh egaman mangu olov mangu deb,
Sen qoldirgan bu manguлик shon-ku deb,
Alvon-alvon qonim bilan ont ichgum,
O‘zing seygan vatanni men sevgum deb.

Bosh egaman mangu olov askar deb,
Maydon ichra yonib yotgan askar deb,

Uqtiraman o'g'limga ham qizimga,
Otang suygan Vatanni sev, asra deb.

Har dag'dag'a yurtga soya sololmas,
Maqtanchoqlar po'pisasi go'yo xas.
Qizil tug'li saflarda biz askarmiz,
Sen oldinda, men so'ngida — bukolmas!

Umrki, bu — bir buloqdir, so'ngi yo'q,
Qaynamagan, jo'sh urmagan kuni yo'q.
Mendan keyin o'g'lim qolar, nevaram...
Sen boshlagan yo'ldan bo'lsin ko'ngling to'q.

Men ketsam-da, nevaramda yo'l keti...
Yomg'ir kundan qo'r qar osmon buluti,
Ota-onang bedovlarga mingandan,
Ular hayot bo'lsa cheksiz ko'r, o'ti...

To'la bo'yin to'lishar, kuch olar — boq,
Qiyasiga intilgan qush — ko'ngli to'q.
Qizil kiyim kiydirdim men o'g'limga,
Qizlar ko'zi tushsin deya ertaroq.

SENING TENGQURLARING

Ovulimni sog'insam kun sanayman,
Sening bilan kutgan tongni qo'msayman,
Menga yondosh, jondosh qalblar yodimda,
Sening bilan o'tgan onni qo'msayman.

Endi uqdim, kamtar umr soz o'tar,
Saharlardan, kunduzlardan baxt kutar.
Ko'zlarida o't chaqnagan yigitning
Bolajonim degan so'zin dil qo'msar.

“Biroq qayda, o‘sha o‘g‘lon qaytarmi?
Manov yer siynasida yotarmi?
Xoking qaydan, noming qaydan so‘roqlay,
Tingan buloq qayta qo‘shiq aytarmi?

Buloqmi suvsiz, sozsiz, samarsiz?
Yo mardligin atay qilmas doston, so‘z!
Madad bo‘lib yonginamda turmasmi,
Men QozDUning keng zaliga kirgan kez.

Dengizdayin chayqalgan el ichida
Shodlanib ham guvransaydi sevinchda.
Minbar tomon chiqar bo‘lsam olqishda,
U oldingi safda tursa cho‘ng kuchda.

Ravshan ko‘zki xira tortsa et o‘sar,
Yetim baxtin topganida yel esa...
“ Kezdim ota, Yevropa-yu, Osiyo,
Qolmadi-yov, men ko‘rmagan bir guzar.

Ne yer osti yo‘llarida ko‘z tutdim,
Ko‘cha to‘la olomondan so‘z kutdim.
Toliqdim-a, sonsiz kitob varaqlab,
Balki isming uchrarmi deb entikdim,

Surishtirdim kimki kelsa yuzma-yuz,
Qizg‘aldoqlar birdan yashnab, so‘lar tez.
Azaldan hech o‘lganmidi botirlar,
Ular baxsh etgan baxtdan yashnar ko‘z.

Ketdingmi-a, mendan mangu yiroqda,
Jon degan shundoq toshqin buloqmi
Hamon seni hayotsan deb izlayman,
Tengqurlaring so‘zi ketmay quloqdan.

Ko‘zimda o‘t chaqnar, senday jo‘mardman,
Tengqurlaring aligidan shod, mardman,

Tengqurlaring kam qoldi-ya ovulda, —
Har lahzasin baham ko‘rgan yurt bilan.

Bu fikrimdan xafa bo‘lma, jon ota,
Do‘stlaringdan olganman oq fotiha.
O‘zing bilan tug‘ilsa-da bir yilda,
Ular bugun ikkimizga ham ota.

Yeldirimday yellar boqiy — uzundir,
(Otam, ruhing yashar — umring uzundir.)
Qirq ikkida nuqta qo‘yding umringga,
Qirqdan oshdim ota, umrim — izingdir.

Chaqnab o‘tgan umring hali so‘ngan yo‘q,
Kutgum seni safar kuning to‘lgan yo‘q.
Ota, seni eslamagan kunim yo‘q,
Otasidan o‘tgan o‘g‘il bo‘lgan yo‘q.

Olg‘a bosgum, yelar hayot chanasi,
Quchar tog‘- u kengliklari, dasht, pasti,
Yuz yoshda ham sendan kichik qolurman,
Otajonim, o‘zligimda bor asling.

1977

QORA DENGIZNING SALOMI YOXUD ABDULLA OQINGA XAT

Qora dengizga kelolmading
Uy ishidan ortib bu yil,
Sensiz bunda yurolmadim
Seni istar, qo‘msar ko‘ngil.

Ruhim tetik, tan-jonim sog‘,
Faqat seni sog‘inaman,
Har gal yakka cho‘milgan chog‘
Uy, mehringga sig‘inaman.

Kiftinga minib misli sher
Yurguvchi eding ikkoving,
Abdulla og‘ang qani, — der,
Shu bo‘lar dengiz surovi!

“Uyda, — deyman shoir og‘am,
Kelolmadi dam olgali.
Yumushi ko‘p, ko‘pdir yana
O‘tgan yildan ham qolgani”.

To‘lqinlar sapchib bir daf‘a,
“Bor, — deydi, — undan ginamiz.
To tiriksan ish bitarmi,
Bitmagandek Qora dengiz.

Elu yurtga mashhur bo‘ldi,
Yor-do‘stga u do‘stdir fido.
Menga kelib ko‘ngil yozib
Yayrab ketsa bo‘lmasmi yo.

Ola bulut kabi fe‘li
Bilib bo‘lmas yog‘armi, yo‘q.
Uning ham sochi oqarib
Menga o‘xshab borar to‘liq.

Ergashtirib seni, ammo
Erinmasdan suzar edi.
Baliq bo‘lib ketar go‘yo,
To‘lqinlardan o‘zar edi.

Sizni ko‘pdan kutarman, ha,
Daragingiz aytmish shamol.
Ustozing ko‘p miqti erur,
Ko‘rinasan sen bemajol.

Bir suzasan, bir cho‘kasan,
So‘ng hapriqib urunasan.

Qirg'oqdan nari ketmayoq,
Qirg'oq sari burilasan.

Og'ang kelsa yaxshi edi,
Poylagayman yo'lin men ham.
Ustozing jo'mard, mard, dedim,
Qo'rqoqroqsan-ku, sen, bolam.

Bir suzasan, bir cho'kasan
So'ng hapriqib urinasan.
Sohildan uzmay oyog'ing
Sohil sari burilasan".

Deya dengiz gina qildi,
Sog'inch tug'yon solibdi.
Bir-ikki oy kelgil endi,
Dengizing qo'msab qolibdi.

Orqasini siypayman der,
Rohatlanar shod, behadik.
Yotqizib qo'yib chalqancha
Tebratgayman bo'lib beshik.

Siylayman, deydi nur bilan,
Charchoq nedir u bilmasin.
Uyiga bosib borarman,
Shundanmikan kelmasi?!

Izlayman uni yer-ko'kdan
Izlayman horib, toliqib:
Ellik yil bo'yi oq yuvgan
O'z bolamni zoriqib.

Kimki menga qo'ysa mehr
Bor-yo'g'imni tutgum men ham.
Shul og'angdir menga ko'p she'r,
Ham o'lanlar bitgan odam.

O'z bolamdek bo'lib ketgay,
Uni qachon sanabman yot
Sohilga eltib qo'yardim
Kifta qilib ko'p ehtiyot.

Ko'ngling ne gap sovutadi,
Kelib-ketdi o'ynab-kulib.
Axir qandoq unutadi
U Abdulla bo'la turib.

Qilmasin aslo shubha, g'am,
Qo'ndirmasin dilga g'ubor.
To'qsonga kirgan to'yin ham
Birga to'ylash niyatim bor.

Beg'amligi, aytgil, yetar,
Ayt, yotmasin uyda nuqul.
Berganman yuz yilga yetar
Sihatlik va qaynoq surur.

Xesh-u yorga men ham xeshman,
Og'ang menga ko'p qadrdon.
Yaqin do'stdan aslo kechmam
Jon tikkanga garovdir jon.

Ko'rmaganing oldda, bolam,
Joningni erta sovutma.
Ko'nglingni bersang, senga ham
Berurman ko'ngrim, unutma.

Yetarsan bir kun armonga
Yetsam deya ko'p oshiqma.
Yuragi toza, chin insonga
Azaldan men ham oshiqman.

Sog'indim uni juda ham,
Sog'inch edi she'r, qo'shiq.

Oq ko'ngil edi Abdullam,
Ismiga jismi yarashiq.

Shu gaplarni unga yetkaz;
Ginasi g'ovlab o'tmasin.
Kelasi yil boshlab kel, bas;
Uynishin bo'lib ketmasin.

Qo'ysin uyni u... basharti
Oqinga uy-ku, keng olam.
Kelin ham kelsin yoshartgum
Yigirma yoshga ikkisin ham.

So'zlar ekan to'lqinlar ham,
To'lqin — oqin sado egiz.
Yo'qlar seni, shoir og'am,
O'z dengizing — Qora dengiz.

Dengizdan yayrab, ha qaytdim,
Onasinikiga borgan qizday.
Ne eshitsam barin aytdim,
Borish-bormas erki sizda.

Ko'rishardik har yil shodon! —
Dedi oqto'sh bir chag'alay.
Yana-chi, bir to'da juvon
Salom ayt, — dedi, — og'aga.

* * *

Boshqalar misoli suv ichib,
Boshqalar misoli olgum dam,
Anteydek qisadir nafasim,
Ona Yerdan olislab ketsam.

Do'stim, sen yo'l ko'rsat, ber aql,
Sen dunyo ko'rgansan, aytganday,

Samolyot — baayni Gerakl,
Ha, Yerdan ko'tarib ketganday.

Vu ko'kda borarga uyim yo'q,
O'tirgum oyoqni tirab man.
Aslida lochinning qanotin
Bekorga orzulab tilabman.

Ko'p hali shodligim, to'yim ham,
Tashvish ham oldinda ko'p erur.
Agar sen bo'lmasang Yer — onam
Vujudim bejon-u besurur.

Har damda, har soat, har kuni
Men xayol yog'dusin emarman,
Oyog'im shu yerga tegmasa
Orzuga yeturman deyolmam.

Birgina Yerda baxt topurman,
U kelib qo'nadi boshimga.
Yer uzra yo'rtarman, chopurman
Sevgimning — baxtimning qoshiga.

Men Yerda yurarman alp misol,
Toparman baxtimni yo'limni.
Shu Yerdan borib men ko'p xushhol,
O'parman yuzidan o'g'limning.

Birovga, qarangki, sir bermay—
Boramiz, Yer birga ko'chadi.
Lochin ham uchganda paydar-pay,
Bir joyga qo'nish-chun uchadi.

Olisroq havoda uchsam gar
Qisilgan bo'ladi nafasim.
Uchaman men asli har safar
Ko'tarib dilda Yer havasin.

* * *

Bu dunyoga salomlarim
Ko'nglimdagi o'lanlarim.
Sirim yo'qdir sir tutgulik —
Sizdan bo'lak, kalomlarim.

Ushlab yurg'an tug'imdaysan,
Tug'ilmakka qaysing unaysan.
Ko'rmay o'tib ketay desam
Ko'ragimda chirqillaysan.

Go'yo baxt yulduzi bo'lib,
Orzuyim naq o'zi bo'lib,
Ko'rinasan yorim yozgan
Salom xatning so'zi bo'lib.

Qosh-ko'zingga qaratasan,
Ajib yog'du taratasan,
Ko'kdagi oq bulut bilan
Qayon ketib borayapsan.

Sirlashmaysan bir o'tirib,
Qaramaysan bo'ynig burib,
Qo'l cho'zaman yetaman, deb
Yetolmasim bila turib.

Sir-asrorim axtarmaysan.
Xat yozmaysan, xat olmaysan.
Men chiqmagan samolyotda
Uchib ketayotgandaysan.

* * *

Ming yillarki bizning Olatog',
Asrlarning so'qmog'ida tik.
Bulutlarning og'ushlarida,
Nigohlarda ko'rinar yetuk.

Qat'iyatli ulug'vorligi,
Uning sokin xislatida dam.
Shuning uchun har kun kuylangan,
Qo'shig'iga mahliyo olam.

OLATOG'

Olatog‘ning boshlarida qor,
U — mangu kun, u —
mangu qadam.

Oq chakmanga o‘ranib olgan,
Bir nuroniy oqsoqol odam.

Boshi uzra bulutlar kezar,
Asrlarga suhbatdosh zotning.
O‘z boshidan o‘tkazgan, aniq,
Achchiq-chuchugini hayotning.

U quyoshni samoda kutar,
Yulduzlarni boshida ushlab.
Odamlarga irmoqlar bo‘lib,
O‘z vaqtini o‘tkazar xushlab.

Ey sen Qozoq!
Sen-u men har on,
Olatog‘ga farzand qadrdon.

Farid Usmon tarjimasi

KO'KLAM

Kunlar iliy boshladi, keldi ko‘klam,
Ona zamin yuzida epkin yeldi.
Samoda qaldiraq guldirab bu dam,
Qip-qizil o‘q — chaqmoq har yon ot soldi.

Kunlar iliy boshladi, yog‘di yomg‘ir,
Olotovni bulutlar bosdi bir-bir.
Kun ochilsa, buvimning oq buzog‘in,
Qirga yetib boqarman, qilar huzur.

Kunlar iliy boshladi dashtlar gullab,
Oqil aytar: “Qo‘zingiz asrangiz!” deb.
Bir go‘dak shod “Men bobomga ergashib,
Qo‘y haydashib bormoqqa yaradim”, deb

Kunlar iliy boshladi, qushlar bari —
Uchib keldi, ketdi deb qishning qahri.
Yog‘ib chiqqan yomg‘irdanmikin balki
Shitirladi tun bo‘yi bog‘ning bag‘ri.

Zikrilla Ne‘mat tarjimasi

OVUL QARIYASI HAQIDA SHE’R

To‘y-yig‘inga chaqirmaydi uni yurt,
Yaxshi kunda eslanmas u elatda.
O‘pka-nozin ichga yutib u jimjit,
Yashab kelayotir bugun hayotda.

Quchog‘idan ungan o‘g‘il-qizi bor,
Ularga ham bildirmaydi bor-yo‘g‘in,
Bir kutgani Xudoyidan oq o‘lim,
Aybdorday hukm kutgan suddagi.

Lek, ovulning qazo bo‘lsa bir joni,
Eldan burun dod-voy solib keladi.
O‘tin yorib, qozon osib, o‘t yoqib,
Kampiri-la aralashib yuradi.

Qorali uyga kelsa birov ot minib,
Qarshi olib, otin boylab yurgani.
Quvonchni ko'rdimikan u to'yib,
Bu dunyoda o'zi umr surgali?

Bir iljirab, yurak-bag'rim dirillab,
Qul qovshirib salom deyman ko'rganda.
Yurt qayg'usin ozaytsam deb yashagan,
Shu chol bilan bir o'xshashlik bor menda.

Bozorboy Nazarov tarjimasi

TUG'ILGAN KUN

Kuy chalinsin, yaxshi qo'shiq aytilsin,
Ona bugun yaxshi kunni esga olsin,
Boshqa to'yni to'ylamasang o'zing bil,
Bolalarni tug'gan kunlar to'ylansin.

Boringni ham, yo'g'ingni ham ayama,
Bu to'ylarni ota-bobo qo'msagan,
Bolasiga bir to'y qilib berolmay,
Bu dunyodan o'tib ketdi qancha odam.

Bitib turgan, yetib turgan chog'ingda,
Chiqin chiqib ketadi deb torilma,
Oyog'ingni kerib-kerib bosarsan,
Armon etgan bolang tursa yoningda.

Mayli, gullab, mayli, ba'zan toliqsang,
Avloding-la buyuk elsan, xalqsan.
Otam meni yaxshi ko'rar edi deb,
Eslaganda ko'zlariga yosh olsin.

Kuy yangrasin, sho'x o'yinlar o'ynalsin,
Ona kulib yaxshi kunin esga olsin.

Boshqa to‘yni to‘ylamasang to‘ylama,
Bolalarni tug‘gan kunlar to‘ylansin.

Bozorboy Nazarov tarjimai

BOLA

Sovqotding deb uyga olma bolani,
Bola qalbi yoqtiradi dalani,
Chiqib olib baland qirga to‘mpanglab,
Zuflatadi pastga qarab chanani.

Zuflatadi ko‘zlaridan yosh chiqib,
Bola uchun bormi boshqa shodlanmoq?
Yulduzlarga boshlanajak safari,
Mumkin, bugun o‘sha qirdan boshlanmoq.

Bugun uni yuboraver erkiga,
Qoqa ko‘rma qor tushsa-da egniga,
Sovuq kunda chaqirma o‘t boshiga,
Issiq kunda salqinla deb yelpima.

Sovuq qotib, goh shamollab ulg‘ayar,
O‘z qo‘li-la hayot yo‘lin yaratar.
Sen tug‘sang ham u xalqning bolasi,
Balki bolang ko‘pni og‘ziga qaratar.

Bozorboy Nazarov tarjimai

QUSHLAR QO‘SHIG‘I

Yoz umrini, o‘z umrini qisqartib,
Borayotir — borayotir qush qaytib.

Yelday uchar mening bola kezimday,
Bir yalt etib ko‘ringan his — sezgimday.

Qushlar, qushlar, tizilib qilar navo,
Qo'shig'idan tebranar dala go'yo.

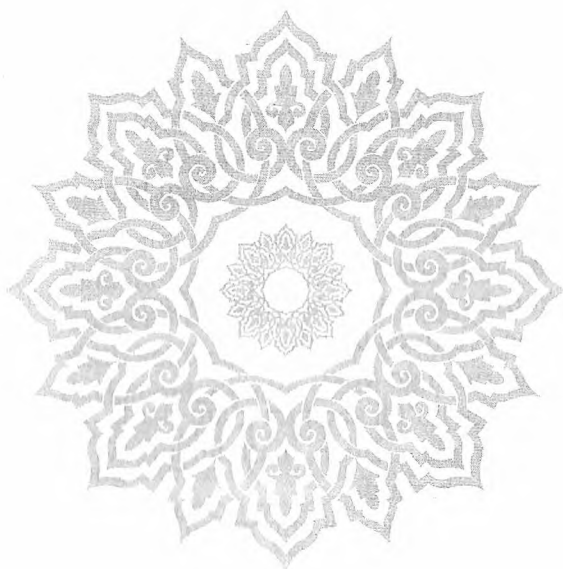
Odamlarday hayotin kulib boshlab,
Ketar chog' yig'lay olmas dilin g'ashlab..

Tomoshaga ko'klam chog'i kelgan edi,
Bizlar yoqqa bor mehrin bergan edi.

O'sgan yerga sig'may ketib boradi,
O'sgan yerin qiymay ketib boradi.

Ismoil Olloberganov tarjimasi

MUXTOR SHOXONOV

SHE'RLAR

OYSHA

Oysha yangam suygan yorin kuzatdi jang maydonga...
So'ng sig'inib yashadi ahd-paymonga.
Urush bitdi.
Shunqori, eh, qaytmadi.
Uch yil kutdi,
Besh yil kutdi...
U birovga noumid gap aytmadi.
Hasratini o'z qalbiga berkitdi,
Shu orada tag'in to'rt-besh yil o'tdi.
Nursiz umid og'ushida dil qonab,
Kutaverdi u kun sanab, oy sanab.
Qismatidan unsiz achchiq nola bo'p,
Ko'kragida miltirardi sovuq o't.
Jilla qursa,
Jilla qursa, Xudoy-ov,
Hovurini bosmoqlikka farzand yo'q.
Umid payvast vujudini ezdi g'am.
Yolg'iz jonga yoqmas lekin kulgu ham.
Yo'q, bo'lmadi.
Yillar o'tib, axiyri
Turmush qurdi u bir qari chol bilan.
Ilk kecha u tinch uxladi
Va bag'ridan go'yoki
Arigandek bo'ldi zaqqum g'am-dardi...
Lekin tongda... Evoh, marhum kuyovi
Derazani chertardi.
Oysha sho'rlik kuydi tamom bu xo'rlikdan yozg'irib,
Toshdek qotdi,
Qo'rquv tilin lol qildi,
Keyin ilkis sochin yoyib yuborib,
Ostonaga yiqildi.
Yiqildi-yu ho'ng'rab-ho'ng'rab yig'ladi,
Yurak-bag'rin tig'ladi,
O'z-o'zini qora yerga bulg'adi.

...Asil sevgi — shunaqadir,
turlanmaydi lahzada,
Hijronlardan, azoblardan kuysa-da...
Shu on Oysha oʻrnidan bot turdi-da,
Bir fikr-la chirmab aql-u shuurni,
Togʻ tubida sapchib yotgan gʻazabnok
Oqsuv yoqqa jon halpida yugurdi.
Shunaqadir asil sevgi kamoli,
Shunaqadir asil sevgi zavoli...
Oqargancha yotar edi qirgʻoqda
U shoʻrlikning tushib qolgan roʻmoli...

DIYDORLASHUV

Bolaligim lavhalarin eslab shan,
Qashqasuvning yoqasida turdim man.
Gohi unsiz, goh koʻpirib sergʻulu —
Oldimizda oqardi u moviy suv.
Biz ham shundoq asov, shaddod edik, ha,
Bir mahallar onamizning bagʻrida.
Kunlarimiz oʻtardi shoʻx suronda,
Janjallashsak, yarashardik bir onda.
Biz begona boʻlib gʻaraz-kinlarga,
Yetib keldik shu muborak kunlarga
Oʻshal onlar yodingdami, ey nigor,
Yo qalbingda qolmish faqat gard-gʻubor?
Tong kabi sof kulgung bilan sen shirin —
Koʻksimda oʻt yoqar eding yashirin.
Qani oʻsha totli xayol, totli sir,
Bari yulduz yogʻdusidek soʻnmishdir.
Nechun soʻnmish? Aytolmayman men ayon.
Soʻng sochilib ketdik bizlar har qayon.
Joʻshqin edi u chogʻ orzu-tilaklar,
Qoldi faqat xotiralar yurakda.
...Bolaligim lavhalarin eslab shan,

Qashqasuvning yoqasida turdim man.
Asov daryo yuvib qirg'oq betini,
Qaylargadir oshiqardi betinim.
Goh daf'atan entikardi tortib oh,
Yillar yodin eslagandek banogoh.
Ul nigorning qo'llarida ushbu on —
Tek turmayin bijirlardi mitti jon.
Men go'dakni suymoq bo'ldim egib bosh,
Lekin nigor mijjasida ko'rdim yosh.
Va u tomchi tomdi billur mavjlarga,
Vidolashgan yanglig' qaytmas damlar-la.
Nimadir deb xo'rsindi u o'sha dam,
Biroq buni anglay olmay qoldim man.

.

MEN HAQIMDA O'YLADINGMI?..

Entikdingmi bog'lar
Chechak taqqanda,
Qushlar navo gulxanini yoqqanda?
Hapriqdingmi — meni kelib qoldi deb,
Bir yo'lovchi eshigingni qoqqanda?
Oq bulutlar kezsa ko'kda sargardon,
Kokilingni silab o'tsa yel shodon,
Turdingmi sen qora yo'lga termilib,
Shirin umid og'ushida lol-hayron.
Kechmish yillar girdobida bo'lib xun,
Chekdingmi sen hajr dardin tun-u kun?
Qirmiz oqshom qirga chiqib jimgina
Terdningmi yo gul-chechaklar men uchun?
Sabring tugab, dilingni qon etdingmi?
Rahm etsa gar kelar-da, deb kutdingmi?
Xilvatlarda sen yangangdan yashirib,
Menga atab ro'molchalar tikdingmi?
Yolvoraman, sog' bo'l, qayda yurma sen,

O'ylaringni ishqim nuri bezasin.
Menga atab tikkan bo'lsang ro'molcha,
Xatga solib jo'natmading nega sen?
Yo'lga qarab sarg'aydingmi, so'ldingmi?
Qattiq o'ksib, ginalarga to'ldingmi?
Yoki mendan umid uzib, yot-o'zga —
Birovlarga suyumli yor bo'ldingmi?
Asil sevsang, firoq tog'in yiqarsan,
Ojiz ersang, hasratlarda biqarsan.
Bilgim kelar — o'yladingmi men haqda,
Balki sira o'ylamagan chiqarsan?
Xayolingdan haydalganim nahot chin,
Yo'q edi-ku yuragingda zarra kin.
Qadrim mening past bo'ldimi shunchalar,
Ayovligim, unutolding qandoq sen?
Bari mumkin.
Ishq kiprikni qilar nam.
Ayri ketmoq mumkin ko'ngil berib ham.
Bari mumkin, faqat mening haqimda
O'ylamadim der bo'lsang,
hech ishonmam!

OG'A

Rost, biz tug‘ilmadik bitta onadan,
Menga tug‘ishgandan a’losiz biroq.
Ne tong, yuksaklarni ko‘zlar har odam,
Men Sizga taassub qilaman har choq.
Ko‘rdim, imoningiz begard, beg‘ubor.
Zotan munavvardir diyonat yo‘li.
Og‘a, zamindagi ezgu insonlar
Ko‘rinadi menga xuddi Siz bo‘lib.

BAXTLI BO‘L

Mag‘rur ko‘nglim talpingani-suygani,
Qo‘shiq eding men-chun — shomlar qo‘nganda.
Turib-turib qaytar edim uyga men,
Derazangning yog‘dulari so‘nganda.
Qarolmasdim botinib hech ko‘zingga,
Lekin ko‘ngling entikishin ilg‘ardim.
Seni hamroz etolmadim o‘zimga,
Yonsa hamki yuragimda ishq-dardim.
Balki shundan ketding ortga qaramay,
Ketding uchib, o baxt qushim, ayt, qayon?
Kaptari-la xayrlashgan boladay
Tole tilab qolaverdim men nolon.

* * *

Aytsam deyman dildagi bor so‘zimni,
Begona ham peshvoz kulib kelgan on.
Haqmanki, men qadrlayman o‘zimni
Va shu bois mag‘rurdirman har qachon.
Umr haqda ko‘p o‘yladim, to‘lg‘andim,
Do‘stlar, do‘stlar, mendan umid uzlanglar.
Meni har chog‘ haqiqat deb kuyungan
Fidoyilar qatoridan izlanglar.

Mirpo‘lat Mirzo tarjimalari

TUSHUNISH TEOREMASI

Xonani qayg‘u bulutday yopganida,
Odamzodning olg‘ir qushi banogoh —
Lev Tolstoy jon topshirayotganida,
Xotini kelib, qo‘lini o‘pib, urdi oh:
“Tiyolmasdan yomon fe‘lim ta’sirini,
O‘zing bilan o‘tkazdim yarim as(i)rimni.
Men badbaxtni kechir, jonim, gunoh ko‘p,

Mana endi-endi ochildi ko‘zim.
Yurak to‘la afsus-attang va oh ko‘p,
Kechir meni, kechir meni, azizim!..”
Unsiz, ichdan shivirladi donishmand:
“He... senmiding? Yoshingni art, berding pand.
Yig‘lab, hech kim qaytarolmas o‘tganni,
Qochdim sendan,
Yashaguncha sen bilan
Ortiq ko‘rdim dunyo kezib ketganni.
Qochganimga sabab bir sen emas-u,
Rossiyadan ajralmasday bo‘ldim-ku,
Izim qoldi sovuq qor uzra oppoq.
Kulli olamni tamshandirgan aqlim ham
Sendan tayanch-suyanch topmadi mutloq.
Bir haqiqat gap bor — keldi xonasi,
O‘g‘il-qizlarimning bo‘lding onasi.
Qartayib er-xotin qara-ya buni,
Tushunishmay qoldi biri birini.
Aytgim kelmas sho‘risan deb manglayning.
Biroq o‘zing shu taqdirni tanlading.
Tushunmading, tushunmading meni sen,
Tushunmadim, afsus-attang, seni men.
Tushunishga tirishmading meni sen.
G‘amxo‘rim bo‘p cho‘zding qancha qo‘l uchin,
Tushunishni xohlamading biroq sen.
Kechirmayman, kechirmayman shuning-chun...”
Qalbin, labin nadomatlar qilib band,
Ko‘zin yumdi shunday ulug‘ donishmand.
Qayda, qayda ko‘ngil sirin
Ko‘zdan sezgan zakovat?!

Uch masofa, uch mezon bor, uch tenglik:
Bu — yuksaklik, bu — teranlik, bu — kenglik!
Bu uchovin, mensimaslik — bu ko‘rlik,
Ko‘zi bo‘lib ko‘zsizlik bu, qulog‘i bor garanglik.
Tushunmaslik g‘urbat bo‘lar, baxtsizlikdir ul
Ha, insoniy odatlarda yo‘q haliyam sara yo‘l.

O'ng'ay emas, bas, bu kurash, o'ng'ay emas, o'ng'aymas.
 O, birlik, o, muvofiqlik — sen shunchalar muqaddas!
 Kerak bo'lsa, tushunmaslik — gunoh emas nihoyat,
 Tushunishga tirishmaslik — mana, mana jinoyat!
 O, qanchalar buloq ko'zin el tushunmay ko'mdilar.
 Shuytib, qancha boyteraklar suvsizlikka cho'mdilar.
 Uh, qanchalab ulug'larni yurt tushunmay o'ldirdi,
 Shuytib, manov tiriklikka ulug' ziyon keltirdi.
 Brunoni o'tga yoqqan,
 Galileyni sudga tortgan,
 Birjon solning arqon bog'lab qo'liga,
 Ilon bo'lib Ulug'bekning o'rmalagan yo'liga —
 Tushunmaslik edi-ku.
 Shular bari dog' bo'p tushdi
 Odamzodning sho'riga.
 Tushunmaslik oz yoydimi qanotin?
 Abayni ham savalagan
 Tushunmaslik balosi!
 Talantiga tamshaytirib talayni,
 Yozganida Avezov ham "Abay"ni,
 "Bunday roman borolmaydi uzoqqa", —
 Deb, tishini g'ijirlatib, mazoqqa
 Mazoq qo'shib, qamchi qo'shib qamchiga,
 Tushunmaslik kirishdi-ku yanchishga!
 Avezovning kayfiyati xo'b sindi,
 Izza tortdi, qo'lin siltab,
 Ichdan unsiz xo'rsindi.
 "Tushunuvchan xalqim omon bo'lsin!" — deb,
 "Xalqim ezguliklar tomon bo'lsin!" — deb,
 Yozaverdi, yozaverdi romanin,
 To'rt muhtasham kitob qildi qolganin!
 O'tgan o'tdi,
 Biroq bari hisobda.
 Nodonlikni — jinoyat deb hisobla!
 Qanday azob tushunmaslik, johillik,
 Johillarga gap kor etmas aqllik.

Tushunmaslik — gunoh emas, desak ham,
Tushunishga urinmaslik — chinakam
Yomon ishdir, jinoyatdir, gunohdir,
Oqibati afsus, attang va ohdir!
Tushunmaslik misoli bir ko‘k tuman,
Shul ko‘k tuman tug‘diradi ko‘p gumon.
Bir yosh talant gap boshlasa minbardan,
Yurt tushunmay qolsa-ya deb turaman.
Kelayotir, ketayotir daholar,
Ko‘ring, tinglang, ularni kim baholar?!

DO‘STLIK O‘LKASINING QONUNI

Oldimizga qo‘yib turli savollar,
Hayot bizni o‘rgatadi kuyiga,
Bolalikda, birga yurgan do‘stimni
Ergashtirib bordim tog‘am uyiga.
O, bolalik! Sutday oppoq davron bu,
Anqov, beg‘am, bol buloq, ko‘k maysa, deng.
Do‘stim taqib ko‘raman deb, buvimning
Ko‘zoynagin, eh, sindirib qo‘ysa, deng!
Ne qilamiz? Amal-hiyla ozayib,
Qutulish-chun bir yo‘l izlab zoriqdik.
Do‘stim mening yuvosh bola, ajoyib,
Buvim — so‘zi qat‘iy kampir, yorug‘lik.
— Bola shuncha bo‘ladimi mazasiz,
Qaysi biring ko‘zoynagim sindirgan?—
Dedi kampir. — Qoldirmayman jazosiz,
Sindirgan kim? Oldimga kep tur ildam!
Ne qilamiz? Barcha bola turdik jim...
Bir izzadan qutqarmoq bo‘p do‘stimni:
— Men sindirdim, kechiring, buv... men edim,
Men edim, — deb pastga egdim boshimni.
Qanday jazo berarkan u — tavakkal!
Odamzodning tabiati son qirli.

Qancha jahli chiqsa hamki, ushbu gal,
 Buvim meni jazosiz-oq qoldirdi,
 Hamma xursand edi shodon, hang-u mang,
 Qad tiklanib, yuzimizga rang kirdi!
 Shu payt ukam sir ochvordi: "Ishonmang!
 Ko'zoynakni manov bola sindirdi..."
 Buvim qayta tutab ketdi shu lahza,
 — Aldadingmi meni-ya? — deb qoldi-da, —
 Qani, yur! — deb, qulog'imdan sudralab,
 Ergashtirib bordi tog'am oldiga.
 — Qo'y, boybishe, dov tug'dirma bekorga,
 Dedi tog'am baland kelib. — Ayt qani,
 Ayb bo'ptimi — o'zin qo'yib xatarga,
 Er yigitning do'stin saqlab qolgani.
 Do'stlik degan — ezgulik-ku, muqaddas,
 Misol ham ko'p bu tuyg'uga, kim sanar...
 Vatanni ham sotvorishi hech gapmas
 Qiyin choqda do'stin sotgan kimsalar!

Muzaffar Ahmad tarjimasi

DOSTON

Qadim o'tgan zamonda,
 Sor-burgutlar makon tutgan tomonda,
 Bir qaysar-u qudratli xon bor ekan.
 Anglash qiyin edi xonning ta'bida
 Qudrat ko'pmi yoki qaysarlik.
 Keksa edi, ammo chapdast chavandoz,
 Ostida yo'rg'alar asov bedovlar.
 O'zidan qaytsa ham qaytmas so'zidan.
 Oshirmoqni o'yladi bir payt xalqning aqli,
 obro'si, sha'nin.
 Ammo, qanday qilib?
 Boshi qotdi xo'b.
 Biroq, qanday qilib bo'lsa-da

Qaror etdi mana shu ishga.
Qabul qildi yangi bir qonun,
Unda shular yozib qo'yildi:
"Bir narsa shubhasiz,
donolik keltirar keksalik.
Neki bor — agar yosh bo'lsa,
hali u pishmagan, demakki, xavfli...
Xom-xatala fikrlar-u qarorlardan qo'rqinchli ne bor?
Alqissa, shu paytdan barcha mulozim,
amaldor-u askar boshlig'i
keksalardan tayin etilsin!
Zotan, ular ish qilishsa,
asta-sekin, o'ylab qiladi.
(Donolik — asta demakdir!
Asta yurgan — erta boradi!.."

Shu tariqa asta yanchib yoshlikni,
keksalikka berildi urg'u.
Yosh-yalangni bir chetda qo'yib,
keksa chollar chaldi burguni.

Ishonch ruhi yoshlarda so'ndi,
o'chirildi yoshlik gulxani.
Bir g'aroyib zamonlar bo'ldi,
yigirmada esa-da yoshi
tushib yurar beldan ishtoni
Yigirma besh yoshlilar ko'rgin —
layoqatsiz, omadsiz to'da,
nonni ham chaynatib yeydi.
O'-o', bu xalq ulug' xalq edi,
sha'n kulardi qo'shiqlarida.
Endi-chi, achchiq tarix endi.
Dard ustiga chipqon bo'ldi
xon chiqargan qonundan.
Jangchi emas, o'sdi qo'rqoqlar,
eshitsa-da dushman burg'usin

ko'rpasiga boshin o'rarlar.
Qaydan keldi ruhiy ezginlik?
G'ijimlaydi hatto gullarni,
qani yoshlik, ishonch, erkinlik?
Tanib bo'lmas qiz-u ullarni.
Shayton urib xonni yo'lidan
xalqqa dedi bir kun qayrilib:
"Bo'lsin desak xonlik mustahkam,
kerak unga jang-u jadallar!
Bordir axir belda belbog'li
yuraklari o'tli navjuvon?
Yoki undan taqdir qisganmi?
Tarqatish chun yangi bir dovrug'
Falonchiga... urush boshlaymiz.
(Falonchiga deganda biroz
sekinladi xonning ovozi.)
Falonchiga... bizdan to'rt hissa
jangchisi kam yurtga yuramiz,
Uyat bo'ldi,
tushib ketdi jangovarlik,
ko'taraylik ruhni alqissa!"
Xon ulgurmay jangga kirishga
hal etildi urush taqdiri.
"Urush" so'zi chiqmay og'izdan
raqibining bo'ldi asiri.
"Qayga uchdi shon-shavkatim,
kimlar ular shoxim qayirgan?!"
Deya bo'zlab xon yig'laydi zor,
to'zib ketgan to'zg'oqday
oqsoch boshin bilmas qayga urishga
o'tgan ishni kimga to'nkasin,
iloj yo'qdir yelka to'sishga.
G'alabaning gashtini surib
o'tirarkan ul g'olib amir
istehzo-la so'z qotdi kulib:
"Ishonsang-da qancha sustlikka

ko‘p shoshilding aqling yemoqqa.
 Sho‘xlik qilding, balki to‘qlikka,
 Endi shoshgin aqling yig‘moqqa!
 Bir topishmoq aytarman,
 agar topa bilsang ozodsan!
 Magar topolmasang, bilki, jasadsan.
 Harakat qil, balki, bu miya
 hush qurib bitmagan, borsan.
 Topishmog‘im ushbudir mening:
 “O‘n ikkidan necha qolar uchni ayirsak?”
 Sirtmoq tushub bo‘yniga,
 o‘limini kutgan odamdek
 yuzi ko‘m-ko‘k ko‘kargan xonning
 tug‘gandayin xotini o‘g‘il
 xursandlikdan joni jahoni
 javob berdi: “Qolurda to‘qqiz!”
 G‘alabaning gashtini surib
 amir qayta qo‘ydi jilmayib:
 “Shu kichik bir muhorabada
 men sinadim seni takroran,
 omad ketdi sendan, chamamda.
 Topqirlarni ayagum faqat...
 Topolmading. O‘zingdan ko‘rgin
 bosh qo‘yursan kundaga albat!...”
 Biroq, shu dam gala asirdan
 otilib chiqib dedi bir o‘smir:
 “Buyuk amir, ertami-kech o‘limdir barhaq,
 shoshirmoqdan ne foyda uni?
 Qon to‘kish-ku, amir, oson gap,
 yaxshidir o‘limning sekini.
 Topishmoqni men topaman, xo‘p...”
 Amir:
 “Mudom jangda baxtim deb inson,
 kim to‘xtatar, to‘sar yo‘lini?
 Hech kim, hech qachon.
 Yoshlik kuchi, qudratiga gar

ishonmagan barcha keksaning
jazosini bersin shum ajal.

Eh, o'g'lim,
aralashding bu ishga bekor,
uzoq ketgan uning ildizi..."

O'smir:

"Tasodif tufayli qolsang o'limdan,
o'z ko'zing ko'rsatsa xatolaringni,
shon-shavkat, toj-u taxt ketsa qo'lingdan,
ko'niksang, tirnasa yarolaringni
har kuni ming bora bo'lsang sen qazo,
bormi bundan ortiqroq jazo ?.."

Amir:

Yoshim, bilsang, oshdi to'qsondan,
lekin, o'g'lim, quvonar ko'nglim
shu zaminda ungan maysadan.

Kuzataman, o'smir bag'rida
so'nmasin deb yoshlikning o'ti.

Agar sezsang, bu o't sungan kun
keksalarning halokati shu.

Sevmasalar durkun yoshlarni
xush ko'rmayman undaylarni hech.

Otar ekan senga toshlarni,
bunday xondan yaxshilikcha kech.

Biroq, aytay, yoqib qolding sen,
bajo etay istak, so'roving.

Arziydimi, ammo mazkur xon
qalbingdagi qatim olovga ?"

O'smir:

"Bolaga tosh otgan, etgan masxara,
Baxti hech to'lmasin yorug' dunyoda.

Bola-da otmasin toshni keksaga,
chollarning umri ham bo'lsin ziyoda.

Amirim, Siz aytgan topishmoq, asli —
(kechiring, adashib ketdingiz nogoh)

topishmoq emasdir — hayot qonuni.
O‘n ikkidan uchni agar
ayirmoqchi bo‘lsa odamlar
bu olamning qolmas butuni!..”

Amir:

“Barakalla! Yomonmas, topding.
Ammo, qani so‘zing isboti?
Dalil — bahsning uchqur qanoti...”

O‘smir:

“Agar Sizni to‘g‘ri tushunsam,
bir yil demak — o‘n ikki oydir.
Shundan uch oy fasli bahordir...
Bahor esa tabiatning
bor jo‘mardligin etar namoyon.
Kim bahorga qazir ekan go‘r
jo‘mardlikni o‘ldirar shu on.
Yoshlik — bahor! “Zangor faslidir.
Kim ayirsa rangi-ro‘yidan
hayot o‘char, qurir nasllar.
Har bahorda olma gullamas,
kuzda qaydan beradi meva?
Xulosa shu: uch oy bo‘lmasa,
to‘qqiz oyi quruq shevadir.
Mumkin emas o‘n ikkidan,
bil, uchni ayirmoq...
Kimki agar ayirsa uchni,
baxtsiz bo‘lar sobiq xon misol.
Zero, ushbu hayot qonuni
kimlargadir topishmoq, masal...”
“Turgan o‘smir kim bo‘ldi ekan?
Ko‘p o‘yladi,
kechagina xon atalgan baxtsiz qariya...
Shu damgacha nega bilmadim,
tanimadim yoshlarni taqir.
Ne-ne yoshni isnod qilmadim,

qarilarga suyandim, axir?..”
Qachonlardir ko‘rgani o‘sha
yosh otboqar tushdi yodiga...
Qayda toj-taxt, qayda u go‘sha
pichirlaydi xayol otiga:
“Hammasi tugadi.
Men jasadman...
Tirilmasman, qayta turmasman,
o‘t yurakli zobitlarim dim,
otxonadan beri yurmadi.
Men ko‘r edim.
Edim ojiz.
Qani u hayot?
Yoshlarga hech bermadim qanot...”
Ko‘rding, fikr — eng to‘g‘ri fikr,
bosh-oxiri chars, cho‘g‘li
fikr kech kelganin ko‘rmoqdan yana
qanday azob bordir dunyoda ?

BALLADA

Fedya, do‘stim, balki bu yozmishim
so‘nggi nafas, eng so‘nggi nigohimdir,
bevafo dunyoga so‘nggi ohimdir.
Oq-qora aralash tinar mish-mishlar,
nihoyat, bir kuni jafokash shu el
kuzatib qo‘yadi eng so‘nggi yo‘lga...

Qorong‘i qabrga dadil kirganim —
umumning umidi mening umidim
ekanin ko‘rishsin, tushsin dahshatga
yolg‘onlar kemirgan mana shu elim.
Topilar bizlarni uyg‘otguvchi ham!
Ushbu nomam senga borib yetganda
chechaklar unadi mening tanamda.

Sen, ey, tuturiqsiz, beyuz, beqo‘nim
muvaqqat qonunlar — yoqangda qo‘lim,
sen, Fyodor, tayanchim, yuragim qo‘ri,
o‘zingga baxshida qalbimning to‘ri.
Yurtlardan oralab oqqan daryolar
xazina keltirar, bitar yaralar.
Ularning erkini bo‘g‘moq mushkuldir,
knazlar hiylasi, bilsang, bir puldir.
Qo‘yaver, shu hayot bo‘yin tovasin.
Bizlar-da o‘xshaymiz ulug‘ daryoga,
ulug‘dan kulmakka bordir kimda had?

Sen bilan tortishadi kim?
Pokiza xayollar baxsh etar mavjing.
Aybdor kim? Zohir-u na-da botining
bilmagan bandaning bersin dodini.
Jon do‘stim! Joy olgansan mudom bag‘rimdan,
hasadgo‘y har yonda tortar baringdan.
O‘y-fikring allalar dunyo beshigin,
sen mening qalqonim, qalbim qo‘shig‘i.
Orzuyim sevsinlar qozoq ovuli,
men sevganday, Fyodor, do‘stim, bovorim.

Uyg‘ondim farahbaxsh nurni hovuchlab,
tushimda boryapsan meni opichlab...
Ishongim kelmaydi — umrim juda oz,
va lekin, xayoli uchqur, sarafroz.
Matayning ustida qizaradi oy,
bir yulduz titraydi, so‘nib, hoynahoy,
uchmoqni istaydi. Xayol to‘zg‘igan...
Cho‘qon yo‘q. Maktub uzilgan.

Kurashda kim yutdi? Inson yo asr?
G‘oliblik insonga bo‘ldi muyassar!
Kuchga to‘lib, yurtga quvvat baxsh etdi,
yigirma to‘qqizda qayta hayot boshladi...
“Olisda porlaydi bir mitti yulduz”.

Bostirib boradi tobora kunduz...
Iste'dod bo'ysunmas vaqt-u muhitga,
aksincha, qaritar necha asrni.
Sibirda so'rashsa, albatta, eslar,
Fedor Dostoyevskiy degan asirni.
Oltinamal — sor qo'rg'on!
Kim do'st-u kim dushman — o'zing guvohsan.
Bag'ringda uxlaydi barhayot Cho'qon,
dard to'la yurakdan ko'chgan bir ohsan.
Bir voqea bo'lmasaydi gar
nuqta qo'ymoq payti kelgandi.
Gohida payqamay qolganing zabar
zarni ham yitadi, etib besamar.
"Cho'qonga yodgorlik qo'ysa arziydi!"
Rus do'stlar keldi shunday to'xtamga.
Keltirib Toshkentdan toshi azimni
bir haykal o'rnatdi bunda Cho'qonga.
Rostdan ham, odamning olasi ichda,
marazin yashirib yotadi kutib,
nasabsiz bir murtad zimiston kechda
haykalga chang soldi nafasini yutib.
Sindirgan toshidan imi-jimida
yasamish uyiga jozib yorg'uchoq,
hammani so'qir deb o'ylar ko'nglida
tarixin unutgan xotini taloq.

Qo'ldagi toshbolta boshladi yo'nib,
haykalmas, ruhoniy ko'ngillar sindi.
Mo'jiza!
Boltani bir chetga qo'yib,
tuyqusdan ingradi, obdon so'kindi.
Toshbolta sindirgan o'tkir payraha
murtadning ko'ziga sanchilib botdi.
O'tmishni kim toptab, ursa qahqaha
tarix-chi, undayga palaxmon otdi.

Arg'amchi solib uchdi, to'ldirib ko'kni
shu bahor Matayda qishlagan qushlar.
Do'stlar ko'taradi do'stning yukini,
piterlik jon do'stga yetdi xushxabar.
Fedor Dostoyevskiy ko'zga olib yosh
o'yladi: qilmishga yarasha qazo.
Do'stlik — bir tun uzra quyosh
va bordir dunyoda jinoyat, jazo.

HOJIMUQON XOTIRASI

Hojimuqon,
yuz oltmish og'irlikda,
bir o'tirishda bitta qo'yga to'ymagan
yelkasi yer ko'rmagan qozoq polvoni.
Shu kelbat-u jasaki bilan
ko'ngli nozik edi Hojimuqonning.
Sevar edi she'r-u qo'shiqni,
gohida o'zi ham g'azal to'qib qo'yardi...
G'oliblik saruposin
kiyib qaytgach,
ziyofat berishdi ovuldoshlari
uning sharaf-shoniga.
Maqtoqlar hattoki,
tegdi joniga.
— Siz nainki qozoqda
eng katta polvon,
endi tan oladi jumlayi jahon!
— To'xtang, — dedi shunda Hojimuqon, —
To'xtang
Kurashda rostdan ham ilohiylik bor,
vujudni qamraydi telba bir qudrat.
Jismoniy kuch qachon bo'lar beg'ubor?
Qachonki to'q bo'lsa magiz va jur'at.
Bizda bordir mendan-da kuchli,

mendan-da qudratli zotlar!
Mana, qaranglar, —
deya mushtday bolani
davraga oldi.
Jimlik cho'kdi davraga uzoq...
O'sha bola edi, do'stlar,
Muxtor Avezov.
Hojimuqon bashorati rost chiqdi:
o'ttiz olti kuz-qish o'tib oradan
taniqli bir yapon polvoni
o'qib chiqib, o'sha o'smir kitobin
kundalik daftariga yozdi daf'atan —
“Qanday qudrat!
O'qidim-u satrma-satr
kuchsizligim sezdim o'zimni!”

TEMURNING SO'NGGI VASIYATI

Amir Temur askarlari
Samarqandga — poytaxtga
qaytdi uzoq yurishdan.
Oqshom edi. Ko'ksaroyning
gumbazlari jilvagar...
G'alabaga ulush qo'shgan
burong'or-u juvong'orni
o'z ko'shkiga to'pladi Amir.
Suhbat uzra tanbur navosi
taraladi ohista, ajib.
Go'yo oqqush uchar havoda...
Shu dam turib Xoja Hofiz,
o'sha mashhur Hofiz Sheroziy
o'qiy ketdi mumtoz bir g'azal.
Hayajondan Amir bosh irg'ab:
— Qanday ajoyib!
So'z muxtasar, tuyg'u muxtasar! —

dedi ma'qullab.
 Shu payt kimdir sakrab o'rnidan
 qayta-qayta ta'zimda bo'lib,
 so'z so'radi nogoh Amirdan:
 — Ulug'larning ulug'i Sizsiz,
 donolarning Sizsiz donosi,
 jasurlarning jasuri ham siz..
 Boz ustiga, g'azal muxlisi,
 so'z qudratin ilg'aysiz nozik.
 Faxrdamiz sizday Sohibqirondan!
 — Bas qil, yetar! — hayqirdi Amir. —
 Sen chiroyli yolg'on aytasan!
 Bilmay sanki, so'z bo'lmasa,
 kuy bo'lmasa, ey, sen mug'ombir,
 bu dunyoda yashab qaytasan?
 Go'zallikni qadrlamoq vazifasi odamning!
 Buning uchun yalab-yulqamoq
 erur ishi faqat nodonning!
 Shunday deya qattiq tikildi:
 — Kim bo'lasan, ayt o'zing?
 — Xurosonning hokimidurman.
 Tabriklashga kelgan edim
 Siz erishgan g'alaba bilan!
 — Sen shu tobdan emassan hokim!
 Shunday bo'lar — bu mening hukmim.
 — Gunohim ne, o'-o', ulug' amir?
 Bechorahol so'rar qaltirab.
 Sen ayyorsan misoli tulki,
 bilasanki, xushomad qurol!
 Dosh berolmas ne-ne ulug'lar.
 Hukmdorning haqiqatini
 shu xushomad albat o'ldirar.
 Kasofati senga emas, xalqqa uradi.
 Bundan buyon amirlik so'zim:
 mamlakatda mendan tortib,
 kim xushomad, maqtovlar aytsa,

haddan oshib bitsa qasida,
jazolansin, balki shunda
mamlakatda turadi tartib.
Sen-chi, hokim, yo'ldan nari tur, —
deb Amir anjumanni tark etdi mag'rur...
Qatimizda o'tiribdi mana, yosh hokim.
Olti asr beridan turib,
kech bo'lsa-da o'zib vaqtni
qayta-qayta o'ylab ko'rsin
Amir Temur vasiyatini
mana shu hokim!

LA VALETT OQSHOMI

I

Ko'z ochib yumguncha
unutib dardlarini,
bo'y yetgan Sandra
deraza oldiga chiqdi.
Sochiga ulab
tolpopuk, to'la savat
mevani oldiga yig'di.
Sal ko'targin chirog'ingni piligin,
yo'lboshlovchi tushuntirar
Sandraning kimligin.
— Qadimiy odati Malta qishlog'in
kuyov bo'lish niyatida yurgan yigit
chapdastlikda yutib chiqsin o'rtog'in:
biri chalar gitara, boshqasi do'mbirani,
yana kimdir raqs tushib jon teriga,
kimdir esa she'rga solar Sandrani.
Sandra-chi, derazadan kuzatadi barchani,
oldidagi mevalardan kavshanib...
Qay yigitga kulib boqsa Sandra

kuyov o'sha — tegadi erga...
Gimeney, hoy, o'yna, mana xotining,
so'ng gapirma undoq ekan, bundoq deb.
Uylandingmi, Xudoga ayt dodingni,
ahmoq bo'lsa yo o'ziga bersa zeb.
Uylandingmi — bo'yinturuq bo'yningda.
Arz aylama, yoqtirganing qo'yningda.
Odat shunday: umr bo'yi birgasiz.
Biringiz — bit bo'lsa, yana biring —
burgasiz.
Ajrallish yo'q, baxt haqida o'ylash yo'q.
O, Gimeneý, Gimeneý, mana senga o'q!

II

Maltani ham bizga tanitgan,
olib chiqqan dengizga shu Oy.
— Darding olsam, nimam kamibdi!
Lekin jimdir, osmonda chiroy.
nur yog'ilar dengiz qo'yniga,
La-Vallett oqshomga kirar.
O'tkazamiz orol bo'yida
hijron tuni sekin qisqarar.
Uyqusiragan qirg'oq bo'g'riqar,
hansiraydi, issiqdan pishgan.
— Singiljonim, kelgin yaqinroq,
ne sababdan ko'zlaring shishgan?
— Og'ajonim, — deydi qizgina,
xasta odam ovoziday dard, —
men bir otman, yo'qdir tizginim,
baxtsizlikdan pora bo'lgan qalb.
Hayronligim ortadi battar:
bu qanday gap? Maqsad nimadi?
— Og'a, bilsang, isnod yotar
hayotimda, qora sharmanda. —
Jim turgayman odamovidek,

Qani, neni aytadi yana.

— Tashlab ketdi, sevgilim, og'a,
shundan g'amim, alamim mening. —

Qarashlari qo'rqinch tus oldi,
nigohiga dosh bermoq mushkul.

Hazil qayda, hazil yo'qoldi.

— Qasos olmoq niyatim nuqul.

Kechirmasman, avval erkalab.

La'nat sizga, yuzsiz erkaklar!

Qonlar tutsin sizlarni, yo Rab! —

Qarg'ab-qarg'ab o'girilding ters,
barchasiga go'yo men aybdor.

Bilganim yo'q uzq Maltada
sen g'aribga bo'lishim duchor.

Iloj qancha chiqsa ham joni,
erkaklarning yonin olaman:

— Seni tashlab kelgan kimsani
rosti bilan sevgandingmi, ayt?!

G'azabdan joy topmas qo'ygani
u o'zini shu payt.

— Sevganiga o'lim tilamas,
Ishqivordan yaxshilab bilgin.

Yupatmoqqa aytganim emas,
oq sochlarim sababin so'rgin!

Tayyordirman erkaklar uchun
so'ramoqqa shafqat va rahm.

Bilsang agar o'zim ham butun
farishtamas, bordir gunohim.

Sabr aylagin, yana muhabbat
yuragingni qitiqlashi bor.

Bo'lmas axir asriy malomat,
quyosh chiqqach, ketadi g'ubor.

Biroq, singil, shu choq araz-la
yov quvganday uchdi yonimdan.

Aritmoqchi bo'ldim g'arazin,
voh, kelmadi bu ish qo'limdan.

O'sha kechda Malita ustida
suzar edi qirg'oqsiz osmon.
Ko'p o'yladim: nahot, tabiat
jafo chekar qizday beomon?

III

Kechda tolgul yashnatadi
O'-o', Maltaning osmonini.
Eh, go'zalim Sandra!
Yuribsanmi, omonmi joning?
Xayolimda ba'zan ko'raman
to'lqinlarni kesgan orolni.
Oson emas, tan olmoqlik
o'zi qilgan mash'um gunohni.
Qirg'oq, chorlar, boraman yolg'iz.
Charx uradi daydi shamollar.
Hayot — topish, qayta yo'qotish,
Yo'lda o'tar umri odamning.

* * *

Unutmoq dardidan saqla, xudoyim,
Bolani tug'gandan tashqari yana,
Umrini tuzatib borguvchi doim,
Har siyratda bo'lar to'rt ona.
Ota yurt — kindik qon to'kilgan zamin,
Ona til — yaratgandan meros bir yorliq,
Hatto bir tup yovshanda tuyasan ta'min
Milliy odating, buncha chiroylik.
Hasratli zamonlar tilsa-da bag'ring,
O'zgarmasdir sening asil tarixing.
Quyoshga yetsa-da uchqur xayoling,
Gar unutsang, to'rt ona kechirmas.
Asramasang, shuldir sening zavoling,
To'rt onasin asramagan to'da, xalq emas.
To'rt ona deb yashash bo'lsa qarz,
To'rt ona deb o'lmoq o'zi farz.

Quyoshga intilib to‘zon bag‘rida
 Mana shu ko‘rimsiz yantoq gullaydi.
 Kim uchun? So‘rama, bordir taqdirda,
 Shu yobonda uning joni yayraydi.

O‘zga o‘t bo‘lsaydi unmasdi taqir,
 Chanqoqdan, issiqdan jismi jizg‘anak.
 Sahroda faqat u shahanshoh axir,
 Suvgacha tomirlab otadi palak.

Tomirlar qum aro suvga urar lab,
 Sahroning asrori ularga ayon.
 Bo‘ronlar qo‘psa-chi? Yoki shovullab
 Qum ko‘chsa, izidan kelmasmi qiron?

Qum-to‘zon falakni qoplasa butkul
 Zulmat do‘nadi — quyoshsiz osmon.
 Ushbu dam huvullab cho‘kadi ko‘ngul,
 Zir titrab qo‘rqadi borki tirik jon.

Shunday payt qarasak tuyaqoringa,
 Koptokday yumalar shamol yo‘lida.
 Nogahon sakraydi, belanib changga,
 O‘yinchoq ekanmi taqdir qo‘lida.

Sahroda kun o‘tar mashaqqat aro,
 Eng mushkul sinovlar bizga atalib,
 Gar tuyaqorin bo‘lsang, baxting ham qaro —
 Ildizsiz yumalab, ketasan to‘zib.

Va yoki bo‘ronning basma-bastini
 Qalqonday qaytargin tik turib mudom.

Zotan, bilsang, tiriklikning aslini
 G‘olib yaratadi, barqaror — davom.

Yoshmidi, qarimi — ko'ngul-da, ko'ngul,
Go'zallik poyida yurar dovdirab.
Gurjiston yerida yuz yoshli Jambul
Yoshgina qizchaga turar jovdirab.

— Yillarning zahmati cho'ktirmabdi tiz,
Shunday bo'lar xalqning asil botiri,
Go'zallik dargohi, dedi, o' cheksiz, —
Hasad yo zavq bilan o'ris shoiri...

Yosh nima? Gar ko'ngul gulday yashnasa
Yillar ne? Qalbingda tulpor kishnasa.
Go'zallik urmasa jismingda tug'yon,
Demak, sen qaribsan, horibsan nodon.

Zaminda tursa-da, somon yo'liga
Iz solmoq ko'yida yurganlar kammi?
O'ttizda o'tinga aylangan ayol,
Qirqida qirqimga kirganlar kammi?

Shod o'lg'in, go'zallik istabdi ko'ngul,
Qanchalik keksasan, aytsin mamlakat:
Qarilik — nochorlik, lek kekxa dil
Yigitlar keltirmas hech bir barakat.

Tong chog'i go'zallik suyidan ko'zi
Suv ichgan manov chol — baxtiyor inson!
Hiylalar ishlatma kekxa deb o'zing,
Yillarga to'nkama, yillar bir imkon.

Va yillar, huv anov, misli bir g'aram,
Keksalik mezoni bo'lolmas hech dam.

Anduhdan qoraygan, bo'ybermas, qadim
og'riq singib ketgan oddiy xonada

jon berar Tolstoy shu onda, shu dam.
boshiga engashar shoʻrlik xotini
va shivirlar: “Rozi boʻl, ayblarim koʻp!”
Sukunat.
Oʻyladi: “Azizam, yigʻlama,
yigʻlama, dardlarim senikidan koʻp.
bir oyoq goʻrdadir, bagʻring tigʻlama.
Sevgim qaytdi balo boʻlib boshimga,
loqaydliging etdi qalbimni gʻijim,
tushuna olmading... yashab qoshimda.
Bilaman, koʻnglingdan nelar kechadi,
Tolstoyga xotin boʻlish azob.
Undan-da ogʻirroq dardga chidadim —
tushunmaslik boʻldi senga bir mazhab.
Istasang — anglarding, istamading, yoʻq.
Yarim asr yonma-yon yashadik, ammo
birimiz suv boʻlib, ikkinchimiz choʻgʻ.
Men sendan roziman... endi alvido!”
Asta yumdi gʻussa bosgan koʻzini.
Tolstoy endi yoʻq. Mangulik daho!
Oʻz xotiniyat tushunmadi oʻzingni,
donolar ichinda, ey, sohibnavo!
Mehr-u muruvvatni izlaymiz qaydan?
Issigʻ-u sovuqdan xabar olar kim?
Uch narsani mezon bil, tushunish shartdir:
insoniy yuksaklik, teranlik, kenglik.
Qalbdan qalbga tekis soʻqmoq yoʻq, axir!
Anglamaslik — azob, goʻyo bir jarlik.
Yuzma-yuz kurashdir — yoʻl topmoq qalbga,
qanchalik tik boʻlsa, baxtga eltadi.
Nahot, tushunmaslik bandaning aybi?
Kim istamas tushunmoqni, yitadi!
Manzilga yetmagan qancha yoʻllar bor,
Loyqadan koʻmilgan buloqlar qancha?!
Tushunmaslik — sotqin va xunxor,

zimiston qo‘ynida boshlarni yanchar.
Jordano gulxanin yoqqan ham sensan,
Galileyni tiriklayin yutgan ham o‘zing.
Birjonni arqon-la yiqqan ham sensan,
sen o‘chirding Ulug‘bekning yulduzin.
Dunyoda tavqi la‘natga botding,
senga hayf shirin so‘z, kechirim, shafqat,
Abayga qulochlab shapaloq tortding,
Avezovga yetdi, nihoyat, navbat,
hasadgo‘y ko‘zlaring tikib suqlanding,
quloqqa chalindi g‘arib mish-mishlar:
“Roman degan bunday bo‘lmaydi,
o‘qib ko‘ngul to‘lmaydi”.
Avezov mish-mishlardan shunchaki kuldi.

BAHONI XALQ BERAR VA XALQ UNUTMAYDI!

Shunday bo‘lganmi? Bo‘lgan.
Demak, hisob-kitob tugamas hali.

Qarab turib tanimaysan. So‘qirmisan, ayt!
Tushunmaslik ayb emas deb, kimlar aytadi?
Tushunishni istamaslik, bu ham jinoyat!
Tushunmaslik — begim kunlarining rutubatidir,
Ufqni yopib turar, kunduz quyoshni.
Shahdam qadam tashlab yosh avlod boradir,
Hali tirik bo‘lsak, tushunaylik mana shu yoshni!

* * *

Bir shaffof ichindami, jazira kunda
Ucharga o‘tirib qilasan parvoz.
Zaminga qaraysan bulut qo‘ynidan,
O, zamin tep-tegis misli oq qog‘oz.

Hilviroq jarlig-u ho‘-o‘, ilonli g‘or
Go‘yoki yotibdi sokin uyquda.
Masofa yashirar shunday sir-asror,
Masofa ismsiz, hidsiz tuyg‘udir.

Ey, mening peshonam — nedir yozug‘ing,
Suyanchim o‘zingsan, aytaman chindan:
Do‘st-dushman qalbiga gar tushsa ko‘zim,
Qarayin uzoqmas, faqat yaqindan.

* * *

Mana, turk sulton harami —
Xorazmdan,
Hirot, Parijdan,
Yunon yurti Peloponesdan,
Hatto hokim Taroziyning
Bobolari o‘tgan shahar
Tarozdan keltirilgan
Mingdan ortiq go‘zallar
yashaydi bunda.
Ular anor donasiday
To‘rt devor ortida
eziladi, o‘z holicha qonaydi...
Baxtiqaro cho‘ri xotinlar
bichilgan qullardan o‘zga
ko‘rmagan erkak zotini.
Haramning sirt-u botinida
hukmdordir sultonning ruhi.
Yaltiratib shohlik choponin,
Sarxush boqib atrof-jonibga
gohida sayr etsa sulton
iltijoli tiz cho‘kib so‘rar:
“Yo, Ollohim, o‘zing ber madad!
O‘zing dalda ber, Ollohim!
Nigohini o‘zimga qarat!”
Ayol-da, ishga solar hiyla, makrini,

zabt etmoq chun sulton nigohin.
Birovga kuladi bevafo taqdir,
birovning kuydirib bag‘rin.
Bog‘da-chi, saroy bog‘ida,
o‘ynaydi,
sakraydi,
yig‘laydi,
kular,
janjal qilar,
bir tomchi suvday
sultonga o‘xshash yuzlab bolalar.
Vaqt yetib, taxtidan
sulton quladi...
Pufakday yorildi
ho-yu havaslar.
Buni qarang, darbadarlikda
sultonni saqlar o‘limdan
noma‘lum ayol!
Sulton so‘rar:
— Qaydadir ko‘rganman,
yuz-chehrang tanish.
Kanizagim bo‘lmagin tag‘in?
— Afsuslarkim, xuddi shunday,
asir bo‘lgan ko‘ngul xushiga
ming qurbonning biriman, — deya ayol
boqdi sulton ko‘ziga.
O‘yin ekan dunyoning ishi:
osonlikcha necha davlatni
tiz cho‘ktirgan Sizday ulug‘ zot,
ayol ko‘nglin ololmay, hayhot,
zabt etdingiz quruq savlatni.
Muhabbat bo‘linmas,
chopilmas,
sotilmas tuyg‘u!
Uni go‘shtday bo‘lmas maydalab.
Agar-chi, turibman Sizga qo‘l cho‘zib,

bilib qo'ying — sevganimdanmas,
rahmim kelganidan.
Bir ko'ngulni etsang nurafshon
senikidir butun shu olam!
Ochko'zlik etadi benom-u nishon,
Sizni soldi shu ko'yga harom.
Istanbulda yodga oldik,
tiriklarga to'zg'oq misol
saboq bo'lgan sultonni.
Ha, xotira nafaqat
savob ishlarni,
balki, saqlar gunohlarni ham!

* * *

Qadimdan insonning hamrohi — qo'shiq,
O'z qo'shig'in aytar hayotda har kim.
Tog'da aytsang qanday mo'jiza?
Aytganingni qaytaradi allakim.
Dunyo odil, shuning bilan go'zaldir,
har kim ekanini albat o'radi.

Barcha qilgan yaxshi-yomonlik
qaytmog'i chin boshqa bir yoqdan.
Vaqti kelib najot, omonlik
“Al qasosul minal haq” dadur.

* * *

O'tirardim oftob ro'yada,
rangim somon, mahzun, bemajol.
Kaftim ushlab folbin — go'yanda,
taqdirimdan beradi xabar:
— Dard o'tadi.
Po'rsildoq lablar
rangi kiradi!
Ammo sizni chulg'agan isitma

boshqa dardning alomatidir.
Aylanadi, hech boshdan ketmas —
to‘rt oyimning “karomati”dir.
“Sevgi, — deysiz, — hadsiz jasorat”, —
Shoir, siz-da o‘zingizcha haq.
Sevgi yo‘qdir, yo‘qdir she’riyat.
Sevgi bilan go‘zallik barhaq.
Biroq bizday o‘tkir folbinlar
aytganiga quloq ham tuting.
Baxt ham anduh kelar oyimdan,
duch kelishsa jadallab o‘ting!..
Yayrab kuldim: “Foling bebaho!
Ko‘nglimdagin topib aytding, zo‘r!
Shahardagi folbinlar, bilsang,
bu ketishda ishsiz qolar zor!”
Asli, folbin bitta bahona
yurakdagi dardni to‘kishga.
Ayol haqda tinglaysan qonib
rivoyatlar, turli mish-mishlar.
So‘zni so‘zga ayol bog‘laydi,
tanadagi xuddi o‘q tomir.
Kimni suyub, kimni dog‘laydi,
goho olov, gohida yomg‘ir.
Kim bilmasa ayolning qadrin
erkak emas mutlaqo hargiz...
Oynaday muz — muhabbat yo‘li,
omonatdir hayoting, umring.
Shu boisdan mahkam tut qo‘ling,
tayg‘onasan, bo‘sh qo‘ygan kuning!
Ayol bordir — rohat-farog‘at,
ayolki bor — butun kasofat.
O‘tda yoqar bizni muhabbat,
rashk degani qopqon qo‘yadi.
Manov yerda yotar yosh yigit,
ayolni deb ko‘zin o‘yishgan.

Ilionda yunonlar misol
ayol uchun jang qilgan elat.
O, Yolena!
Joni sabil, yonoqlari ol,
barcha o'ldi, sen hamon tirik!
Yurtning suyuk ne-ne shoiri
ayolni deb yondilar o'tda.
Himoyalab ayol sha'nini
bir-biriga ajallar otdi.
Basharasi sovuq oyimlar
ko'tarildi xalqning yodidan.
Otash bo'lib issiq bermasang,
ayol bo'lib, bo'lmasang Ayol.
Sen kimlarning zotisan?
Qalb tubida asil go'zallik,
meva bermas ustki yaltiroq.
Yalt-yult etsa bilgin, sayozlik,
qalb kemasi topmaydi qirg'oq!
Aldanadi tuman qo'ynida
kapitanlar ushbu o'yinda.
Yo'q, ayollar sayoz daryomas,
erkaklarning na'rasi.
Shunday ayol yor bo'lishin
orzu qilar yigitlarning
hammasi.
Yana shunday odat yo'q emas:
yuksaklarga otilsang,
shu go'zalning qoshida
ikkilanmay jon bersang,
olib chiqsang tundan quyoshga.
Biroq...
Bunday bo'lmas har qachon ham,
ko'pincha baxtdan yaqin g'am.
Har kim etmas jonini qurbon,
shon-shavkat yo'q,
agar ma'ni kam.

Ma'ni esa go'zallikka
chanqoqlikdan tug'ilar.
So'lib qolgan zanjabilday
fidoyida qanot yo'qligi
menga ma'lum azaldan...

Muhabbat, sen meni tark etma,
yuragimda so'ndirma o'tni.
Ishonganim — qalbimda yurtini,
bir ayolni sevganim sevgan!

* * *

Qadim O'tror shahrida
chol yashardi obro'-hurmatli.
Oqsoqolning bor edi bitta
tulpor oti G'irko'k kelbatli.
Fe'llik edi tulpor ko'p,
qon oqizib suvliq chaynardi.
Tulpor haqda mish-mish gap
ovul bo'ylab tarqaldi.
Kishnaganda eshitilar
yetti tepa naridan,
o'lib qolsa-da, ammo xumpar
suv ichmaydi ariqdan.
Man-man degan qanchalari zor,
yaqinlashga yurak betlamas.
Yaqinlashsa, qora yol tulpor
tepi tashlar, hech ham yo'latmas.
Unga qarash zahmatli, og'ir.
Shon-shavkatni ot ham sezadir.
Oqsoqolning bor edi yana
tengsiz go'zal bo'y yetgan qizi,
ikki yuzi naqsh olma-ya!
Fe'llik edi, ammo, yulduzi...
Suyar edi qizalog'in ham,
ko'p o'ylardi uning taqdirin...

Qiz ham sevmas otasini kam.
 Ammo, bir kun qoldi gapirib,
 erkalarkan qo'ldagi qushin,
 otasiga so'z qotdi shunday:
 — Qachongacha mish-mishlar, hujum,
 Otajonim chidaysiz unga?
 — Nima qildi? — hayron otasi, —
 ochiqroq ayt, nima deganing?
 — Sotsangiz-chi, shu otingizni,
 qaridingiz, kerak joningiz,
 nesi bilan rom aylar sizni?
 Qaysar otga xonumoningiz
 sarf aylamay o'ylang-da, bizni!
 — Qizim, haqsan, ko'proq balki sen,
 ammo, ayt-chi, kishanlangan qalb
 bee'tibor qolsa so'lmasmi?
 Erkinlik deb, tug'ilgan borki,
 or-nomus, zavqi toshadi.
 Arziydi ul shamolga burkab
 yuragini tog'lar oshadi.
 Shu tulporim — tirik tushimdir,
 o'smirlikdan yodgorim — qashqa.
 Bu olamda oliyjanobroq
 mo'jiza yo'q otlardan boshqa.
 Oh, bilmaysan, sen hali yoshsan!
 Qizga boqdi ota mung'ayib.
 O'ylab ketdi balki shu nafas
 tulpor chopib o'tgan kunlarin.
 Sekin dedi nafasini yutib:
 — Fe'lini deb otni urishma,
 poygalarda undadir yutuq,
 temirtandan yaralgandir, surishma.
 Erkin cho'llar tug'ilgan yurti,
 shu boisdan olar uloqni.
 Yonib chopar yurakda o'ti,
 yo'latmaydi shundan birovni.

Ana bunday shavkati uchun
nahot, fe'lini kechirib bo'lmas?
Kechirmasak yog'ilar butun
yurt la'nati, o'chirib bo'lmas.
Bu gapdan so'ng jim qolar ota.
Keyin kelib biroz o'ziga:
— Qirchang'ilar ozmi dunyoda, —
deya qarar ota qiziga.
Qanday foyda, manfaatlar bor?
Maqtashadi uni odamlar.
Balki, shundan bizlarning tulpor,
Achchiqlanib chekadi g'amlar.
Biz bilmaymiz.
Tili bo'lsaydi
Fe'lin o'zi berardi aytib.
Shunday degach, ota qiziga to'rsaydi.
— Tashvishdaman so'zing eshitib, —
davom etdi, otayi zorda, —
baxting sendan yuzin burmasin.
Qadimgilar bilsang, tulporga
erkaklarni nisbat berishgan...
Shayton ursin,
ota so'zi chinga aylandi,
qizginaning baxti boylandi.
Ayol bilan hayot bejirim,
lek fojia bundamas, asli,
ayol sifat erkak turqini
ko'rsam qo'zir eng yomon jinim.
Goho ayol erkak ko'rkini
olmoq bo'lar, bu qanday qiliq?
Sababi ne? O'yla, top, izla
Xudo bergan jinsidan tonib
nahot, ayol ushoq yuziga
tus beradi erkak atalib.
Urfni bunda qanchalik aybi?
Yo qiziqqon ona tabiat

shoshdimikan? Har kimning ta'bi!
Achinaman ularga faqat.
Kim bo'lmasin, erkakmi-ayol,
o'zin bilsin, bilsin o'rini.
Yutib bo'lgan nomus-orini,
Xushomaddan silab qornini
mamlakatni boshqarsa alhol
ayol sifat erkak ne bo'lar?
O'zing bergan, ato etgan dil,
parchasini saqla xudoyim.
Erkak bo'lsang erkakliging qil,
gar ayolsan — bo'lgin muloyim.
O'zgachamas, mohiyat shunda...
O'zing qo'lla ushbu olamda,
nasib etsin shunday bir ayol.
Yengib o'tsin shodlig-u g'amni,
baxt keltirsin tulpor — qora yol!

* * *

Hayot qisqa, deding, aylanay,
Kapalakning bir uchganiday.
Bir zamonlar inson kaftida
ko'p asrlar turgan aynimay.
Uch ming yillab yashagan odam,
musibatsiz, betashvish, beg'am.
Taraqqiyot qancha sekin o'sgan bo'lsa,
Keyin shuncha pastlagan, bo'tam.
Umr o'tgan huzurbaxsh tushday,
turmush qurgan yetti yuz yoshda,
bu yoshgacha man etilgan uylanish,
xalqniki bir o'yin-tomosha...
Bir kun mish-mish taraldi badbin,
quruq cho'pga ketganday yong'in.
Ikki yuzga kirmagan go'dak
o'g'il va qiz... Bo'pti er-xotin!

O'sha o'smir deydi otaga:
— Uylanaman!
Ota xunob:
— Sharmandalik, bordir urf-odat,
oq qilaman xuddi shu soat,
kimlarga sen o'xshading?
Pand berding-a o'xshatib!
Mingga kirib turmush qurmagan
opalaring qaqshatib!
Yo'qol ko'zdan, boshqa so'zim yo'q,
Besh asr kut, ko'ngling bo'lsin to'q.
Uylanasan menga desa mingtaga,
Bilib qo'ygin — ota so'zi o'q!
— Yo'q, otajon, — deydi yigit, —
Mayli, o'ldir! Bo'layin it,
kechir meni avvalo, ota,
sovchi bo'lgin, so'zlaringdan qayt.
Suvga tushgan toshday jim,
otaning-chi, yuragi g'ijim.
Sevishganlar qasam ichishgan,
ajratolmas hattoki o'lim!
Qo'l ushlab qochdilar bundan,
tog' ustida to'shak bulutdan.
Tutib kelib to'yni surishdi,
vaqtinchalik yuz yil muddatga.
Nola qilar sevishganlar:
— Yo Xudoyim! Borsan albatta,
hayot zavqi muhabbatda.
Muhabbatsiz shuncha odamning
umri o'tar g'urbatda.
Tug'ilgan cho'l erkini bergin,
uch kungina keyin o'ldirgin!
Shu olomon ichra muhabbat
chiroqlarin yoqaylik bugun.
Farishtalar qahri-da achchiq...

Gurzi soldi vaqtga sapchib,
o'ttiz bora qisqardi muddat,
bir lahzada asrni quchib,
hayot tezlar, chiqarib qanot.
Kim aytadi, qisqa deb hayot?!

* * *

Everest, ko'z ilmas muzaffar cho'qqi,
Jon berdi nechalar poyingda ilhaq.
Ishonch nurin ulagan qalbdagi cho'g'ga
O'shalar yelkangda yoqoldi chiroq.
Everest aslida ishqqa o'xshaydi,
Qoyalarda umidvor.yotar tilaklar.
Quyoshga bir qadam, shamol qaqshagan,
Cho'qqini egallar burgut yuraklar..
"Tamom-vassalom.
Ildiz-da qo'pordi shamol,
Umidlar sob bo'ldi, qopladi zulmat.
Nahot mazax bo'lsa a'molim.
Qo'rquv borar tobora chulg'ab", —
O'ylaydi Tranzey.
Qonunga ko'ra,
O'z-o'zini o'ldirishi shart edi uning.
Zodagon taqdiri Neron davrida
O'zgarib turdi har kuni.
Mana, xanjar yaraqlab go'yo
kular ustidan:
"taqdir qo'shgan payt keldi, chog'i?..
Butun atrof — deraza orti,
ostona to'la odam. Shivir-shivir:
"Rim qonuni hurmati
O'zingni o'ldir!
Shu ulug' Neron hurmati".
Devor zaxdir..
Hayot bilan mamot kurashib toldi.
Qo'l bormaydi xanjarga tomon.

Hayot shirin, azob go‘yo yo‘qoldi,
Sekin kirdi issiq bag‘riga, o‘-o‘ jon!
Tayyor edi gullamoqqa ushbu dam...
Qo‘rquv boshlar sharmisor raqsini,
Iroda-yu orni burdalab.
Shunday payt oq-oppoq ko‘ylakda
Arriya kirar birdan.
Ana qadd-u ana qomat!
Ko‘zlari-chi, buncha mayin malaksan!..
So‘z qotdi Tranzeyga: —
Er yaratdi seni Xudoyim,
Boylik berdi, baxt berdi.
Ammo, vaqt keldi,
Nimang bo‘lsa, barchasi-la vidoning.
Qo‘rqoqlik shuhrati nahot yarashsa?
Erkak degay noming aziz bo‘lsa gar,
Nechun anduh?
Ko‘zingni och, sevgilim!
Mazaxdan, isnoddan a‘lodir o‘lim!
Mendek bir ayolga ishon.
Xanjarni ol.
Qo‘llaring qilt etmasin.
Yo‘q esaydi shunday og‘ir sinovlar,
Sezmas edik irodaning qirrasini.
O‘ylaysanki, o‘zi kelar baxt?
Baxt-da, asli, ogohlantirish.
Bo‘lib qolsin bu so‘nggi ahding.
Ketdik, qilganimni takrorla...
Kirish!.. Tranzeydan uzmay nigoh
Mehr to‘la ko‘zlarida metin iztirob,
O‘z ko‘ksiga Arriya nogoh
Xanjar urdi kulumsirab.
Ikkovlari qo‘rquv, shubhani yengib,
Nur taratib yulduz, oydayin,
Har yurakda qaytadan unib
Yotar edi olomonning poyida,

Bir lahza qo'rquvga yon bergan erkak
qimmatin asradi o'tli muhabbat.
Yashasin, ishq!
Maqtash kerak cho'qqini beshak,
Ammo, faqat balandligini!

SHIRIN AZOB HAQIDA BALLADA

G'am-anduh-la huzurimga keldi ayol,
So'zlamadi, nazarimda, bo'zladi:
"Nima qilay, qizginamda bir xayol,
Shamdek so'nar, ozib-to'zg'igan?
Umrim bo'yi undan ko'zim uzmadim,
Bo'y yetganini ko'ray ko'zlarim tirik,
Nima desa qildim, so'zin buzmadim,
Oiladir avlodlarga ko'prik.
Binoyidek ta'lim oldi, bo'yi o'sdi,
Odob-axloq bobida-ku tengsizdir,
Nima deyin, har sohada zap o'zdi,
Ammo, faqat oiladan baxtsizdir.
Shu kungacha alam nima, g'am nima
bilmas edik, faqat o'sha jarohat
yuragimni pora-pora tildi-ya,
ko'tarildi yuragimdan farog'at.
Qayg'u uchun uch yil muddat — cheksizlik,
Shodlik boshqa, o'lchanmaydi yil bilan.
Faqat artist shodmon yurar, g'amsizdir,
Xayolida musiqa-yu do'mbira.
Xotini-yu yana olti bolasi
Menga qolgan barcha tashvish, yupatish.
Yildan yilga oqar ko'zim jolasi,
Qizim bo'lsa to'la-to'kis baxtiyormish.
Kulib turib u qaytargan yigitni
Siz so'ramang, men aytmayin kimligin...

U kalta soch, esipastdek o‘zin tutadi,
Jizg‘anagi chiqib ketgan o‘tloqdan
Balki, ko‘m-ko‘k shira o‘tlar kutadi...
Hali-da kech emas, bordir imkoni,
Oldinda turibdi butun bir hayot.
Qalbdachi, xafalik — tordir osmonim,
Anduh to‘la yuragimning bayoti.
Unga nima, yo‘q ekanmish yoqqani,
Lek kechalar ho‘l chiqadi yostig‘i.
Qarabsizki, tong ohista otarkan
qaytaradi to‘tiqushdek baxtini.
Uning qalbi boychechakday nav nihol,
Qanday asray gulga kirgan bu bog‘ni?
Maslahat ber, shoirim, sen so‘zi bol,
Bir so‘z aytgin, ochsin qizim qarog‘in...”
G‘amnok ona qaytdi iziga,
O‘z g‘amida o‘z holicha haq.
Jaranglaydi quloqda so‘zi,
O‘ylatadi, ochadi ko‘zni:
Tugamoqda, mana, asr ham,
O‘tib ketdi ne-ne insonlar.
Biz sezmadik, o‘tdi sezdirmay,
Eslanmayin qalbi osmonlar.
Mahbubasin kuyladi shoir,
Ular nomin xalqi unutmaz.
Qalbim yoqdi Yestoyning she‘ri —
Xalqin eslar, unutib bo‘lmas.
Bu haqda bor shunday rivoyat
O‘lim oldi Yestoy bir kuni,
Chaqirtirib olisdagi do‘stini
va so‘zlabdi ajib hikoyat:
“Hoy, Nurlibek, shuncha yillar birdayin
uzangida yorug‘ kunlar o‘tkazdik.
Hayotimni jang qilmasdan bermayman,
Ammo o‘lim kuchli, sezib turibman...
Tushunasan shoirning sen yuragin,

Shu bois chorladim seni so'nggi dam.
Hayot-mamot chizig'i o'tgan —
Ushbu joyda haqiqatni angladim:
Hayot baravj ishqqa to'la kunlardir,
Muhabbatsiz inson qalbi bir bo'shliq.
Buni bilar hatto "ahmoq" shoirlar,
Tarjima qilarlar yoniga qo'shib.
Daryo tili, tog'lar nutqi — menga ma'lum.
Tillashdim. Yarim asr kunday o'tdi,
Xo'rlan bilan sirlashdim.
Demakki, yashadim. Shunchaki emas.
Uning orzusida uyg'onib-yotdim.
Shuncha yil har soat baxtdan edim mast.
Har soat shuncha yil anduhga botdim.
Muhabbat dardida sezمام ochunni,
Biroq, go'zal, nurli edi qalbimda og'riq.
Ko'zyoshimga hasad qilar oshiqlar,
Ular endi gulga kirgan olchami?
Mayli, taqdir menga bo'ldi qattiqqo'l,
Kasal emas, hijronlar kechar mushkul,
Ayricha ketgandi hayotimda yo'l,
Tirik goldim ishq tufayli hartugul.
Yarim asr yarqirar Xo'rlan uzugi.
Yengdim qancha to'fonlarni yo'limda.
Yarim asr yorim ko'zin uzmadim,
O'zi porlab, nur taratdi qo'limdan.
Ajdodlar odati meni kechirsin,
Zorimni eshitib, etsin istisno.
Xo'rlarning uzugin qo'limdan yechmasin,
Olis yo'lda menga bo'lsin oshno.
Men keturman boyagiday baxtiyor,
Jon holatda ishqim bilan omonman.
Umid ko'zim shuni etdi ixtiyor —
Barcha yo'llar eltar Xo'rlanga tomon.
Hayotda erishgan orzu orzumas,
Mening orzuyim — mangulikka daxldor.

Xo‘rlan men-la doim birga, narimas...
degancha olamdan Yestoy o‘tadi”.
Qachonki, Xo‘rlanga yetgach bu xabar,
dedi shodmon: “Yestoy, Yestoy, tanidim,
Shoirlarga munosib quvonch va qadar —
To so‘nggi damgacha sezdim, kuylading”.
Va “uv-v” tortdi aytib mehrini kampir.
Yelkada oq ro‘mol oyday nurlanar,
U aytgan aytimda muxtasar taqdir,
Muhabbat shunchayin zanjirlar solar.
Yillar o‘tdi...o‘limga-da berib yo‘l,
Fikran yengib do‘zax azobin,
Suyukli u ko‘zlar, kuylangan bir yo‘l
bo‘lsa-da, Yestoyning so‘rar qo‘shig‘in...
Yo xudoyim, bir noziklik yuzda aks etdi,
Va xasta dil dedi hansirab:
“Muhabbatim juda cheksiz,
misoli dengiz... Sen tomon shoshaman...”
Jon uchar, yo Rab!
Sevgan dilni so‘kma, ne qilding yanib,
Sevgiga sadoqat — jasorat axir.
Musibatdir sevgi o‘tsa aylanib,
Joy bermasa unga yurakdan taqdir.
Ona, hasad yiqar odamni,
Go‘zallikni ko‘rolmas ko‘zdan
yetib turgan og‘riqlar kammi?
Ular bir kun topar o‘zini,
Biroq, sevgi shundayin in‘om —
Uning dardini Haqdan qidirsin.
Ularni qo‘y, to‘la bo‘lsin jom,
Ko‘zyoshingmas, sharob simirsin.
Baxtim deya chopgan kunlarning
qanotlari bo‘lar qayrilgan.
Baxtin tila, alqa ularni.
Kim aytadi o‘lim ayirgan,
Muhabbat, aslida, abadiy Vatan!

ADASHGAN KO‘ZLAR

Har gal maqtarkan yorin
Osmon qadar shoir
Charchamas shunday demoqdan:
“Bu dunyoda ayol yo‘qdir,
Sevgilimdan go‘zal,
jozib-u hurliqo bo‘lsin!
U tengi yo‘q taqdir!”
Bunday she‘rdan ruhlangan
Bir hukmdor oshiqur
O‘sha “tengsiz” yorni ko‘rmoqqa.
Qarshisida, ammo qarang,
Har kun ko‘rib yurgan tasqara
xizmatkor-u oshpazdan
tuki, tusi o‘zgamas,
oddiygina nozik qiz turdi...
Taajjubdan hayron bo‘ldi shoh,
va shoirni oldi g‘azabga:
“Shumi aytgan seni go‘zaling,
Senga garchi ko‘plar qiladi hasad.
Ammo, qani o‘sha did, farosat?”
Shoir mag‘rur javob qildi:
“Xafa bo‘lmang, shahanshohim,
shon-shavkatli, kuchli siz.
Ammo-lekin, bir tuyg‘u bor,
sezmagansiz uni siz.
Qarang, qizning yuzigamas,
nomus-ordan qo‘rg‘on qalbiga,
va albatta qarang unga
mening ko‘zimdan...
Aks holda, tanimassiz
muhabbatning saroyida
kimlar shoh-u kimlar gado!”
Va ming yildan so‘ng
Shahvatlar kemirgan,

Kam qonlik yuzga urgan,
Rangi sariq,
Shaxsiy vijdon, nomusga ega,
Bag'ri toshdek,
axloq — moshdek,
Lekin, texnik bilimli
Qora tutday
Ko'zoynagi-la
bizga peshvoz,
shahdam qadamlab
kelayotir
kuch-qudratli
XXI asr.
Xudoyim-ey, unga ne bo'ldi?
Joyidamas ko'zlari,
Qaraganda
mish-mish so'zlarga
ular beldan
pastda emish.
Balki, ular cho'ntakda,
yana qaydam...
Olis asrlik shoir
Muhabbatni anglash,
va baholash uchun
Taklif qildi:
tikilishni
inson ko'ziga
qayerdan keldig-u?
Boramiz qayga?
Shu rost bo'lsa, dahshat.
Ortda yo'l yo'q,
Ammo yo'lni istaydi ko'ngil...
Dilda esa bir
tashvishli chaqin...
Achinaman qizimga
O'z joyiga qaytarmasa
ko'zlarini XXI asr.

BESHINCHI ERKAK

Or-nomus aziz bo'lgan
Qadim O'trorda
Fidoyi bir yigit
Ofatdan yurtini saqladi.
Evaziga hukmdor buyurdi taqdirlashni:
"Uch boylikni senga aytaman,
Ammo, birin tanlashing lozim.
Biri — aql, donolarga munosib,
Parvozingdan olam qolar lol.
Biroq, kutar seni yolg'izlik.
Ikkinchisi — go'zallik bo'lar,
Seni ko'rib qamashadi ko'z,
Uyg'otadi hasad go'zallik.
Eng oxirgi tuhfam — saxovat,
Ota yurtday bepoyon bir qalb —
Dushmanlarni do'st qiladi u".
Jasur yigit o'ylanib dedi:
"O'-o', shahanshoh, minnatdorman,
lek eng yaxshisi — ayol sovg'a qil,
Aytganlaring bo'lsin mujassam.
Men erkakman, bahoriy daryo,
O'zanimdan tosharkan ba'zan
Suv bosadi boshqa qirg'oqni.
Men erkakman, yukim og'irdir,
Va ko'ngilchan, hozirjavobman,
Ishonaman inson so'ziga,
Biri yaxshi, birovig'ir.
Ayol kerak gapning ochig'i.
O'sha ayol menga ishonsin,
Kechirolsin zaifliklarim.
G'alabaga ilhom berolsin,
Men o'laman unday ayolsiz!"
Oradan ko'p o'tdi asrlar,
shu kungacha erkak xayoli

Ba'zan topar, goho yo'qotar
O'shandayin ayolni.
Biroviga nasib etdi
go'zallig-u aql, saxovat,
Irodasin yo'qligidan
Qushcha qo'ldan uchdi-ketdi.
Ikkinchisin yo'ldan urdi
besabrlik odati.
Bu sho'rtumshuq ko'rganini
etagiga o'tdi osilib.
Kuchli edi uchinchi erkak,
Ko'r-ko'rona ishonardi kuchiga.
Mehr-shafqat bo'ldi begona.
Bunday inson o'xshab ketar
Bargin to'kkan qishki daraxtga.
To'rtinchisi kerak lahzada
sustlik qildi yetmay qadriga
muhabbatni qildi zaxa.
Faqatgina beshinchi erkak
Ishonadi orzusiga,
albatta yetar bugun, balki ertaga.
Hamroh bo'lsin unga omad!
Juda ko'pdan qatnashmaganman,
To'ylar qilsin — beshinchi odam!

MUNDARIJA

To'rt to'rg'aydan tarovatli taronalar (Y. Qo'chqorov).....	3
--	---

JO'BON MO'LDAG'ALIYEV

She'rlar

Ona yurtimga. <i>Yusuf Shomansur tarjimai</i>	8
Ataka. <i>Gulchehra Nurillayeva tarjimai</i>	9
Vatan. <i>Gulchehra Nurillayeva tarjimai</i>	9
Sog'indim, Yoyiq. <i>Yusuf Shomansur tarjimai</i>	11
Qo'shiq. <i>Gulchehra Nurillayeva tarjimai</i>	11
Askar she'ri. <i>Gulchehra Nurillayeva tarjimai</i>	12
Sharqda tug'gan elim bor. <i>Yusuf Shomansur tarjimai</i>	13
Jangchi qizga. <i>Gulchehra Nurillayeva tarjimai</i>	14
Mening xalqim. <i>Gulchehra Nurillayeva tarjimai</i>	14
Muhabbatni tanlasam. <i>Gulchehra Nurillayeva tarjimai</i>	15
Ovulimning tutuni. <i>Gulchehra Nurillayeva tarjimai</i>	16
Oq Yoyiq. <i>Gulchehra Nurillayeva tarjimai</i>	16
Oqqush. <i>Gulchehra Nurillayeva tarjimai</i>	17
Irtishda. <i>Cho'lpon Ergash tarjimai</i>	18
Do'stga javob. <i>Mirpo'lat Mirzo tarjimai</i>	19
Bayram arafasida. <i>Cho'lpon Ergash tarjimai</i>	21
Asqar oqinga xat. <i>Yangiboy Qo'chqorov tarjimai</i>	22
Yigirma besh. <i>Mirpo'lat Mirzo tarjimai</i>	24
Sayr etib ko'r Olmaotani. <i>Nazarmat tarjimai</i>	25
Askar taqdiri. <i>Cho'lpon Ergash tarjimai</i>	26
Oqquvim. <i>Cho'lpon Ergash tarjimai</i>	27
Qozog'iston ko'klami. <i>Cho'lpon Ergash tarjimai</i>	28

Umr haqida she'rlar. Razzoq Abdurashid tarjimasi	30
Oshiq ko'z bilan. Razzoq Abdurashid tarjimasi	34
Poyga. Nazarmat tarjimasi	36
Men askarman. Oydin Hojiyeva tarjimasi	38
Agar o't bo'lsang. Oydin Hojiyeva tarjimasi	39
Olma tergan Laylo qiz. Oydin Hojiyeva tarjimasi	39
Tushimda ko'rdim, Onajon. Oydin Hojiyeva tarjimasi	40
Yuksakdagi olov. Oydin Hojiyeva tarjimasi	41
Men seni o'lan uchun o'ylab topdim. Oydin Hojiyeva tarjimasi	42
"Sog'inib chaqirdimi?". Mirpo'lat Mirzo tarjimasi	43
Cho'pon. Mirpo'lat Mirzo tarjimasi	43
Boks qonuni bo'yicha. Mirpo'lat Mirzo tarjimasi	45
Non. Mirpo'lat Mirzo tarjimasi	46
Kuz. Zikrilla Ne'mat tarjimasi	46
Yillar. Mirpo'lat Mirzo tarjimasi	47
Sarg'aygan daftardan she'rlar. R. Abdurashid tarjimasi.....	49
Unutilgan o'lanlar. Oydin Hojiyeva tarjimasi	51
Toshkent bilan ko'rishganda. Mirpo'lat Mirzo tarjimasi	53
Muhabbat haqida. Abdulla Rustamov tarjimasi.....	54

Dostonlar

Salom aytdim. Oydin Hojiyeva tarjimasi	55
Sel. Mirpo'lat Mirzo tarjimasi.....	65
Men qozoqman. Yangiboy Qo'chqorov tarjimasi	118

MUQAG'ALI MAQATOYEV

She'rlar

Dasturxon ustida. Mirpo'lat Mirzo tarjimasi.....	124
Xayr, oqquvlar. Mirpo'lat Mirzo tarjimasi	124
Ey o'lan. Mirpo'lat Mirzo tarjimasi	125
Umr o'zi ne desam. Mirpo'lat Mirzo tarjimasi	126
Kuyla, jonim. Mirpo'lat Mirzo tarjimasi.....	126

“Tug‘iladi chin shoir...” Muzaffar Ahmad tarjimasi	127
Kuylasammikan? Muzaffar Ahmad tarjimasi	127
Ayollar-ey. Tohir Qahhor tarjimasi	129
Oq ro‘mol ko‘rinsa. Tohir Qahhor tarjimasi	129
Oy. Tohir Qahhor tarjimasi	130
Ne kelib, ne ketmagan. Tohir Qahhor tarjimasi	131
Ko‘chayotgan turnalar. Tohir Qahhor tarjimasi	131
Boshimdan qo‘rqaman. Tohir Qahhor tarjimasi.....	132
Ariza yozib ketayin. Tohir Qahhor tarjimasi.....	133
Keng dunyo. Tohir Qahhor tarjimasi	134
Maygulga. Tohir Qahhor tarjimasi	134
Bandalik. Tohir Qahhor tarjimasi.....	135
Odam nasli. Tohir Qahhor tarjimasi.....	136
Orzu. Tohir Qahhor tarjimasi	136
Safar oldidan. Tohir Qahhor tarjimasi.....	137
Bizlar yengdik. Tohir Qahhor tarjimasi	138
Kelinchak. Tohir Qahhor tarjimasi.....	139
Umr. Tohir Qahhor tarjimasi	140
Sanoqlik. Tohir Qahhor tarjimasi.....	140
Nima ko‘rdim. Tohir Qahhor tarjimasi	141
Sog‘ayib kelaman. Tohir Qahhor tarjimasi	142
Tunlar. Tohir Qahhor tarjimasi.....	142
Vatan. Robiya Qamchibek qizi tarjimasi.....	143
Ona yurtga. Robiya Qamchibek qizi tarjimasi.....	144
Qozog‘iston. Robiya Qamchibek qizi tarjimasi.....	144
Uch baxtim	145
Juda oson “Vatanni sevdim” demoq.	
Robiya Qamchibek qizi tarjimasi.....	146
Sariq yaylov. Robiya Qamchibek qizi tarjimasi.....	147
Adashgan chag‘alay. Robiya Qamchibek qizi tarjimasi	148
Oh, jonim, ona yurtim. Robiya Qamchibek qizi tarjimasi	148
Almatining osmoni. Robiya Qamchibek qizi tarjimasi.....	149

Neni qo‘msayman? <i>Robiya Qamchibek qizi tarjimasi</i>	150
O‘kinmayman. <i>Robiya Qamchibek qizi tarjimasi</i>	150
Ona. <i>Robiya Qamchibek qizi tarjimasi</i>	151
Onajonim. <i>Robiya Qamchibek qizi tarjimasi</i>	152
Go‘dak bo‘lgim keladi. <i>Robiya Qamchibek qizi tarjimasi</i>	153
Beshik boshida. <i>Robiya Qamchibek qizi tarjimasi</i>	154
Ota. <i>Robiya Qamchibek qizi tarjimasi</i>	154
Sayohat. <i>Robiya Qamchibek qizi tarjimasi</i>	155
Yoqtiraman men seni. <i>Robiya Qamchibek qizi tarjimasi</i>	156
Men seni sog‘inganda. <i>Robiya Qamchibek qizi tarjimasi</i>	157
Yoningda yursam. <i>Robiya Qamchibek qizi tarjimasi</i>	157
Sen meni yodga olarsan. <i>Robiya Qamchibek qizi tarjimasi</i>	158
Oshiqman. <i>Robiya Qamchibek qizi tarjimasi</i>	159
Ilhom parisiga. <i>Robiya Qamchibek qizi tarjimasi</i>	159
Poeziya. <i>Robiya Qamchibek qizi tarjimasi</i>	160
Farizaga. <i>Robiya Qamchibek qizi tarjimasi</i>	161
Odamni odam tushunmasligi — bir oxirat	162
Umr asli. <i>Robiya Qamchibek qizi tarjimasi</i>	163
Oqinga. <i>Robiya Qamchibek qizi tarjimasi</i>	164
Qo‘shiq yozgum. <i>Robiya Qamchibek qizi tarjimasi</i>	164
Manov qashqa. <i>Robiya Qamchibek qizi tarjimasi</i>	165
Yolg‘iz kakku. <i>Robiya Qamchibek qizi tarjimasi</i>	166
Umr suraylik almashib. <i>Robiya Qamchibek qizi tarjimasi</i>	167
1941-yil, fevral. <i>Robiya Qamchibek qizi tarjimasi</i>	168
Betochar. <i>Robiya Qamchibek qizi tarjimasi</i>	169
Hayot nima? <i>Robiya Qamchibek qizi tarjimasi</i>	170
Sening ko‘zing. <i>Lobar Yo‘ldosheva tarjimasi</i>	170
Xazinam bor. <i>Lobar Yo‘ldosheva tarjimasi</i>	171
Vatan haqida. <i>Lobar Yo‘ldosheva tarjimasi</i>	172
O‘kinmayman. <i>Lobar Yo‘ldosheva tarjimasi</i>	173
Jonkuyarga. <i>Lobar Yo‘ldosheva tarjimasi</i>	174
Xalqqa xat. <i>Lobar Yo‘ldosheva tarjimasi</i>	174

TUMANBOY MO‘LDAG‘ALIYEV

She‘rlar

O‘zbeginim – o‘z og‘am. <i>Otayor tarjimasi</i>	178
“Xiyonatim yo‘qdir hech...” <i>Otayor tarjimasi</i>	180
Olatov qo‘shig‘i. <i>Otayor tarjimasi</i>	180
O‘zbek xalqiga. <i>Otayor tarjimasi</i>	182
“Asramasang asrama”. <i>To‘lan Nizom tarjimasi</i>	185
“Na maktub yozoldim, na maktub oldim”. <i>Otayor tarjimasi</i>	186
“O‘tib yotar kunlar yelib, o‘tib yotar”. <i>Otayor tarjimasi</i>	186
“Yobondagi yolg‘iz qayin”. <i>Otayor tarjimasi</i>	187
Oqin og‘amga xat. <i>Otayor tarjimasi</i>	190
Yulius Fuchik. <i>Otayor tarjimasi</i>	195
Bu o‘lkaga. <i>Otayor tarjimasi</i>	196
Tashqari hovlida	198
“Eh, qizlar! ...” <i>To‘lan Nizom tarjimasi</i>	200
Er tilagi. <i>To‘lan Nizom tarjimasi</i>	201
Birinch maosh haqida she‘r. <i>To‘lan Nizom tarjimasi</i>	203
Eshak mingan qari chol. <i>To‘lan Nizom tarjimasi</i>	215
Onamni eslab. <i>To‘lan Nizom tarjimasi</i>	219
Davron o‘n bir yoshga to‘lganda. <i>To‘lan Nizom tarjimasi</i>	220
Jannaga. <i>To‘lan Nizom tarjimasi</i>	222
Ot ustida yurgan yigit. <i>To‘lan Nizom tarjimasi</i>	223
Oqinlar. <i>To‘lan Nizom tarjimasi</i>	224
“Dengiz doim ko‘pik sochib toshadi”. <i>To‘lan Nizom tarjimasi</i>	225
Tug‘ilgan uyim. <i>To‘lan Nizom tarjimasi</i>	226
“Kechir, jonim, kechirgil...” <i>To‘lan Nizom tarjimasi</i>	227
“Yurak sirin ochmay...” <i>To‘lan Nizom tarjimasi</i>	228
“Sen meni o‘ksitmagil...” <i>To‘lan Nizom tarjimasi</i>	229
“Boray debsan, kutdim...” <i>To‘lan Nizom tarjimasi</i>	229
“Dunyoga kelganimdan...” <i>To‘lan Nizom tarjimasi</i>	230
“Talpinaman ko‘zlaringni ko‘rsam deb.” <i>To‘lan Nizom tarjimasi</i>	231
Otam so‘zi. <i>To‘lan Nizom tarjimasi</i>	231

“Sen yonganda...” <i>To‘lan Nizom tarjimasi</i>	232
“Tilaklar ko‘p judayam...” <i>To‘lan Nizom tarjimasi</i>	233
“Yigirma yoshda bormagan tomonimga...” <i>To‘lan Nizom tarjimasi</i>	235
“Jadal yurdim, jadal bosdim...” <i>To‘lan Nizom tarjimasi</i>	236
Qora dengizga aytilgan. <i>To‘lan Nizom tarjimasi</i>	236
“Senga kimki mehr qo‘ymish...” <i>To‘lan Nizom tarjimasi</i>	237
“Muhabbatning qayg‘usi ko‘p...” <i>To‘lan Nizom tarjimasi</i>	238
“Bu o‘y bilan senga yana yoqmasman...” <i>To‘lan Nizom tarjimasi</i>	239

Otam bilan suhbat

(Doston)

Yo‘qolgan do‘mbira. <i>Razzoq Abdurashid tarjimalari</i>	240
Sening tengqurlaring. <i>Razzoq Abdurashid tarjimalari</i>	249
Qora dengizning salomi yoxud Abdulla oqinga xat. <i>Razzoq Abdurashid tarjimalari</i>	251
“Boshqalar misoli suv ichib...” <i>Razzoq Abdurashid tarjimalari</i>	255
“Bu dunyoga salomlarim.” <i>Razzoq Abdurashid tarjimalari</i>	257
“Ming yillarki...” <i>Farid Usmon tarjimasi</i>	257
Olatog‘. <i>Farid Usmon tarjimasi</i>	258
Ko‘klam. <i>Zikrilla Ne‘mat tarjimasi</i>	258
Ovul qariyasi haqida she‘r. <i>Bozorboy Nazarov tarjimasi</i>	259
Tug‘ilgan kun. <i>Bozorboy Nazarov tarjimasi</i>	260
Bola. <i>Bozorboy Nazarov tarjimasi</i>	261
Qushlar qo‘shig‘i. <i>Ismoil Olloberganov tarjimasi</i>	261

MUXTOR SHOXONOV

She‘rlar

Oysha. <i>Mirpo‘lat Mirzo tarjimasi</i>	264
Diydorlashuv. <i>Mirpo‘lat Mirzo tarjimasi</i>	265
Men haqimda o‘yladingmi? <i>Mirpo‘lat Mirzo tarjimasi</i>	266
Og‘a. <i>Mirpo‘lat Mirzo tarjimasi</i>	267
Baxtli bo‘l. <i>Mirpo‘lat Mirzo tarjimasi</i>	268

“Aytsam deyman dildagi...” <i>Mirpo‘lat Mirzo tarjimasi</i>	268
Tushunish teoremasi. <i>Muzaffar Ahmad tarjimasi</i>	268
Do‘stlik o‘lkasining qonuni. <i>Muzaffar Ahmad tarjimasi</i>	271
Doston. <i>Nabijon Boqiy va Yoqubjon Xo‘jamberdiyev tarjimasi</i>	272
Ballada. <i>Nabijon Boqiy va Yoqubjon Xo‘jamberdiyev tarjimasi</i>	278
Hojimuqon xotirasi.	
<i>Nabijon Boqiy va Yoqubjon Xo‘jamberdiyev tarjimasi</i>	281
Temurning so‘nggi vasiyati.	282
<i>Nabijon Boqiy va Yoqubjon Xo‘jamberdiyev tarjimasi</i>	
La Valett oqshomi.	
<i>Nabijon Boqiy va Yoqubjon Xo‘jamberdiyev tarjimasi</i>	284
Bahoni xalq berar va xalq unutmaydi,.....	291
Shirin azob haqida ballada	304
Adashgan ko‘zlar	308
Beshinchi erkak.....	310

AZIM CHINORLAR

79-jild

Adabiy-badiiy nashr

Muharrir *Lola Fattoyeva*
Badiiy muharrir *Shuhrat Mirfayozov*
Dizayner *Bobur Tuxtarov*
Texnik muharrir *Yelena Tolochko*
Kichik muharrir *Zilola Mahkamova*
Musahhih *Sharofat Xurramova*
Sahifalovchilar: *Shahlo Buriyeva,*
Islom Azamatov

Tasdiqnoma raqami № 4642. 22.07.2020-y.

Bosishga 18-oktabr 2022-yilda ruxsat etildi. Bichimi 60x90 $\frac{1}{16}$.

Ofset qog'ozi. "PT Astra Serif" garniturasida ofset usulida bosildi.

Shartli bosma tabog'i 20,0. Nashriyot-hisob tabog'i 15,68.

Adadi 1 185 nusxa. Shartnoma № 145-1/22. Buyurtma raqami № 22-362

Original maket O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi
huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligining

"O'zbekiston" nashriyotida tayyorlandi.

100011, Toshkent, Navoiy ko'chasi, 30.

Telefon: (71) 244-34-38, (71) 244-24-91.

"O'zbekiston" NMIU MCHJ bosmaxonasida chop etildi.

Bosmaxona manzili: 100011, Toshkent, Navoiy ko'chasi, 30.

A 37 Azim chinorlar [Matn]: nazm / to'plovchi va nashrga tayyorlovchi
Yangiboy Qo'chqorov. – Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti, 2022. –
320 b.
ISBN 978-9943-8734-6-9
UO'K 821.512.122-3
KBK 84(5Qoz)

TURKIY ADABIYOT
DURDONALARI

AZIM
CHINORLAR